

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΤΗΣ
Α. ΤΕΝΕΒΙΑ
ΜΙΛΑΕΙ ΓΙΑ
ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1200

ΠΑΝΑΡΧΑΙΟΣ ΜΟΝΟΘΕΪΣΜΟΣ ΣΤΟ ΜΑΝΤΕΙΟΝ ΤΩΝ ΔΕΛΦΩΝ



Οί ἀναίμακτες
ἀρχαῖες
ταυρομαχίες

**Ἑρώτηση στή Βουλὴ γιὰ τὴν διακοπὴ
τῶν ἀνασκαφῶν τῆς κ. Λ. Σουβαλτζῆ**

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 Αθήνα.
Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλεομοιότυπος: 3314997.

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9.30 - 13.30
καθημερινά (και Σάββατο).

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλαιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - Ατελεί:
PRESS LINE
Μάγερ 11, Αθήνα, τηλ.: 5221792.
Εκτιπώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΟΣ

- Τιμή αντίτυπου: 1.200 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομή: 12.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 18.000 δρχ.
- Φοιτητών: 8.000 δρχ.
- Έξωτεριку: 65 δολλ. ΗΠΑ.
- Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- Η συνδρομή ανανεώνεται
αυτόματα μετά την λήξη του
12μήνου. Διακοπή της συνδρομής
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος του ενδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά εμβάσματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
κειμένων του «Δ», με την προϋ-
πόθεση ότι θα αναφέρεται ρητώς
ή πηγή τους.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 11424:

Πρός ένα ιστορικό άλμα;

Δ.Ι.Λ.

ΣΕΛΙΣ 11425:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ι. ΛΑΖΑΡΗΣ, Δ.Κ. ΜΑΡΓΕΤΗΣ, Θ. ΒΑΛΣΑΜΗΣ, ΧΡ.
ΛΙΟΛΙΟΣ, Π. ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ, Δ.Ι. «ΕΘΝΙΣΤΙΚΟΣ», Λ.
ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ, Ω. ΑΡΚΟΜΑΝΗΣ, Α. ΓΙΑΛΑΜΑΣ,
Δ.Χ. ΣΤΑΜΠΕΛΟΣ, ΣΤ. ΒΟΥΡΒΟΠΟΥΛΟΣ.

ΣΕΛΙΣ 11433:

Κρατικιστική και εθνικιστική ιδεολογία

Π.Λ. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11437:

Συνέντευξη του έλληνοιστή Α. Τενεβίλ

Π.Λ. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11445:

Ο μονοθεϊσμός στις αντιλήψεις των Όρχων
και η έρμηνεία του εν Δελφοίς «ΕΙ»

ΔΗΜ. Κ. ΜΑΡΓΕΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11453:

Χρονολόγηση των Τρωικών δάσει αστρονομικού
στοιχείου αναφερόμενον στο Χ27 της «Ιλιάδας»

ΔΙΟΝ. Γ. ΚΑΛΑΜΠΑΛΙΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11461:

Η άλλη λοσφαγή του Ιονίου 1863

ΑΚΕΣΑΣ

ΣΕΛΙΣ 11463:

Έλληνικά κοσμολογικά και θρησκευτικά
στοιχεία στην αρχαία γερμανική μυθολογία

ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΜΑΝΕΑΣ

ΣΕΛΙΣ 11469:

Το συνέδριο για την κατάσταση
του Έλληνισμού επί Βυζαντίου

ΜΑΡΙΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 11475:

Έλληνικότητα και όχι βυζαντινισμό
προκρίνουν οι Έλληνοαμερικανοί

«ΝΕΑ ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ»

ΣΕΛΙΣ 11476:

Ο διωγμός του Νίκου Καζαντζάκη
από την Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11481:

Ανάγκη επανεξέτασης απρηχαιωμένων
κανόνων της Εκκλησίας της Ελλάδος

Πρωτοπρεσβύτερος Ε. ΣΚΟΡΔΑΣ

ΣΕΛΙΣ 11485:

Οι ανάμακτες αρχαιοελληνικές ταυρομαχίες

ΝΙΚ. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 11489:

Έλληνικός Πολιτισμός, Έπιστήμη και Θρησκεία

ΙΩΑΝ. ΚΥΠΑΡΙΣΣΟΥΣ

ΣΕΛΙΣ 11492:

Οι άδικημένοι αρχαίοι Σοφιστές

ΔΙΟΔΩΡΟΣ ΑΘΜΟΝΕΥΣ

ΣΕΛΙΣ 11502:

Ερώτηση του δουλντή κ. Αντ. Φούσα
στον ύπουργό Πολιτισμού για το θέμα Σουβαλιτζή

«ΔΑΥΛΟΣ»

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Ο ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 11442 • ΕΘΝΙΚΑ: σελ.
11443 • ΟΙ ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΠΟΛΙ-
ΤΙΣΜΟΥ: σελ. 11451 • Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 11468 • ΑΙΣΙΜΑ
ΚΑΙ ΑΔΗΡΤΑ: σελ. 11473 • Η ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ
ΠΡΟΠΑΤΟΡΩΝ ΗΜΩΝ: σελ. 11483 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ:
σελ. 1192.

Πρὸς ἓνα ἱστορικό ἄλμα;

Ὁ θυξαντινισμός, ἡ ρωμιοσύνη εἶναι ἀρνητὲς τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς ἐλληνικότητος· καὶ συνεπῶς ὁ «ἐλληνοχριστιανισμός», ἡ ἐπίσημη ἰδεολογία τοῦ τόπου αὐτοῦ, εἶναι μιὰ θεωρητικὴ αὐθαιρεσία, τὴν ὁποία ὀλόκληρη ἡ μετα-ἐλληνιστικὴ ἱστορία καταδικάζει διὰ βοῆς ὡς ψεῦδος. Τί πράττει ὁ σημερινὸς κάτοικος τοῦ τόπου αὐτοῦ, πὺν τὰ σπλάγχνα του κατατρῶγει ὁ σχιζοφρενικὸς αὐτὸς πνευματικὸς διχασμός;

Νὰ σκοτώσῃ τὸ ρωμαϊκὸ ἐπικάλυμμα τοῦ ἑαυτοῦ του –ἔστω αὐτὸ τὸ ἐπικτήτο–, πὺν τὸ συντηροῦσε –ἔστω ἐξαναγκαστικά– γιὰ 1600 χρόνια; Ἡ νὰ σκοτώσῃ τὸ ἐλληνικόν, πὺν ζῇ βαθιὰ μέσα του, αὐτοακρωτηριαζόμενος;

Τὸ δίλημμα αὐτό, πὺν ἐτέθη ἐδῶ σὲ ἀτομικὸ ἐπίπεδο, ἂν μετατοπισθῇ στὸ πολιτικὸ-ὁμαδικὸ ἐπίπεδο, εἶναι φανερὸ πὺν ὁδηγεῖ: Κατάληξή του, ἐξέλιξή του, νομοτελειακὴ ἱστορικὴ ἔκφρασή του δὲν εἶναι ἄλλη στὸ μακρὸς τοῦ χρόνου ἀπὸ τὸν ἐμφύλιον πόλεμο: Ἐναν πόλεμο, ὅπου ὁ «Χριστιανὸς» θὰ ἐξοντῶνῃ τὸν «Ἕλληνα» καὶ ὁ «Ἕλληνας» τὸν «Χριστιανόν».

Ποιοὶ κάτοικοι τοῦ τόπου αὐτοῦ ἀποδέχονται μιὰ τέτοια προοπτικὴ; Ποιοὶ «Χριστιανοί» μποροῦν σήμερα νὰ ποῦν: «Δὲν εἴμαστε Ἕλληνες, ἂς καταργήσουμε τοὺς Ἕλληνες» (ὅπως δυστυχῶς ἔπραξαν ἄλλοι «Χριστιανοί» ἐπανειλημμένα σὲ ἄλλες ἐποχές); Καὶ ποιοὶ «Ἕλληνες» μποροῦν σήμερα νὰ ποῦν: «Δὲν εἴμαστε Χριστιανοί, ἂς καταργήσουμε τοὺς Χριστιανούς»;

Δὲν ἔχουν περάσει οὔτε πενήντα χρόνια ἀπὸ τότε πὺν οἱ κάτοικοι τοῦ τόπου αὐτοῦ ἀλληλοσφάχτηκαν –ἀδελφὸς τὸν ἀδελφόν! Ἀδυνατῶ νὰ δεχθῶ, ὅτι ἡ τρέλλα τῆς ἀδελφοκτονίας εἶναι μόνιμο - φυσικὸ γνῶρισμα τοῦ ἀνθρώπου.

Τί πρόκειται νὰ γίνῃ; Πῶς θὰ συμβιβαστοῦν τὰ ἀσυμβίβαστα; Ποιοὶ θὰ ἀνεγείρουν τὴν γέφυρα; Ποιοὶ θὰ ξεπεταχτοῦν μέσα ἀπὸ τὴν τραγωδίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, γιὰ νὰ περάνουν τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν;

Ἡ ἱστορία, τὸ ἱστορικὸ γίνεσθαι εἶναι καθαρὰ ἀνθρώπινη ὑπόθεσις. Εἶναι μόνον ἀνθρώπινη ὑπόθεσις. Ἀς σηκώσουμε τὴν εὐθύνην της στοὺς ὤμους μας. Τοὺς δικούς μας καὶ μόνον ὤμους. Γιατὶ κανένα ἄλλο ἔθνος χριστιανικὸ δὲν προϋπῆρξε ἱστορικά καὶ δὲν ἐμεγαλουργεσε πολιτιστικὰ πρὸ τῆς ἐκχριστιανίσεώς του. Μόνον ἐμεῖς. Ἐμεῖς λοιπὸν –καὶ μόνον ἐμεῖς– εἴμαστε οἱ προνομιούχοι. Ἐμεῖς –καὶ μόνον ἐμεῖς– μποροῦμε νὰ κάνουμε τὸ ἱστορικὸ ἄλμα.

Δ.Ι.Λ.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Έργο παναρχαίων Έλλήνων οί αιγυπτιακές πυραμίδες

Άγαπητέ κ. Λάμπρου,

Σας αποστέλλω μιὰ βιντεοκασέττα, όπου μαγνητοσκόπησα έκπομπές διαφόρων σταθμών, που λαμβάνονται στην περιοχή που διαμένω. Τα προγράμματα που περιέχονται σ' αυτήν είναι τὰ εξής:

α. **Stonehedge.** Μεγαλιθικό κυκλικό κατασκευασμα στην Νότιο Άγγλία, κατά την γνώμη μου έργο έκπολιτιστών «προϊστορικών» Έλλήνων. Στην ταινία παρουσιάζεται προσπάθεια ανακατασκευής ενός τμήματός του με όχι σύγχρονους τρόπους.

β. **Ice Man.** Πρόκειται για ένα καλά διατηρημένο ανθρώπινο σωμα, που δρέθηκε στους πάγους των Άλπεων, στα σύνορα Ιταλίας-Αυστρίας, ανθρώπου που έζησε τὸ 3.300 π.Χ. περίπου. Μαζί με τὸ σωμα του δρέθηκαν και τὰ εργαλεία του κι ένα χάλκινο τσεκούρι.

(Και τὰ δύο αὐτὰ προγράμματα είναι πολὺ ενδιαφέροντα, ἀλλὰ τὴν ταινία σας τὴν στέλνω γιὰ τὸ ἐπόμενο πρόγραμμα, πὺν μου ἔκανε πολὺ μεγάλη ἐντύπωση).

γ. **Πυραμίδες-Σφίγγα.** Ὅπως ἀλλάξα κανάλια χθές τὸ βράδυ, ἐστίασθηκε ἡ προσοχή μου σὲ ἕνα πρόγραμμα τοῦ Φλαμανδόφωνου σταθμοῦ BRTN τῆς Βελγικῆς τηλεόρασης, πὺν δὲν καταλάβαινα 100%, γιατί, ἐνῶ οἱ ἐπιστήμονες μιλοῦσαν ἀγγλικά (πὺν τὰ καταλαβαίνω), ὁ ἐκφωνητῆς μιλοῦσε φλαμανδικὰ (πὺν δυστυχῶς δὲν τὰ καταλαβαίνω). Ἦμουν ἔτοιμος νὰ ἀλλάξω κανάλι, γιατί πίστευα, ὅτι ἐπρόκειτο γιὰ μιὰ ἀκόμη «κλασσική» ταινία γιὰ τίς πυραμίδες, ὅταν ἄκουσα ἀπὸ ἕναν ἐπιστήμονα νὰ λέη, ὅτι δὲν πίστευε, ὅτι οἱ πυραμίδες χτίστηκαν τὸ 2.500 π.Χ., γιατί περικλείουν μεγάλη γνώση. Συνέχισε διερωτώμενος, πῶς οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔκαναν τίποτε ἄλλο ἀξιόλογο, ξαφνικὰ ἔκαναν ἕνα ἔργο τέτοιας ἐμβέλειας; Τέλειωσε δὲ ὑποστηρίζοντας, ὅτι οἱ πυραμίδες δὲν ἔγιναν στὴν αὐγή τοῦ πολιτισμοῦ, δὲν ἦταν ἡ ἀρχὴ μιᾶς ἐποχῆς, ἀλλὰ τὸ τέλος μιᾶς προηγούμενης, πολὺ λαμπρότερης, πὺν ὅμως χάθηκε.

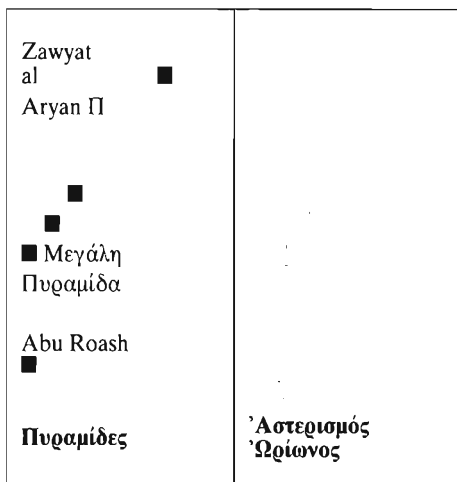
Στὴν συνέχεια, ἀπ' ὅ,τι θὰ δῆτε καὶ μόνοι σας, ἀναλύονται:

(1) Ἡ θέση τῶν πυραμίδων πάνω στὴν ὑδρόγειο με ὑπέροχα γραφικά.

(2) Ἡ τελειότητα κατασκευῆς τους (δὲν χωράει νὰ περάση οὔτε νόμισμα στὶς ἐνώσεις τῶν ὀγκολίθων).

(3) Ἡ ὄψη τῆς Σφίγγας. Δεδομένου τοῦ πολὺ μικροῦ ὄγκου τοῦ κεφαλοῦ σὲ σχέση με τοῦ ὑπολοίπου σώματος, οἱ ἐπιστήμονες πιστεύουν, ὅτι τὸ κεφάλι ἀρχικὰ ἦταν ἄλλο, πὺν μεγάλο μᾶλλον, με ὄψη λέοντος (ἀλλὰ λάβυσαν ἀργότερα ἄλλο οἱ Φαραῶ, προκειμένου νὰ μοιάξῃ με ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς).

(4) Αστρονομικὸς προσδιορισμὸς τοῦ χρόνου πὺν χτίστηκαν: Παρατήρησαν οἱ ἐπιστήμονες, ὅτι ἡ θέση τῶν πυραμίδων καὶ συγκεκριμένα οἱ ἀποστάσεις μεταξύ τους δὲν εἶναι εὐθυγραμμισμένες ἢ συμμετρικές, πρᾶγμα παράξενο γιὰ τόσο τέλειες κατασκευές. Ἄν χαρτογραφήσουμε τίς θέσεις τῶν πυραμίδων, θὰ σχηματίσουμε τὸ σχῆμα τῆς ἐπόμενης σελίδας. Τὸ αἶνιγμα λύθηκε, ὅταν διαπιστώθηκε, ὅτι τὸ σχῆμα αὐτὸ προσεγγίζει πολὺ τὸ σχῆμα τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Ὁρίωνος, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Μάλιστα οἱ μεγάλες πυραμίδες ἀντιστοιχοῦν σὲ πὺν φωτεινοὺς πλανήτες, ἐνῶ οἱ μικρές σὲ λιγότερο φωτεινοὺς. Τὸ πρόβλημα ἦταν, ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἐπακριδὴς ταύτιση τῶν σχημάτων (πυραμίδων-ἀστερισμοῦ). Γι' αὐτὸ ἔβαλαν δεδομένα σὲ ὑπολογιστὴ, γιὰ νὰ δοῦν, ἂν τὸ 2.500 π.Χ. ὑπῆρχε πλήρης ταύτιση. Δὲν ὑπῆρχε, γι' αὐτὸ συνέχισαν νὰ ψάχνουν πρὸς τὰ πίσω. Ἡ πλήρης ταύτιση ἐγινε γιὰ τὸ 10.500 π.Χ.! Τὴν ἐποχὴ πὺν οἱ περισσότεροι μελετητῆς-ἐρευνητῆς ὀρίζουν σὰν τὴν Ἐποχὴ τῶν Θεῶν. Ἔτσι ἐπιβεβαιώνεται πλήρως καὶ ὁ Πλάτων, πὺν στὸν *Τίμαιο* περιγράφει τὸν διάλογο τοῦ Σόλωνος με τὸν Αἰγύπτιο ἱερέα, πὺν τοῦ λέει, ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχαν ὑψηλὸ πολιτισμὸ 9.000 χρόνια πρὶν τὴν ἐποχὴ τους, δηλαδὴ φτάνουμε στὴν ἴδια ἐποχὴ περίπου (9.500 π.Χ.), ὅταν μάλιστα εἶχαν ἀρχίσει ἡδὴ νὰ λυώνουν οἱ πάγοι τοῦ Βορείου Ἠμισφαιρίου, κατάσταση πὺν διήρκεσε 2-3 χιλιάδες χρόνια. Ὁ ἥλιος ἦταν τότε στὸν Ἀστερισμὸ τοῦ Λέοντος. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ κεφάλι τῆς Σφίγγας. Ἐπο-



μένως οί πυραμίδες ἦταν ἔργο τῶν Ἑλλήνων «θεῶν», τῶν πρώτων ἐκπολιτιστῶν τῆς ἀνθρωπότητος, οἱ ὅποιοι τῆς ἐφτιαξαν μᾶλλον προβλέποντας τὴν ἐπικείμενη φυσικὴ καταστροφή. *Ἐχει τόσα στοιχεῖα (ἀστρονομικά, μαθηματικά, τεχνικά, γεω-

γραφικά κ.τ.λ.), τὰ ὅποια ὁ ἐξουσιοκρατούμενος πολιτισμός μας δὲν εὐρίσκεται ἀκόμα στὴ θέση νὰ κατανοήσῃ.

*Ἐκτιμῶ, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα εἶναι ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν θέσεων καὶ δὲν θὰ ἀργήσῃ ἡμέρα, ποὺ θὰ καταρρεύσουν τὰ δόγματα καὶ θὰ λάμπῃ ἡ ἀλήθεια.

*Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου, ἐλπίζω, ὅτι δὲν κάνω κατάρχησιν τοῦ χρόνου σας καὶ θὰ δοῦντε κι ἐσεῖς τὴν ταινία ἐνδιαφέρουσα. Σὰς στέλνω καμμιὰ φορὰ διάφορες ταινίες, ποὺ μοῦ κάνουν ἐντύπωση. Πιστεύω, ὅτι ἐσεῖς καὶ οἱ συνεργάτες σας κάτι καλὸ μορεῖτε νὰ ἀποκομίσετε, κάτι περισσότερο ἀπὸ ἐμένα ὁπωσδήποτε θὰ καταλάβετε, ὁπότε ὡπλισμένοι μὲ περισσότερα στοιχεῖα θὰ συνεχίσετε τὸ σημαντικώτατο ἔργο σας μέσα ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ «Δαυλοῦ», καὶ ὄχι μόνον..

Σὰς χαιρετῶ

Ἰωάννης Λάζαρης

Ταγματάρχης Τεχνικοῦ

Ἡλεκτρολόγος-Ἡλεκτρονικὸς Μηχανικὸς ΕΜΠ

Σύμβουλος Πρεσβείας ΝΑΤΟ - Βέλγιο

Τὸ ποιὸν τῶν Φοινίκων κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη

*Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Εἰς ὅσα περὶ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου ὡς παναρχαίας ἑλληνικῆς ἐφευρέσεως ἀναφέραμε εἰς ἄρθρον δημοσιευθὲν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 173 τεῦχος τοῦ Δαυλοῦ (Μάρτιος 1996), ἃς προστεθοῦν καὶ τὰ ἀκόλουθα περὶ τῆς ἑλληνικωτάτης λέξεως «Φοίνιξ».

*Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὸ ἔργον του «Περὶ θαυμασιῶν ἀκουσμάτων» ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: "Οτι σὲ μίαν ἀπὸ τὰς νήσους τοῦ Αἰόλου ὑπῆρχαν πλῆθος ἀπὸ φυτὰ (δένδρα) φοίνικες, ἀπ' ὅπου καὶ ἡ νῆσος ὠνομάσθηκε Φοινικώδης, καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀληθὲς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγει ὁ Καλλισθένης, ὅτι τὸ δένδρον τοῦτο ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τοὺς κατοίκους ποὺ κατοικοῦσαν τὰ παράλια τῆς Συρίας Φοίνικας. *Οτι καὶ αὐτοὶ οἱ Φοίνικες (κατοικοὶ τῶν παραλίων τῆς Συρίας) ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἔτσι ὠνομάσθησαν, διότι πρῶτοι αὐτοὶ, οἱ Φοίνικες, πλέοντες τὴν θάλασσαν, ἐκεῖ ὅπου ἀπεβιδάζοντο, ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἐφόνευον. *Οτι εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Περραιῶν τὸ «αἰμάξαι» λέγεται καὶ «φοινίξαι» (σημειώσεις: αἰμάξαι ἐκ τοῦ αἰμάσσω ἢ αἰμάττω, ποὺ σημαίνει αἱματῶν, τραυματίζω, φονεύω). Τὸ ἀρχαῖον κείμενον ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἐν μὲν τῶν Αἰόλων προσαγορευομένων νήσων, πλῆθος τι φασὶ γενέσθαι φοινίκων· ὅθεν καὶ φοινικώδης καλεῖσθαι. Οὐκ ἂν οὖν εἴη τὸ λεγόμενον ὑπὸ Καλλισθένους ἀληθές, ὅτι ὑπὸ Φοινίκων τῆς Συρίας τῶν τὴν παραλίαν οἰκού-

ντων, τὸ φυτὸν ἔλαβε τὴν προσηγορίαν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς Φοίνικας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων φασὶ τινες προσαγορευθῆναι διὰ τὸ πρώτους πλέοντας τὴν θάλασσαν, ἢ ἂν ἀποβαίησαν, πάντας ἀποκτείνειν καὶ φονεύειν. Καὶ κατὰ γλῶσσαν δ' ἐστὶ τὴν Περραιῶν, τὸ αἰμάξαι, φοινίξαι». (Οἱ Περραιβοὶ ἦσαν ἑλληνικὸς λαός, ἰσχυρὸς καὶ φιλοπόλεμος, ποὺ κατοικοῦσαν στὰ παράλια ἀνατολικῶς τῆς Ὀσσης μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ, ἀργότερον ἐκδιωχθέντες ὑπὸ τῶν Λαπίθων, κατῴκισαν τὴν περιοχὴν βορείως τοῦ Πηνειοῦ ποταμοῦ μέχρι τῆς Πίνδου, δυτικῶς ὀνομάσαντες τὴν χώραν αὐτὴν Περραιδίαν).

Τὰ νησιά τοῦ Αἰόλου, ἐπὶ τὸν ἀριθμὸν, ἔκειντο βορείως τῆς Σικελίας, τὸ μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν ὠνομάζετο Λιπάρα.

*Ἡ λέξις φοινικία (=πορφυρῇ) εἶναι πολὺ παλαιότερα τοῦ Ὀμήρου, διότι εἶναι ἀναγεγραμμένη στὴν πινακίδα Sd 4409 (Βλέπε J.T. Hooker, «Εἰσαγωγή στὴν Γραμμικὴ Β», ἑλληνικὴ ἔκδοσις Μορφωτικοῦ Ἰδρυματός Ἑθν. Τραπέζης, σελὶς 264).

*Ἐπίσης πολλαὶ πόλεις, λιμένες, ὄρη, ποταμοὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος φέρουν τὴν ὀνομασίαν ὡς Φοινικίς, πόλις τῆς Βοιωτίας καὶ Φοινικίαν, ὄρος τῆς Βοιωτίας. Φοινικοῦς, πόλις τῆς Νοτίου Κρήτης καὶ λιμὴν τῆς Μεσσηνίας, τῆς νήσου Κύθηρα καὶ τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Φοίνιξ, ποταμὸς τῆς Λοκρίδας καὶ

της 'Αχαΐας παρὰ τὸ Αἴγιον κ.λπ.

Ὡς γνωστόν, ὁ Φοῖνιξ ἦτο υἱὸς τοῦ 'Αγήνορος, ἀδελφὸς τοῦ Κάδμου καὶ τῆς Εὐρώπης. Ὁ Φοῖνιξ ἐστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς του πρὸς ἀναζήτησιν τῆς Εὐρώπης, ἐφθάσε καὶ κατώκησεν εἰς τὰ παρὰ τῆς 'Αφρικῆς. Ὑπῆρξε δηλ. τὸ ὄνομα Φοῖνιξ ἀρχαϊότα-

τον εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Μὲ ἐκτίμησιν
Δημ. Κ. Μαργέτης
Πέτραρχος ἐ.ἀ. - Λαρίσα

Δὲν ὑπάρχει ἡ ἔννοια «ἀγάπη» στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα

'Αγαπήτῃ κ. διευθυντά,

Αἴτιον καὶ ἀφορμὴ τῆς παρουσίης ἐστάθη τὸ ἑξαίρετον ἄρθρον τοῦ Ε. Ἀτταβύριου εἰς τὸ τεῦχος ὑπ. ἀριθ. 182, πού φέρει γενικὸν τίτλον: «*Επιδράσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος στὴ Χριστιανικὴ θρησκεία καὶ λατρεία*». Θὰ παρακαλοῦσα νὰ μοῦ ἐπιτραποῦν ὡριμένες καλοπροαίρετες παρατηρήσεις-σκέψεις καὶ μάλιστα εἰδικώτερες εἰς τὸ κεφάλαιον: «*Ἡ Ἀρετὴ τῆς Ἀγάπης*», καθ' ὅσον τὸ ἀνωτέρω κεφάλαιον παρουσιάζει κατὰ τὴν γνώμην μου κάποια «διαφοροποιήσιν» τῶν ἀπόψεων, ὅπως αὐτὲς ἐκφράζονται εἰς τὰ διασωθέντα ἀρχαιοελληνικὰ φιλοσοφικὰ κείμενα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ δι' οἱ φιλοσοφοῦντες δὲν φαίνεται νὰ ἔτρεφαν μεγάλην ἐκτίμησιν γιὰ κάθε εἶδους πρᾶξιν, ἐνέργειαν καὶ ἐν γένει ἐκδήλωσιν τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ὅταν αὐτὴ ἐδράζετο εἰς τὸ θυμοειδές, εἰς τὸ ἄλογον δηλαδὴ μέρος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ ἐκδήλωσις αὐτὴ τελεῖ ἐν ἀδίκῳ, καθ' ὅσον δίκαιον κατὰ τὴν ἀρχαιοελληνικὴν θεώρησιν εἶναι πᾶσα πρᾶξις, πού πραγματοποιεῖται ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ νοῦ, ἐνεργούντος κατὰ τὴν φύσιν του, χωρὶς νὰ ὑφίσταται διαταραχὲς ἀπὸ τὴν ἐπίδρασιν εἴτε τοῦ θυμοῦ εἴτε τῆς ἡδονῆς καὶ λύπης, εἴτε τοῦ ἐκ τῆς ἀγνοίας προερχομένου συσκοτισμοῦ. Ἄδικος τυγχάνει ἡ πρᾶξις, πού πραγματοποιεῖται ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἀλόγου μέρους τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ θυμοειδοῦς δηλαδὴ καὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, εἴτε τοῦ ἐκ τῆς ἀγνοίας προερχομένου συσκοτισμοῦ (Πλάτωνος, *Νόμοι* 864 a-c).

Κατὰ συνέπειαν καὶ ἡ λεγομένη «ἀγάπη» ἐμπεριέχει μέσα τῆς σπέρμα ἀδικίας, ἀφοῦ ἐμπεριέχει τὴν ἔννοιαν τῆς διακρίσεως-ἐπιλογῆς τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγάπης, καὶ καθ' ὅτι ἡ ἀγάπη ἀποτελεῖ συναισθημα, δηλαδὴ ἐδράζεται εἰς τὸ θυμοειδές, τελεῖ ἐν ἀδίκῳ. Ἀντὶ τῆς ὑποκειμενικῆς, κατωτέρας, ὑστερόδουλης καὶ ἰδιοτελείας υποκρυπτούσης ἐννοίας τῆς ἀγάπης, ὁ Πλάτων προτιμᾷ τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως «*ἔρως*», πού γιὰ τὴν φύσιν, τὴν ἀξίαν καὶ τὰ εἶδη αὐτῆς ἀφιερώνει ἕνα δλόκληρον ἔργον, τὸ «*Συμπόσιον* ἢ «*Περὶ ἔρωτος*». Ἡ ὑπατι τῶν ἀξίων κατὰ τὴν πλατωνικὴν θεώρησιν ἐδράζεται ἐπὶ τοῦ ἔρωτος, τῆς ἡθικῆς τελειώσεως. Ἡ ἔννοια αὐτὴ συμπίπτει μὲ πᾶσαν σχεδὸν ἐπιθυμίαν πλὴν τῆς ἐπιθυμίας τοῦ κα-

κοῦ. Διότι τοῦ κακοῦ ἢ τοῦ αἰσχροῦ ἔρως δὲν ὑφίσταται (Πλάτωνος, *Συμπόσιον* 206c-208b). Ἡ ἀνωτέρω αὐτὴ ἔννοια-λέξις ἐκυριάρχει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα στὴν Ἑλλάδα: τὸ ὑναντίον λείπει ἀπὸ ὅλο τὸ σῶμα τῆς *Καινῆς Διαθήκης*, ὅπου ἀντικαθίσταται ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς «ἀγάπης». Εἶναι ἄραγε ἡ ἀμοιβαία αὐτὴ ἀπουσία συμπτωματικὴ; Ἡ μήπως ὑποδηλώνει τὴν παρὰλληλὴν ἑλλειψιν, ἐκατέρωθεν, τῆς ἀντιστοίχου ἐννοίας;

Ἐπικουρικὰ εἰς τὰ ἀνωτέρω θὰ καταθέσω καὶ τὴν διαπίστωσιν, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου, ἀλλὰ καὶ ἴσως πρὶν αὐτῆς, καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τῆς Ἑλληνικῆς Γραμματείας μέχρι τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων (323-30 π.Χ.), κατὰ τὴν ὁποία μεταφράσθηκε τὸ κείμενον τῆς *Παλαιᾶς Διαθήκης* ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου στὴν Κοινὴν Ἑλληνικὴν ἀπὸ τοὺς Ὁ, λείπει ἐξ ὁλοκλήρου ἡ λέξις ἀγάπη κατὰ τὰ σωζόμενα κείμενα-ἀποσπάσματα. Συναντοῦμε ὅμως τὰ ἐπιθετα *ἀγαπητὸς* καὶ *ἀγαπητέος* καθὼς καὶ παραγωγή αὐτῶν καὶ ἐπίσης τὸ ρῆμα *ἀγαπάω-ω*. Ὁ Πλάτων διέκρινε τὴν κατωτέραν ὑπόστασιν τῆς λέξεως ἀγάπη, ὡς ἀνωτέρω ἀνελύθη, καὶ γράφει εἰς τὸ ἔργο του «*Φαῖδρος*» (241d): «*ὡς λύκοι ἄρνας ἀγαπῶσι*», δηλ. καὶ οἱ λύκοι ἀγαποῦν τὸν ἄμνον, ἀκριβῶς διότι ἐπιθυμοῦν νὰ τὸν φάγουν.

Ἄς σημειώσουμε ἀκόμη, ὅτι οἱ ἔννοιες *ἔρως* καὶ *ἀγάπη* πολλὰς φορὰς ἐκλαμβάνονται λόγῳ ἀγνοίας ὡς λέξεις συνώνυμες, πού ἔχουν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ νόημα. Στὴν σύγχυσιν αὐτὴν συντελεῖ καὶ ἡ φτώχεια τῶν γλωσσῶν. Εἶναι χαρακτηριστικόν, ὅτι πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὅλες οἱ ἄλλες εὐρωπαϊκῆς γλώσσες πού ὁμιλοῦνται εὐρὲως σήμερον ὑπὸ τῶν νεοσθαρβάρων, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Λατινικῆς, διαθέτουν μίαν καὶ μόνην λέξιν γιὰ τὶς δύο αὐτὲς διακριτὲς διὰ τοὺς τῆς ἡμετέρας παιδείας μετέχοντας ἔννοιες (π.χ. *amor, liebe, love* κ.λπ.). [...]

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω φρονούμεν, ὅτι παραφράζεται τὸ νόημα καὶ ὁ Λόγος τῶν πατέρων ἡμῶν, ὅταν ἀποδίδονται εἰς αὐτοὺς κατώτερες ἔννοιες ὡς αὐτὴ τῆς ἀγάπης ἀντὶ τοῦ θεοῦ *ἔρωτος*. Ἐπιπρόσθετα θὰ παρακαλοῦσα τὸν κ. Ἀτταβύριον εἰς τὰ ἀρχαιοελληνικὰ κείμενα, πού παραθέτει, νὰ παραθέτῃ, ἐάν τοῦτο εἶναι δυνατόν, καὶ τὴν ἀρχαιοελληνικὴν τους ἀπόδοσιν ἢ τοὐλάχιστον τὸν στίχον καὶ τὸ ἔργον, ἀπ' ὅπου ἐπε-

λέχθησαν τὰ χωρία αὐτά, καθ' ὅσον πάντα ἢ μεταφρασίς ἐπιδέχεται καὶ διάφορον ἐρμηνείαν ἀλλὰ καὶ γιὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ περαιτέρω μελέτη καὶ ἐμβόθυνσις τῶν χωρίων αὐτῶν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐννοιῶν, πού

ἐνδεχομένως ὑποκρύπτουν αὐτά.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς
Θεοτόκης Α. Βαλσάμης
Ἑλευσίνα

Μία ἄλλη ἀνάγνωση τῆς ἐπιγραφῆς τῆς Πραιστοῦ

Κύριε διευθυντά,
Σχετικά μὲ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τῆς Α' Ἑτεοκρητικῆς ἐπιγραφῆς τῆς Πραιστοῦ Κρήτης («Δαυλός», τ. 183, σ. 11121) ἔχω νὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς:

χώρον τῶν νήσων τῆς Μεσογείου Θαλάσσης.

Πραγματικά καὶ ἱστορικά στοιχεῖα-διασαφήσεις: Ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς πλάκας ἐξάγεται εἶδος «προγράμματος δρομολογίου» πρὸς τὰ ἀνατολικά τῆς



Στίχος 1ος - ΚΑΛΥΜΝΟΣ ΤΕ ΚΕΟΣ ΙΒ
» 2ος ΑΡΞΕΙ ΠΑΛΣΕΤ. ΜΕΛ. Σ
» 3ος ΑΡΚΑ ΚΟΚΛΕΣΙ
« 4ος ΤΑΛ ΓΑΛ ΛΕΣΑ

(ἴσως μίλια)

ΠΙ = 3 ἄτ.=πλήρωμα
ΙΟ = ἴσως «νησαῖος»
ΑΡΚ
ΛΕΛ

Ἀπὸ τὰ δύο τεμάχια τῆς αὐτῆς μάλλον πινακίδος προέκυψε κείμενον μὲ φράσεις γραμμάτων Γραμμικῆς Γραφῆς τῆς Α' Ἑτεοκρητικῆς ἐπιγραφῆς κατὰ Comparetti (Evans). Ἐπειδὴ περιέχονται ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἑλληνικὴν προϊστορίαν μας, παρακαλῶ, ὅπως δεχθῆτε τὴν ἐπισυναπτομένην γενομένην καὶ ὑπ' ἐμοῦ ἀποκρυπτογράφησην, δεδομένου ὅτι αὕτη ἀνταποκρίνεται προσφύεστερον πρὸς τὴν ἀναγνώρισιν τῶν γραμμάτων τῆς πινακίδος καὶ πρὸς τὰ γεγονότα τὰ διεξαχθέντα εἰς τὸν

Μεσογείου θαλάσσης μέρη (ὅπου τὰ νησιά Κάλυμνος, Κέως καὶ Ἴος) πρὸς τὴν Κρήτην μὲ τὰ ὀνόματα τοῦ πληρώματος. Χρησιμοποιεῖται ἡ λέξις «λέσα», ἡ ὅποια εἶναι ναυτικὸς χαρακτηρισμὸς καὶ συνοδεύεται μὲ τὰς λέξεις «ΤΑΛ ΓΑΛ», ἐρωτήσατε ναυτικόν. Ἀρχηγοὶ ἢ ἰδιοκτῆται τοῦ πλοίου, φαίνεται, εἶναι ὁ ΠΑΛΣΕΤ ΜΕ. Σ. καὶ ὁ ΑΡΚΑ ΚΟΚΛΕΣ.

Μετὰ τιμῆς
Χρῖστος Λιόλιος
Ἀθῆναι

«Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε τοῖς Ἑθνικοῖς...»

Κύριε διευθυντά,

Μέσω τῶν φιλόξενων στηλῶν τοῦ περιοδικοῦ σας ἐπιθυμῶ νὰ ἐκθέσω κάποιες παρατηρήσεις καὶ σκέψεις.

Κάθε πρωῒνο, λίγο πρὶν τὶς ἑπτὰ, τὸ «Τρίτο Πρόγραμμα» τῆς ἐπονομαζόμενης «Ἑθνικῆς Ραδιοφωνίας» ἀρχίζει τὴν ἐκπομπή του μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Προσευχόμενοι δὲ μὴ βατολογήσητε, ὥσπερ οἱ Ἑθνικοὶ δοκοῦσι γάρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται, μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς...».

Οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ ἐν λόγω σταθμοῦ ὤφειλαν νὰ γνωρίζουν, ὅτι μετὰ τὴν ἐδραίωσι τοῦ Χριστιανισμοῦ οἱ «ἄνωθεν» κατηύθυναν τὸν φανατιζόμενο ὄχλο σὲ μία πραγματικὴ γενοκτονία τῶν «εἰδωλολατρῶν Ἑθνικῶν» (= Ἑλλήνων). Ὁ,τιδήποτε δὲ ἐσχετίζετο μὲ αὐτοὺς ὤφειλαν «ἐς ἔδαφος φέρειν», ἔπρεπε δηλαδή

νὰ τὸ ἐξαλείψουν ἀπὸ προσώπου γῆς. Ἀπὸ τότε παρήλθαν τόσοι αἰῶνες, κι ὅμως ἓνα «Ἑθνικὸ» ραδιοφωνικὸ πρόγραμμα μᾶς ἀποτρέπει ἀπὸ τὸ νὰ φερώμεθα ὡς «Ἑθνικοὶ», δηλαδή ὡς Ἕλληνες.

Αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐξακολουθοῦν νὰ μᾶς χαρακτηρίζουν «Ἑθνικούς», ἔχουν ἐκσυγχρονίσει δεόντως τὶς μεθόδους των. Γιὰ τὴν παραπληροφόρησι χρησιμοποιοῦν πλέον τὰ Μ.Μ.Ε., διδλία, ἐγκυκλοπαιδείες, προγράμματα ὑπολογιστῶν, διεθνὴ δίκτυα (Internet) κ.λπ., «ἐς ἔδαφος δὲ φέρουν» (μέσω τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους) μόνον ὅτι «Ἑθνικὸ» ἄδυνατοῦν νὰ ἰδιοποιηθοῦν. Ἀναρρωτιέται κανεὶς, ὑπάρχει ἄλλο κράτος σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο, τὸ ὅποιο ν' ἀπαρνῆται τὴν ἐθνικὴ του συνείδησι;

Μετὰ τιμῆς
Παν. Χατζηγιάννου
Βούλα

Ἀποκλείονται στροφές τοῦ Ἑθνικοῦ Ὑμνου ἀπὸ τὴν ἐκπαίδευση

Κύριε διευθυντά,

Ἀναφερόμενοι πολλὰς φορὲς στὸν «ρωμοσυνισμό» καὶ τὴν «ἰδεολογία» του, ἀποδίδετε τὸ κύριο μέρος αὐτῆς τῆς τάσης σὲ θρησκευτικούς κύκλους. Μήπως ὅμως ἡ τάση αὕτη διέπει καὶ πολλοὺς ἄλλους ἐξουσιαστικούς χώρους; Καὶ τοῦτο, διότι διὰ τὸ μέγιστον –ὄχι ἀπλῶς μείζον– θέμα, στὸ ὁποῖο γίνεται ἀναφορὰ κατωτέρω, κανεὶς, νομίζω, θρησκευτικὸς κύκλος δὲν ἐπέβαλε στὴν πολιτικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ «ἡγεσία» νὰ τὸ διαπράξῃ. Πρόκειται γιὰ τὸν «ἀκρωτηριασμό» τοῦ Ἑθνικοῦ μας Ὑμνου, θέμα πράγματι μέγιστο, ἀφοῦ ἀφορᾷ σύμβολο ἰσάξιο τῆς σημαίας μας.

Ὁ Ἑθνικὸς μας Ὑμνος ἀποτελεῖται, ὡς γνωστόν, ἀπὸ 158 στροφές. Ἐξ αὐτῶν στὰ κατὰ καιροὺς διδλία Νεοελληνικῶν ἀναγνωσμάτων τῶν Γυμνασίων καὶ Λυκείων (μηδὲ τῆς ἐποχῆς τῆς «ἐθνικῆς» κυβερνήσεως ἐξαιρουμένης) ποτὲ δὲν ἀναγράφονται ὅλες οἱ στροφές, ἐμφανίζονται δὲ κατὰ μέγιστον 126 στροφές, ἐνῶ ἐπιλεκτικὰ λείπουν 32 (46-57, 68-73, 97, 103-104, 112-121, 153).

Ἐπισυνάπτεται τὸ πλῆρες κείμενο τῶν 158 στροφῶν. Ὅπως εὐκόλα θὰ διαπιστώσετε, οἱ 32 αὐτὲς στροφές παραλείπονται κατὰ σκόπιμον ἐπιλογὴ (ὅπως σκόπιμος ἐπιλογὴ προκάλεσε τὴν κατὰ τὴν δεκαετία

τοῦ 1950 ἐντολὴ τοῦ «ἐλληνικοῦ» «κράτους» νὰ ἀλλαχθοῦν στὴν Θράκῃ οἱ πινακίδες μὲ τὸν ὄρο «Μουσουλμανικός» καὶ ἀντ' αὐτοῦ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὁ ὄρος «Τουρκικός» –ἀπειλοῦσαν μάλιστα μὲ κυρώσεις ὅσους δὲν συμφωνοῦσαν μ' αὐτὴ τὴν μεταβολή).

Τὸ ἀρμόδιο Ὑπουργεῖο (ἀντὶ ἐθνικῆς Παιδείας, ποὺ ὀφείλει κατὰ τὴν ἐπωνυμία του νὰ παρέχῃ, ἐπιτρέπει σὲ τυφλοπόντικες νὰ ἀλωνίζουν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνος. Καὶ ἀφοῦ σὲ τέτοια σύμβολα μεγίστης ἐθνικῆς τάξεως, ὅπως ὁ Ἑθνικὸς Ὑμνος, γίνονται τέτοιες πανάθλιες ἐπεμβάσεις, μήπως ἔχουν δικαίωμα ὅσοι ὑποστηρίζουν, ὅτι διὰ τῶν τοπικῶν ἐξουσιαστῶν μας ἀποτελοῦμε παράρτημα τοῦ ἀνατολικῶς ἡμῶν γειτονικοῦ κράτους; Μήπως χρειάζεται ἓνα νέου τύπου 1821, ἀλλὰ αὕτη τὴ φορά κατὰ τῶν «ἐντὸς τῶν τειχῶν» ἐλληνικῆς ὑπηκοότητος γεννιτσάρων ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ;

Ἐπειδὴ οἱ γραικῦλοι, οἱ γεννιτσαροὶ καὶ οἱ ἀντ-ἐθνικοὶ (θρησκευτικῶς ἢ πολιτικῶς) δὲν μὲ ἔχουν αἰχμαλωτίσει στὴν ψυχολογία τοῦ «καπημενουλισμοῦ», γι' αὐτὸ καὶ ὑπογράφω

με ὀργή
Δ. Ι. «Ἑθνιστικός»
Ἀθήνα

Ἔρευνα γιὰ ὅσους δηλώνουν Ἕλληνες καὶ ὄχι Ρωμιοί...

Ἀγαπητὲ «Δαυλέ»,

Ἐσωκλείω ἄρθρο τοῦ γνωστοῦ πατέρα Γ. Μεταλληνοῦ μὲ τίτλο «Ποιὸ εἶναι τὸ σωστό μας ὄνομα; Hellas ἢ Greece;», ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ χριστιανικὸ περιο-

δικὸ «Ὁρθόδοξη Μαρτυρία», στὸ τεῦχος Μαρτίου 1997.

Μετὰ ἀπὸ μιὰ ἱστορικὴ ἀνάλυση σχετικὰ μὲ τὴν πορεία στὴν ἱστορία τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αυτοκρατορίας, τοῦ «Βυζαντίου», καταλήγει στὸ συμπέ-

ρασμα (σελ. 9, παρ. 3): «Τὸ ὄνομα Ρωμαῖος συνεπῶς, ἀν' ἄλλοις τὸ 330 μ.Χ. μπορεί νὰ θεωρηθῇ κατὰ κάποιο τρόπο ὄνομα δουλείας καὶ ὑποταγῆς, ἀπὸ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἶναι γιὰ τοὺς Ἕλληνας ὄνομα τιμῆς καὶ δόξας». Μὲ τὴν ἴδια λογικὴ, ὑποθέτω, οἱ Ἕλληνες γιὰ 500 χρόνια ἦταν Ὀθωμανοὶ καὶ ξανάγιναν Ἕλληνες, συγγνώμην Ρωμαῖοι, μὲ τὴν ἀπελευθέρωση.

Ὅμως ὁ πατὴρ δίνει τὸ τελικὸ συμπέρασμά του, ποὺ πρέπει νὰ τὸ διαβάσῃ κανεὶς πολλές φορές, γιὰ νὰ πιστέψῃ στὰ μάτια του: «Τὸ ὄνομα Ρωμαῖος φανερώσει τὴν ταύτισήν Ἑλληνισμοῦ καὶ Ὁρθοδοξίας. Ρωμαῖος σημαίνει τελικὰ Ὁρθόδοξος Χριστιανός, ἐνῶ τὸ Ἕλληνα ἀπὸ τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάστασι καὶ μετὰ μπορεί νὰ σημαίνει μόνο τὸν ἀρχαιολάτρη τύπον Γεμιστοῦ-Πληθωσος ἢ καὶ τὸν τέκτονα-ἐκδυτικισμὸ καὶ φραγκοφιλο. Ὅταν συνεπῶς ἀπορρίπτεται ἡ καὶ πολεμεῖται τὸ ὄνομα Ρωμῖος, πρέπει νὰ ἐρευνᾶται καὶ ἡ αἰτία, ἡ προέλευσις δηλαδὴ τῆς πολεμικῆς. Εἶναι ἀπλῶς ἀνιστόρητη ἀρχαιολατρεία, δυτικὴ ἐπίδρασις ἢ καὶ πολεμικὴ κατὰ τῆς Ὁρθοδοξίας».

Ὑποπτος ὁ ρόλος τοῦ «Δανλοῦ»!!! Καὶ ὅσοι δηλώνουμε Ἕλληνες καὶ ὄχι Ρωμαῖοι πρέπει κατὰ τὸν σοφώτατο ρασοφόρο νὰ θετοῦμε ὑπὸ ἀστυνομικὴ παρακολούθησι, γιὰ νὰ ἐξιχνιασθῇ, ἂν εἴμαστε ἀνιστόρητοι ἀρχαιολάτρες, δυτικολάγνοι ἢ ἐχθροὶ τῆς Ὁρθο-

δοξίας.

Πρὸς ἐνίσχυσι τῶν σοφωτάτων ἐπιχειρημάτων τοῦ συμπαθοῦς αὐτοῦ ἱερέως συστήνω ἀκόμα ἓνα «δέλος» γιὰ τὴν «ἐπιστημονικὴ» φαρέτρα του. Μπορεῖ νὰ μελετήσῃ τὸ θεόσταλτο εἰκονογραφημένο σύγγραμμα «Ὁ Ἀστεριὲς στοὺς Ὀλυμπιακοὺς Ἀγῶνες», ὅπου σ' ὅτι ἀφορᾷ τὸ πρόβλημα ποὺ ἀνακύπτει γιὰ τὸ ὅτι οἱ Γαλάτες δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα συμμετοχῆς στὶς Ὀλυμπιάδες (ἀφοῦ δὲν εἶναι οὔτε Ἕλληνες οὔτε Ρωμαῖοι), ὁ μικροκαμωμένος πλὴν παμπόνηρος Ἀστεριὲς ἀναφωνεῖ: «Ὅμως, μὰ τὸν Τοντάτη, εἴμαστε Ρωμαῖοι!!! Ἀπὸ τότε ποὺ ὁ Ἰούλιος Καίσαρας κατέκτησε τὴν Γαλατία, ἀποτελοῦμε μέρος τοῦ Ρωμαϊκοῦ κόσμου...». Νὰ λοιπὸν πῶς ὁ Ἀστεριὲς ἐγίνε Ὀλυμπιονίκης, κάνοντας τὸν ἀπόγονό του Ρωμαῖο πατέρα Μεταλλινὸ (pastor Metallinus κατὰ τὸ ρωμαϊκώτερον) προφανῶς ὑπερήφανο γι' αὐτόν.

Ὅσο γιὰ μᾶς, ποὺ στὸ ἐρώτημα «Hellas ἢ Greece» προτιμοῦμε τὸ Ἑλλάς καὶ ὄχι Ρωμανία, θὰ θυμηθοῦμε καὶ θὰ συμφωνήσουμε μὲ τὰ λόγια τοῦ εὐτραφοῦς καὶ ἀγαθοῦ Ὁδελίξ: «Εἶναι τρελλοὶ αὐτοὶ οἱ Ρωμαῖοι...».

Φιλικὰ

Λάζαρος Χατζηγεωργιάδης

Φοιτητῆς, Θεσσαλονίκη

Τὰ Μητροπολιτικά-Χομεϊνικά τοῦ καθηγητοῦ κ. Χ. Γιανναρά

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Διάβασα μὲ πολλὴ προσοχή ἀλλὰ καὶ μὲ ἀνάμεικτα συναισθήματα ἱλαρότητας καὶ ὀργῆς τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Χ. Γιανναρά στὸ φύλλο τῆς «Κυριακάτικης Καθημερινῆς» τῆς 13ης Ἀπριλίου 1997.

Τὸ ἀνακείμεμα τῆς κριτικῆς τῆς τέχνης -ἐν προκειμένῳ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῆς ζωγραφικῆς- μὲ τὴν ἰδεολογία -ἢ τὴν θρησκεία, ἂν προτιμᾶτε- δὲν ἔφερε ποτὲ καλὰ ἀποτελέσματα στὴν ἀνάπτυξη τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ζοφερὲς εἰκόνες τῆς εἰκονομαχίας, τῆς ἀπαγόρευσις τοῦ γυνικοῦ στὴν ζωγραφικὴ ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ἢ τῆς ἀπεικόνισις τῆς ἀνθρώπινης μορφῆς ἀπὸ τοὺς μουσουλμάνους, ἡ ἀνηλεὲς καταδίωξις τῆς «ἐκφυλισμένης τέχνης» ἀπὸ τοὺς χιτλερικοὺς ἢ τῶν «κοσμοπολιτῶν ψευτοκαλλιτεχνῶν» ἀπὸ τοὺς ὑπέρμαχους τοῦ «σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ» μόνο ἀπέχθεια μποροῦν νὰ προσξήσουν σὲ κάθε σκεπτόμενο ἄνθρωπο στὸ κατ'ὄφλι τοῦ 21ου αἰῶνα.

Ὁ ἐκλεκτὸς θεολόγος, συγγέροντας καὶ ταυτίζοντας προφανῶς τὴν «Δόξα τοῦ Βυζαντινίου» μὲ τὴν παντοδυναμία τῆς Ἐκκλησίας, προτείνει τὴν ἀντικατάστασι τῶν τοιχογραφιῶν τοῦ Ζαΐτι στὴν Μητρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν μὲ ἄλλες «βυζαντινῆς τεχνολογίας», ἀφοῦ δέβαια προσηγομένως μέμφεται, ὅσους «ἀνυποψίαστους ἐλλαδικούς ἀρχιεπισκόπους... συνεχίζουν νὰ λειτουργοῦν μέσα σὲ αὐτὸ τὸ οἰκοδόμημα, ποὺ ὄχι μόνο τὸ ζωγράφισαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔχτισαν ἐτερόδοξοι ξένοι (ὁ Hansen καὶ ὁ Boulanger)».

Τί νὰ πῇ κανεὶς; Ἀπὸ πότε ἡ μορφὴ -ἢ ἀρχιτεκτονικὴ- ἐνὸς οἰκοδομήματος καὶ ὁ ρυθμὸς του -βυζα-

ντινὸς ἢ νεοκλασσικὸς- καθορίζει τὴ λειτουργικότητά του; Αὐτὸ ἀκόμα καὶ οἱ ἀξιολογητοὶ θαυμασμοὶ -κατὰ τὸν κ. Γιανναρά- φανατικοὶ καλόγεροι τοῦ Βυζαντίου τὸ εἶχαν κατανοήσει, καὶ ἔτσι ὅσοι ἀρχαῖοι ναοὶ γλύτωσαν ἀπὸ τὸν ἐποικοδομητικὸ καὶ πολιτιστικὸ τους κασμὰ μετατράπηκαν σὲ χριστιανικοὺς, χωρὶς νὰ ὑπολογισθῇ, πῶς εἶχαν χτισθῇ ἀπὸ «ἐτερόδοξους»!

Καὶ ποῖος εἶπε, πῶς οἱ δὴθεν βυζαντινοὶ ρυθμοὶ τερατώδους αἰσθητικῆς ἑκατοντάδες ναοί, ποὺ ἔχουν ἀνεγερθῇ κατὰ δεκάδες σ' ὅλη τὴν ἐπικράτεια, καθὼς καὶ ἡ ρουτινιάρικη «βυζαντινὸς τεχνολογία» εἰκονογραφία τους εἶναι προτιμώτεροι ἀπὸ τὸν νεοκλασσικὸ νὰὸ τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν, τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου στὴν Πάτρα, τῆς Ἁγίας Εἰρήνης (πάλι στὴν Ἀθήνα), τοῦ Ἁγίου Δημητρίου στὴν Κηφισιά καὶ τῶσων ἄλλων ἔργων μεγάλων ἀρχιτεκτόνων;

Τὸ «ἐς ἑδάφος φερεῖν», ποὺ ὁ ἄσπονδος ἐχθρὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ -καὶ ἁγίος τῆς Ἐκκλησίας μας- «Μέγας» Θεοδόσιος κήρυξε γιὰ τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (ἀρχιτεκτονικὰ καὶ γλυπτικὰ), φαίνεται, ὅτι «οὐκ ἔα καθυδεῖν» ὄχι μόνο ρασοφόρους ζηλωτὲς ἀλλὰ καὶ πανεπιστημιακοὺς τοιοῦτους.

Μετὰ τιμῆς

Ἐρρίων Ἀρχομάνης

Ἀρχιτέκτονας-Πολεοδόμος

Κηφισιά

Υ.Γ. Ὁ τίτλος τῆς ἐπιστολῆς μου παραπέμπει στὴν ἐπιφυλλίδα τοῦ κ. Γιανναρά, ποὺ εἶχε τίτλο «Μητροπολιτικὰ ἀσυμβίβαστα».

«Μὴ ἑλληνικὴ» ἐπιγραφὴ ἀλλὰ μὲ ἑλληνικὰ γράμματα...

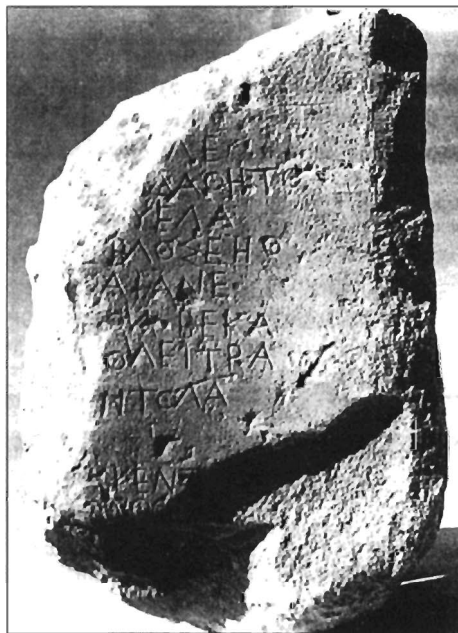
Ἄγαπητέ κ. Λάμπρου,

Στὸ Μουσεῖο τῆς Σαμοθράκης ὑπάρχει μία ἐπιγραφὴ σὲ ἀσβεστόλιθο μὲ ἑλληνικὰ γράμματα τοῦ τετάρτου π.Χ. αἰῶνα (βλ. φωτογραφία). Ἐπειδὴ δὲν μπόρεσαν νὰ τὴν διαβάσουν οἱ ἀρχαιολόγοι μας, βρῆκαν τὴν λύση: «Μὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα», ἀναγράφεται στὴν πινακίδα τοῦ ἐκθετηρίου. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια ἀναγράφεται: «Στήλη ἀπὸ πωρόλιθο μὲ ἐπιγραφὴ σὲ μὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα γύρω στὸ 400 π.Χ.».

Στὸ διδύλιο ὅμως τοῦ μουσείου γραμμένο ἀπὸ τὸν Karl Lehman ὑπάρχει ἡ «λεζάντα» κάτω ἀπὸ τὴν φωτογραφία τῆς στήλης: «Ἐπιγραφὴ σὲ ἀσβεστόλιθο σὲ προελληνικὴ γλῶσσα. Τέταρτος αἰ. π.Χ.». Τελικὰ οὔτε οἱ ἴδιοι οἱ ἀρχαιολόγοι δὲν συμφωνοῦν ἂν εἶναι πωρόλιθος ἢ ἀσβεστόλιθος τὸ πέτρωμα τῆς στήλης. Εἶναι «μὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα» ἢ «προελληνικὴ»; Μήπως εἶναι κωδικοποιημένη γραφὴ μὲ τοὺς χαρακτῆρες τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου; Κάποιοι ἐντεχνα προωθοῦν τὴν ἄποψη περὶ «Θρακικῆς γλῶσσας». Ὅμως ἐκτὸς τῆς ἐν λόγῳ στήλης ὑπάρχουν καὶ ἀρκετὰ κομμάτια ἀγγείων μὲ ἐπιγραφές στὴν ἴδια «μὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα» τῶν 6ου, 5ου καὶ 4ου αἰώνων π.Χ. Τελευταίως (Μάρτιος τοῦ '97) ἀνακοινώθηκε ἀπὸ τὴν Ἑφορία Ἀρχαιοτήτων Κομοτηνῆς, ὅτι ἀνακαλύφθηκε καὶ Γραμμικὴ Α στὴν Σαμοθράκη.

Τελικὰ πολλὰ μυστήρια γίνονται στὸ νησί τῶν μυστηρίων, τὸ νησί τῶν Καθείδρων καὶ τῶν Μεγάλων Θεῶν. Στὴν ἀγνωστὴ ἀκόμα Σαμοθράκη.

Μὲ ἐκτίμηση
Ἀθανάσιος Γιαλαμᾶς
Ἀλεξανδρούπολη



Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Μουσείου τῆς Σαμοθράκης (4ος αἰ. π.Χ.). Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΛΕ/ΔΑΘΗΤ/Υ ΕΛΑ/ΒΛΘΣΣΕΗΘ/ΑΙΑΝΕ/ΚΒΕΚΑ/
ΘΛΕΙΤΡΑ/ΜΤΘΛΑ/ΨΕΝ/ΟΣ.

Πρέπει νὰ ἐρευνᾶται, ἢ ὄχι, ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ;

Κύριε διεθυντά,

Εἰς τὸ 184 τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» ἐδιάβασα τὴν μελέτην περὶ τοῦ ἱστορικοῦ Ἰησοῦ. Ἀπὸ ὅ,τι γνωρίζω, ἔχουν γραφῇ πολλὲς ἀπόψεις διὰ τὸν ἀκριδῆ χρόνον τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ τὸ θέμα ὅμως, ἐπειδὴ ἔρχεται σὲ ἀντιθέσεις καὶ διαφορὲς ἀπὸ τίς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας μας, δημιουργεῖ εἰς τὸν ἀναγνώστην ἀμφιβολίες, ἀφοῦ ὅλοι οἱ μελετηταί, διὰ τὴν ἰσχύσην προφανῶς ἢ ἀποψις ἐνὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν, ἔχουν διαφορετικὴν γνώμην διὰ τὸν ἀκριδῆ χρόνον τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ τὴν ταπεινὴν μου γνώμην οἱ ἀπόψεις αὐτῆς τῶν διαφόρων μελετητῶν, οἱ ὁποῖες ἔρχονται εἰς ἀντιθέσεις μὲ τίς ἀπόψεις τῆς Ἐκκλησίας, δημιουργοῦν πραγματικὰς «πληγὰς» εἰς τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς,

ἐνῷ ἀφήνουν ἀδιαφόρους τοὺς μὴ πιστεύοντες καὶ τοὺς μὴ Χριστιανοὺς. Ἐνῷ λοιπὸν οἱ ἀλληλοσυγκρουόμενες θεωρίαι περὶ τοῦ ἀκριβοῦς χρόνου τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς Χριστιανοὺς δημιουργοῦν ἀμφιβολίες καὶ μειῶνουν τὴν πίστιν των, εἰς τοὺς μὴ πιστεύοντες καὶ εἰς τοὺς μὴ Χριστιανοὺς οὐδὲνα ρόλον παίζουν καὶ τοὺς εἶναι παντελῶς ἀδιάφοροι, ἂν δὲν τοὺς ἐνθαρρύνουν εἰς τὴν πολεμικὴν τους. Τὸ κακὸ λοιπὸν μὲ αὐτὰς τίς ἀλληλοσυγκρουόμενες θεωρίαι βαρύνει μόνον τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς καὶ διὰ τοὺς πιστοὺς Χριστιανοὺς τί σημασία ἔχει, ἐὰν ὁ Κύριος Ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη τὸ πρῶτον ἔτος μ.Χ. ἢ τὸ 2ον ἔτος ἢ ἐὰν τὸ μαρτύριον τῆς Σταυρώσεως ἔγινε τὴν 14ην τοῦ μηνὸς Νισάν (7η Ἀπριλίου) ἢ ἐὰν ἔγινε κάποιαν ἄλλην κοινὴν ἡμερομηνίαν; Ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ τῆς ἐπανα-

στάσεως τῶν Ἑσσιῶν, εἰς τὰ ὅποια θέλουν διάφοροι μελετηταί, ὡς καὶ ὁ τῆς ἄνω μελέτης, νὰ παρουσιάσουν τὸν Κύριον Ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὡς ἐπαναστάτην ἢ ὡς πολιτικὸν ἀρχηγόν, εἰς τί ὠφελοῦν; Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐνδιαφέρει ὄχι μόνον τοὺς Χριστιανούς ἀλλὰ καὶ τὸν περισσότερον κόσμον εἶναι, ὅτι μετὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν Γῆν ἄλλαξε ἡ ἀνθρωπότητα μετὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ τὰ παραδείγματα Του καὶ εἰς τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ πλανῆτη μας ἄνθισε διὰ πρώτην φοράν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἡ ἀγάπη καὶ ἡ ἐλπίδα.

Θετικὸν ἔργον θὰ ἐπιτελέσουν οἱ μελετηταί τέτοιων σοβαρῶν θεμάτων, ἂν δὲν ταράσσουν τίς συνειδήσεις τῶν πιστῶν μετὰ τίς θεωρίας των, διότι δημιουργοῦν ἀμφιβολίας εἰς τοὺς πιστοὺς καὶ τοὺς κάμουν δυστυχεῖς κυρίως εἰς τὰς δυσκόλους στιγμὰς τῆς ζωῆς των, ἀφαιρῶντας τοὺς τὴν ἐλπίδα. Εἰς τὴν μητέρα, τῆς ὁποίας ἀπεδίωξε τὸ παιδί, ποῖαν ἀξίαν ἔχει ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ;

Σημείωση «Δ»:

Οἱ ἱστορικοὶ ἔρευνες τοῦ «Δ» δὲν ὑπηρετοῦν σκοπιμότητες. Θεωροῦμε, ὅτι ἡ ὑποταγὴ τῆς ἔρευνας σὲ σκοποὺς ἢ στοὶ κριτήριον τῆς «ὠφελιμότητος» ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς. Ἡ ἔρευνα «Ὁ ἱστορικὸς Ἰησοῦς», στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὁ φίλος κ. Δ. Χ. Στ., ἔγινε γιὰ τὴν ἰχνηλάτησιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ὅπως αὐτὰ ἀναφέρονται στὰ Εὐαγγέλια –καὶ μόνο γι' αὐτὴν. Τέτοιαις ἔρευναις ἔχουν κάνει, ὡς γνωστὸν, οἱ ἀριστεῖς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Εὐρωπαϊκῆς Θεολογίας (Γ. Πατρῶνος, Στράους, Σλαϊερμάχερ καὶ πλείστοι ἄλλοι). Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄποψη περὶ ἀποφυγῆς μιᾶς τέτοιας ἔρευνας γιὰ ὁποιοδήποτε λόγο ἢ χάριν οἰασθήποτε «ὠφέλειας» εἶναι μιὰ θέση, πού ἐλάχιστα ἀπέχει ἀπὸ τὸ «πίστενε καὶ μὴ ἐρεῦνα» –κάτι πού κανεὶς ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ δεχθῇ σήμερα.

Νὰ ἐπανιδρυθοῦν οἱ ἀρχαῖες φιλοσοφικὲς σχολαί

Ἀγαπητὲ «Δαυλέ»,

Ἐπικροτῶ ἀπόλυτα κάθε ἀναφορά σου στοὺς σκοταδιστές, φοινικιστές, ἐξουσιαστές τοῦ κόσμου τοῦτον καὶ ἐγκρίνω κάθε ἀποκάλυψιν ἐκείνων, πού ἄγουν καὶ φέρουν τὴν ἀνθρωπότητα στοὶ ἔρεβος. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε μετὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, μετὰ τὴν ὁποία ἀπεκοίμισαν τὸν κόσμον καὶ τὸν ἔπεισαν, ὅτι οἱ σφαγές, οἱ γενοκτονίες καὶ τὰ φασιστικὰ ἰδεολογήματά τους ὑπῆρξαν ἐντολές τοῦ Κυρίου (γιὰ τὸν ἀφανισμό τῶν ἐμποδίων πού ὑπῆρξαν στὴν πορεία τοῦ ἐξουσιασμοῦ). Πράγματι ὅμως ὁ Ἰουδαϊσμός οὐδὲν πρόσφερε στὴν ἀνθρωπότητα. Τὰ πάντα εἶναι ἐπιτεύγματα τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, τὰ ὅποια ὡς δῶρα προσέφερε στὸν παραπαιόντα ἄνθρωπο. Ἡ φιλοσοφία, ἡ λογικὴ, τὰ μαθηματικὰ ὡς ἐκφράσεις τῆς τοῦ μέτρου τοῦ χώρου, ἡ ἀστρονομία ὡς ἐκφράσεις τῶν ὄντων καὶ λόγος τῶν οὐρανίων σωμάτων, ἡ ἀληθὴς θεολογία, ἡ τέχνη, οἱ ἄλλες ἐπιστῆμες, οἱ ὁποῖες στηρίχθηκα ἡ ἀνθρωπότητα καὶ ἐδημιούργησε ἔργα κολοσσιαῖα, τὰ ὅποια θαυμάζουμε σήμερα, εἶναι προϊόντα τοῦ ἀρχαίου

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον προέχει εἶναι νὰ παρηγορηθῇ ἡ ἄτη αὐτὴ πιστεύουσα εἰς τὴν θρησκείαν μας καὶ ὄχι νὰ ἀναζητῇ τίς θεωρίες περὶ τῆς ἀκριβοῦς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ τῆς γεννῶνται ἀμφιβολίες ἀπὸ τίς ἀντικρουόμενες ἀπόψεις τῶν εἰδικῶν. Θυμίζω δέ, ὅτι ὁ Κύριος Ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός δὲν εἶχε ἀντιπάλους, ὅπως τὸν παρουσιάζει ὁ συγγραφεὺς τῆς ἄνω μελέτης, ἀλλὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀγάπησε καὶ διὰ ὅλους μας θυσιάσθηκε γιὰ νὰ προσφέρει τὸ παράδειγμά Του. Τὸ ὅτι κατεδιώχθη ὁ Κύριος Ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός καὶ ἐσταυρώθη, αὐτὸ δὲν ἔγινε διότι εἶχε ἀντιπάλους, ἀλλὰ διότι ἔπρεπε νὰ συμβῇ τὸ γεγονός αὐτὸ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων σύμφωνα καὶ μετὰ τὰς προφητείας καὶ τὰς Γραφάς.

Μετὰ τιμῆς

Δημήτριος Χαρ. Σταμπέλος

Δικηγόρος

Ἀθήναι

Ἑλληνικοῦ Πνεύματος.

Πρέπει νὰ ξεκαθαρίσουν κάποτε τὰ πράγματα. Προτείνω νὰ ξανασυσταθῇ ἡ Ἀκαδημία Πλάτωνος καὶ ν' ἀνοίξουν πάλι οἱ ἀρχαῖες φιλοσοφικὲς σχολαί. Ἴσως ἔτσι ἀλλάξῃ ἡ μοῖρα τῆς Ἑλλάδος ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου. Τὰ σημερινὰ πανεπιστήμια καὶ ἡ Ἀκαδημία δὲν ἐπιτελοῦν κανένα ἔργο. Τόσα χρήματα κατασπαταλήθηκαν στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις, με ἀποτελεσμα οἱ περισσότεροι πολιτικοὶ νὰ ὀρεθοῦν μετὰ ὅλλες ἀξίας δισεκατομμυρίων. Γιὰ τὴν ἀναδίωξιν τοῦ μεγαλειώδους πολιτισμοῦ μας δὲν δίδεται οὔτε δεκάρα. Ζῶ στὴν ἐλβετία, ἀπὸ τὴν ζωὴ τῆς ὁποίας ἀντλῶ συμπεράσματα καὶ διδάσκομαι ἀπὸ τοὺς τρόπους ἐπικοινωνίας τῶν Ἑλβετῶν. Μακάρι νὰ μπορούσαμε νὰ τοὺς μιμηθῶμε στὶς πρωτοβουλίες, πού ἀναλαμβάνουν ὡς πολῖτες.

Μετὰ τιμῆς

Σταῦρος Βουρβόπουλος

Ἑλβετία

Κρατικιστική καὶ ἐθνικὴ Ἑλληνικὴ Ἰδεολογία

Ἦχει καθιερωθῇ εὐρέως ἡ ἀντίληψη, ὅτι τὰ ἔθνη στὸ σύνολό τους ἀποτελοῦν φυλετικὲς-πολιτισμικὲς ὀντότητες, ποὺ φυσικὸς τους προορισμὸς εἶναι ἡ πολιτικὴ τους συγκρότηση σὲ κράτος (ἐθνικὴ ὁλοκλήρωση). Ἔτσι κάθε ἔθνος, ποὺ στερεῖται τῆς πολιτικῆς του ἀνεξαρτησίας, ἔχει τὸ ἱερὸ καθήκον νὰ ἀγωνισθῇ, γιὰ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ, ἢ, ἂν ἤδη τὴν ἔχῃ πετύχει, νὰ τὴν διαφυλάξῃ μὲ ὅποιοδήποτε τίμημα. Ἐξετάζοντας ὅμως τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα ἕως τὸν τελευταῖο ἄνθρωπο συγκροτήθηκε σὲ ἓνα πλῆθος ἐθνῶν-κρατῶν παρατηροῦμε, ὅτι ἡ παραπάνω ἀξιωματικὴ ἀντίληψη δὲν ἀνταπεκρινόταν σὲ ὑπαρκτὲς θεωρητικὲς δάσεις. Τὰ παραδείγματα ποὺ τὴν ἀναιροῦν εἶναι ἄπειρα.

Παράδειγμα ἐνδεικτικώτερο ὅλων εἶναι τὸ περίφημο «Ἀμερικανικὸ Ἔθνος». Ὅλοι γνωρίζουν, ὅτι ἡ ἐθνολογικὴ σύσταση τῶν κατοίκων τῶν Η.Π.Α. διαθέτει τόση ποικιλία ὅση σχεδὸν ὁλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα. Ὡστόσο τὸ ἰσχυρὸ Ἀμερικανικὸ κράτος κατῴρθωσε νὰ δημιουργήσῃ σὲ ἄρκετὰ σύντομο χρονικὸ διάστημα τὸν «Ἀμερικανό», ποὺ διαθέτει πλέον συγκεκριμένη ἐθνικὴ συνείδηση. Ὅλοι οἱ ἐπεκτατικοὶ πόλεμοι τοῦ Ἀμερικανικοῦ κράτους ὑπηρετήθηκαν ἀπὸ τὸν λαό του στὸ ὄνομα τῆς διασφάλισης τῶν συμφερόντων τοῦ Ἀμερικανικοῦ «ἔθνους». Ἐδῶ λοιπὸν βλέπουμε μίαν ἰσχυρὴ ἐξαίρεση τοῦ κανόνα. Ἀντὶ τὸ ἔθνος νὰ προηγηθῇ καὶ νὰ δημιουργῇ τὸν ζωτικὸ του πολιτικὸ χῶρο (κράτος), ἔχουμε τὸ ἀντίστροφο. Τὸ κράτος δημιουργεῖ τὸ ἔθνος μὲ τὴν καλλιέργεια μιᾶς νέας «ἐθνικῆς» συνείδησης, μιᾶς νέας «ἐθνικῆς» ἰδεολογίας.

Τὸ ἀμερικανικὸ παράδειγμα δὲν εἶναι τὸ μόνο. Ἄν προσέξῃ κανεὶς τὰ κράτη ποὺ δημιουργήθηκαν στὴ Νότια Ἀμερικὴ καὶ κυρίως στὴν Ἀφρικὴ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἀποικιοκρατίας καὶ ἕως σήμερα, παρατηρεῖ, ὅτι κάθε ὑφιστάμενο κράτος ἔχει ἀπορροφήσῃ στὴν ἐπικράτειά του δεκάδες ἀνεξάρτητες φυλές, ποὺ οὐδεμία σχέσις εἶχε ἢ μία μὲ τὴν ἄλλη (τὶς περισσότερες φορὲς μάλιστα ὑπῆρχε μακροχρόνια θανάσιμη ἐχθρὰ μεταξύ τους). Ὅμως μπροστὰ στὴν ἀνάγκη ἐνὸς ἰσχυροῦ ἐθνικοῦ κράτους (δηλαδὴ ἀνάγκη ἐλεύθερης πρόσδεσης τῶν Δυτικῶν ἐπιχειρήσεων σὲς πρῶτες ὕλες καὶ ἀξιοποίηση τοῦ ὑπάρχοντος ἀνθρώπινου δυναμικοῦ), ποὺ νὰ στηρίζεται σὲ μίαν ἐθνικὴ φυλὴ, καταπατήθηκαν τὰ δικαιώματα τῆς αὐτοδιάθεσης καὶ τῆς ἐλευθερίας. Καὶ σὲς περιπτώσεις αὐτὲς βλέπουμε, ὅτι τὸ κράτος προηγεῖται καὶ δημιουργεῖ τὸ ἔθνος.

Ἡ περίπτωση τοῦ Τουρκικοῦ «ἔθνους» εἶναι καὶ αὐτὴ μὲ τὴν σειρὰ τῆς ἰδιαίτερα ὀμιλητικῆς. Τὸ Τουρκικὸ ἔθνος δὲν ἔχει ἀκόμη συμπληρώσει ἓναν αἰῶνα

ζωής, κι όμως ή τουρκική εθνική ιδεολογία ανάγει τις ρίζες της στην ιστορία (και προϊστορία) της 'Ιωνίας. Οί Τούρκοι 'Οθωμανοί πρὸ τοῦ Κεμάλ 'Ατατούρκ δὲν διέθεταν εθνική συνείδηση, ἀν και ἐγνώριζαν καλὰ ιστορία. 'Εγνώριζαν δηλαδή, ὅτι ὁ πολιτικός τους γεννήτορας, ὁ 'Οσμάν, μὲ τὸ μικρὸ του στράτευμα κινήθηκε πρὸς τὴν Δύση και ὠργάνωσε πολιτικά (διὰ τῆς στρατιωτικῆς ὑποταγῆς) σὲ ἓνα ἐνιαῖο κράτος εἴκοσι περίπου ἑκατομμύρια κατοίκων τῆς 'Ανατολίας, πού ἀνῆκαν σὲ ἓνα πλῆθος ἀρχαίων φυλῶν (οἱ περισσότερες ἑλληνικῆς προέλευσης και συνείδησης). 'Η μετέπειτα παντοδύναμη 'Οθωμανική αὐτοκρατορία ἐγνώριζε τὸν πολυεθνικὸ-πολυφυλετικὸ της χαρακτήρα, και οὐδέποτε ἀναπτύχθηκε «'Οθωμανικὸς εθνικισμός». 'Η καλλιέργεια τῆς τουρκικῆς εθνικῆς συνείδησης και τοῦ σωδινισμού ἀπὸ τὸν Κεμάλ εἶχε στόχο τὴν δημιουργία ἑνὸς ἰσχυροῦ τουρκικοῦ πλέον ἐθνοκράτους, πού ἔπρεπε νὰ οἰκιοποιηθῇ τὴν «λαμπρὴ» ιστορία τῆς μὴ εθνικῆς αὐτοκρατορίας τῶν 'Οθωμανῶν, ὅπως και ἐγινε. Και στὴν περίπτωσιν αὐτὴ τὸ κράτος προηγεῖται τοῦ ἔθνους. 'Επιπλέον σήμερα ὁ τουρκικὸς ἐπεκτατισμός, στρεφόμενος και πρὸς τὸ Αἴγαῖο, ἀποκαλύπτει τὸ πραγματικὸ του πρόσωπο. 'Η διεκδίκηση ἐδαφῶν χωρὶς ἴχνος τουρκικοῦ στοιχείου δείχνει, ὅτι τὰ κίνητρα δὲν εἶναι ἐθνικὰ ἀλλὰ κρατικοεπεκτατικά.

Τὸ δεύτερο στοιχεῖο, πού ἀνακύπτει στὸν παρόντα προβληματισμό, εἶναι τὸ ἱστορικὸ περιεχόμενο τῆς ἐθνικιστικῆς ιδεολογίας, ὅταν αὐτὸ ταυτίζεται μὲ τὸν κρατικισμό και ταυτόχρονα διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὴν ἐθνικὴν ιδεολογία. 'Η ἐθνικὴ ιδεολογία προβάλλει τὶς ἀξίες τοῦ ἔθνους, τὴν ἱστορικὴ-πολιτισμική του παρουσία και προσφορά. 'Η ἐθνοκρατικιστικὴ ιδεολογία προβάλλει τὰ «ἀγαθὰ» ἑνὸς ἰσχυροῦ και ἐκτεταμένου κράτους καθὼς και τὴν ἀνάγκη πραγμάτωσής του. 'Ο διαχωρισμός αὐτὸς ἐξηγεῖ, γιατί ἐλάχιστες φορές στὴν ἱστορία παρήχθη ἐθνικὴ ιδεολογία, ἐνῶ ὁ ἐθνοκρατικισμός εὐδοκμεῖ παντοῦ.

Και ἐδῶ θὰ φέρωμὲ ὡς παράδειγμα τὸν τουρκικὸ ἀλλὰ και τὸν νεοελληνικὸ ἐθνοκρατικισμό, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀρκετὰ ἐνδεικτικοί: 'Η «αἰχμὴ τοῦ δόρατος» τόσο τοῦ τουρκικοῦ ὅσο και τοῦ νεοελληνικοῦ ἐθνοκρατισμοῦ εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολη, γιατί ἀπλᾶ ἐκεῖ πραγματώθηκε ἱστορικά αὐτὸ πού ἐπιδιώκεται νὰ πραγματοποιηθῇ και σήμερα: 'Η 'Οθωμανικὴ αὐτοκρατορία γιὰ τὸν πρῶτο και ἡ Βυζαντινὴ γιὰ τὸν δεύτερο. Δὲν τίθεται τὸ ἐρώτημα, κατὰ πόσο τουρκικὴ και ὄχι ἰσλαμικὴ-πολυεθνικὴ ἦταν ἡ 'Οθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἢ κατὰ πόσο ἑλληνικὴ και ὄχι χριστιανικὴ-πολυεθνικὴ ἦταν ἡ Βυζαντινὴ.

Τὴν σκοπιμότητα τοῦ κρατικισμοῦ ὑπηρετήσε και ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν μεταξὺ 'Ελληνικοῦ και Τουρκικοῦ κράτους τὸ 1922. 'Η ἐπιδίωξις τῆς κρατικῆς «καθαρότητας», πού γεννᾷ –ὑποτίθεται– ἥρεμο και μακροχρόνιο βίον, παραμέρισε τὴν ἱερότητα τῶν ἐθνικῶν ἐστιῶν, τοῦ ἐθνικοῦ πολιτισμοῦ και τῆς ἱστορίας.

Εἰδικώτερα τὸ περιεχόμενο τῆς Νεοελληνικῆς ἐθνοκρατικιστικῆς ἰδεολογίας ἐστιάζεται σὲ δύο πρωταρχικὰ γι' αὐτὴν ἱστορικὰ σημεῖα: Στὴν Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία καὶ στὸν Μέγα Ἀλέξανδρο. Τὰ δύο αὐτὰ ἰδεολογικοῖστορικὰ σημεῖα, ἂν καὶ μεταξὺ τους ἀσύμβατα καὶ ἀντίθετα ἱστορικὰ καὶ πνευματικά, ἔχουν ἓνα κοινὸ χαρακτηριστικόν, αὐτὸ πὺν ἐνδιαφέρει τὴν ἰδεολογία τοῦ κρατικιστικοῦ ἐθνικισμοῦ: τὸ ἰσχυρὸ καὶ ἐκτεταμένο κράτος. Ὅπως δὲποτε ἡ κλασσικὴ Ἑλληνικὴ πόλις δὲν συμφωνεῖ μὲ τὸ πρότυπο τοῦ Νεοελληνικοῦ Ἐθνικισμοῦ –ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τοῦ σύγχρονου ἐθνικισμοῦ–, γιὰτὶ ἀποτελεῖ πρότυπο ἑνὸς «μικροῦ κράτους» διάσπαρτου ἀνάμεσα σὲ ἄλλα τὸ ἴδιο μικρὰ χωρὶς πολιτικὴ ἐνότητα κράτη. Ἀλλὰ καὶ ἓνα μεγάλο μέρος τῶν κλασσικῶν ἀξιῶν εἶναι ἀσυμβίβαστες πρὸς τὴν σύγχρονη ἐθνοκρατικιστικὴ ἰδεολογία. Ἀξίες μὲ ἀνθρωποκεντρικὸ καὶ ὄχι ἐθνοκεντρικὸ ὑπόβαθρο, μὲ πολιτιστικὸ καὶ ὄχι κρατικὸ προσανατολισμό, ἀποσιωποῦνται. Ὡστόσο εἶναι πολιτικὰ ἀδύνατο νὰ ἀπορριφθοῦν, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι αὐτὲς ὑπεύθυνες γιὰ τὶς ἀντιφάσεις ἀλλὰ καὶ τὶς συχνὲς ἐντάσεις, πὺν κατὰ καιροὺς ἐμφανίζονται ἐντὸς τῶν φορέων τῆς ἐθνοκρατικιστικῆς ἰδεολογίας.

Εἶναι ἀποδεκτὴ ἡ ἄποψη, ὅτι τὸ ἐθνοκρατικιστικὸ πρότυπο ἀναδύθηκε στὴν Δυτικὴ Εὐρώπη ἀρχικά, γιὰ νὰ καλύψη τὶς ἀνάγκες μιᾶς διαρκῶς διευρυνόμενης ἀγορᾶς. Ἡ ἀνερχόμενη εὐρωπαϊκὴ ἀστικὴ τάξη καὶ οἱ «τρισδιάστατες» δραστηριότητές της (βιομηχανία, ἐμπόριο, τράπεζα) προσέκρουσαν στὰ διοικητικὰ ὅρια τῶν πολυάριθμων τοπικῶν ἡγεμονιῶν (συνήθως γαιοκτητικῆς βάσης), καὶ γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ἀναζητήσῃ εὐρύτερο ζωτικὸ ὡρο. Οἱ τοπικὲς ἡγεμονίες χάνοντας τὴν οἰκονομικὴ τους παντοδυναμία ἔχασαν καὶ τὴν πολιτικὴ τους δύναμη.

Τὸ πρότυπο τῆς «ἐθνικοποίησης» τῶν εὐρωπαϊκῶν πληθυσμῶν (δημιουργία γαλλικοῦ, γερμανικοῦ, ἰταλικοῦ κ.λπ. ἐθνῶν) καὶ ἡ συγκρότηση τῶν ἐθνῶν-κρατῶν ἔνωσαν τὴν ἀγορὰ ἐντὸς τῶν διοικητικῶν ὁρίων τοῦ κράτους, προσέκρουσαν ὅμως σταδιακὰ (μὲ τὴν παραπέρα ἐπέκτασιν τῆς ἀγορᾶς) στὰ ὅρια τῶν ἄλλων ἐθνικῶν ἀγορῶν καὶ οἰκονομιῶν. Οἱ Εὐρωπαϊκοὶ πόλεμοι τῶν δύο τελευταίων αἰώνων αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν σύγκρουση φανερώνουν. Καὶ ἀσφαλῶς εἶναι ἡ ἐποχὴ, πὺν ἡ «ἐθνικιστικὴ» ἰδεολογία ἐπεκτείνεται παντοῦ, παρουσιάζοντας παράλληλα ἰσχυρὲς ἐξάρσεις (κυρίως στὴν Γαλλία καὶ στὴν Γερμανία).

Ἡ διεθνοποίησις τῆς ἀγορᾶς (ξεκίνησε προπολεμικά, ἀλλὰ συστηματοποιήθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε ἀλματωδῶς μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον) καὶ οἱ παγκόσμιες διαστάσεις, πὺν λαμβάνει πλέον σήμερον, καθιστοῦν τὴν κρατικὴν ἐθνικιστικὴν ἰδεολογία πολιτικὰ δύσκαμπτη καὶ οἰκονομικὰ ἀναποτελεσματικὴ. Ἡ δύναμις τῶν πολυεθνικῶν ἐταιρειῶν κλονίζει τὸ κύρος καὶ τὴν δύναμις τῶν ἐθνῶν-κρατῶν, τὰ ὅποια τίθενται ὑπὸ τὴν ἐποπτεία διακρατικῶν ἐνώσε-

ων (Ευρωπαϊκή Ένωση) ή διακρατικών συμβάσεων και συμφωνιών (Μάαστριχτ, GATT κ.λπ.) και διεθνών οικονομικών οργανισμών (ΟΟΣΑ, Δ.Ν.Τ.). Οί νέες συνθήκες δημιουργούν άδεδαικτοτητα στους άντλουντες δύναμη και έξουσία από τον παραδοσιακό έθνοκρατικισμό. Έξωστρέφεια και ό φανατισμός (συνήθως κρατικοθησκευτικός) έρχονται να επηρεάσουν το περιεχόμενο της έθνικιστικής ιδεολογίας, ή όποία έγκαταλείπει την επιθετικότητα της και δημιουργεί «άμυντικά ιδεολογήματα». Τα συμπτώματα αυτά παρουσιάζονται σ' όλα τα κράτη πλύν του Άμερικανικού, του όποιου ή κρατικοεθνικιστική ιδεολογία έχει ως ούσιαστικό λόγο ύπαρξης την άσκηση παγκοσμίου πολιτικοστρατιωτικού έλέγχου (πλανηταρχία).

Έντός της νέας αυτής κατάστασης ή Έλληνική Ίδεολογία, ή όντως έθνική ιδεολογία της Έλληνικής Φυλής, έχει την ιστορική δυνατότητα να άνταμώνη και πάλι με το παγκόσμιο περιεχόμενο της. Έ διαστρέβλωση και ή καπηλεία των ιδεών και του άξιακού της πλαισίου από τον έλλαδικό κρατικισμό μετά την έθνεγεργσία του '21 και μέχρι σήμερα δέν έχουν πλέον δυνατότητα συνέχειας. Οί Έλληνες πάντοτε έγνώριζαν –άπό την άπώτατη εποχή του παγκόσμιου Έλληνικού Πολιτισμού του Διός έως τον Άλέξανδρο–, ότι ή ανάπτυξη και ή εύδαιμονία (έλευθερία και γνώση) αποκτώνται από το γένος των ανθρώπων μόνο, όταν λαμβάνη την οίκουμενική της διάσταση. Έγνώριζαν, ότι δέν μπορεί ένα έθνος να ύπάρξη για πολύ καιρό έλεύθερο, όταν περιβάλλεται από βαρβάρους, ούτε μπορεί να διαφυλάξη την ύπαρξή του κλεινόμενο στον έαυτό του. Δέν δημιουργούσαν ιδεολογία άμύνης. Το έκπολιτιστικό οίκουμενικό έγγχείρημα του Άλεξάνδρου αυτή την πεποίθηση καταμαρτυρεί. "Όπως και παλιότερα αυτό του Διός το ίδιο συνομολογεί: «έπελθείν δ' αυτόν (τόν Δία) την οίκουμενην σχεδόν πᾶσαν, τους μέν ληστὰς και άσεβεΐς άναΐρουντα, την δ' ισότητα και δημοκρατίαν εΐσηγούμενον» (Διόδωρος Σικελιώτης II, σ. 288). Καθήκον λοιπόν και του σημερινού Έλληνα είναι να άποδείξη έμπράκτως, ότι ή φυλετική του καταγωγή από το πιο ένδοξο γένος της ιστορίας δέν είναι άπλως τίτλος τιμής, αλλά και ένα επιπρόσθετο χάρισμα έναντι εκείνων, που μετέχουν της κοινής Έλληνικής Παιδείας. Άναδεικνύοντας και πάλι ως τρόπο ζωής και ως λόγο ύπαρξης την Έλευθερία και την Γνώση, διά της παγκοσμιοότητας του σημερινού (Έλληνικού) Πολιτισμού καθήκον του είναι να τις προβάλλη σ' όλη την άνθρωπότητα.

Σ' αυτό το παγκόσμιο περιβάλλον, το τόσο γνώριμο για τον Έλληνα, θα παιχθώ και πάλι το μεγάλο παιχνίδι μεταξύ άφ' ένος Έλευθερίας-Πολιτισμού και Δογματισμού-Έξουσιασμού άφ' έτέρου. Όπως παίχθηκε και πριν δεκαεπτά αΐωνες σ' αυτόν τον τόπο. Έ έμπειρία αυτών των αΐωνων μπορεί και πρέπει να οδηγήσθ στην νίκη του πολιτισμού, στην νίκη της Έλληνικότητας.

Παν. Α. Κουβαλάκης

«Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΔΕΙΧΝΕΙ ΓΙΑΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΖΗ ΚΑΝΕΙΣ»

Συζήτηση με τὸν ἑλληνιστὴ Α. Τενεβίλ

«Τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κείμενα δίνουν ὅλες τὶς ἀπαντήσεις στὰ σημερινὰ προβλήματα. Βοηθοῦν τοὺς νέους νὰ ἀποφύγουν ἰδιαίτερα τὰ ναρκωτικά. Μέσα τους βρίσκεις χίλιους λόγους νὰ ζήσης καὶ νὰ ἔχῃς στὴν ζωὴ σου ἐλπίδες καὶ σκοπούς. 10.000 Γάλλοι μαθητὲς ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο τὶς ἀρχαιότητες τῆς Ἑλλάδος. Πῶς διδάσκονται τὰ ἑλληνικὰ στὰ γαλλικὰ σχολεῖα. 1.000.000 ὑπογραφὲς διαμαρτυρίας, ὅταν ἔγινε ἀπόπειρα καταργήσεώς τους. Ὁ Ἑθνικὸς Διαγωνισμὸς Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν τῆς Γαλλίας. Μιὰ ἰδεολογικὴ δικτατορία ἐπιβάλλεται στὴν Εὐρώπη.»



Ὁ Γάλλος ἑλληνιστὴς Ἀντουὰν Τενεβίλ στὰ γραφεῖα τοῦ «Δαυλοῦ» συζητεῖ μετὸν συνεργάτη μας Παναγιώτη Α. Κουβαλάκη.

Ἄντουάν Τενεβίλ: Ὁ Γάλλος ἑλληνιστὴς καθηγητὴς, ποὺ σ' ὅλη του τὴν ζωὴ ἐργάστηκε ἀκούραστα –καὶ συνεχίζει μὲ τὸ ἴδιο μεράκι ἕως σήμερα– γιὰ τὴν ἐδραίωση τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν στὴν πατρίδα του καὶ γενικώτερα γιὰ τὴν διάχυση τῶν ἀξιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ στὴν γαλλικὴ νεολαία, στὴν γαλλικὴ κοινωνία. Πρὶν ἀπὸ 32 χρόνια ἴδρυσε στὴν Γαλλία τὸν Σύλλογο «Ἀθηνᾶ», μὲ πρῶτο στόχο νὰ διασώσῃ τὴν διδασκαλία τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας στὴν Μέση Ἑκπαίδευση, ποὺ συνεχῶς κατέρρεε. Ἐγκατέλειψε τὴν πανεπιστημιακὴ του καρριέρα, γιὰ νὰ ἀφιερωθῇ ἀποκλειστικὰ στὸ ἔργο αὐτὸ καὶ ἡ σημερινὴ ἀνθήση τῶν Κλασσικῶν Σπουδῶν στὴν Γαλλία –ὅπως καὶ ὁ ἴδιος διαπιστώνει– δὲν εἶναι ἄμοιρη τῆς δικῆς του προσπάθειας.

Ὁ «Δαυλὸς» εἶχε μιὰ μικρὴ –ἀλλὰ ἰδιαίτερα “ζεστή”– συνάντηση μαζί του στὰ γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ στίς 7 Ἀπριλίου, κατὰ τὴν ὁποία ὁ κ. Τενεβίλ ἐξέθεσε τὸ ἔργο του καὶ τὴν σπουδαιότητά του, ἀλλὰ διετύπωσε καὶ κάποιες γενικώτερες παρατηρήσεις του σχετικὲς μὲ τὴν πνευματικὴ κατάσταση στὴν Γαλλία καὶ στὴν Εὐρώπη. Γι' αὐτὸν ἡ πνευματικὴ ἀλλὰ καὶ ἡ κοινωνικὴ σημασία τῆς Κλασσικῆς Παιδείας τὴν καθιστοῦν σήμερα ἀπαραίτητη.

«Σὲ μιὰ περίοδο ἀβεβαιότητος γιὰ τὸ μέλλον πιστεύω πραγματικά, ὅτι στὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ κείμενα θρῖσκονται ὅλες οἱ ἀπαντήσεις στὰ σημερινὰ προβλήματα. Ἰδιαίτερα δοθοῦν τὰ παιδιά, τοὺς νέους, νὰ καταλάβουν, τί σημαίνει ζωὴ, ποῦ πηγαίνουν, καὶ ποῦ πρέπει νὰ πηγαίνουν. Οἱ νέοι δοθοῦνται νὰ ξεπεράσουν πολλὰ ἀπὸ τὰ σημερινὰ τους προβλήματα καὶ ἰδιαίτερα τὰ ναρκωτικά. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γραμματεία δείχνει τὸν λόγο, γιὰ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ ζῇ κανεὶς. Καὶ μέσα της θρῖσκεις χίλιους λόγους νὰ ζήσης καὶ νὰ ἔχῃς στὴν ζωὴ σου ἐλπίδες καὶ σκοπούς. Προσφέρει μιὰ ἀπάντηση στὰ «ὑπαρξιακὰ» προβλήματα καὶ σοῦ ἀνοίγει πολλοὺς δρόμους».

Μιὰ ἀπὸ τίς πρῶτες δραστηριότητες τοῦ κ. Τενεβίλ καὶ τῆς «Ἀθηνᾶς» ἦταν ἡ καθιέρωση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ ταξιδιοῦ στὴν Ἑλλάδα:

«Τὸ ἐκπαιδευτικὸ ταξίδι, ποὺ καθιερώσαμε, δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὰ γνωστὰ σχολικὰ ταξίδια, ποὺ καταντοῦν ἀπλὲς ἐκδρομές. Ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο, ποὺ ἀρχίζει ὁ μαθητὴς τὸ Λύκειο, ἕως τὴν περίοδο Ἰανουαρίου-Μαΐου, ποὺ εἶναι περίοδος τῶν ἐπισκέψεων, ἔχει προετοιμασθῇ τὸ ἔδαφος, ὁ κάθε μαθητὴς ἔχει ἐνημερωθῇ γιὰ τὸ τί θὰ συναντήσῃ. Ἐπίσης ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα, στὸ ξενοδοχεῖο ποὺ διαμένουν, γίνεται συστη-

ματικό μάθημα βοηθούμενο με μηχανήματα προβολής για τις επισκέψεις της επόμενης μέρας. Υπάρχουν δέκα διαφορετικά προγράμματα επισκέψεων, από την Κρήτη έως την Μακεδονία, από τα όποια επιλέγει ένα ό κάθε μαθητής. Τον Μάιο δυστυχώς σταματούν τα εκπαιδευτικά ταξίδια, γιατί αρχίζει η άσχημη περίοδος του μαζικού τουρισμού. Όταν έρχονται τα “γουρούνια”, είναι αδύνατο να έχεις σωστή επαφή με τα μνημεία».

Συνολικά κάθε χρόνο επισκέπτονται την Ελλάδα 10.000 παιδιά, και είναι πολύ σημαντικό για τον Γάλλο καθηγητή «το παιδί να μάθει την αρχαία ελληνική γλώσσα και να έχει μια ζωντανή επαφή με την πατρίδα του Έλληνισμού». Πριν από δεκαπέντε περίπου χρόνια ο αριθμός των μαθητών, που διδάσκονταν στη Γαλλία αρχαία ελληνικά παρουσίασε σημαντική πτώση. Η αιτία πέρα από το έχθρικό ιδεολογικό περιβάλλον ήταν ή κακή μέθοδος διδασκαλίας, αυτή που σκοπίμως επιβάλλουν και στην Ελλάδα:

«Η μέθοδος διδασκαλίας έκανε το μάθημα δύσκολο και έχθρικό στους μαθητές. Όταν το παιδί δεν έχει φυσική όρεξη, δεν γίνεται τίποτα. Πρέπει να έχει χαρά, για να μάθει κάτι. Και πώς να έχει χαρά, αφού από το πρώτο μάθημα πρέπει να μάθει συντακτικό και γραμματική χωρίς καμμία επαφή με το κείμενο; Η νέα μέθοδος, που εφαρμόζεται στα τελευταία χρόνια, είναι να πιάς από το πρώτο μάθημα μέσα στο κείμενο και σταδιακά να ξεκινήσεις γραμματική και συντακτικό. Η ζωντανή διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών προσέλκυσε και πάλι πολλούς μαθητές. Ασφαλώς στην επιτυχία αυτή παίξαμε κι εμείς έναν ρόλο. Με τις επισκέψεις τόσα χρόνια τώρα χιλιάδων παιδιών στην Ελλάδα άρχισε ένα ρεύμα προς τις σπουδές αυτές».

Ο κ. Τενεδίλ προσπαθεί να περάσει αυτή την νέα επιτυχή μέθοδο διδασκαλίας και στην Ελληνική Μέση Εκπαίδευση:

«Υποβάλαμε στο έδω Υπουργείο Παιδείας αυτή τη νέα μέθοδο διδασκαλίας, με την οποία μόνο μέσα σε δύο χρόνια ο μαθητής καταλαβαίνει αρκετά καλά το αρχαίο κείμενο. Περιμένουμε τις αποφάσεις του Υπουργείου».

Σχετικά με την πνευματική κατάσταση της Ευρώπης ο κ. Τενεδίλ ήταν αποκαλυπτικός. Πιστοποίησε την ύπαρξη και στην Ευρώπη ανάλογης πνευματικής κίνησης μ' αυτήν του «Δαυλού»:

«Υπάρχει στην Ευρώπη ένα μεγάλο ρεύμα ανθρώπων, που υποστηρίζουν, ότι ο Χριστιανισμός έκανε φοβερή ζημιά στην ανθρώπινη ιστορία κυνηγώντας αλύπητα τον Έλληνισμό. Και στην Γαλλία –μετά το '68– ιδρύθηκε ένας πνευματικός οργανισμός, ο οποίος είχε ισχυρή παρουσία για μερικά χρόνια και από την Γαλλία εξαπλώθηκε σ' ολόκληρη την Ευρώπη, έγινε Ευρωπαϊκό κίνημα. Υποστήριζε, ότι έπρεπε να ξαναϊδωθῇ ἡ ζωή με βάση τις ελληνικές αξίες, οι οποίες κυνηγήθηκαν από τον Χριστιανισμό. Το όνομα του κινήματος αυτού ἦταν –ὄχι τυχαία– G.R.E.C.E. (Σύλλογος Έρευνας και Σπουδών του Ευρωπαϊκού Πολιτισμοῦ). Έγινε ένας φοβερός πόλεμος κατά του ρεύματος αυτού από πολλές δυνάμεις –χριστιανικές και άλλες– οι οποίες τρομοκρατήθηκαν από την παρουσία του».

Το κίνημα αυτό κατηγορήθηκε –ὅπως ἦταν φυσικό– με πολιτικούς χαρακτηρισμούς:

«Ξέρετε, δυστυχῶς στη Γαλλία και ἄλλου, ἄλλα και στην Ελλάδα, ὅπως ἐσεῖς μου λέτε, ὅ,τι ἔχει σχέση με τὸν ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ τοποθετεῖται στην “δεξιὰ”, εἶναι “δεξιό”. “Οποῖος εἶναι δεμένος με τις ἀξίες τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀμέσως χαρακτηρίζεται “δεξιὸς” και “ἐθνικιστής”».

Και ἓνα ἀκόμη ὁμιλητικὸ παράδειγμα ἀπὸ τὰ ἐκπαιδευτικὰ πράγματα τῆς Γαλλίας:

«Όταν έγινε ὑπουργὸς Παιδείας στην κυβέρνηση Μιττεράν –τὸ '90, νομίζω– ὁ Α. Ζωσπέν (νῦν Πρόεδρος τοῦ γαλλικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος), ἡ πρώτη ἀπόφαση πὸν πῆρε ἦταν, νὰ καταργήσῃ τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ και τὰ Λατινικά. Τὸ ἔκανε, γιατί –ὅπως τοῦλάχιστον υποστήριξε– τὰ παιδιά, πὸν θέλουν νὰ μάθουν αὐτὲς τις ἀρχαῖες γλῶσσες, εἶναι ἀπὸ “δεξιὲς” οἰκογένειες, και ὅτι οἱ γλῶσσες αὐτὲς δὲν ἔχουν τίποτα νὰ προσφέρουν στὸν φτωχὸ κόσμο. Ἐμεῖς λέμε, ὅτι αὐτὴ ἡ γνώση εἶναι γιὰ τοὺς περισσότερους και ἰδίως γιὰ τὰ φτωχὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα στην οἰκογένειά τους δὲν βρίσκουν τέτοιες πλούσιες ἀξίες, πὸν θὰ δώσουν στην ζωή του ἓναν σωστὸ δρόμο. Πάντως έγινε μεγάλος θόρυβος ἀπὸ τὴν ἀπόφαση αὐτὴ τοῦ Ζωσπέν. Κινητοποιήθηκαν μαθητὲς και καθηγητὲς τῶν ἀρχαίων και συγκέντρωσαν ἓνα ἑκατομμύριο ὑπογραφές, τις ὁποῖες πῆγαν στὸ γραφεῖο τοῦ Μιττεράν. Ὁ Μιττεράν πέρα ἀπὸ σοσιαλιστὴς ἦταν ἄνθρωπος μορφωμένος και ἔτσι ἀντικατέστησε τὸν Ζωσπέν και ξανάρχισε ἡ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων».

Ὁ νῦν ὑπουργὸς τῆς Παιδείας στὴν Γαλλία Φ. Μπαϋρου ἦταν καθηγητὴς τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν:

«Περιμέναμε περισσότερα ἀπὸ αὐτόν. Πολὺ λίγα ὅμως μπόρεσε νὰ κάνῃ. Φαίνεται, ὅτι δὲν ἔχει ἀπόλυτη ἐλευθερία κινήσεων. Βέβαια καθιέρωσε τὸν “Ἐθνικὸ Διαγωνισμό Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν”, ὁ ὁποῖος διεξάγεται σὲ ἐτήσια θάση παρόμοια μὲ τὸ σύστημα τῶν Πανελλαδικῶν Ἑξετάσεων. Οἱ πρῶτοι 40 μαθητὲς κερδίζουν ἓνα μεγάλο ταξίδι στὴν Ἑλλάδα μὲ τοὺς καθηγητές τους. Περιμένουμε στὸ μέλλον πολλὰ ἀπὸ αὐτούς».

Ἡ προσπάθεια τοῦ συλλόγου «Ἀθηνᾶ» ἀπ’ τὴν ἀρχὴ συνάντησε στὴν Γαλλία πολλὰς δυσκολίες καὶ ἐμπόδια κυρίως ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰ κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, «δεξιῶν» καὶ «ἀριστερῶν» ἀποχρώσεων. Ὁ πόλεμος αὐτὸς φαίνεται πιά νὰ ὑποχωρῇ μπροστὰ στὴν ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του ἀπὸ τὴν γαλλικὴ κοινωνία. Ὁ Ἀντουὰν Τενεδίλ δὲν ἀποκλείει καὶ τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ὁργανωμένης παγκόσμιας συνωμοσίας, ποὺ στοχεύει τὸν Ἑλληνισμό καὶ τὸν Πολιτισμὸ του. Ἐπίσης ἐπισημαίνει τὸ δυσάρεστο φαινόμενο τῆς ἀστυνόμευσης τῶν ἰδεῶν καὶ τοῦ φραγμοῦ τῆς ἐλεύθερης ἐρευνας στὴν σημερινὴ Εὐρώπη:

«Εἶναι θλιβερὸ στὴν χώρα τοῦ Βολταίρου, ὅπως εἶπατε, νὰ διώκωνται μὲ ἀστυνομικὰ μέσα ἄνθρωποι, ὅπως ὁ Ροζὲ Γκαρωντὺ καὶ ὅσοι ἀμφισβητοῦν τὰ κατεστημένα δόγματα. Ὅντως ὑπάρχει σήμερα στὴν Εὐρώπη μιὰ “ἰδεολογικὴ δικτατορία”. Κυρίως ὅποιος “ἐνοχλεῖ” τοὺς Ἰσραηλίτες διώκεται καὶ περιθωριοποιεῖται».

Παρὰ ταῦτα ὅλες αὐτὲς οἱ μεθοδεύσεις δὲν στάθηκαν ἱκανὲς νὰ ἐμποδίσουν τὸ ἔργο τοῦ Ἀντουὰν Τενεδίλ, οὔτε νὰ πτοήσουν τὴν πεποιθήσεις του καὶ νὰ κάμψουν τὸ ἠθικὸ του. Αὐτὸς ὁ καλὸς δάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας καὶ Γλώσσας, τῆς «γλώσσας τῶν Θεῶν», συνεχίζει τὸ ἔργο του ἀκάθεκτος, γιὰ νὰ μάθουν ὅσο τὸ δυνατόν περισσότεροι νέοι «τὶ σημαίνει ζωὴ, ποῦ πηγαίνουν καὶ ποῦ πρέπει νὰ πηγαίνουν». Καὶ πάντα εὐέλπιστεῖ. Εὐέλπιστεῖ, ὅτι ὁ δημιουργικὸς του οἶστρος δὲν θὰ πάῃ χαμένος, ἀφοῦ τὰ παιδιὰ, τὰ χιλιάδες παιδιὰ ποὺ ὁδηγεῖ στὴν πηγὴ τοῦ ἀθανάτου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, θὰ εἶναι αὐτά, ποὺ θὰ λάβουν τὰ ἡνία τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ μέλλοντος.

Παν. Α. Κουδαλάκης

Δέν υπάρχει ιστορία!

Ἀγαλιάζει ἡ καρδιά μου, κάθε φορά πού βλέπω ἐγκεκριμένους πανεπιστημιακούς νά πληθαίνουν τίς γραμμές μου. Δέν ἔχει σημασία πῶς λένε κάτι, ἀλλά τί λένε. Δέν πάει νά εἶναι ἀστήρικτα τά ὅσα λένε. Ἐχω ἀρκετούς, γιά νά θγοῦνε νά τά ὑποστηρίξουν. Καί ποῦ; Στά πιό δημοφιλή ἔντυπα. Νά! ἡ καλή μου Ἄννα Φραγκουνδάκη στά «ΝΕΑ». Τί ὥραϊα πού τά ἔγραψε! Ρατσισμός λέει, ὅτι εἶναι νά ὑποστηρίξη κάποιος, ὅτι ἀπό τήν Γραμμική Γραφή μέχρι καί σήμερα ἡ ἐλληνική γλῶσσα εἶναι ἐνιαία. Ἀμ τί! Ὁ,τι θέλουν θά λένε, ὅτι εἶναι ρατσισμός; Ὅχι βέβαια! Ἀσε τοὺς ἄλλους νά ψάχνουν καί νά θρῖσκουν ἀρχαιότητες λέξεις, ἀκόμη καί στήν Γραμμική, σέ χρῆσιν σήμερα. Καί πού τίς θρῆκανε, τί ἔγινε; Τίποτε. Ἀς θροῦνε κι ἕναν πανεπιστημιακό νά ὑποστηρίξη τά ἴδια. Οὔτε ἕναν δέν θά θροῦνε. Εἶναι δυνατόν ὁ καλός μου Μπαμπινιώτης καί ὁ καλός μου Μαρωνίτης νά πάρουν τέτοια θέσιν; Οὔτε γι' ἀστεῖο. Αὐτοί μετὰ ζήλου ἐργάζονται γιά τήν φθορά τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας. Ὅσο γιά τὸν ρατσισμό, πού μερικοὶ περιέργοι γράφουν, ὅτι τὸ ἀλφάβητάρι του εἶναι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, ἀφῆστε νά γράφουν ὅ,τι θέλουν. Ἐμεῖς ὀρίζουμε τί εἶναι ρατσισμός. Καί κατὰ τὰ συμφέροντά μας.

Σωστά τά γράφει ἡ Ἄννα Φραγκουνδάκη, ὅτι οἱ ἀρχαῖες ἐλληνικὲς γλώσσες εἶναι νεκρές. Εἶδατε τί ὥραϊος καί καινοφανὲς λογισμός... Πολλὲς γλώσσες ὑπῆρχαν στήν ἀρχαία Ἑλλάδα. Ἀπέδειξε, λέει, ὁ Βέντρις τήν ἄμεση σχέση τῆς Γραμμικῆς Β μετὰ τήν ἀρχαία. Αὐτὸς τὸ εἶπε, αὐτὸς τὸ ἄκουσε. Γιὰ μάθετε, ἂν διδάσκεται κάτι ἀπὸ αὐτὰ στά πανεπιστήμια... Μόνον πού ἡ Φραγκουνδάκη πρέπει νά προχωρήσῃ λίγο τὴν σκέψιν της. Πρέπει νά διατρανώσῃ, ὅτι μία ἀπὸ τίς ἀρχαῖες ἐλληνικὲς γλώσσες ἔχει ἄμεση σχέση μετὰ τὴν ἀραμαϊκὴ καί αὕτῃ ἐπηρέασε τίς ὑπόλοιπες, ὥστε νά δημιουργηθῇ ἡ κλασσικὴ ἐλληνικὴ. Ἀς πάρῃ τὸν «Ἀτλαντὰ Ἱστορίαν», πού ἐμοίρασε ἡ «Καθημερινὴ τῆς Κυριακῆς». Ἐκεῖ τὸ γράφει πεντακάθαρα· ἡ φοινικικὴ καί ἐξ αὐτῆς ἡ ἐλληνικὴ ἔχουν μητέρα γλῶσσα τὴν ἐδραϊκὴ. Τόσα ἔξοδα ἔγιναν, δέν πρέπει νά πᾶνε χαμένα. Ἐξ ἄλλου τὸ παραμῦθι τῶν Ἰνδοευρωπαίων δέν «περπατᾷ» πλέον. Ἀλλὰ ἐκεῖ πού ξεπερνᾷ κι ἐμένα ἡ Φραγκουνδάκη, εἶναι πού γράφει, ὅτι τίς κοινωνικὲς σχέσεις τῶν ἀρχαίων πόλεων τίς ἐχαρακτήριζε ἡ θαρραλότητα. Νὰ λοιπὸν ποιοὶ εἶναι θάρραροι, οἱ Ἕλληνες. Ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ἔ!; Γι' αὐτὸ κι αὐτοὶ οἱ θάρραροι δέν δέχονται, ὅτι ὁ πολιτισμός τους εἶναι προϊόν ἐπιδράσεως τῶν ἄλλων λαῶν. Καί πολὺ καλὰ κάνει καί γράφει, ὅτι τὸν θεωροῦν σὰν οὐρανόφερτο θαῦμα. Ἔτσι εἶναι, ὅλοι εἶναι οὐρανόφερτοι. Ἀν μάλιστα τὸν εἶχε στείλει κι αὐτὸν ὁ Γιαχβέ... Ἀλλὰ πῶς νά τὸν ἔχη στείλει ὁ Γιαχβέ, ἀφοῦ εἶναι «ἕνα ταριχενμένο θαῦμα»; Ὁ Γιαχβέ εἶναι ψυχὴ ζῶσα... Γι' αὐτὸ κι ὁ σημερινός μας πολιτισμός δέν εἶναι καθόλου κατώτερος τοῦ ἀρχαίου.

Κι ἄλλωστε σωστά τά λέει στὸ τέλος, ὅτι ἡ ἐρᾶρχησις τῶν πολιτισμῶν σὲ ἀνώτερους καί κατώτερους εἶναι ἰδεολογία τοῦ αἰῶνα τῆς ἀποικιοκρατίας. Ὅλα ἴσως... Ὅλα τά ἴδια... Αὐτὸ ἔλειψε δά... Δέν υπάρχει ἱστορία· δέν υπάρχουν ἀνώτεροι καί κατώτεροι πολιτισμοί. Δημοκρατία δέν εἶναι ἡ ἀξιολόγησις καί ἡ κατάταξις ἀτόμων καί πολιτισμῶν. Δημοκρατία εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῆς κυριαρχίας τοῦ Γιαχβέ, καί ὅλοι οἱ ἄλλοι εἶναι ἰσοπεδωμένοι δοῦλοι του. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀλήθεια καί νά τὴν ἐπαναλαμβάνωμε συνέχεια, μήπως καί ξυπνήσουν μερικοὶ καί πάρουν τὸ

Σάρωθρον

«Είμαστε όλοι Έλληνες»

Είναι μερικές φορές, πού έρχονται απλά και συνηθισμένα άρθρα, πού δημοσιεύονται σέ μαζικής κυκλοφορίας έντυπα, νά σοῦ δημιουργήσουν μιὰ σειρά ἀπό σκέψεις, πού σέ ὀδηγοῦν σέ ἀναλύσεις καί προβληματισμούς, πού δέν θά πίστευες ποτέ, ὅτι θά μπορούσαν νά εἶχαν διαμορφώσει αὐτήν τήν διεργασία σκέψεως καί ἐμβάθυνσης. Ἔτσι στό ἔνθετο περιοδικό τῆς ἐφημερίδας «Ἐλευθεροτυπία» δημοσιεύτηκε στίς 20 Ἀπριλίου τοῦ 1997 μία συνέντευξη τῶν μελῶν ἑνὸς ξένου καί πολὺ δημοφιλοῦς μουσικοῦ συγκροτήματος, μέ τίτλο τῆς συνέντευξης «Εἴμαστε ὅλοι Ἕλληνες». Μὲ ἀφορμὴ αὐτὸν τὸν παρᾶξενό τίτλο γιὰ μία τέτοια συνέντευξη ἀναζήτησα τὸ σημεῖο ἀναφορᾶς του μέσα στὸ κείμενο.

Ρωτᾷ λοιπὸν Ἕλληνας δημοσιογράφος: «Φαντάζομαι λοιπόν, ὅτι τὸ τελευταῖο, πού θά ἤθελες νά κάνης, εἶναι νά μιλᾷς μ' ἕναν δημοσιογράφο ἀπὸ μιὰ μικρὴ χώρα, ἡ ἀγορὰ τῆς ὁποίας δέν ὑπόσχεται καί πολλὰ πράγματα». Καί ἡ ἀπάντηση τοῦ «ξένου»: «Μὰ ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἡ κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ. Χωρὶς αὐτὴν κανεὶς δέν ξέρει, ποιά θά ἦταν ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄποψη ὅλοι εἴμαστε Ἕλληνες».

Τί νά πρωτοσχολιάσωμε ἐδῶ, τὴν στάση τοῦ Ἕλληνα δημοσιογράφου ἢ τὴν ἀπάντηση τοῦ ξένου τραγουδιστῆ; Ἀς ἀρχίσωμε ἀπὸ τὸν δημοσιογράφο. Πρωτίστως θά πρέπει νά ἐπισημάνωμε, ὅτι ἡ διατύπωση τῆς ἐρωτήσεως κρύβει μέσα της μιὰ δουλικὴ ταπεινότητα ἀπέναντι στὴν ξένη μαζικὴ εἰσβολὴ «κουλτούρας» καί ἡθῶν, ἀλλὰ σχεδὸν μὲ σιγουριά, μπορούμε νά ποῦμε, ὑποκρύπτει καί μιὰ κακόβουλη τοποθέτηση τοῦ δημοσιογράφου ἀπέναντι στὸ Ἑλληνικό, πόσῳ μᾶλλον ἀφοῦ ὁ τίτλος τοῦ ἄρθρου ὑποδεικνύει ἀπὸ μόνος του τὸ ἀντίθετο. Δείχνει ὅμως ταυτόχρονα ἕνα σύμπλεγμα κατωτερότητας, πού προσπαθοῦμε ἀπεγνωσμένα νά ἀποβάλωμε, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἐαντὸς μας δορίσκεται ἀκόμα προσκολλημένος πολλὰς φορές στὸν ραγιαδισμό τοῦ παρελθόντος. Γιατὶ ἐπὶ δεκαετίες κυρίως, ἀπὸ τὴν σύσταση τοῦ νεοελληνικοῦ κρατιδίου, προσπαθοῦν νά δημιουργήσουν μιὰ δεύτερη φύση ὑποτελείας καί ξενομανίας πλάι στὴν ἐλληνικὴ ἀδέσμευτη σκέψη, πλάι στὸ ἐλληνικὸ κριτικὸ πνεῦμα, μέ τὴν ἐλπίδα ὅτι, ὅπως ἡ γάγγραινα κατατρῶει ἀργὰ ἀλλὰ σταθερὰ τὸ ὑγιὲς σῶμα, πού ἀκόμα ἀντιστέκεται, ἔτσι καί αὐτὴ ἡ ἐλληνικὴ ψυχὴ θά κλονισθῇ καί θά ξεπέσῃ.

Ὅμως ἀπέναντι σ' αὐτὴν τὴν «τεχνητὴ γονιμοποίηση» μὲ νεκρὴ καί ἀδρανῆ ὕλη πάνω στοὺς ζωντανοὺς ἐλληνικοὺς ἰστοὺς ἦταν ἀναμενόμενο νά τιμωρηθῇ ἡ ὕbris τους καί τὸ παράλογο μέσα ἀπὸ τὰ λόγια καί τίς πράξεις ἀνθρώπων, ὅπως ὁ «ξένος» στὴν περίπτωσή μας, πού ὄντως εἶναι Ἕλληνες, ἔστω

καὶ ἂν ποτέ του δὲν μίλησε μιὰ λέξη ἑλληνική. Μιλáει ἡ ἑλληνική ψυχὴ του, καὶ ἡ ἑλληνικὴ λαλιὰ μοιραῖα ἀκολουθεῖ. «Εἵμαστε ὅλοι ῥῆ Ἕλληνες». Πόση ἀλήθεια κρυμμένη μέσα σὲ τρεῖς λέξεις.

Καὶ ὄντως κανεῖς δὲν ξέρει, ποῦ θὰ ὠδηγεῖτο ὁ κόσμος ὁλόκληρος, ἂν κάποια στιγμή τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας ὁ ἄνθρωπος δὲν ξέφευγε μὲ ὄχημα τὴν ἑλληνικὴ ἔλλογη σκέψη ἀπὸ τὰ στερεότυπα θεοκρατικά καὶ ἐξουσιαστικά σχήματα τῶν ἀνατολικῶν μοντέλων κυριαρχίας. Κανεῖς δὲν ξέρει, ἢ καλύτερα δὲν θὰ ἤθελε κἂν νὰ σκεφτῇ, πῶς θὰ ζούσαμε ἐμεῖς σήμερα, ξεκομμένοι ἀπὸ τὴν ζωογόνο πνοὴ ἐλευθερίας τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου καὶ τρόπου ζωῆς. Καὶ ἔρχεται ὁ Λίβινγκστόουν νὰ ἐπιχειρήσῃ μιὰ τολμηρὴ σύγκριση, ὅταν ἀναφέρεται σὲ μιὰ ὑποθετικὴ ἐξέλιξη πολιτισμοῦ ἀπὸ τὴν μία καὶ τὴν ὑπαρξὴ τῆς ἐβραϊκῆς θεοκρατίας ἀπὸ τὴν ἄλλη. ῥΟποιοι περιμένουν μὲ ἀγωνία τὰ ἀποτελέσματα τῆς σύγκρισης τῶν δύο τρόπων θεωρήσεως τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου καὶ τὴν ὑποθετικὴ ἐξέλιξη τοῦ κόσμου ἀντίστοιχα, σημαίνει ὅτι πρέπει ἀκόμα πολλὰ νὰ διαβάσουν. Τὰ εὐκόλως ἐννοούμενα παραλείπονται.

ῥΑπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ὅμως σὲ αὐτὴ τὴν κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως ἄλλοι ὀνομάζουν τὸν τόπο μας, μέχρι σήμερα ἐξακολουθοῦν νὰ ὑφίστανται, καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις νὰ ἐπιχωριάζουν, οἱ σύγχρονοι Γεφυραῖοι τοῦ ἀρνητισμοῦ καὶ τοῦ σκοταδιστικοῦ μοντέλου, πὺν ἐπαγγέλονται. Πρὸςθευτὲς ξένων συμφερόντων θέλουν νὰ μᾶς κάνουν νὰ αἰσθανώμαστε μειονεκτικά, ἐπειδὴ προσπαθοῦμε νὰ κλείσωμε καὶ πάλι τὸν κρῖκο τῆς σπασμένης ἁλυσίδας. ῥΑρνοῦνται, ὅτι αὐτὸς ὁ πολιτισμὸς ξεπήδησε ἀπὸ ἑλληνικὰ χῶματα καὶ πνεύματα καὶ τοποθετοῦν τὴν πολιτισμικὴ ἐπανάσταση ἐκεῖ πὺν δὲν ὑπῆρχε ποτὲ ἀποδεδειγμένα πολιτισμὸς ἐλεύθερων ἀνθρώπων ἀλλὰ παραπολιτισμὸς δούλων καὶ ὑποτελῶν. Κόπτονται δῆθεν γιὰ τὴν ῥΕλλάδα καὶ τὶς πολιτιστικές της ἀξίες καὶ στὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ δῆθεν ἐνδιαφέροντος προβαίνουν σὲς μεγάλες καταστροφές καὶ στὸν κατεξυτελισμὸ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Κατέχουν θέσεις καὶ ἀξιώματα, ἀλλὰ ποτὲ δὲν σκέφτηκαν ὡς πότε. ῥΕφιάλτες, δοῦλοι τῆς ἐξουσίας καὶ ἔγκλειστοι στὰ ἀδιέξοδα τῆς ματαιοδοξίας τους, προσπαθοῦν νὰ δικαιολογήσουν τὸ ἀνώφελο τῆς ἀνθρώπινης παρουσίας τους μέσα ἀπὸ σπασμωδικὲς κινήσεις ἐπίδειξης καὶ ταυτόχρονα ἀγωνίας γιὰ τὶς μέρες, πὺν ξημερώνουν. Καὶ ξέρουν καλά, ὅτι ὅλοι εἴμαστε ῥῆ Ἕλληνες, ξέρουν καλά, ὅτι ὁ κόσμος εἶναι πράγματι ἑλληνικός, ἐμβαπτισμένος σὲς ῥῆ ἑλληνικὲς ἀξίες.

Καὶ ξέρουν ἀκόμα καλύτερα, ὅτι αὐτὸς ὁ κόσμος δὲν εἶναι δικός τους, ἀλλὰ ἀνήκει στοὺς ἀπανταχοῦ καὶ διαχρονικοὺς ῥῆ Ἕλληνες. Κι αὐτὴ ἡ συνειδητοποίηση ὀρίζει τὸ τέλος τους.

Νέμεσις

ΔΗΜ. Κ. ΜΑΡΓΕΤΗΣ

Ὁ μονοθεϊσμός στὶς ἀντιλήψεις τῶν Ὀρφικῶν καὶ ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐν Δελφοῖς συμβόλου «ΕΙ»

α. Ο ΜΟΝΟΘΕΪΣΜΟΣ ΤΩΝ ΟΡΦΙΚΩΝ

Ἡ ἰδέα περὶ ἑνὸς καὶ μόνου θεοῦ φαίνεται, ὅτι ὑπῆρξε τόσο παλαιὰ εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὥστε χάνεται εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων. Εἰς τὰ διασωθέντα ἀποσπάσματα τῶν Ὀρφικῶν γίνεται λόγος πολλές φορές περὶ ἑνὸς καὶ μόνου θεοῦ, ὅπως θὰ ἀναφέρωμε κατωτέρω. Τὴν ἰδέαν αὐτὴν περὶ ἑνὸς καὶ μόνου θεοῦ ἀπετύπωσαν μὲ τὸ «μόριον» «ΕΙ» εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Μουσείου τῶν Δελφῶν ἢ ὀρθότερον εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος.

Ἡ ἔννοια ἢ σημασία τοῦ «ΕΙ» ἐνομήσθη, ὅτι εἶναι ἀπλοῦν σύμβολον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγίνε προσπάθεια ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους νὰ δοθῇ μία ἐξήγησις ἢ ἐρμηνεία, ὅμως ἡ ἀλήθεια ἦτο ὅτι μόνον οἱ μεμνημένοι εἰς τὰ μυστήρια ἠδύναντο νὰ γνωρίζουν τὴν σημασίαν του. Διὰ τοῦτο μόνον ὁ Πλούταρχος, ποῦ ἦτο ἀρχιερεὺς ἢ πρωθιερεὺς τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς Δελφοὺς καὶ ἦτο μεμνημένος εἰς τὰ μυστήρια, εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γραφεῖσαν πραγματείαν μὲ τὸν τίτλον «Περὶ τοῦ Ε τοῦ ἐν Δελφοῖς» ἔδωκεν κεκαλυμμένην πὺς τὴν ἀληθὴ ἔννοιαν τοῦ «ΕΙ» ἢ «Ε», διότι, ὡς εἶναι γνωστόν, οἱ μεμνημένοι εἰς τὰ μυστήρια δι' ὅρκου σιωπῆς ἀπηγορεύετο αὐστηρῶς νὰ ἀποκαλύπτουν τὰ εἰς αὐτὰ τελούμενα καὶ λεγόμενα. Μετὰ τὸν Πλούταρχον δὲν φαίνεται νὰ προσεπάθησαν ἄλλοι νὰ ἐρμηνεύσουν τὸ «ΕΙ», παρὰ μόνον εἰς τὸ πρόσφατον παρελθὸν ἡσχολήθη ὁ Ἕλληνας ἱατρός Στέφανος Καραθεοδωρῆς, ὁ ὁποῖος ἐξέδωκεν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἔτος 1847 τὴν πραγματείαν του «Περὶ τοῦ ἐν Δελφοῖς ΕΙ». (Ἡ ἐν λόγῳ πραγματεία ἀνετυπώθη προσφάτως ἀπὸ τὸ διδλιопωλεῖον Διονυσίου Νόνη Καραβία, Ἀθήνα 1990). Ὁ ἱατρός Καραθεοδωρῆς, ἐνῶ ἔδωκεν ὀρθὴν κατὰ τὴν ἀποψίν μου ἐρμηνείαν τοῦ «ΕΙ» τοῦ ἐν Δελφοῖς, ὅτι δηλ. δηλώνει τὸν ἀληθινὸ θεό, ὑποστηρίζει ἐν ταύτῳ, ὅτι οἱ Ἕλληνες παρέλαβον τοῦτο ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ἀκολουθῶν τὴν γνώμην τοῦ Εὐσεβίου. Λέγει δὲ κατὰ λέξιν τὰ ἐξῆς ἐν σελίδι 24 τῆς πραγματείας του: «... Ὅτι ἀναμφιλέκτως οἱ ἐθνικοὶ ἢ ἐμμέσως ἢ ἀμέσως παρὰ τῶν Ἑβραίων, ἀλλ' οὐχ οἱ Ἑβραῖοι παρὰ τῶν Ἑθνικῶν ἔλαβον ἀμύπολλα τῆς πίστεως. Τὰ περὶ εὐσεβείας ἐνὸς τοῦ περὶ πάντων Θεοῦ, λέγει ὁ Εὐσέβιος ("Προπαρασκευὴ Εὐαγγελικὴ" Ι α'), τὰ τε περὶ τῶν μάλιστα ζητουμένων εἰς ψυχῆς ὠφέλειαν δογμάτων, ἃ δὴ καὶ συνεκτικώτατα γένοιντο ἂν τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, οὐκ ἄλλοθεν εἰεν ἂν, ἢ παρὰ μόνον Ἑβραίων πεπορισμένοι». Ὅμως τὰ Ὀρφικά κείμενα διαφρεῖν τόσο τὸν Εὐσέβιον ὅσον καὶ τὸν ἡμέτερον Καραθεοδωρῆν. Ἴδου μερικὰ ἐκ τῶν πολλῶν ἀποσπασμάτων τῶν Ὀρφικῶν, τὰ ὁποῖα διδάσκουν τὸν ἕνα καὶ μόνον ἀληθινὸ θεὸν τῶν Ἑλλήνων. Τὰ ἐν λόγῳ ἀποσπάσματα εὗρισκονται τόσο εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν Ὀρφικῶν Λειψίας (Tauchnitz, 1829) ὅσον καὶ εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ Otto Kern, «Ὀρφικά Ἀποσπάσματα», 1972. Ἐπίσης καὶ εἰς τὰ «Ὀρφικά» τοῦ Ἰωάννου Πασσά, Ἀθήνα.

α. «Θεὸν μὲν τὸν δημιουργὸν σαφῶς, παλαιὸν δὲ λόγον λέγει τὸν Ὀρφικόν, ὁ

ἔστιν οὗτος:

Ζεὺς ἀρχή, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ' ἐκ πάντα τέτυκται».

β. «Ζεὺς κεφαλή, Ζεὺς μέσσα, Διὸς δ' ἐκ πάντα τελεῖται».

γ. «Ζεὺς βασιλεύς, Ζεὺς αὐτὸς ἀπάντων ἀρχιγένεθλος
ἐν κράτος, εἷς δαίμων γένετο, μέγας ἀρχὸς ἀπάντων».

δ. «Ἐν κράτος, εἷς δαίμων γενέτης μέγας ἀρχὸς ἀπάντων

ε. «Ἐν κράτος, εἷς Ἄιδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος,
εἷς θεὸς ἐν πάντεσσι, τί σοὶ δίχα ταῦτ' ἀγορεύω;».

στ. «... Εἷς ἔστ', αὐτογενής, ἐνὸς ἔκγονα πάντα τέτυκται».

ζ. «Εἷς θεὸς ἐστὶ μόναρχος ἀθέσφατος αἰθέρι ναίων
αὐτοφυής, ἀόρατος ὁρώμενος αὐτὸς ἅπαντα».

η. «Εἷς θεός, ὃς μόνον ἄρχει, ὑπερμεγέθης, ἀγέννητος
ἀλλὰ θεὸς μόνος, εἷς παννύρετος, ὃς πεποίηκεν
οὐρανὸν ἥελιον» κ.τ.λ.

θ. «Εἷς θεός, ὃς μόνον ἄρχει, ὑπερμεγέθης, ἀγέννητος
παντοκράτωρ ἀόρατος ὁρώμενος αὐτὸς ἅπαντα,
αὐτὸς δ' οὐ βλέπεται θνητῇ ὑπὸ σαρκὸς ἀπάσης».

ι. «Ζεὺς δέ τε πάντων ἐστὶ θεὸς πάντων τε κεραστῆς
πνεύμασι συρίζων φωναῖσί τε ἀερομίκτοις».

ια. «Ἐστὶν δὴ πάντων ἀρχὴ Ζεὺς. Ζεὺς γὰρ ἔδωκε
ζῶα τ' ἐγέννησεν καὶ Ζῆν' αὐτὸν καλέουσι
καὶ Δία τῇδ' ὅτι δὴ διὰ τοῦτον ἅπαντα τέτυκται.
εἷς δὲ πατὴρ οὗτος πάντων θηρῶν τε βροτῶν τε».

ιβ. «Ὁρκίζω θεὸν αἰώνιον αἰῶνά τε πάντων...».

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἀποσπάσματα τῶν Ὀρφικῶν δηλώνουν τὸν ἕνα καὶ μοναδικὸν θεόν. Λέγει ὁ Εὐσέβιος: «Τὸ δὲ τῶν ἀνθρώπων γένος εἶπεν (ὁ Ὀρφεύς) ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεοῦ πλασθέν ἐκ γῆς καὶ ψυχὴν ὑπ' αὐτοῦ λαβόν λογικὴν, καθὼς Μωσῆς ὁ πάνσοφος ἐξέθετο ταῦτα. Ὁ δὲ αὐτὸς Ὀρφεύς ἐν τῇ αὐτοῦ δίδλῳ συνέταξεν, ὅτι διὰ τῶν αὐτῶν τριῶν ὀνομάτων, μιᾶς δὲ θεότητος, τὰ πάντα ἐγένετο, καὶ αὐτὸς ἔστι τὰ πάντα...» καὶ παρακάτω: «... καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς στίχους ἐξέθετο ὁ αὐτὸς σοφώτατος Ὀρφεύς. Ταῦτα δὲ πάντα ἐξέθετο ὁ σοφώτατος Τιμόθεος χρονογράφος, λέγων τὸν αὐτὸν Ὀρφέα πρὸ τοσοῦτων χρόνων εἰπόντα τριάδα ὁμοούσιον δημιουργῆσαι τὰ πάντα...». [Βλέπε: Otto Kern, “Ὀρφικά Ἀποσπάσματα”, σελίδες 246-247. (Σ.σ.: Οἱ ἀναφορὲς τοῦ Εὐσεβίου στοῦ Μωυσῆ πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν, ὅτι γίνονται σὲ μία ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία ὁλόκληρη ἡ ἀρχαιοελληνικὴ σοφία ἐθεωρεῖτο ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς ὡς ἀντιγραφὴ ἀπὸ τὴν Βίβλο. Ὅμως οἱ (ψευδεῖς) αὐτὲς ἀναφορὲς δὲν μειώνουν τίς πληροφορίες γιὰ τίς θρησκευτικὰς ἰδέες τῶν Ὀρφικῶν, γιὰ τίς ὁποῖες τότε διέθεταν ἀρχαῖες πη-

γές, οί όποίτες σήμερα ἔχουν ἐξαφανισθῇ καί δέν εἶναι προσιτές σέ μᾶς.))]

6. Η ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ «ΕΙ» ΤΟΥ ΕΝ ΔΕΛΦΟΙΣ

Ἀφοῦ λοιπόν εἶδαμε, ὅτι ἀπό ἀρχαιοτάτης ἐποχῆς οἱ μεμνημένοι Ἑλληνες ἐγνώριζον τήν μίαν ἀρχήν καί δύναμιν τοῦ παντός, ἤτοι τόν ἕναν καί μόνον θεόν, τόν ὅποιον ὁμως ἀπεκάλυψεν ἡ ἐδίδαξεν ὁ Ὀρφεύς τὸ πρῶτον (;) εἰς τοὺς Ἑλληνες μὲ τὰ ποιήματά του, ἃς ἔλθωμε νά ἴδωμε καί τήν ἔννοια ἢ σημασίαν τοῦ «ΕΙ», πού ἦταν ἀναγεγραμμένον εἰς τὸν ναόν τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς Δελφοὺς μαζὶ μὲ τὰ «παραγγέλματα», «Γνωθὶ σ' αὐτόν» καί «Μηδὲν ἄγαν».

Ἀναφέρω καί πάλιν, ὅτι ὁ Πλούταρχος ἔδωσε τήν ὀρθὴν ἐρμηνείαν τοῦ «ΕΙ», καθ' ὅτι ἦτο μεμνημένος καί ἐγνώριζε κάλλιον παντός ἄλλου τὸ τί ἐσημαίνειν καί διότι ἦτο πρωθιερεὺς εἰς τὸν ναόν τοῦ Ἀπόλλωνος. Θὰ παραθέσω κατωτέρω τὰ κυριώτερα ἀποσπάσματα ἀπὸ τήν σχετικὴν πραγματείαν τοῦ Πλουτάρχου. Λέγει λοιπόν ὁ Πλούταρχος, ὅτι τὸ «ΕΙ» ἢ τὸ γράμμα «Ε» «οὐτ' οὖν ἀριθμὸν οὔτε τάξιν οὔτε σύνδεσμον οὐτ' ἄλλο τῶν ἐλλειπῶν μορίων οὐδὲν οἶμαι τὸ γράμμα σημαίνειν· ἀλλ' ἔστιν αὐτοτελής τοῦ θεοῦ προσαγόρευσις καί προσφώνησις, ἅμα τῷ ῥήματι τὸν φθεγγόμενον εἰς ἔννοιαν καθιστάσα τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως. Ὁ μὲν γὰρ θεὸς ἕκαστον ἡμῶν ἐνταῦθα προσιόντα οἷον ἀσπαζόμενος προσαγορεύει τὸ «Γνωθὶ σ' αὐτόν», ὁ δὲ τοῦ «Χαῖρε» οὐδὲν μείον ἐστίν. Ἡμεῖς δὲ πάλιν ἀμειδόμενοι τὸν θεόν «ΕΙ» φαμέν, ὡς ἀληθῆ καί ἀψευδῆ καί μόνην μόνῃ προσήκουσαν τὴν τοῦ εἶναι προσαγόρευσιν ἀποδιδόντες» (Πλούτ., «Περὶ τοῦ Ε τοῦ ἐν Δελφοῖς», παράγραφος 17, ἔκδοσις Λειψίας ὑπὸ Γρηγορίου Βερναρδάκη). Ἡ ἐλεύθερη μετάφρασις τοῦ ἀνωτέρω χωρίου ἔχει ὡς ἑξῆς: «Τὸ «ΕΙ» ἢ τὸ «Ε» οὔτε ἀριθμὸν οὔτε τάξιν οὔτε σύνδεσμον οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ ἐλλείποντα μόρια δέν νομίζω, ὅτι (τὸ γράμμα) σημαίνει· ἀλλ' ὅτι εἶναι τελεία τοῦ θεοῦ προσαγόρευσις καί προσφώνησις, ἡ ὁποία ἀμέσως φέρει εἰς γνῶσιν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ ἐκεῖνον, πού τὴν ἐκφωνεῖ. Διότι ὁ μὲν θεὸς (ὁ Ἀπόλλων) κάθε ἕναν ἀπὸ ἡμᾶς, πού προσέρχεται ἐδῶ, ὡσάν νά τὸν χαιρετᾷ, τὸν προσαγορεύει μὲ τὸ «Γνωθὶ σ' αὐτόν», τὸ ὅποιον μάλιστα δέν εἶναι καθόλου κατώτερον τοῦ «Χαῖρε». Ἡμεῖς δὲ πάλιν ἀνταπαντώντες πρὸς τὸν θεόν λέγομεν «ΕΙ», ἀποδίδοντες ὡς τὴν μόνην πρὸς τὸν Ἕνα (θεόν) ἀληθῆ καί ἀψευδῆ ἀρμόζουσαν προσαγόρευσιν περὶ τῆς ὑπάρξεώς του».

Καί εἰς τὴν παράγραφον 20 τῆς ἰδίας πραγματείας ὁ Πλούταρχος λέγει: «Ἀλλ' ἔστιν ὁ θεός, χρὴ φάναι, καὶ ἔστι κατ' οὐδένα χρόνον ἀλλὰ κατὰ τὸν αἰῶνα τὸν ἀκίνητον καὶ ἄχρονον καὶ ἀνέγκλιτον καὶ οὐ πρότερον οὐδὲν ἔστιν οὐδὲ ὕστερον οὐδὲ μέλλον οὐδὲ παρῳχημένον οὐδὲ πρესβύτερον οὐδὲ νεώτερον· ἀλλ' εἷς ὢν ἐνὶ τῷ νῦν τὸ ἀεὶ πεπλήρωκε, καὶ μόνον ἐστὶ τὸ κατὰ τοῦτον ὄντως ὢν, οὐ γερονός οὐδ' ἐσόμενον οὐδ' ἀρξάμενον οὐδὲ παυσόμενον. Οὕτως οὖν αὐτόν δεῖ σεβομένους ἀσπάζεσθαι καὶ προσαγορεύειν, ἡ καὶ νῆ Δία, ὡς ἔνιοι τῶν παλαιῶν, «εἶ ἔν». Οὐ γὰρ πολλὰ τὸ θεῖον ἐστίν... ἀλλ' ἐν εἶναι δεῖ τὸ ὢν, ὥσπερ ὢν τὸ ἐν... Ὅθεν εὖ καὶ τὸ πρῶτον ἔχει τῷ θεῷ τῶν ὀνομάτων καὶ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον. Ἀπόλλων μὲν γὰρ οἷον ἀρνούμενος τὰ πολλὰ καὶ τὸ πλῆθος ἀποφάσκων ἐστίν, Ἰήιος δ' ὡς εἷς καὶ μόνος· Φοῖβον δὲ δῆπου τὸ καθαρόν καὶ ἀγνόν οἱ παλαιοὶ πᾶν ὠνό-

μαζον...». [Ἐλεύθερη μετάφρασις: «Ἄλλ' ὅτι ὑπάρχει θεός, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν, καὶ ὅτι ὑπάρχει χωρὶς κανένα χρόνον ἀλλὰ μὲ τὴν αἰωνιότητα τὴν ἀκίνητη καὶ ἄχρονη καὶ ἀμετάτρεπτη (ἀμετάβλητη), τῆς ὁποίας προηγουμένως (πρὶν) δὲν ὑπάρχει τίποτε οὔτε ὕστερα οὔτε μέλλον οὔτε παρελθόν οὔτε πρεσβύτερον οὔτε νεώτερον· ἀλλὰ ἓνας ὢν (ὁ θεός) μὲ μίαν στιγμὴν (νῦν) ἔχει γεμίσει τὴν αἰωνιότητα καὶ εἶναι πράγματι ὃν μόνον ὡς πρὸς τοῦτο (τὴν αἰωνιότητα), οὔτε ὅτι ὑπῆρξε οὔτε ὅτι θὰ ὑπάρξῃ οὔτε ὅτι ἤρχισε οὔτε ὅτι θὰ παύσῃ. Ἔτσι λοιπὸν σεβόμενοι αὐτὸν (τὸν θεόν) πρέπει νὰ χαιρετῶμεν καὶ νὰ προσαγορεύωμεν, μὰ τὸν Δία, ὅπως μερικοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιούς, "Εἶσαι Ἐν", διότι δὲν εἶναι πολλὰ τὸ θεῖον..., ἀλλὰ ὅτι ἓνα πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὄν, ὅπως ἀκριβῶς τὸ ὄν εἶναι τὸ ἓν... "Ὅθεν καλῶς ἢ ὀρθῶς ἔχουν καὶ τὸ πρῶτον καὶ τὸ δεύτερον καὶ τὸ τρίτον ὄνομα τοῦ θεοῦ (Ἀπόλλωνος). (Ὑπάρχει καὶ ἄποψις, ὅτι τὸ Α τῆς λέξεως Ἀ-πόλλων δὲν εἶναι στερητικόν, ἀλλὰ σημαίνει συγκέντρωσιν πολλῶν ιδιοτήτων). Ἀπόλλων λέγεται, διότι ἀρνεῖται τὰ πολλὰ καὶ τὸ πλῆθος. Ἰήσιος, διότι εἶναι ἓνας καὶ μόνος. Φοῖβος δέ, διότι ἀναμφιδόλως οἱ ἀρχαῖοι ἔτσι ὠνόμαζον κάθε τι τὸ καθαρὸν καὶ ἀγνόν...»].

Τὸ συμπέρασμα λοιπὸν κατὰ τὸν Πλούταρχον εἶναι, ὅτι τὸ «ΕΙ» ἢ «Ε» τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς Δελφοὺς ἦταν ἀναγεγραμμένον ἀπὸ παλαιότερα χρόνια (πόσο πρὶν δὲν γνωρίζομεν) καὶ ὅτι ἐσήμαινεν «Εἶσαι ἓν» ἢ «Εἶσαι εἷς». Τὸ ἀνωτέρω φανερώνει ὁ Πλούταρχος μὲ τὴν φράσιν: «ὥς ἔνιοι τῶν παλαιῶν, "εἶ ἓν"». Τοῦτο τὸ τελευταῖον, τὸ «εἶ ἓν», ἦτο ἡ τελεία προσφώνησις καὶ προσαγόρευσις τοῦ προσερχομένου εἰς τὸν ναὸν ἀνθρώπου (προσκυνητοῦ πρὸς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα).

Προσφάτως ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σιέττου πραγματεία μὲ τίτλον: «Τὸ ἐν Δελφοῖς Ε», ὅπου ὁ συγγραφεὺς τῆς συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ τὴν ἐρμηνείαν, πού δίδει ὁ Πλούταρχος εἰς τὸ ΕΙ καὶ παρέχει τὰ δικά του ἐπιχειρήματα ἢ τὴν δική του ἄποψιν εἰς τὴν σελίδα 120 καὶ ἐξῆς. Ἡ ἐν λόγῳ πραγματεία περιέχει μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὴν ἄποψιν τοῦ Δ. Μακρυγιάννη περὶ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Ε ἢ ΕΙ. Ἡ ἄποψις τοῦ Δ. Μακρυγιάννη εἶναι ἐνδιαφέρουσα, διότι καὶ αὐτὴ ὑποστηρίζει, ὅτι τὸ "ΕΙ" φανερώνει τὸν ἓνα θεὸν καὶ τὴν τριαδικότητά του. Λέγει σχετικῶς ὁ Δ. Μακρυγιάννης: «Στὴν Δογματικὴ ἡ σχέση μεταξὺ τῶν τριῶν προσώπων συνοψίζεται ἐπιγραμματικὰ στὴν φράση "Μονὰς ἐν τῇ Τριάδι καὶ Τριάς ἐν τῇ Μονάδι". Ἡ ἀρχικὴ Μονάδα εἶναι ὁ θεός, ὁ ἄναρχος. Τὸ ἓνα παριστάνεται μὲ μία κάθετη γραμμὴ, πού εἶναι τὸ κάθετο σκέλος τοῦ Ε. Ὁ εἷς θεός εἶναι ἡ ἀρχικὴ ὑπαρξὴ, ἄχρονος, ἀγέννητος καὶ ἀδημιούργητος. Ἐξ αὐτοῦ "ἐκπορεύεται" ἡ Τριαδικὴ Θεότητα, δηλ. τὰ τρία ὀρίζοντια σκέλη τοῦ Ε. Τοῦτο ἀντιστοιχεῖ στο πρῶτο μέρος τῆς φράσεως "Μονὰς ἐν τῇ Τριάδι", διότι ἡ ἀρχικὴ Μονάδα ἐνυπάρχει ἐντὸς τῆς σχηματισθείσης Τριάδος. Οἱ τρεῖς αὐτὲς ὑπαρξεις, ἂν καὶ αὐτοτελεῖς, δὲν εἶναι ἀνεξάρτητες μεταξὺ τους, ἀλλὰ ἐνώνονται καὶ σχηματίζουν ἓνα ἐνιαῖο σύνολο ὅμοιο μὲ τὸ ἀρχικό, δηλαδή τὸ Ι πού ἀκολουθεῖ. Αὐτὸ προφανῶς ἀντιστοιχεῖ στο δεύτερο μέρος "Τριάς ἐν τῇ Μονάδι", διότι ἡ Τριάδα ἐνυπάρχει ἐντὸς τῆς σχηματισθείσης Μονάδος. Ἔτσι τὸ συνολικὸ σύμβολο ΕΙ εἶναι μία θαυμαστὴ ἀπεικόνιση τῆς Τριαδικῆς Θεότητος».

γ. ΕΠΑΛΗΘΕΥΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΓΡΑΜΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ

Τὰ ὅσα ὡς ἂν ἀναφέρει ὁ Δ. Μακρυγιάννης μοῦ ἔδωσαν ἀφορμὴν νὰ κάνω τὴν ἐξῆς παρατήρησιν: Ὁ J. T. Hooker εἰς τὸ βιβλίον του «*Εἰσαγωγή στὴ Γραμμικὴ Β*» (ἔκδ. Μορφωτικὸ Ἰδρυμα Ἑθν. Τραπεζῆς) εἰς τὶς σελίδες 43 καὶ 44 ἀναφέρει, ὅτι εἰς τὸ ἀριθμητικὸ σύστημα τῆς Γραμμικῆς Α καὶ Β, σ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν ἀριθμὸν 1 καὶ τὸν ἀριθμὸν 10, ἐσημειώνοντο εἰς τὶς πινακίδες ὁ μὲν 1 ὡς μία κάθετος γραμμὴ, ἥτοι Ι, ὁ δὲ 10 ὡς μία ὀριζόντιος γραμμὴ ἢ παῦλα, ἥτοι —. (Ἐὰν καὶ εἰς τὴν Γραμμικὴν Α ὑπῆρχε καὶ ἡ τελεία •, γιὰ νὰ δηλώσῃ τὸν ἀριθμὸν 10). Ἐὰν λοιπὸν ἀναλύσωμεν τὸ ΕΙ εἰς τὶς γραμμὰς του λαμβάνομεν: ΙΞΙ, ἥτοι μίαν κάθετον γραμμὴν, τρεῖς ὀριζόντιες γραμμὰς (παῦλες) καὶ μίαν κάθετον γραμμὴν. Ἐὰν λοιπὸν θέσωμεν τὶς ἀριθμητικὰς ἀξίες κατὰ τὴν Γραμμικὴν Α καὶ Β Γραφὴν, θὰ ἔχωμεν:

$$\begin{array}{r} 10 \\ \text{ΙΞΙ ἴσον } 1 \quad 10 \quad 1 \text{ καὶ σύνολον } 1+10+10+10+1 = 32 \rightarrow 3+2 = 5, \\ 10 \end{array}$$

ἥτοι ὁ «πυθμὴν» τοῦ ΕΙ εἶναι ἴσος μὲ τὴν πεντάδα. Ἐπὶ πλέον ἡ πρώτη μονὰς ἀναλύεται σὲ τρεῖς δεκάδες καὶ οἱ τρεῖς δεκάδες πάλιν συντίθενται εἰς τὴν μονάδα, τουτέστιν καὶ σύμφωνα μὲ τὸν Δ. Μακρυγιάννην «*Μονὰς ἐν τῇ Τριάδι καὶ Τριάς ἐν τῇ Μονάδι*». Πρέπει ὅμως ἔδῳ νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ κυρίως οἱ Πυθαγόρειοι ὠνόμαζον τὴν μονάδα μὲ πολλὰ ὀνόματα, ὅπως Νοῦς, θεὸς κ.λπ., τὴν δὲ πεντάδα φῶς, ἀφιλονικία, συνάφεια, γάμον, δικαιοσύνην κ.λπ., τὴν δὲ δεκάδα κόσμον, οὐρανόν, αἰωνιότητα, θεόν, φάνη, οὐρανια, παντελείαν κ.λπ. (Βλέπε «Ἡ Ἀριθμητικὴ τῶν Πυθαγορείων» ὑπὸ Thomas Taylor). Ἐὰν λοιπὸν ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα ὡς πρὸς τὸ ΕΙ, ὅπως τὰ ἐξέθεσα, τότε προκύπτει, ὅτι τὸ ΕΙ εἶναι παλαιότατον τόσον ὅσον ἴσως καὶ ἡ Γραμμικὴ Α καὶ Β Γραφὴ.

Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν καὶ ἀπὸ μίαν ἄλλην ἀποψιν τὸ τι σημαίνει τὸ ΕΙ καὶ ἡ ὁποία ἀποψὶς συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ τὴν ἐρμηνείαν, ποὺ δίδει ὁ Πλούταρχος. Ἡ ἐν λόγῳ ἀποψὶς μας ἐξήχθη μὲ βάσιν τὸν κώδικα τῶν γραμμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφάβητου τοῦ βιβλίου τοῦ αἰμνηστοῦ Η. Τσατσόμοιρου, «Ἱστορία Γενέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας» (ἔκδ. «Δαυλός», 1991). Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὸν κώδικα τοῦτον τὸ μὲν γράμμα Ε σημαίνει: Εἰμί = εἶμαι καὶ Ἐλαύνω μὲ τὴν ἔννοιαν πορεύομαι, προχωρῶ, φθάνω, ἔρχομαι· τὸ δὲ γράμμα Ι σημαίνει: Ἴος = βέλος ἀλλὰ καὶ ἴος, ἴη, ἴον, ποὺ σημαίνει εἷς, μία, ἓν. Σημαίνει ἀκόμη τὸ Ι καὶ ἰκέτης.

Κατὰ συνέπειαν ἔχομεν:

$$\begin{array}{ll} \text{Ε} = \text{εἰμί, πορεύομαι, προχωρῶ ἔρχομαι,} & - \text{ἐλαύνω} \\ \text{Ι} = \text{εἷς, ἰκέτης,} & - \text{ἴος} \end{array}$$

Ἡ σημασία λοιπὸν τοῦ «ΕΙ» εἶναι σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω: «Εἰμί εἷς» ἢ «Εἶ εἷς», ὡς καὶ ὁ Πλούταρχος ἡρμήνευσεν. Ἀκόμη ἐξάγεται καὶ ὡς πρόσταγμα τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος ἡ ἐρμηνεία: «Πορεύου ἢ προχωρεῖ (ὡς) ἰκέτης» ἢ ἀπλούστερον «Ἐλα

ικέτης», διότι πράγματι οί προσερχόμενοι εἰς τοὺς Δελφοὺς ἰκέτευον, δηλ. παρεκάλουν τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα νὰ τοὺς δοηθῇ διὰ συμβουλῶν, ἥτοι προορησεων καὶ χρησμῶν.

Τέλος, διὰ νὰ κλείσω τὸ ὅλον θέμα, θέλω νὰ σημειώσω, ὅτι τὸ «ΕΙ» τὸ ἐν Δελφοῖς δὲν ἀπετέλει σύμβολον, ἀλλὰ τὰ δύο αὐτὰ γράμματα διὰ τὸν παλαιότατον Ἑλληνα ἀπετέλουν μίαν φράσιν μὲ δύο λέξεις σημερινές, ἥτοι: «Εἶμαι ἓνας» ἢ «Εἶσαι ἓνας» ἢ «Εἶναι ἓνας». Παρέμεινε δὲ αὐτοῦσιον καὶ ἀμετάβλητον τὸ «ΕΙ» εἰς τοὺς Δελφοὺς, εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, μέχρι ἴσως τὴν ἐποχὴ τοῦ Πλούταρχου, ὅπως ἀκριδῶς τὸ εἶχαν καθιερώσει εἰς τὰ ἱερά τοὺς οἱ Πρωτοέλληνες. Λόγῳ δὲ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ «ΕΙ» ἡ μνήμη τῆς σημασίας του σχεδὸν ἀπωλέσθη καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα μόνον οἱ μεμνημένοι εἰς τὰ μυστήρια, ὡς ἦτο ὁ Πλούταρχος, ἠδύναντο νὰ γνωρίζουν τὴν σημασίαν του. Οἱ μὴ μεμνημένοι εἰς τὰ μυστήρια ἐξέλαβον τὸ «ΕΙ» ὡς σύμβολον, διότι πράγματι ἦτο ἀκατανόητον. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς τὰς ἀπαρχάς της περιεῖχε λέξεις μονοσυλλάβους, δισυλλάβους καὶ τρισυλλάβους, ἐξ οὗ καὶ μέχρι σήμερον ὁ τόνος δὲν ἀναβιδάζεται περὶ τῆς προπαραληγούσης. Ἀλλὰ καὶ ἓνα μόνον γράμμα τοῦ παναρχαίου Ἑλληνικοῦ ἀλφάβητου περιεῖχε ἡ ἐσήμαινε μίαν ἔννοιαν, διότι, ὡς λέγει ὁ Θεόδωρος Γαζῆς εἰς τὸ Δ' βιβλίον τῆς Γραμματικῆς του, τὰ γράμματα (στοιχεῖα) ὑπῆρξαν ἡ πρώτη ἀμερὴς φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου. Συνεπῶς καὶ κάθε ἀμερὴς φωνὴ τοῦ ἀνθρώπου περιεῖχε κάποιαν ἔννοιαν. Μονοσύλλαβον εἶναι καὶ τὸ «ΕΙ» (δίφθογγος) σήμερον. Παρέμεινε δὲ ἀμετάβλητον τὸ ΕΙ, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἀπὸ τὴν ἀμνημόνευτον ἐποχὴν ποὺ εὗρέθη τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον (ἑλληνικὴ πανάρχαια ἐφεύρεσις) ἐξελίχθη καὶ ἐκαλλωπίσθη τεχνικῶς. Τὸ «ΕΙ» τὸ ἐν Δελφοῖς παρέμεινε μνημεῖον τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης πανάρχαιον, ποὺ εἶχε σχέσιν μὲ τὸν θεόν.

Διὰ νὰ κατανοήσῃ κάπως ὁ ἀναγνώστης τὰ ὑπ' ἐμοῦ πρὶν λεχθέντα, φέρω τίς ἀκόλουθες μαρτυρίες. Πρῶτον, ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Θεωρητικὴν Γραμματικὴν» τοῦ Στεφάνου Κομμωτᾶ, ὁ ὁποῖος λέγει: «Αἱ πρῶται ἀπλαῖ καὶ θεματικαὶ τῶν Ἑλλήνων λέξεις οὐχ ὑπερβαίνουσι τὴν τριτοσυλλαβίαν. Ἡ τοῦ λεγομένου ἀλήθεια ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἔχει τὸ πιστόν· ὁ δὲ λόγος, οἶμαι, ὅτι οἱ πρῶτοι Ἕλληνες τὸ ἐπίτομον διώκοντες, ἀπὸ μονοσυλλάβου μέχρι τρισυλλάβου φωνῆς χωρήσαντες, ὠνόμασαν ἕκαστα· εἶτα δ' ἐκ τούτων συντιθέμενοι καὶ παράγοντες, προσωνόμαζον καὶ τὰ λοιπά...». Δεύτερον, ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ Χοιροβοσκοῦ. Λέγει οὗτος: «Πρότερον μὲν γὰρ εὗρηται τοῖς ἀνθρώποις αἱ λέξεις διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας, ὕστερον δ' ἐπιγενομένη ἡ τέχνη τὰ μὲν ἠδυνήθη ἑυθμίσαι καὶ εἰς εἰκόνα τινὰ ἀγαγεῖν· τὰ δὲ μὴ δυνήθεῖσα εἶασεν ἀφ' ἧς εἶχον συνηθείας». Ὡστε τὸ «ΕΙ» δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἀφέθηκε αὐτοῦσιον καὶ ἀμετάβλητον μέχρι σήμερον ἢ τοῦλάχιστον μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Πλούταρχου, ὅπως τὸ εἶχον συνηθίσαι οἱ Πρωτοέλληνες, μὲ τὴν σημασίαν ποὺ κυρίως ἔδωκεν ὁ πρωθυερεὺς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς Δελφοὺς, Πλούταρχος. Σημαίνει δηλ. «Εἶσαι ἓνας» ἢ «Εἶμαι εἷς».

ε. Ἡράκλειτος, ὁ Ἐφέσιος

Ὁ Ἡράκλειτος κατέχει τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ πνεύματος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Δὲν ἦταν ἀσφαλῶς οὔτε θεὸς οὔτε θηρίο, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ πῇ ὁ Ἀριστοτέλης· ὁμως «ἐδιζήσατο ἑωυτόν», ἀπέκτησε δηλαδὴ αὐτογνωσίαν, πὺν κατὰ τὸν Κάριλ Γιούγκ μεταφράζεται σὲ ἰσοθεΐαν. Γιγάντιος νοῦς, ὑπηρετήσε μὲ πίστι τὸν Λόγον καὶ τελικὰ ἀπέβη τὸ φερέφωνό του. Ὁ λόγος του, ἔγκυρος παντοῦ καὶ πάντοτε, εἶναι διπολικὸς καὶ αἰνικτικός, ἐπέχει δὲ θέσιν ἀναφορὰς πρὸς τὴν θεϊότητα καὶ προσταγῆς στοὺς ἀνθρώπους. Ἐκφέρεται πάντοτε σὲ προσωπο τρίτο, ἀπόδειξι τῆς ἀντικειμενικότητός του, μιὰ ἔννοια πὺν αὐτὸς εἰσήγαγε.

Τὸ ἡρακλειτικὸν σήμαντρο ἡχεῖ στὸν ρυθμὸ τοῦ σύμπαντος καί, ὅπως ὁ Ἀ-πόλλων, «οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει». Σημαίνει τὰ θαυμάσια μηνύματα (σημαινόμενα) τῆς φύσεως, ἀφήνοντας πυκνὰ διαστήματα σιωπῆς, ὥστε νὰ βροῦν οἱ δέκτες τοὺς τὸν χρόνον ν' ἀπορρῇσουν, νὰ νοιώσουν καὶ νὰ θαυμάσουν τὴν «ἀφανὴ ἀρμονίαν», πὺν εἶναι «κρείττων φανερεῖς» πάσης. Μὲ τὴν πρόσθεσι τῆς σιωπῆς στὸ χωρο-χρονικὸ συνεχὲς τὸ κοσμοεἶδωλο ὁλοκληρώνεται. Πρόκειται γιὰ τὸ σύγχρονο κοσμοεἶδωλο τῆς φυσικῆς χωρὶς καμμί ἀπολύτως ἀλλαγὴ.

«Ἐν τὸ σοφὸν μῦνον» ἐθέλει καὶ οὐκ ἐθέλει Ζητὸς ὄνομα λέγεσθαι. Ὁ λόγος, τὸ σοφόν, ὁ νόμος ἢ ρυθμὸς (ὅλες αὐτὲς οἱ λέξεις σημειοδοτοῦν τὸ ἓν, τὸ θεῖον) ταυτίζονται καὶ δὲν ταυτίζονται μὲ τὸ σύμπαν, ἂν καὶ θρίσκονται ἐν τῷ σύμπαντι, τὸ ὁποῖον συνεχὸν καὶ ζωοποιον. Ὁ λόγος, ἂν καὶ αἴτιο ὄλων τῶν μεταβολῶν, ἀποτελεῖ τὸ αἰωνίως ἀμετάβλητο ἓν καὶ μόνον αὐτὸς δὲν ἔχει τὸ ἀντίθετό του. Ἀντί-λόγος ἢ ἀντί-θεος δὲν ὑπάρχουν, ὅπως ἀκριδῶς δὲν ὑφίσταται καὶ τὸ μῆ-δὲν τοῦ Παρμενίδου.

Τὸ σύμπαν ἀποτελεῖ τὸ σῶμα τρόπον τινα, τὸ περιεχόμενον τοῦ λόγου καὶ εἶναι πῦρ αείζων (= ὕλη καὶ ἐνέργεια ἀφθαρτῇ) εἴτε θρίσκεται σὲ χαοτικὴ κατὰστασι εἴτε σὲ εὐταξίαν κόσμου. Τὸ σύμπαν ὡς ὅλον εἶναι θεβαίως περατό, ἀγέννητο, ἀνώλεθρο, ἀκίνητο καὶ ἀχρονο, ὅπως τὸ περιγράφει ὁ Παρμενίδης. Ὁ χρόνος, ἂν καὶ λειτουργῇ ἐν τῷ σύμπαντι, δὲν τὸ ὀρίζει· αὐτὸς ὀρίζει τοὺς κόσμους καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς ὄντα, πὺν γεννιοῦνται καὶ φθείρονται «κατὰ τὴν τοῦ χρόνου τάξιν καὶ κατὰ τὸ χρεών», ὅπως λέγει ὁ Ἀναξίμανδρος.

Αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμον (τόνδε κόσμον) δὲν τὸν ἔκανε κανένας θεὸς ἢ ἄνθρωπος· ἄρα δὲν ἀνήκει σὲ κανένα ἢ μᾶλλον ἀνήκει σ' ὅλους (τὸν αὐτὸν ἀπάντων) καὶ κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ πῦρ, πὺν ἕκαστος διαθέτει, ἀφοῦ «τὰ πάντα μετρέονται πυρί». Ὁ κόσμος εἶναι δημιουργημα τοῦ πυρός, πὺν ἀναθοσθῇ μὲ ρυθμὸ καὶ τάξιν· ἄρα καὶ αὐτὸς μεταβάλλεται συνεχῶς κινεῖται ἀσταμάτητα. Ἡ ἀλλαγὴ ἀποτελεῖ τὸ συνεχῶς σταθερὸ χαρακτηριστικὸ του.

Ἡ κίνησις - μεταβολὴ τοῦ κόσμου σημειοδοτεῖται μὲ τὸν πόλεμον καὶ ἐκφράζει τὴν ζωή· «Πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι, πάντων δὲ βασιλεύς· καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξεν τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους ἐποίησεν τοὺς δὲ ἐλευθέρους». Δὲν πρόκειται δέβαια γιὰ τοὺς λογοκρατικὸς πολέμους, πὺν στοχεύουν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ καὶ τὸν κορεσμὸ τῶν κτηνέων· πρόκειται γιὰ τίς «γιγαντομαχίαι περὶ τῆς οὐσίας», πὺν διεξάγονται μεταξὺ τῶν ὄντων καὶ ποιότητων, πὺν ἐρίζουν γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὴν θέσιν, πὺν τοὺς ἀνήκει, ἀφοῦ ἡ ἀπώλειά τῆς σημαίνει θάνατο.

«Εἰδέναι δὲ χρὴ τὸν πόλεμον ἔόντα ξυνόν, καὶ δίκην ἔριν καὶ γιγνώμενα πάντα κατ' ἔριν καὶ κατὰ τὸ χρεών». Ἡ καλὴ ἔρις τοῦ Ἡσιόδου ὑψώνεται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ παγκόσμια ἀρχή·

τὰ πράγματα καθαυτὰ δὲν ἔχουν πραγματική υπόστασι· δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀστραπή κι ἡ σπῖθα κραδαινομένων ρομφαίων, εἶναι ἡ λάμψη τῆς νίκης στὸν ἀνταγωνισμό τῶν ἀντιπάλων ποιότητων. Ὁλὴ ἡ φύσις σὲ πολεμικὴ κατάστασι· χαρούμενες κονταρομαχίες ἀκούγονται παντοῦ, πὺν διεξάγονται ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψι αὐστηρῶν νόμων καὶ κανονισμῶν. Ἡ πάλῃ τῶν ἀντιθετικῶν στοιχείων ὁδηγεῖ στὴν ἀκρότατη δικαιοσύνη, στὴν τέλεια ἁρμονία: «Τὸ ἀντίξουν συμφέρον καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι».

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κι αὐτὸς ἓνας μικρόκοσμος, ἀποτελεῖ δὲ ἓνα ἀπειροελάχιστο ἐξάρτημα τοῦ κόσμου· διέπεται ὁμως ἀπ' τὶς ἴδιες ἀρχές κι ἔχει τὰ ἴδια χαρακτηριστικά μὲ τὸν κόσμο: εἶναι δηλαδὴ καὶ αὐτόζωος, καὶ αὐτοκινούμενος, καὶ αὐτορρυθμιζόμενος, ιδιότητες πὺν ἐκφράζουν τὴν ἐλευθερία, ἡ ὁποία εἶναι συνδεδεμένη ἄρρηκτα μὲ τὴν ἀνάγκη. Ὅπως ὁ κόσμος, ἔτσι κι αὐτὸς ὑπόκειται στὸν χρόνο κι ἔχει κάποιον σκοπὸ, πὺν ἐντάσσεται στὸ κοσμικὸ σχέδιο: «Ἔστι γὰρ εἰμαρμένα πάντως».

Ἡ ἡρακλειτική εἰμαρμένη δὲν ἔχει καμμιὰν ἀπολύτως σχέσι μὲ τὴν ἀσιατική μοῖρα ἡ τὸ πεπρωμένο τῶν Στωικῶν. Σχετίζεται μὲ τὸν πόλεμο καὶ τὸν παγκόσμιο νόμο, πὺν οὐδεὶς δύναται νὰ παραβιάσῃ: «Ἡλῖος μέτρα οὐχ ὑπερβήσεται· εἰ δὲ μή, Ἐρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν». Ἐδῶ ἀκριδῶς ἐστιάζεται ἡ εὐ-δαμονία: στὴν αὐτογνωσία καὶ τὴν ὁμο-λογία μὲ τὸν νόμο, δηλαδὴ τὴν συμμετοχὴ στὸν πόλεμο, στὸν ἀγῶνα τὸν καλόν.

Στὸ ἐρώτημα, τί σημασία ἔχει ἡ ὁμολογία ἡ μὴ μὲ τὸν νόμο, ἡ συμμετοχὴ στὸν πόλεμο, ἡ αὐτογνωσία, ἀφοῦ ὁ Αἰὼν εἶναι ἀδέκαστος, ὁ θάνατος βέβαιος κι ἡ «ἐλπίδα» ἀνύπαρκτη, ὁ Ἡράκλειτος ἀπαντᾷ: Μὴν σκέπτεσθε ἐγωκεντρικὰ ἀλλὰ ἀνθρωποκεντρικὰ καὶ συμπαντικὰ. Ὅ,τι προέχει εἶναι τὸ κοσμικὸ σχέδιο, στὴν προώθησι τοῦ ὁποίου παίζουν μέγιστο ρόλο οἱ συνέχειες τῶν εἰδῶν, γι' αὐτὸ καὶ ἡ φύσις τίς ἐπαναλαμβάνει. Οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶναι «σκιάς ὄναρ» ἀλλὰ «θεοὶ θνητοί», ἀφοῦ ἀποτελοῦν μέλη τῆς συνέχειας τῶν «ἀθανάτων ἀνθρώπων».

Ἡ ἀ-λήθεια αὐτὴ εἶναι «ξυνή», καθ' Ἡράκλειτον, δεδομένη· ὅπως «ξυνόν ἐστι <καὶ> τὸ φρονεῖν πᾶσι». Κι ὁμως οἱ πολλοὶ δὲν ἐννοοῦν νὰ ὁμολογήσουν μὲ τὸν νόμο, ἀν καὶ ὀφείλουν νὰ τὸν ὑπερασπίζονται «ὄκωσπερ τείχεος»· ἀποτέλεσμα, νὰ καταντοῦν «ἐργάται καὶ ξυνεργοὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γιγνομένων», τοῦτέστιν δοῦλοι.

Ἡ ἀπέχθεια τοῦ Ἡρακλείτου πρὸς τοὺς ἐξ-ονσιαστές καὶ τοὺς δούλους εἶναι ὁμηλική. Ἀς μὴν λησμονοῦμε, ὅτι, ὄντας νόμιμος κληρονόμος τοῦ βασιλικοῦ θρόνου, πέταξε μὲ περιφρόνησι τὸν σκίπωνα, προκειμένου ν' ἀφοσιωθῇ στὴν φιλοσοφία καὶ τὸν λόγο. Ὅσον ἀφορᾷ στοὺς ἀνθρώπους, δὲν ἔπανε νὰ τὸ τονίξῃ ἀδιάκοπα: «Τὸν ὄχλο τὸν ἀντιπαθῶ· στὸ κτήνος κατακυλάει ὁ ἄνθρωπος σὰν ὄχλος. Ἀλλ' ἄνθρωπο τὸν ἄνθρωπο τὸν θέλω, κι ὡς ἄνθρωπο τὸν ἀγαπῶ... πὺν προσπαθεῖ ν' ἀναβαίνει ψηλά, ψηλότερα· νὰ γίνῃ ἀγαθός, ἐνάρετος, ὁ πρῶτος. Ἔτσι τὸν ἄνθρωπο τὸν θέλω κι ὄχι κοπάδι στὰ προστάγματα τῶν φαύλων· ὄχι σὰν τοῦτον τώρα δά, πὺν κοακίζει σὰν βάρβαρος βραχνὰ στὸ θαλτονέρι».

Οἱ ἡρακλειτικοὶ κάποτε ἦσαν ἐλάχιστοι· ὁσμέραι αὐξάνονται ἀλματωδῶς ἰδίως μεταξὺ τῶν ἐπιστημόνων: «Θὰ μπορούσαμε νὰ παρατηρήσουμε στὸ σημεῖο αὐτὸ, ὅτι ἡ σύγχρονη φυσικὴ εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ὀριακὰ κοντὰ στίς ἰδέες τοῦ Ἡρακλείτου» (Heisenberg). Δὲν μένει, παρὰ ν' ἀρχίσουν ν' ἀγχιβατοῦν μὲ τὸν Ἐφέσιο καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ οἱ κοινωνιολόγοι, ὥστε νὰ γίνῃ ὁ κόσμος μας ἡρακλειτικός, δηλαδὴ φυσικὸς καὶ ἔλλογος· ἀνθρώπινος μὲ μὴ λέξι.

Σαράντος Πάν

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ Γ. ΚΑΛΑΜΠΑΛΙΚΗΣ
Χρονολόγηση τῶν Τρωικῶν βάσει ἀστρονομικοῦ
στοιχείου ἀναφερομένου στοῦ Χ27 τῆς Ἰλιάδος
Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΕΓΙΝΕ ΤΗΝ 18ῃ ΧΙΛΙΕΤΙΑ π.Χ.;

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Στὸ τεῦχος 180/Δεκέμβριος 1996 τοῦ περιοδικοῦ σας ὁ κ. Κ.Β. Κουτρουδέλης ἀναφέρει στὸ περὶ Ζωδίων ἄρθρο του, ὅτι ὁ Τρωικὸς Πόλεμος διεξήχθη μεταξύ τῶν ἐτῶν 3087-3078 π.Χ. Ἀπὸ τὶς παραπομπὲς τοῦ ἀρθρογράφου ἀνεζήτησα τὰ προηγούμενα τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ» καὶ ἐδιάβασα αὐτὲς τὶς ἡμέρες τὶς ἐργασίες τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν τοῦ κ. Κ.Β.Κ., γιὰ νὰ γνωρίσω τοὺς συλλογισμούς, μὲ τοὺς ὁποίους ὁ συγγραφεὺς κατέληξε στὸ συμπέρασμα αὐτό, διότι πρὸ ἐτῶν μὲ εἶχε ἀπασχολήσει κι ἐμένα ἡ χρονολόγηση τῶν Τρωικῶν βάσει ἀστρονομικοῦ στοιχείου τῆς Ἰλιάδος, ἀλλὰ εἶχα καταλήξει σὲ πολὺ διαφορετικὸ ἀποτέλεσμα. (Σᾶς ἐπισυνάπτω τὴν ἐργασία μου).

Ὁ κ. Κ.Β.Κ. στηρίζει τοὺς ὑπολογισμούς του στὴν ἐκδοχή, ὅτι τὴν ἐποχὴ πού κατεσκευάσθη ἡ ἀσπίς τοῦ Ἀχιλλέως, τὸ σημεῖο γ ἐυρίσκετο στὸν μεσημβρινὸ τοῦ ἀστρου Γάμμα τῶν Ὑάδων, «τὸ ὁποῖον» –ὅπως λέγει– «εἶναι καὶ τὸ πρῶτο ἄστρο, πὺν θὰ συναντοῦσε ὁ ἥλιος κατὰ τὴν πορείαν του ἀπὸ τὸ νότιον πρὸς τὸ θόρειον ἡμι-

σφαίριον» («Δαυλός», τ. 158, σελ. 9367). Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς τὸ συνάγει, ἐξ ὧσων γράφει, ἀπὸ τοὺς στίχους Σ483-489 τῆς Ἰλιάδος. Εἶναι πραγματικὰ ἀξιοθαύμαστο τὸ ὅτι ὁ Ὅμηρος ἀναφέρει στοὺς στίχους αὐτοὺς τοὺς ἀστερισμοὺς μὲ τὴ διαδοχικὴ σειρὰ, πὺν ὁ ἥλιος συναντᾷ τοὺς μεσημβρινοὺς τοὺς κατὰ τὴν πορεία του ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς (Πλειάδες, Ὑάδες, Μ. Ἄρκτος). Ἀλλὰ ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ ἐπισημάνω, ὅτι ὁ γ-Ὑάδων δὲν εἶναι ὁ πρῶτος ἀπλανὴς ἀστὴρ τῶν στίχων τούτων, πὺν συναντᾷ ὁ ἥλιος κατὰ τὴν πορεία του ἀπὸ τὸ νότιο στὸ θόρειο ἡμισφαίριο. Διότι καὶ τότε, ὅπως καὶ τώρα, πρῶτα συναντᾷ τοὺς μεσημβρινοὺς τῶν Πλειάδων καὶ διερχόμενος νοτίως τῶν ἀστέρων τούτων συναντᾷ μετὰ ἀπὸ πορεία μερικῶν μοιρῶν τὸν μεσημβρινὸ τοῦ γ-Ὑάδων. Ἐν συνεχείᾳ κινούμενος βορείως τοῦ ἀστέρος τούτου, χωρὶς νὰ τὸν ἐγγίση ὀπτικῶς, καὶ βορείως τῶν δ, ε, θ, α, ζ Ὑάδων καὶ τοῦ Ὠρίωνος μετὰ ἀπὸ πορεία πολλῶν μοιρῶν συναντᾷ τοὺς μεσημβρινοὺς τῆς Μ. Ἀρκτου καὶ ἔχει ἤδη ἐπιστρέψει στὸ νότιο ἡμισφαίριο,

όταν εξέρχεται από τούς μεσημβρινούς της πολὺ ἐντυπωσιακῆς αὐτῆς περιοχῆς τοῦ οὐρανοῦ, τὴν ὁποία ὁ "Ηφαιστος ἐπέλεξε, γιὰ νὰ κοσμήσῃ τὴν ἀσπίδα τοῦ Ἀχιλλέως.

Ὁ ἀρθρογράφος καταλήγει ἐπίσης στὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ Τρωικὸς Πόλεμος ἄρχισε τὸ ἔτος 3087 π.Χ., μὲ ὑπολογισμοὺς ποὺ στηρίζονται σὲ διάρκεια κύκλου μεταπτώσεως 28143 ἐτῶν, ὅπως συνάγεται ἐμμέσως ἀπὸ μεταγενέστερη ἐργασία του («Δαυλός», τ. 176-177, τέλος σελίδος 10748). Ἄλλοι εἰδικοί ὑπολογίζουν, ὅτι ἡ διάρκεια αὐτὴ δὲν ὑπερβαίνει τὰ 25800 ἔτη. Ἐὰν ἐπιναλαμβάνοντο οἱ μαθηματικὲς πράξεις τοῦ κ. Κ.Β.Κ., μὲ τὸ δεδομένο ὅτι ὁ πλήρης κύκλος μεταπτώσεως συντελεῖται σὲ 25725 ἔτη (Kahler, J.B., University of Illinois, *Astronomy*, Harper Collins Colledge Publishers, 1994, σελὶς 45), τὸ συμπέρασμα θὰ ἦταν, ὅτι ὁ Τρωικὸς Πόλεμος ἄρχισε τὸ ἔτος 2642 π.Χ. Οἱ λεπτομέρειες ὅμως αὐτὲς εἶναι ἐπουσιώδεις καὶ δὲν μειώνουν τὴν σπουδαιότητα τῆς συνολικῆς μελέτης τοῦ συγγραφέως οὔτε τὴν πολὺτιμη συμβολή του στὴν ἀναζήτηση τῆς πραγματικῆς ἡλικίας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἔργο γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ κ. Κ.Β.Κ. εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων.

Ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀστρονομικὰ στοιχεῖα, ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ γραμματεία, μερικὰ φαίνεται, ὅτι προέρχονται ἀπὸ πανάρχαιες πα-

ρατηρήσεις τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐπειδὴ ἦσαν χρήσιμα στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, περιεσώθησαν (ἄγνωστον πῶς) καὶ συμπεριελήφθησαν πολὺ ἀργότερα σὲ στίχους καὶ κείμενα ἀρχαίων συγγραφέων, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὰ προηγούμενα ἀστρονομικὰ στοιχεῖα τῶν στίχων Σ483-489 τῆς *Ἰλιάδος*. Αὐτὸ προκύπτει ἐκ τοῦ ὅτι τὰ στοιχεῖα αὐτὰ καταλλήλως ἀξιολογούμενα ἀποκαλύπτουν τὴν ἀπίστευτα μεγάλη ἡλικία τους καὶ τὴν πολὺ μακρινὴ ἀπαρχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Μία ἄλλη ἐπίσης παναρχαία παρατήρηση τοῦ οὐρανοῦ εἶναι καὶ αὐτή, ποὺ ἀπετέλεσε τὸ θέμα τῆς μελέτης μου, ποὺ σὰς ἐπισυνάπτω. Προφανῶς εἶχε περισωθῇ –μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα γεγονότα τῶν Τρωικῶν χρόνων μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ὀμήρου– καὶ ὁ ποιητὴς τὴν συνένρραψε στοὺς στίχους 25-31 τῆς ραψωδίας Χ τῆς *Ἰλιάδος*.

Κύριε διευθυντά, ἐὰν τὰ ἀνωτέρω ἢ ἡ συνημμένη ἐργασία μου εἶναι πιθανὸν κατὰ τὴν κρίση σας νὰ ἐνδιαφέρουν τοὺς ἀναγνώστας σας, μπορεῖτε, ἂν θέλετε, νὰ τὰ τυπώσετε στὸ περιοδικό σας.

Εὐχαριστῶ

Ἀθήνα, 26 Ἰανουαρίου 1997

Διονύσιος Γ. Καλαμπαλίκης

Διδάκτωρ Ἰατρικῆς Α.Π. Θεσ/νίκης

Νευρολόγος-Ψυχίατρος

Ὑποστράτηγος ἐ.ἀ.

[**Ακολουθεῖ ἡ ἔρευνα τοῦ**
κ. Διον. Γ. Καλαμπαλίκη]

Στους στίχους X25-31 τῆς Ἰλιάδος ἀναφέρεται, ὅτι ὁ Κύων Ὠρίωνος (Σείριος) ἀνέτελλε στήν Τρωάδα τὸ φθινόπωρο. Τώρα ὁ Σείριος ἀνατέλλει στὸν ἑλληνικὸ οὐρανὸ περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου. Ἡ διαφορὰ ὀφείλεται στήν μετάπτωση τῶν ἐποχῶν. Μὲ συλλογισμούς, πού στηρίζονται στήν ἀποδεδειγμένη ἀκριβολογία τοῦ Ὀμήρου, καταλήξαμε στὸν μαθηματικὸ τύπο $[E-(39+v)Δ]/E$, πού προσδιορίζει κατὰ προσέγγιση τὰ ἔτη πού πέρασαν ἀπὸ τότε, πού ὁ Σείριος ἀνέτελλε τὴν «νιοστή» ἡμέρα τοῦ φθινοπώρου μέχρι σήμερα. [E = ἡ μέση διάρκεια τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους σὲ ἡμέρες καὶ $Δ$ = ἡ διάρκεια τοῦ πλήρους κύκλου μεταπτώσεως (25725 ἔτη)]. Δεδομένου ὅτι κατὰ τὴν φθινοπωρινὴ ἡμερὴ $v=0$, ὅτι στὸ μέσον τοῦ φθινοπώρου $v=45$ καὶ ὅτι κατὰ τὴν χειμερινὴ τροπὴ τοῦ ἡλίου $v=90$ ἡμέρες κατὰ μέσον ὄρον, θάσει τοῦ τύπου ὑπολογίζεται εὐκόλα, ὅτι ὁ Τρωικὸς Πόλεμος πρέπει νὰ ἔγινε τὴν 18 ± 3 χιλιετία π.Χ. Παλαιοὶ ξένοι ὁμηρισταὶ θεωροῦν, ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ μία λέξη στὸν στίχο X27, ὥστε νὰ σημαίνει ὅτι ὁ Σείριος ἐπὶ Τρωικοῦ Πολέμου ἀνέτελλε πρὸ τοῦ φθινοπώρου. Ἡ «διόρθωση» προφανῶς ἀποσκοπεῖ στήν ἐναρμόνιση τοῦ στίχου μὲ τὴν κρατοῦσα ἀποψη περὶ τῆς χρονολογίας τῶν Τρωικῶν, ἀλλὰ καθ' ἡμᾶς δὲν εὐσταθεῖ, διότι εἶναι ἀσύμβατη μὲ τὴν κορυφαία τέχνη τοῦ Ὀμηρικοῦ λόγου.

Ὁ Ὀμηρος (Ἰλιάς X25-31) λέγει γιὰ τὸν Ἀχιλλέα, πού φορῶντας τὰ ἀστραφτερὰ θεϊκὰ ὅπλα ἔτρεχε στὸ πεδίο τῆς μάχης:

X27 «τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι
παμφαίνονθ' ὡς τ' ἀστέρα ἐπεσσύμενον πεδίοιο,
ὅς ῥά τ' ὀπώρας εἴσιν, ἀρίζηλοι δὲ οἱ αὐγαὶ
φαίνονται πολλοῖσι μετ' ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῶ
ὃν τε κύν' Ὠρίωνος ἐπὶ κλησιν καλέουσι.
λαμπρότατος μὲν ὃδ' ἐστί, κακὸν δέ τε σῆμα τέτυκται,
καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι θροτοῖσιν».
[Πρῶτος τὸν εἶδε (τὸν Ἀχιλλέα) ὁ γέρων Πρίαμος
μὲ τὰ μάτια του νὰ τρέχῃ στήν πεδιάδα ἀστραφτερὸς
σὰν τὸ ἀστὲρὶ πού ἔρχεται μὲ ζηλευτὲς ἀνταύγειες
ἀνάμεσα σὲ πολλὰ ἀστέρια τὸ φθινόπωρο, τὴν νύκτα,
τὴν ὥρα τοῦ ἀμέλγματος
καὶ πού τὸ ὀνομάζουν κύνα τοῦ Ὠρίωνος.
Εἶναι λαμπρότατο, ἀλλὰ γίνεται κακὸ σημάδι
καὶ φέρει πολὺ πυρετὸ στὸν ταλαιπώρου θνητοῦς].

Οἱ στίχοι αὗτοὶ δείχνουν, ὅτι ὁ Κύων Ὠρίωνος (Σείριος ἢ Ἄλφα τοῦ ἀστερισμοῦ Canis Major) ἀνέτελλε στήν Τρωάδα τὸ φθινόπωρο. Τώρα ὁ Σείριος ἐμφανίζεται στὸν ἑλληνικὸ οὐρανὸ γιὰ πρώτη φορὰ στήν διάρκεια τοῦ ἔτους τὸ θέρος, περὶ τὴν 15ῃ Αὐγούστου, τὸ λυκαυγὲς, μετὰ τὴν τρίμηνη ἀπουσία του ἀπὸ τὸ στερέωμα (λόγῳ συγκαλύψεώς του ἀπὸ τὸ φῶς

τῆς ἡμέρας). Ἡ διαφορὰ στὸν χρόνο ἐμφανίσεως (πρώτης ἀνατολῆς) τοῦ *Κυνὸς Ὠρίωνος* ἀπὸ τότε μέχρι τώρα ὀφείλεται στὴν μετάπτωση τῶν ἐποχῶν ἔνεκα τῆς κωνικῆς περιστροφῆς σὰν σβούρας τοῦ ἄξονος τῆς γῆς πρὸς δυσμάς.

Στοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ ὁ Σείριος ἐνεφανίσθη σὲ συγκεκριμένο χρόνο μιᾶς φθινοπωρινῆς νύχτας, πού ἐπισημαίνεται μὲ τὶς λέξεις «*νυκτὸς ἀμολγῶ*». Σὲ ἄλλη ραψωδία ὁ Ὅμηρος λέγει, ὅτι τὸ ἄμελγμα τῶν ποιμνίων τότε ἐγένετο (ὅπως καὶ τώρα) δύο φορὲς τὸ ἡμερονύκτιο: Μὲ τὸ ρόδισμα τῆς αὐγῆς [*Ὀδύσεια* ι (9) 306-309]] καὶ τὴν ἑσπέρα [αὐτόθι ι(9) 336-342]. Ἐπομένως ἡ παρατήρηση τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Σειρίου πρέπει νὰ ἔγινε ἢ τὸ λυκόφως ἢ τὸ λυκαυγὲς μιᾶς ἡμέρας τοῦ φθινοπώρου.

Ἡ ἑσπερινὴ ἐμφάνιση τοῦ Σειρίου στὸν ἀνατολικὸ ὀρίζοντα δὲν εἶναι ἡ πρώτη ἀνατολὴ τοῦ ἀστέρος στὴν διάρκεια τοῦ ἐτησίου κύκλου οὔτε τώρα οὔτε τότε ἀλλὰ περίπου ἡ 169ῃ ἐπανάληψη τῆς ἐμφανίσεώς του κάθε διαδοχικὴ νύχτα μετὰ τὸ λυκαυγὲς τῆς ἡμέρας, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ *Κύων Ὠρίωνος* ἔρχεται (πρωτοεμφανίζεται) στὸν οὐρανὸ μετὰ τὴν τρίμηνη ἀπουσία του (*εἶσιν* = ἔρχεται). Μία μικρὴ διαφορὰ σὲ σύγκριση μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα εἶναι ἡ λίγο μεγαλύτερη ἀπόκλιση τοῦ ἀστέρος τὴν ἐποχὴ τῶν Τρωικῶν. (Αὐτὴ ἡ διαφορὰ ἀποκλίσεως, πού εἶναι προσδιορίσιμη γιὰ κάθε ἐποχὴ, διαφαίνεται στὰ οὐρανογραφικὰ στοιχεῖα τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως καὶ συγκεκριμένως στοὺς στίχους Σ487-489: «*Ἄρκτον θ'... οἷη δ' ἄμμορός ἐστι λεοτρῶν Ὠκεανοῖο*». ([Καὶ τὴν Ἄρκτον... πού δὲν λούζεται στὸν Ὠκεανό]. Τώρα, ὡς γνωστόν, οἱ τελευταῖοι ἀστέρες τῆς οὐρᾶς τῆς Μ. Ἄρκτου μετέχουν τῆς ἀποκλίσεώς των). Ὡς ἐκ τούτων καὶ μάλιστα ἔνεκα τῆς ἀποδεδειγμένης ἀκριβείας τῶν ἐκφράσεως τοῦ Ὀμήρου νομίζομε, ὅτι ὁ ποιητὴς στοὺς στίχους Χ25-31 δὲν ἐννοεῖ μία τυχαία ἐμφάνιση τοῦ Σειρίου, σὰν ἐκείνες πού παρουσιάζονται ἐπὶ πολλὰς διαδοχικὰς νύχτες μετὰ τὴν πρώτη ἀνατολὴ του, ἀλλὰ θεωροῦμε, ὅτι μὲ τὶς λέξεις «*ὅς ῥά τ' ὀπώρης εἶσιν, ... νυκτὸς ἀμολγῶ*» περιγράφει συγκεκριμένως τὴν πρώτη ἀνατολὴ τοῦ ἀστέρος στὴν διάρκεια τοῦ ἐτησίου κύκλου.

Χρονολόγηση: Ὁ *Κύων Ὠρίωνος* ἀνέτελλε στὴν Τρωάδα τὴν «νιοστὴ» ἡμέρα τοῦ φθινοπώρου (πού δὲν καθορίζεται). Τώρα στὸν ἐλληνικὸ οὐρανὸ ὁ Σείριος ἀνατέλλει τὸ θέρος περὶ τὴν 15ῃ Αὐγούστου. Ἡ χρονικὴ διαφορὰ ἀπὸ τὴν 15ῃ Αὐγούστου μέχρι τὴν φθινοπωρινὴ ἰσημερία (τὴν 23ῃ Σεπτεμβρίου, στὴν ἀρχὴ τῆς πρώτης ἡμέρας τοῦ φθινοπώρου, ὅποτε $v=0$) εἶναι 39 ἡμέρες. Ἡ δὲ διαφορὰ ἀπὸ τὴν 15ῃ Αὐγούστου μέχρι τὴν τελευταία ἡμέρα τοῦ φθινοπώρου κατὰ τὴν χειμερινὴ τροπὴ τοῦ ἡλίου (τὴν 22α Δεκεμβρίου, $v=90$) εἶναι $39+v=129$ ἡμέρες. Ἐπειδὴ, ὡς γνωστόν, ἡ ἀνατολὴ τῶν ἀπλανῶν ἀστέρων στὸν ἴδιο τρόπο μετατίθεται ἔνεκα τῆς μεταπτώσεως πρὸς τὶς ἐπόμενες ἐποχὰς τοῦ ἔτους, ἐὰν ὑποθέσωμε, ὅτι ἡ παρατήρηση τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ Τρωικοῦ Πολέμου ἔγινε τὴν στιγμὴ τῆς φθι-

νοπωρινῆς ἰσημερίας ($v=0$), ἡ διαφορὰ τῆς πρώτης ἀνατολῆς τοῦ Σειρίου ἀπὸ τότε μέχρι τώρα εἶναι $365,24-(39+v) = 326,24$ ἡμέρες, ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ τόξο μεταπτώσεως $326,24 \times 360/365,24 = 321,5$ μοιρῶν ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, καὶ ἐὰν ἔγινε κατὰ τὴν χειμερινὴ τροπὴ τοῦ ἡλίου ($v=90$), ἡ διαφορὰ εἶναι $365,24-(39+90) = 236,24$ ἡμέρες, ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ τόξο μεταπτώσεως $236,24 \times 360/365,24 = 232,8$ μοιρῶν. Ἐπομένως, ἐὰν ἡ ἀνατολὴ τοῦ *Κυνὸς Ὠρίωνος* εἶχε παρατηρηθῇ στὴν Τρωάδα τὴν ἀρχὴ τοῦ φθινοπώρου, ἔχουν περάσει ἀπὸ τότε $321,5 \times 3600/50,379 = 22973$ ἔτη, καὶ ἐὰν στὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου, ἔχουν περάσει $232,8 \times 3600/50,379 = 16639$ ἔτη περίπου. Κατὰ συνέπειαν ἡ παρατήρηση τῆς ἀνατολῆς τοῦ Σειρίου, ποὺ περιγράφεται στοὺς στίχους X25-31, πρέπει νὰ ἔγινε μεταξὺ τῶν ἐτῶν $22973-1996 = 20977$ καὶ $16639-1996 = 14643$ π.Χ. ἢ μεταξὺ τῆς 21ης καὶ 15ης χιλιετίας π.Χ.

Στὶς ἀνωτέρω μαθηματικὲς παραστάσεις τὸ μέγεθος 365,24 εἶναι ἡ μέση διάρκεια τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους (E) σὲ ἡμέρες, τὰ μεγέθη 360 καὶ 3600 εἶναι οἱ μοῖρες τοῦ κύκλου καὶ τὰ δευτέρω λεπτὰ μιᾶς μοίρας ἀντιστοίχως, ν εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ φθινοπώρου κατὰ τὴν ὁποία ἀνέτελλε ὁ Σείριος στὴν Τρωάδα, καὶ 50,379 εἶναι ἡ ἐτήσια μετάπτωση τοῦ ἄξονος τῆς γῆς σὲ δευτέρω λεπτὰ τῆς μοίρας (δλμ). Τὸ τελευταῖο μέγεθος προκύπτει ἀπὸ τὴν διαίρεση τοῦ κύκλου τῆς ἐκλειπτικῆς (360×3600 δλμ) διὰ τῆς διαρκείας $\Delta=25725$ (ἔτη) ἑνὸς πλήρους κύκλου μεταπτώσεως τοῦ ἄξονος τῆς γῆς (Kahler, J.B., University of Illinois, *Astronomy*, Harper Collins Colledge Publishers, 1994, σελὶς 45).

Ἀντικαθιστώντας τὰ ἀριθμητικὰ μεγέθη μὲ τὰ σύμβολα ποὺ προαναφέραμε καὶ ἀπλοποιώντας τὰ κλάσματα, καταλήξαμε στὸν τύπο $[E-(39+v)\Delta]/E$, ποὺ δίδει τὴν χρονολογία σὲ ἔτη, κατὰ τὴν ὁποία ἔγινε στὴν Τρωάδα ἡ παρατήρηση τῆς ἀνατολῆς τοῦ *Κυνὸς Ὠρίωνος* τὴν νιοστὴ ἡμέρα τῆς ὁπώρας. Παράδειγμα: Ἐὰν ἡ παρατήρηση ἔγινε στὸ μέσον τοῦ φθινοπώρου ($v=45$), ὁ Τρωικὸς Πόλεμος διεξήχθη σύμφωνα μὲ τὸν τύπο περίπου πρὸ $365,24-(39+45) \times 25725/365,24 = 19808$ ἐτῶν ἢ περὶ τὸ 19808-1996 = 17812 π.Χ. ἢ τὴν 18η χιλιετία π.Χ. Ὡς ἀρὰ ὁ δεκαετὴς Τρωικὸς Πόλεμος πρέπει νὰ διεξήχθη τὴν 18 ± 3 χιλιετία π.Χ.

Ὑπάρχει ἀπὸ παλαιὰ ἓνα σχόλιο γιὰ τὸν στίχο X27 τῆς *Ἰλιάδος*, ποὺ δοῖκαμε στὴν ἔκδοση Λειψίας (B.G. Teubneri, MDCCCVII, Copyright by D.N. Papadimas, Athens 1978, τόμ. II σελ. 443) καὶ τὸ ὁποῖο λέγει αὐτολεξεῖ: 27 γρ. "πρὸ τ'" (cf. sch. BT). Σύμφωνα μὲ τὶς ἐπεξηγήσεις τῶν συντετμημένων λέξεων τοῦ ἐκδότου τὸ σχόλιο σημαίνει, ὅτι κατὰ τοὺς Barnes, Venet. Marcianus, καὶ Londin. Townleianus στὸν στίχο X27 τῆς *Ἰλιάδος* πρέπει νὰ γραφῇ, ὅτι ὁ Σείριος ἔρχεται (ἀνατέλλει) πρὶν ἀπὸ τὸ φθινόπωρο («πρὸ τ' ὁπώρας»). Τὸ σχόλιο αὐτό, ποὺ συνιστᾷ τὴν προσθήκη στὸν στίχο τῆς λέξεως «πρὸ», ἐγγράφη προφανῶς εἴτε λόγῳ ἀγνοίας τῆς μεταπτώ-

σεως τῶν ἐποχῶν, πού εἶχε ἤδη ἀνακαλύψει ὁ Ἱππαρχος τὸν 2ο αἰῶνα π.Χ., εἴτε διότι οἱ σχολιασταὶ δὲν ἤθελαν νὰ παραδεχθοῦν αὐτὸ πού ὁ Ὅμηρικὸς στίχος μαρτυρεῖ, τὴν πραγματικὴ ἡλικία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ σχόλιο ὁμῶς δὲν εὐσταθεῖ, διότι «*πρὸ τ' ὀπώρας*» σημαίνει πρὶν ἀπὸ τὸ φθινόπωρο, πρὸ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας. Ἄλλ' ἐὰν ὁ Σείριος ἀνέτελλε ἐπὶ Τρωικοῦ Πολέμου πρὸ τοῦ φθινοπώρου, ὅπως στὰ χρόνια τῶν σχολιαστῶν (καὶ ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερα), ἡ ἀποψὴ τους καταργεῖ τὸν φυσικὸ νόμο τῆς μεταπτώσεως, ὅπερ ἄτοπον, πλὴν τῆς περιπτώσεως νὰ ὑπαινίσσοντο οἱ σχολιασταί, ὅτι ὁ Τρωικὸς Πόλεμος εἶχε γίνεи πρὸ ἐνὸς πλήρους κύκλου μεταπτώσεως, κάτι πού ὁπωσδήποτε δὲν ἐννοοῦσαν. Ἐὰν πάλι ὑποθέσωμε, ὅτι οἱ σχολιασταὶ ἐν γνώσει τῆς μεταπτώσεως ἤθελαν νὰ ὑπονοήσουν μὲ τίς λέξεις «*πρὸ τ' ὀπώρας*» μία ἐποχὴ ἐμφανίσεως τοῦ Σειρίου πρὶν ἀπὸ τὸ φθινόπωρο, πού νὰ ταιριαζή μὲ τὴν ἐπικρατοῦσα ἀποψὴ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς χρονολογίας τῶν Τρωικῶν, τότε αὐτὴ ἡ ἐποχὴ ἀνατολῆς τοῦ Σειρίου ἐπὶ Τρωικοῦ Πολέμου – ἔστω ὑποθετικῶς, ὅτι ὁ πόλεμος κατ' αὐτοὺς διεξήχθη τὸ 1000 π.Χ. –, θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι περὶ τὸ τέλος τοῦ πρώτου δεκαημέρου μετὰ τὴν θερινὴ τροπὴ τοῦ ἡλίου τῶν Τρωικῶν χρόνων. Εἶναι ὁμῶς πραγματικὰ δύσκολο νὰ πιστέψῃ κανεὶς, ὅτι ὁ Ὅμηρος μὲ τὴν ἄφθαστη τέχνη τοῦ λόγου του, μὲ τὸ πλουσιώτατο λεξιλόγιό του, τὴν κορυφαία του διανόηση ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ του ὕφους θὰ χρησιμοποιοῦσε τὴν λέξη «φθινόπωρο», γιὰ νὰ συνθέσῃ στίχο, πού θὰ ἐσήμαινε τὴν ἀρχὴ τοῦ θέρους. Γιὰ ὅλα αὐτὰ ἔχομε τὴν γνώμη, ὅτι τὸ ἀνωτέρω παλαιὸ σχόλιο εἶναι ἀπορριπτό.

Οἱ Καζαντζάκης καὶ Κακριδῆς μεταφράζοντας τὴν Ἰλιάδα ἀπέδωσαν τὸν χρόνο ἐμφανίσεως τοῦ Σειρίου στὸν ἐπίμαχο στίχο μὲ τίς λέξεις «*ἀργὰ τὸ καλοκαίρι*» [Ὁμήρου, Ἰλιάδα X21-30, ΟΕΔΒ, τ.2 (Ν-Ω), σελ. 240]. Διερρωτώμεθα ὁμῶς, ποίαν ἢ ποιες Ὅμηρικες λέξεις ἐρμήνευσαν μὲ τὴν λέξη «*καλοκαίρι*». Διότι σὲ τρεῖς τοῦλάχιστον διαφορετικὰς ἐκδόσεις τῆς Ἰλιάδος, πού ἀνατρέξαμε (ἀναφέρουμε ἐνδεικτικῶς μία ἑλληνικὴ τοῦ «Κάκτου», καὶ δύο ξένες, τῆς Λειψίας καὶ τῆς Ὁξφόρδης), στὸν στίχο X27 ὑπάρχουν στερεοτύπως οἱ λέξεις «*ὅς ῥά τ' ὀπώρας εἰσιν...*». Ἴσως οἱ ἀνωτέρω νὰ μετέφρασαν κάποια ἄλλη δυσεύρετη σήμερα ἔκδοση τῆς Ἰλιάδος, γιατί φαίνεται ἀπίθανο νὰ εἶχαν ἐπηρεασθῇ οἱ δύο αὐτοὶ διακεκριμένοι γινώσται τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου ἀπὸ τὴν ἀποψὴ τῶν προαναφερθέντων ξένων σχολιαστῶν τοῦ Ὁμήρου.

Τὸ ἀποτέλεσμα χρονολογήσεως τῆς ἀνωτέρω παναρχαίας παρατηρήσεως τοῦ οὐρανοῦ, στὸ ὁποῖο καταλήξαμε, εἶναι τῷ ὄντι δυσκόλως ἀποδεκτό, διότι δὲν συμφωνεῖ μὲ τὰ γενικῶς παραδεδεμένα. Θὰ ἦταν εὐλογη ἡ σκέψη, ὅτι οἱ ὑπολογισμοί μας εἶναι ἐσφαλμένοι ἢ ὅτι ὁ Ὅμηρος ἔκανε λάθος ἐκ παραδρομῆς στὸν στίχο X27 καὶ ἔγραψε «*ὅς ῥά τ' ὀπώρας*

εἶσιν», ἀντὶ νὰ γράψῃ ἐπὶ παραδείγματι «ὅς ῥά τε θέρους εἶσιν». Ἔχουν ὅμως περιωθῇ καὶ μερικὲς ἄλλες πανάρχαιες παρατηρήσεις τοῦ οὐρανοῦ, ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἀνατολὴ λαμπερῶν ἀπλανῶν ἀστέρων (καὶ ποὺ μνημονεύονται ἀπὸ ἄλλους ἀρχαίους συγγραφεῖς), οἱ ὁποῖες καταλλήλως ἀξιολογούμενες μαρτυροῦν ἐπίσης, ὅτι ἡ ἔναρξη τοῦ ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ, –καὶ ἐμμέσως ἡ ἐποχὴ τῶν Τρωικῶν– ἀνάγονται σὲ περιόδους τοῦ ἀπωτέρου παρελθόντος, κατὰ πολλὰς χιλιετίες πιὸ μακρινὲς ἀπὸ ἐκεῖνες ποὺ ἔχουν κατὰ καιροὺς γίνει γενικῶς ἀποδεκτές. Ἴσως ἀναφεροῦμε σ' αὐτὲς τὶς παρατηρήσεις τοῦ οὐρανοῦ μελλοντικῶς.

Σημειώσεις:

1. Ἐὰν ὑποθέσωμε, ὅτι ἡ παρατήρηση τοῦ οὐρανοῦ εἶχε γίνῃ στὴν Τρωάδα τὴν ἑσπέρα καὶ ὁ Σείριος εἶχε ἀνατελεῖ σὲ χρόνον ἄλφα λεπτὰ τῆς ὥρας ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, θὰ ἴσχυε ὁ τύπος $[135-(\nu+\alpha/4)]\Delta/E$, στὸν ὁποῖο καταλήξαμε μὲ συλλογισμοὺς ἀναλόγους τῶν προαναφερθέντων καὶ μὲ τὸ δεδομένο ὅτι ἡ κατὰ τὸ λυκόφως ἀνατολὴ τοῦ Σειρίου τώρα παρουσιάζεται περὶ τὴν 31η Ἰανουαρίου. (Μετὰ τὴν 31/1 ὁ ἀστὴρ κατὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ λυκόφωτος ἔχει ἤδη ἀνατελεῖ). Στὴν περίπτωσιν αὕτη ὁ Τρωικὸς Πόλεμος θὰ εἶχε γίνῃ τὴν 4 ± 3 χιλιετία π.Χ. μὲ ἐγγυτέρω ἐποχὴ τὸ τέλος τοῦ 9ου π.Χ. αἰῶνος. Ἡ ὑπόθεσις ὅμως αὕτη, μολονότι εἶναι συμβατὴ μὲ ὅλες σχεδὸν τὶς κατὰ καιροὺς διατυπωθεῖσες ἀπόψεις περὶ τῆς χρονολογίας τῶν Τρωικῶν, δὲν εὐσταθεῖ, διότι καὶ τότε, ὅπως καὶ τώρα, ἡ κατὰ τὴν ἑσπέρα ἀνατολὴ τοῦ Σειρίου δὲν εἶναι ἡ πρώτη ἀλλὰ ἡ ὑπερεκατοστὴ ἐπανεμφάνισις τοῦ ἀστέρος στὸν οὐρανὸν κάθε διαδοχικὴ νύκτα τοῦ ἰδίου ἐτησίου κύκλου μετὰ τὴν πρώτη του ἀνατολὴ, ποὺ συμβαίνει πάντοτε τὸ λυκαυγὲς. Τὴν ὑπόθεσιν παραθέσαμε, γιὰ τὴν πιθανότητα νὰ διατυπωθῇ ἡ ἐκδοχὴ τῆς ἑσπερινῆς ἀνατολῆς τοῦ *Κυνὸς Ὠρίωνος* ἀπὸ κάποιο μελετητὴ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν. Τὸ ὅτι ὁ ποιητὴς στοὺς στίχους X25-31 ἐννοεῖ τὴν πρώτη ἀνατολὴ τοῦ Σειρίου τὸ παραδέχονται ἐμμέσως καὶ οἱ μνημονευθέντες παλαιοὶ ξένοι σχολιασταὶ τοῦ Ὀμήρου, ὅπως συνάγεται ἀπὸ τὴν τροποποίησιν, ποὺ εἶχαν προτείνει γιὰ τὸν στίχο X27.

2. Στοὺς στίχους E1-8 ὁ ποιητὴς παρομοιάζει τὸν ἥρωα Διομήδη ἀπὸ τὶς ἀναλαμπὲς τῶν ὅπλων του μὲ «ἀστὲρ' ὀπωρινῷ ἐναλίγκιον, ὅς τε μάλιστα λαμπρὸν παμφαίνῃσιν λελουμένος Ὠκεανοῖο» [ὅμοιος μὲ τὸν φθινοπωρινὸ ἀστέρα, ποὺ ἀστράφτει λουσμένος στὸν Ὠκεανόν]. Ἐδῶ ὁ Ὀμηρὸς πιθανῶς περιγράφει μίαν ἀνατολὴ τοῦ *Κυνὸς Ὠρίωνος* σὲ θαλάσσιον ὀρίζοντα, ποὺ ἐπὶ Τρωικοῦ Πολέμου συνέβαινε τὸ φθινόπωρο.

3. Ἡ ἀνωτέρω ἐργασία ἀποτελεῖ ἓνα μερικῶς ἀναθεωρημένο μέρος μᾶς ἀνακοινώσεώς μας σὲ ἱατρικὸ συνέδριον τὸ 1994 καὶ σὲ ἡμερίδα ἱατρῶν τὸ 1995. Ἡ ἀρχικὴ σχετικὴ μελέτη μας συμπεριελήφθη στό «Ἱατρικὸ Περισκόπιο», («ἐνημερωτικὸ ἔντυπο τῆς Ἑνώσεως Ὑγειονομικῶν προερχομένων ἐκ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων») μὲ τίτλον «Οἱ πρώτες περιγραφὲς νευρολογικῶν παθήσεων στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ χρονολόγησή τους βάσει ἀστρονομικῶν στοιχείων τῆς Ἰλιάδος» (τεῦχος 4/1995, σελ. 37-42).

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΠΑΤΕΡΑΚΗΣ

Παραμονές τοῦ Μεδιολάνου

Ἐπόψε ὁ ἑκατόνταρχος φάνηκε σιωπηλός.

Καὶ ὄλοσυσσὰ περνῶντας
μπροστὰ ἀπὸ τὴν παράταξη
τῶν στρατιωτῶν κυττοῦσε
μὲ μάτι ἀγριεμένο τὶς ἀσπίδες.
Σταμάτησε στὴ μέση: «Μαχητὲς
—μᾶς εἶπε—

ὁ ἄθλιος σφετεριστὴς τοῦ θρόνου, ὁ σκοτεινὸς
συγγενοκτόνος, πέρασε στὴ νίκη.

Κι' ἀφοῦ σὲ τέτοιο πλέον ἀντίστρατο στρατὸ
νὰ μείνω δὲν ἀρμόζει στὴν τιμὴ μου
κι' ἀφοῦ χωρὶς στρατὸ ἡ ζωὴ μου θὰ ἔναι ἄδεια,
τὸ κοντοσπάθι μου τὴ λύση θὰ μοῦ δώσῃ
διαπερνῶντας σύσαρκα τὸ γέρικο κορμί.
Μὰ πρὶν ἢ θεῖα πυρὰ τὴ σάρκα μου τυλίξῃ
κι ὁ ὁδοδοδέκτης ὁ θαρκάρης τοῦ Ἀχέροντα
μὲ τὰ πορθμεῖα στὸ χέρι
κωπηλατῶντας μ' ὁδηγήσῃ στὸν Ἄδη,
μὴ χάρῃ θὰ ζητήσω:

Ἐάν κάποτε πικράθῃ κανεῖς
μὲ λόγον ἐδικό μου ἢ πράξῃ,
ἄς συγχωρήσῃ τὸ μυαλό.
Χωριάτης εἶμαι· τοὺς βαθμοὺς
τοὺς πῆρα μέσ' στὴ μάχῃ·
σὲ μάχες γιὰ πατρίδα,
γιὰ θεούς.

Κι' ἀκόμη, ὦ μαχητὲς μου,
ἔσεῖς παλαίμαχοι τῆς Ρώμης,
νὰ μὴν ντραπῆτε·
αἰῶνες ὕστερα, σὰν ἔρθῃ ἡ Ἱστορία,
πὼς πολεμήσατε ὑπερήφανα νὰ πῆτε
τὸν ἄθλιο σφετεριστὴ τοῦ θρόνου,
τὸν σκοτεινὸ συγγενοκτόνο, τότε,
στὴν τελευταία μάχῃ τῶν Ἑθνῶν
μὲ τοὺς μισάνθρωπους
καὶ μὲ τὸ «ἐν τούτῳ νίκα»
σταυρωτῆδες τῆς ζωῆς».

Ἡ ἀλληλοσφαγὴ τοῦ Ἰουνίου 1863

Ἔχει καὶ ἡ Ἑλλάς τὴν δικὴν της Ὀκτωβριανὴν Ἐπανάστασιν· στὶς 10 Ὀκτωβρίου 1862, ποὺ ἐξεδίωξε τὸν Ὁθωνα. Τὴν ἔξωσιν τοῦ ἡγεμόνος ἡκολούθησε περίοδος ἀναρχίας, ὅπως καὶ μετὰ τὴν δολοφονία τοῦ Καποδίστρια, μὲ ἀποκορύφωμα τὴν ἐμφύλιο σύρραξιν τοῦ Ἰουνίου 1863. Στὶς «Ἱστορικὲς Ἀναμνήσεις» του γράφει γιὰ τὴν περίοδο αὕτῃ ὁ Νικ. Δραγούμης: «Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπωνομάσθη ἐθνοσωτήριος ἡ ἀποφρὰς ἡμέρα· ἀλλ' ὅτε ἐπέδραμεν ἡ ἀναρχία, ἐπέδραμεν δὲ γοργή, ὅτε ἐκορυφώθησαν αἱ ἀλληλομαχίαι τῶν σωτήρων τοῦ ἔθνους, τῶν κατὰ γελοῖαν ἀπομίμῃσιν διαιρεθέντων εἰς τάξεις ὀρεινῶν, πεδινῶν, κοιλιακῶν, ἐρυθρῶν, καὶ ὑπερεπλέονασεν ἡ ἀνομία· ὅτε κατεσπαταλήθησαν οἱ ἰδρωτὲς τοῦ λαοῦ καὶ ὑπὸ δημοδόρων προγόνων ἐδουλώθησαν αἱ ἐπερχόμεναι γενεαὶ εἰς ὑπέρογκα δάνεια· ὅτε τὰ περιτρίμματα τῶν σχολειῶν καὶ τῶν ἀγορῶν, προσωποποιούντα τὸν Μιραβώ καὶ τὸν Ροβεσπιέρ διεσάλπιζον, ὅτι, μὴ ποτιζόμενον δι' αἵματος τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, οὔτε ριζοῦται οὔτε ἀνθεῖ, τὴν δὲ κόριν τῶν Ἀθηνῶν ἔθρεξεν αἷμα ἐμφύλιον...». Ἡ περίοδος δὲ αὕτῃ ἔχει ἕνα ἄλλο χαρακτηριστικόν: τὸν κατεξυτελισμὸν τῆς Ἑλλάδος, ποὺ τὸ στέμμα τῆς ἀπεπτύσθη καὶ ὑπὸ πειναλέων ἡγεμονίσκων. Ἐξυτελισμὸς στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἀναρχία στὸ ἐσωτερικὸ κυριαρχοῦν ἀπὸ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ὁθωνος ἕως τὴν ἔλευσιν τοῦ Γεωργίου Α'.

ΙΟΥΝΙΑΚΑ. Ἐχοῦμε τόνισαι καὶ ἄλλες φορές, ὅτι ἡ νεώτερη πολιτικὴ μας ἱστορία διακρίνεται ἀπὸ συγκρούσεις διαφόρων φατριῶν. Αἴτιο δὲ τῆς καταστάσεως αὐτῆς δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν πρόωρον ἔκρηξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21, χωρὶς ἕναν πολιτικὸν χάρτην, ποὺ θὰ καθώριζε τὸ πολίτευμα τοῦ νέου κράτους. Γιὰ τὴν περίοδο δὲ αὕτῃ ὁ Σπ. Μαρκεζίνης στὸ διδύλιον τοῦ «Πολιτικῆς Ἱστορίας τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος» γράφει: «Βαθύτερον ἐλατήριον ὅλων αὐτῶν ἦτο ὁ ἀνταγωνισμὸς διὰ τὴν κατοχὴν τῆς ἐξουσίας καὶ τὴν διατήρησιν αὐτῆς μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Βασιλέως, ἐν τῇ ἀνοήτῳ προσδοκίᾳ ὅτι τοῦτο θὰ προεδίκαζεν εὐτυχῇ πολιτικὴν σταδιοδρομίαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ νέου καθεστώτος». Ἔτσι παρὰ τὶς ἐκλογές, παρὰ τὴν ἀνάδειξιν ἐθνοσυνελεύσεων, ὁ ἀποδοκιμασθεὶς Δημ. Βούλγαρης ἠθέλησε νὰ γίνῃ δικτάτορας. Τὸ πρῶτο κίνημα τοῦ Φεβρουαρίου 1863 ἀπέτυχε, διότι ὁ στρατὸς ὑπήκουσε στὴν ἐθνοσυνέλευσιν καὶ ἐπληρώθη τοὺς στρατῶνες. Ὅλα ὅμως ἔδειχναν, ὅτι ἡ συγκρούσις δὲν θὰ ἐβράδυνε· ἰδιαιτέρα δὲ μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ πρίγκηπος τῆς Δανίας Γεωργίου ὡς βασιλέως τῶν Ἑλλήνων. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Ζηνοβίου Βάλδη, ποὺ ἀνέλαβε στὶς 11 Φεβρουαρίου 1863, ἠναγκάσθηκε σὲ παραίτησιν στὶς 27 Μαρτίου. Μὲ ἀφορμὴ τὴν αὔξησιν τῆς ἀποζημιώσεως τῶν πληρεξουσίων σὲ μυστικῇ συνεδρίᾳ σιν ἔλαβαν χώρα ἐπείσοδια κυρίως σὲ δάρος τῶν Θρ. Ζαίμη, Βλ. Βαλτινοῦ καὶ Ἀλ. Κουμουνδούρου. Ἔτσι ἡ ἐθνοσυνέλευσις ἀπεδοκίμασε τὴν κυβέρνησιν Βάλδη καὶ ὠρκίσθηκε κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Διομήδη Κυριακόν, ποὺ ἔχαιρε καθολικῆς ὑπολήψεως.

Ὅμως ἡ κατάστασις στὸ ἐσωτερικὸ ἦταν ἐκτὸς ἐλέγχου. Στὴν «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους» τῆς Ἐκδοτικῆς σημειώνεται χαρακτηριστικά: «... καὶ ἡ δημόσια τάξις στὴν πρωτεύουσα ἀλλὰ καὶ στὶς ἐπαρχίες εἶχε καταντήσῃ σὲ ἀξιοθρήνητο σημεῖο. Ὁ στρατὸς βάδιζε σὲ πλήρη παραλυσία καὶ ἡ πειθαρχία εἶχε ὀλότελα ἐκλείψει (μὲ ὅλες τὶς δυσάρεστες συνέπειες). Οἱ ἄνδρες ποὺ ὑπηρετοῦσαν στὶς διάφορες μονάδες δὲν ὑπάκουον στὴν κυβέρνησιν ἀλλὰ στὴν πολιτικὴ φατρία, στὴν ὁποία ἀνῆκε ὁ διοικητὴς τους (ἦταν πεδῖνοι ἢ ὀρεινοί). Αὐτό, ὅπως ἦταν φυσικόν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν διάλυση ὀδηγοῦσε καὶ στὸν ἠθικὸ ἐκτραχηλισμὸ, ποὺ ἀκολοθεῖ τοὺς ἀναγκαίους συμβιβασμοὺς γιὰ τὴν διατήρησιν ὁπαδῶν, μάλιστα ὀπλοφόρων». Ἀλλὰ οὔτε ἡ κυβέρνησις Κυριακοῦ ἔμακροημέρευσεν. Στὶς 22 Ἀπριλίου μὲ ἀφορμὴ τὴν ἀπαγωγὴ καὶ τὸν διασπῶ μίας γυναικῆς μέλους τοῦ ἱπποδρομιακοῦ θιάσου τοῦ Σουλῆ ἀπὸ ὁμάδα ὑπαξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν, ἡ Κυβέρνησις παρητήθη. Ἔτσι στὶς 29 Ἀπριλίου ἀνέλαβε νέα κυβέρνησις ὑπὸ τὸν Μπενιζέλον Ροῦφον, ποὺ ἐφρόντισεν νὰ συμπεριλάβῃ «πε-

δινούς» και «ορεινούς» κατ' ἴσιν μοῖραν. Ὅμως μία σειρά παραιτήσεων ἔφερε τοὺς «ορεινούς» σὲ πλεονεκτική θέσιν. Ἦταν δὲ οἱ «ορεινοί» οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἥρωα Κ. Κανάρη, ποὺ ὑπῆκουε καὶ ἤθελε νὰ γίνωνται σεβαστὲς οἱ ἀποφάσεις τῆς ἐθνοσυνελεύσεως. Οἱ δὲ «πεδινοί» ἦσαν οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Δημ. Βούλγαρη, ποὺ παρὰ τὴν ἀποδοκομασία τους στὴν ἐθνοσυνέλευσιν ἐπεζήτουν τὴν ἐξουσία καὶ μάλιστα δικτατορική.

Ἡ ἀποζημίωσις τῆς ἀπαχθείσης καὶ διασθείσης ἡθοποιοῦ καὶ τοῦ θιασάρχη Σουλὲ ἐστάθηκε ἡ ἀφορμὴ παραιτήσεως τῆς κυβερνήσεως, ποὺ ὅμως ἐπαρουσιάσθηκε στὴν ἐθνοσυνέλευσιν στίς 17 Ἰουνίου καὶ ἔλαβε ψήφον ἐμπιστοσύνης. Ἦναγκάσθηκαν ὅμως νὰ παραιτηθοῦν οἱ ὑπουργοὶ Στρατιωτικῶν Δ. Μπότσαρης καὶ Ναυτικῶν Ν. Μπουντούρης καὶ στὴν θέσιν τους διωρίσθησαν οἱ «ορεινοί» Δημ. Κορωναῖος καὶ ὁ γιὸς τοῦ Κανάρη Μιλτιάδης.

Οἱ «πεδινοί» ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι ἔμεναν ἐκτὸς ἐξουσίας, ἀπεφάσισαν νὰ δράσουν στασιαστικά. Ἀφορμὴ ἔδωσε ἡ σύλληψις τοῦ ληστῆ Κυριάκου (φίλου τοῦ πεδινοῦ Βούλγαρη), ποὺ εἶχε ἀποφυλακισθῇ τὸ δράδου τῆς 10ης Ὀκτωβρίου 1862 καὶ ἔκτοτε μὲ τὴν 70μελὴ συμμορία του ἐλυμαίνετο τὴν Ἀττικήν. Τελικὰ στίς 17 Ἰουνίου ὁ Κυριάκος περεδόθηκε μὲ τὸν ὄρο οἱ ληστὲς νὰ ὀδηγηθοῦν στὴν φυλακὴν ὥπλισμένοι. Κατὰ τὴν προσαγωγὴν τους ὅμως διέφυγαν καὶ ὠχυρώθηκαν στὴν μονὴ Ἀσωμάτων (τὴν σημερινὴν Πετράκη). Τότε ἡ κυβερνήσις διέταξε τὸν ἀρχηγὸ τῆς χωροφυλακῆς Ν. Τσαλακώστα καὶ τὸν διοικητὴν τοῦ βου τάγματος ὑπολοχαγὸν Π. Λεωτσάκο νὰ τοὺς συλλάβουν. Ὅμως, «πεδινοί» ὅλοι, περιέπαιζαν τὴν κυβερνήσιν καὶ ὁ ὑπουργὸς Στρατιωτικῶν Δ. Κορωναῖος (καὶ ἀρχηγὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς) συνέλαβε τὸν Λεωτσάκο καὶ τὸν ἐφυλάκισε στὸν ἀτμοδρόμονα «Ἑλλάς». Τότε οἱ «πεδινοί» συνέλαβαν τοὺς ὑπουργοὺς Ἀλ. Κουμουνδοῦρο καὶ Δ. Καλλιφρονᾶ καὶ ἔθεσαν ὡς ὄρο τὴν ἀνταλλαγὴν τους μὲ τὸν Λεωτσάκο. Ἡ κυβερνήσις ὑπεχώρησε. Αὐτὸ ἦταν τὸ ἔναυσμα γιὰ τὴν ἐμφύλιαν σύγκρουσιν τῆς νύκτας 18 πρὸς 19 Ἰουνίου.

Οἱ συγκρούσεις ἐπεξετάθηκαν καὶ στὴν ὑπόλοιπὴ χώραν. Ὁ τελικὸς ἀπολογισμὸς ἦταν 300 περίπου νεκροὶ καὶ χιλιάδες τραυματίες. Μεταξὺ δὲ τῶν νεκρῶν ἦταν ὁ μικρότερος γιὸς τοῦ Κανάρη Ἀριστείδης, ποὺ οἱ «πεδινοί» δὲν ἐσεβάσθησαν οὔτε τὴν κηδεῖαν του πυροβολώντας ἐναντίον τῆς πομπῆς. Μετὰ δὲ ἀπὸ δύο ἔντονα διαδήματα τῶν πρέσβων τῶν μεγάλων δυνάμεων οἱ συγκρούσεις ἔπαυσαν καὶ στίς 21 Ἰουνίου συνήλθε ἡ ἐθνοσυνέλευσις στὸ «Βαρόδακειο» καὶ ἀπὸ τῆς 22 Ἰουνίου ἀνέλαβε νέα κυβερνήσις ὑπὸ τὸν Μπενιζέλον Ροῦφον. Ὁνομάσθηκε δὲ «Προσωρινὴ Κυβέρνησις Ὀροπεδίου» καὶ παρέδωσε τὴν ἐξουσία στὸν Γεώργιο τὸν Ὀκτώβριον.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ. Οἱ συνέπειες τῆς περιόδου ἀναρχίας ὑπῆρξαν καταστρεπτικές. Ἡ ἱσχνὴ οἰκονομία τῆς χώρας διελύθη κυριολεκτικά. Ἡ ἐσωτερικὴ τάξις ἐδράδυνε νὰ ἐπέλθῃ, χωρὶς νὰ ἐπιβληθῇ ὀριστικά. Ὅταν τὸ «Ἀνατολικὸν Ζήτημα» ἔβαινε πρὸς τὴν λύσιν του μὲ τὸν διαμελισμὸν τῆς Τουρκίας, ἡ Ἑλλάς εὐρέθηκε ἀνέτοιμη νὰ ἐπωφεληθῇ τῶν περιστάσεων εἴτε λόγῳ ἀδυναμίας εἴτε ὑπακούοντας στίς προσαγῆς τῶν μεγάλων δυνάμεων μὲ ἀντίθετα συμφέροντα. Ἡ προσωποποίησις τῶν πολιτικῶν διαφορῶν διέφθειρε τὸν πολιτικὸν βίον. Οἱ ἀντιθέσεις Βούλγαρη-Κανάρη, Χ. Τρικούπη-Θ. Δηλιγιάννη, Βενιζέλου-Κωνσταντίνου, μετέθεσαν τὴν θεραπείαν τῶν παντοίων καὶ σοβαρῶν προβλημάτων στὰ πρόσωπα «μεσσιῶν». Κύρια δὲ πολιτικὴ τῶν ἐκάστοτε κυβερνήσεων ὑπῆρξε ἡ ἱκανοποίησις τῶν πολιτικῶν φίλων εἴτε μὲ τὸ ἀπλὸ «ρουσφέτι» εἴτε μὲ τίς ὑποπτες συνδιαλλαγὰς μὲ τὰ διαπλεκόμενα συμφέροντα, ὅπως οἱ πολιτικοὶ ἀλληλοκατηγοροῦν ἀλλήλους. Πιὸ δολέθρια ἦταν ὅμως ἡ προσκόλλησις τῆς κάθε πολιτικῆς ὁμάδας στὰ συμφέροντα μιᾶς μεγάλης δυνάμεως, προκειμένου νὰ ὑπερτερήσῃ τῆς ἀντιπάλου. Αὐτὲς εἶναι οἱ κύριες αἰτίες ποὺ ἀκόμα καὶ σήμερα, 170 χρόνια μετὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ νέου ἐλληνικοῦ κράτους, οὔτε ἡ δημοκρατία οὔτε ἡ ἀνεξάρτησία ἀνθοῦν.

ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΜΑΝΕΑΣ

Ἑλληνικά κοσμολογικά καὶ θρησκευτικά στοιχεῖα στὴν ἀρχαία γερμανικὴ μυθολογία

Ἡ θυγατρικὴ σχέση τῆς γερμανικῆς πρὸς τὴν ἑλληνικὴ «μυθολογία» καὶ θρησκεία εἶναι προφανὴς ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα ὡς πρὸς τὸ ὕφος, τὸ περιεχόμενο καὶ τοὺς πρωταγωνιστὲς τῶν ἱστορουμένων γεγονότων, ἀλλὰ τεκμηριώνεται πρωτίστως καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπογεωγραφικὴ ἐξέλιξη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χώρου. Πρέπει νὰ διευκρινισθῇ κατ' ἀρχάς, ὅτι ὁ λόγος περὶ γερμανικῶν λαῶν δὲν ἀφορᾷ στὴν κρατικὴ ὑπόσταση τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖο μὲ τὴν ὀνομασίαν αὐτὴ κατοικεῖ σήμερον στὴν κεντρικὴ Εὐρώπῃ, ἀλλὰ ἓνα μεγάλο σύνολο λαοτήτων, πού κατὰ τοὺς τελευταίους π.Χ. αἰῶνες τοῦλάχιστον ἦταν ἀνοργάνωτα ἐγκατεστημένο ὄχι μόνον στὴν γερμανικὴ πεδιάδα ἀλλὰ καὶ στὶς χερσονήσους τῆς Σκανδιναβίας καὶ τῆς Γιουτλάνδης καθὼς καὶ στὰ Βαλτικὰ νησιά.

Εἶναι παραδεκτό, ὅτι οἱ ἐθνότητες αὐτὲς παρὰ τὶς κατὰ καιροὺς μεταξὺ τους συγκρούσεις καὶ περαιτέρω διαιρέσεις εἶχαν κοινὴ καταγωγὴ, κοινὴ γλῶσσα μὲ ἐλάχιστες κατὰ τόπους παραλλαγές καὶ φυσικὰ κοινὴ θρησκεία καὶ παράδοση. Ἡ τελευταία σὲ συνδυασμὸ μὲ τὶς θρησκευτικὲς πρακτικὲς ἀποτελεῖ τὴν βασικὴ «κλεῖδα» γιὰ τὴν ἀποκωδικοποίησιν τῆς μυθολογίας, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν λείπουν ὡστόσο σποραδικές πλην σαφεῖς ἀναφορές, πού μαρτυροῦν τὴν προέλευσιν αὐτῶν τῶν λαῶν. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἐπιδεδεικνύονται καὶ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπογεωγραφίαν, καθὼς κατὰ τὴν ἐποχὴ τῶν παγετώνων στὴ βόρεια Εὐρώπῃ ὁ ἑλλαδικὸς χώρος, τὸ νοτιο-ἀνατολικὸ ἄκρον τῆς ἡπείρου, λόγω τοῦ εὐκράτου κλίματος ἦταν ὁ μόνος πού προσφερόταν γιὰ ἰσορροπημένη διαβίωσιν ἀνθρώπων καὶ πολιτισμικὴ ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνιῶν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ συνέβαινε. Προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ τήξιν τῶν πάγων στὸ Βορρᾶ καὶ ὁ συνακόλουθος μεγάλος κατακλυσμὸς στὸ Νότον ἐπέφεραν εὐλογες μεταβολές. Ἡ μετανάστευσιν πληθυσμῶν ἀπὸ τὴν ἑλλαδικὴν χερσόνησον πρὸς βορρᾶν, ἡ ἐγκατάστασίν τους στὴ νέα γῆ καὶ ἡ βαθμιαία ἀποκοπὴ τῆς ἐπικοινωνίας τους μὲ τὸ μητροπολιτικὸ γίγνεσθαι ἀποτελοῦν ἀναμφισβήτητην πραγματικότητα. Παρὰ τὶς δικαιολογημένες ἀλλοιώσεις ἐν τούτοις ὁ πυρῆνας τῶν πολιτιστικῶν τους καταβολῶν παρέμεινε ἀνέπαφος. Δὲν εἶναι καθόλου τυχαία ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ὅμηρου ἐπὶ παραδειγματι τοὺς κυανόφθαλμους καὶ ξανθόμαλλους Δαναοὺς (πρβλ. «Δανούς»), οὔτε ὁ θρύλος περὶ τῶν «Υπερβορείων» καὶ περὶ τῆς παρ' αὐτοῖς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος εἶναι ἀνεδαφικός.

Πέρα ἀπὸ τὶς ὀφθαλμοφανεῖς ἐνδείξεις οἱ δάσεις (καὶ συνάμα πηγές), στὶς ὁποῖες ἐρεῖδεται ἡ γερμανικὴ παράδοση, εἶναι τὰ γραπτὰ μνημεῖα, τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ἀλλὰ καὶ τὰ ἔθιμα, πού ἐπιβιώνουν ἕως σήμερον.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ πρῶτα, δύο εἶναι τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα ἔργα, καθὼς μὲν δὲν ἔχουν σωθῇ πολλὰ, ἰδιαίτερα στὸν ἀνατολικὸ γερμανικὸν ὅρον λόγω τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἤδη ἀπὸ τὸν 4ο αἰῶνα, καὶ ἐπειδὴ ἡ ὁποιαδήποτε προσπάθεια ἀλλοιώσεως φαίνεται καθαρώτερα σ' αὐτά. Πρόκειται γιὰ τὶς συλλογὰς «*Kalē-bala*» καὶ «*Ἔντα*». Ἡ πρώτη, σὲ σχέσιν ποιοτικὴ μὲ τὴν δευτέραν, εἶναι ἡσσονος σημασίας, καθὼς ἔχει ὑποστῇ διαστρεβλώσεις καὶ αὐθαίρετες παρεμβάσεις –εὐτυχῶς ὄχι στὸ πρῶτον καὶ σημαντικώτερον μέρος της, πού θυμίζει τόσο τὴν Ὀρφικὴν ὅσο καὶ τὴν Ἡσιόδειον κοσμογονίαν. Σύμφωνα μὲ τὴν διήγησιν ἡ Λουουνόταρ (Νύχτα) περιφέρεται

για αιώνες στο άχανές άπειρο. Σε κάποια χρονική στιγμή ό Ούρουκ (Δίας) τής άποστέλλει τούς άετούς του και έπτά ώά, άπό τήν έκρηξη τών όποιων γεννάται ό κόσμος (πρὸλ. τὸ «Κοσμικόν Ὄν» τών Ὁρφικῶν: βλ. «Δαυλόν» τ. 182). Στη διήγηση έπίσης άναφέρεται και ή παρουσία τοῦ Ἰλλμαρίνεν, προσώπου μέ χαρακτηριστικά Ἡφαίστου.

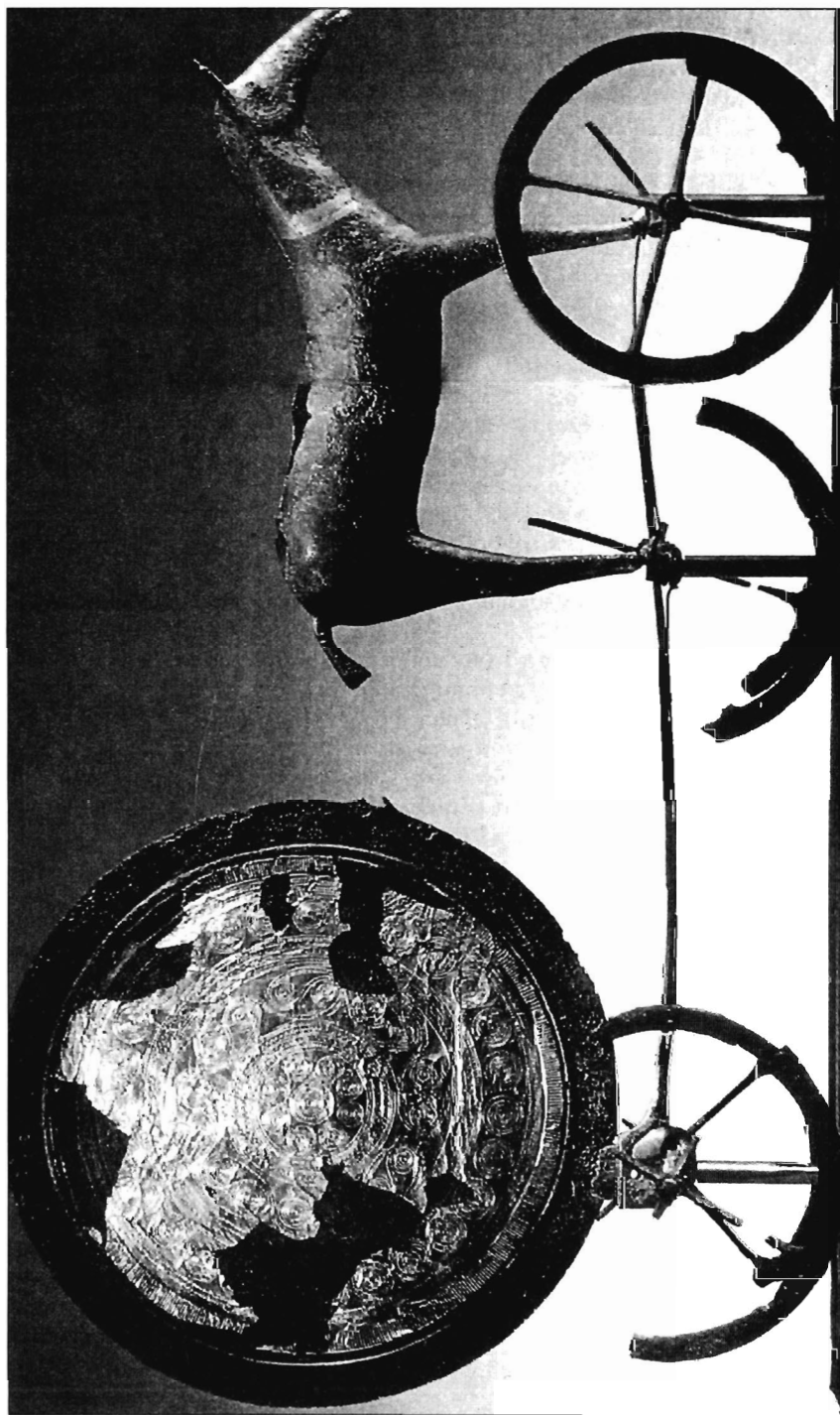
Αὐτός εἶναι ό βασικός πυρήνας διηγήσεως τής *Καλέδαλα*, τοῦ έθνικοῦ έπους τών Φινλανδῶν. Ἀργότερα ή νόθευση έχει φθάσει σέ τέτοιο δαθμό, ὥστε άξίζει νά σημειωθῇ, ὅτι, ένώ τὸ 1835 στήν πρώτη έκδοσή της άπό τὸν Ἑλίας Λάινονεν ή συλλογή άριθμοῦσε 12.000 στίχους, στήν έπανέκδοσή της τὸ 1849 περιελάμβανε 23.400 στίχους...

Περισσότερο άξιοποιήσιμη έπιστημονικά εἶναι ή «Ἔντα» (Edda), ή όποία έχει ὡσαύτως σκανδιναβική προέλευση ὡς πρὸς τή συγκρότησή της. Εἶναι προφανές, ὅτι στή χειρόνησο αὐτή ή γερμανική θρησκεία διατηρήθηκε για πολὺ περισσότερο καιρὸ άπ' ὅ,τι στὸ ήπειρωτικό έδαφος. Τὸ πλεῖστο μέρος τών περιεχομένων τής «Ἔντα» και ιδιαίτερα ή ύποσυλλογή ποιημάτων «*Βελούσπα*» κάνει λόγο για τίς περιπέτειες τών θεῶν τοῦ γερμανικοῦ έθνους. Σεβαστὲς έπίσης πηγές για τήν έρφυνα εἶναι οἱ «*Σάνγκας*», δηλ. τὰ τραγούδια τών σκανδιναβῶν θάρδων, αλλά και τὸ έργο «*Germania*», πού συνέγραψε ό Ρωμαιοῦς ιστορικός Τάκιτος κατά τὸ τέλος τοῦ 1ου μ.Χ. αἰῶνα. Σ' αὐτὸ ό τελευταίος παραλληλίζει τούς (έλληνικούς) θεοὺς τών Ρωμαίων μ' εκείνους τών Γερμανῶν.

Ἐπιμένοντας στήν «Ἔντα» διακρίνουμε όμοιότητες ὄχι μόνο στήν σύγκριση τών πρωταγωνιστῶν της μέ τούς Ἑλληνες θεοὺς αλλά ταύτιση έν πολλοῖς μέ τήν ανάλογη έλληνική γραμματεία ὡς πρὸς τὸ ὕφος και τὸ μέτρο τής διηγήσεως. Συγκεκριμένα ξεκινῶντας άπό τὰ ὅσα παραδίδονται στὸ κείμενο για τίς άπαρχές τοῦ σύμπαντος και τοῦ κόσμου, βλέπουμε, ὅτι συνάδουν μέ τίς έλληνικές αντίλήψεις. Λέγει ή «Θεογονία», πού έξέδωσε ό Ἡσίοδος: «*Πρῶτ' άπ' ὅλα ἦταν τὸ Χάος, κι έπειτα ή πλατύστηθι Γαῖα... κι ό Ἔρως ό ὡραιότερος άπ' τούς άθάνατους θεοὺς*». Λέγει και ή «Ἔντα»: «*Δέν ὑπῆρχε στήν άρχή οὔτε ἄμμος οὔτε θάλασσα... οὔτε γῆ κάτω οὔτε οὐρανός πάνω... οἱ σταγόνες τοῦ νεροῦ συγκεντρώθηκαν κι άπετέλεσαν ένα σῶμα, τὸ σῶμα τοῦ γίγαντα Ὑμίρ. Ἀπ' αὐτὸν γεννήθηκαν οἱ γίγαντες, οἱ ἄνθρωποι και οἱ θεοί έπίσης*». Παρατηροῦμε, ὅτι και στίς δύο περιπτώσεις διατηρεῖται ή προσωποποίηση τής θεμελιώδους φυσικῆς δυνάμεως, πού συνεχίζει τὰ στοιχεῖα τοῦ σύμπαντος και δημιουργεῖ ζωή.

Στὴ συνέχεια ή «Ἔντα» άναφέρει, πῶς άπό τὸ σῶμα τοῦ Ὑμίρ γεννήθηκε ή φύση ὁλόκληρη. Καί σ' αὐτὴ τὴ διήγηση τὸ άρχαιοελληνικό κοσμοεἶδωλο ακολουθεῖται πιστά. Ὁ τριμερὲς κόσμος τών Ἑλλήνων (Οὐρανός-Γῆ-Τάρταρος) άναπαρίσταται έδῶ ὡς: *Muspelsheim* (= οὐρανός, πηγὴ θερμότητος τοῦ κλίου), *Midgard* (= κατοικία τοῦ Κέντρου, ὅπου ζοῦσαν και οἱ θεοί) και *Niflheim* (= χώρα τής καταχνιάς και τοῦ σκότους). Γενικῶς εἰπεῖν, κεντρική ιδέα τόσο τής γερμανικῆς ὅσο και τής έλληνικῆς κοσμογονίας εἶναι ή μὴ παραδοχὴ έξω-σμπαντικοῦ δημιουργοῦ και έπομένως ή αὐθυπαρξία τοῦ κόσμου.

Θεμελιῶδες έν συνέχεια γνώρισμα τών δύο παραδόσεων εἶναι ή έμφαση στὸ ήρωϊκό στοιχεῖο. Ὅπως τὰ Ὀμηρικά έπη, έτσι και ή «Ἔντα» διαποτίζεται άπό τήν άγωνιστική αντίληψη τής ζωῆς και τὰ άποτελέσματά της. Ἀκραία κοινὴ μορφή άγῶνος εἶναι ὁ πόλεμος ὄχι μόνο μεταξὺ θεῶν ή μεταξὺ ἀνθρώπων, αλλά και έναντίον τών άντιξοοτήτων πού σημαδεύουν τὸν βίο. Ὅπως στὸν άρχαῖο έλληνικό κόσμο ό ήρωας θνήσκων ή μὴ μετά τὸν άγῶνα του άποκτᾷ λαμπρὴ ὕστεροφημία ή τιμὴ και οὕτως



Τὸ ἄρμα τοῦ Ἡλίου. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπίδραση εἶναι προφανὴς τόσο στὴν τεχνολογία ὅσο κυρίως στὴ σύλληψη τοῦ θέματος (πρβλ. τὸν ἑλληνικὸ μῦθο τοῦ Φαέθοντος). Τὸ σύμπλεγμα αὐτὸ φυλάσσεται στὸ Μουσεῖο τῆς Κοπεγχάγης καὶ χρονολογεῖται στὸ 1.000 π.Χ. Εὐρέθῃ στὸ Τροῦντχολμ τῆς Β. Δανίας.

ἢ ἄλλως ἀποκαθίσταται ἀπέναντι σὲ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους, ἔτσι καὶ κατὰ τὴ γερμανικὴ σύλληψη ὁ ἀγωνιστὴς γίνεται κοινωνὸς τῆς θεϊκῆς δόξας μὲ τὴν «ἀνάληψη» του στὴ *Βαλχάλλα* δίπλα στὸν Ὀντίν, ὡς ἡμίθεος Ἡρακλῆς δίπλα στὸν Δία. Τὴν διαιώνισή καὶ κατάδειξή μὲ πομπώδη τρόπο αὐτῆς τῆς λαμπρότητος ἐπιδιώκουν οἱ Γερμανοὶ ραψωδοὶ μὲ τὸν ἔμμετρο ποιητικὸ λόγο, ὅπως φυσικὰ καὶ πρῶτίστα οἱ «Ἕλληνες πανάρχαιοι ποιητὲς καὶ κοσμολόγοι.

Ἄλλο ἓνα στοιχεῖο τῆς ἰδεολογικῆς δομῆς τοῦ ἔργου εἶναι ἡ υἱοθέτηση τῆς ἑλληνικῆς ἀντίληψως σχετικὰ μὲ τὴν κίνηση τοῦ χρόνου. Ἡ προαιώνια περὶ κυκλικῆς φορᾶς τοῦ χρόνου ἀντίληψη τῶν προγόνων μας σφραγίζει καὶ τὴν «Ἔντα» παρὰ τὴν κατ' ἐπίφασιν ἐντύπωση ἀρχῆς καὶ τέλους τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας του. Τὸ προβαλλόμενο ὡς «Λυκόφως τῶν Θεῶν» στὸ τέλος τῆς ἀφηγήσεως δὲν εἶναι παρὰ τὸ πέρας σὲ μία ἄλλη ἐποχὴ, ἡ ἀνάκαμψη πὺν νομοτελειακὰ διαδέχεται τὴν κρίση. Ἐνας παραλληλισμὸς τοῦ «Λυκόφωτος τῶν Θεῶν» μὲ ἴδιας βαρύτητος γεγονότα τοῦ ἀπωτάτου ἑλληνικοῦ παρελθόντος μᾶς ὁδηγεῖ στὴ σκέψη, πὺς τὸ γερμανικὸ ἔπος ἀναφέρεται ἢ στὴ μεταπήδηση ἀπὸ τὸ «ἀργυροῦν» στὸ «χαλκοῦν» γένος, πὺν κατὰ τοὺς Ἕλληνες ἐσήμανε τὸ πέρας τῆς ἐποχῆς τῶν «θεῶν», ἢ στὴ μεταπήδηση ἀπὸ τὸ «χαλκοῦν» στὸ «σιδηροῦν» γένος τῶν ἀνθρώπων, πὺν χειροπιαστὰ σημαίνει τὴν διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ καταστροφὴ τοῦ προηγουμένου πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἐκ νέου ἐκκίνηση τῆς πολιτισμικῆς διεργασίας. Καὶ οἱ δύο ἀπόψεις εὐσταθοῦν, καθὼς στὴν «Ἔντα» παρατηρεῖται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ σύμπτυξη τῶν δύο φάσεων σ' ἓνα γεγονός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπὸ τὴν «Ἔντα» δὲν ἀπουσιάζουν οὔτε οἱ Τιτανομαχίες οὔτε οἱ κατακλυσμοί.

Σ' ὅλα αὐτὰ τὰ δρώμενα πρωταγωνιστοῦν πρόσωπα καὶ πλάσματα. Σὲ μία σύντομη συνολικὴ θεώρηση ἃς ἐξετάσουμε τὰ σημαντικώτερα ὀνόματα:

– **Βαλχάλλα:** Πρόκειται γιὰ τὸ μέγιστο Ὀλύμπιο δῶμα τῆς γερμανικῆς μυθολογίας, μία λαμπρὴ ἀνακτορικὴ κατασκευή, ὅπου κατοικεῖ ὁ Ὀντίν.

– **Ὀντίν:** Ὁ ἀρχὼν καὶ πατέρας τῶν θεῶν. Εἶναι ὁ γερμανὸς Δίας. Στὴν ἡπειρωτικὴ γῆ ὀνομάζεται Βοτάν. Τὸν διακρίνει μία ποικιλία ἰδιοτήτων καὶ παραδόσεων γύρω ἀπ' αὐτόν. Σὺζυγὸς του εἶναι ἡ **Φρίγκ** (Ἡρα). Χαρακτηρίζεται ὡς πάνσοφῃ, διορατικὴ καὶ πονηρή.

– **Θῶρ:** (ἢ Ντόναρ): Εἶναι ὁ θεὸς τοῦ πολέμου μὲ ἰδιοσυγκρασία σκληρὴ καὶ ὀρμητικὴ. Εἶναι ἐπίσης καθοδηγητὴς τῶν στρατιωτικῶν. Οὐδεμία διαφορὰ ἔχει ἀπὸ τὸν Ἄρη. Μία παραλλαγή του εἶναι ὁ θεὸς **Τιοῦξ** σὲ κάποιες περιοχὲς τοῦ γερμανικοῦ χώρου.

– **Χόγκνι ἢ Ρέγκιν:** Εἶναι ὁ θεὸς τῆς τεχνολογίας Ἡφαιστος.

– **Μπάλντερ:** Εἶναι ὁ θεὸς τῆς ὁμορφιάς, τοῦ φωτός, τῆς πραότητος καὶ τῆς ἁρμογίας, ἓνας ἀπὸ τοὺς γιοὺς τοῦ Ὀντίν. Πρόκειται γιὰ τὸν υἱὸ τοῦ Διὸς Ἀπόλλωνα, καθὼς σύμφωνα μὲ τὸ τραγούδι τοῦ Γκριμμῖρ:

«Ὁ Μπάλντερ ἔχει ὠραία ἐμφάνιση,
εἶναι τόσο λαμπρὸς,
πὺν ἀπὸ πάνω του βγαίνει φῶς·
εἶναι ὁ καλύτερος καὶ ὅλοι τὸν δοξάζουν».

– **Φρένα:** Ὁ Τάκιτος τὴν ταυτίζει μὲ τὴν Ἀφροδίτη.

– **Νέφτους:** Θεὰ τῆς γονιμότητος καὶ τῶν ἀγρῶν (Δήμητρα).

– **Χέλ:** Βασίλισσα τοῦ Ἄδη, ὅπως ἡ Περσεφόνη.

– **Λοκ:** Τὸ πρόσωπο αὐτὸ ἀποτελεῖ αἰνιγματικὴ φυσιογνωμία, καθὼς ἡ γερμανικὴ παράδοση δὲν λέγει μὲ σαφήνεια, ἐὰν πρόκειται περὶ «θεοῦ» ἢ θνητοῦ. Δεχόμενος τὴ

δεύτερη έκδοχή ὁ συγγραφέας Π. Ἰωαννίδης στὸ βιβλίο του «*Ἡ ἄγνωστη προϊστορία τῶν Ἑλλήνων*» τὸν ταυτίζει μὲ τὸν ἄσεβῃ Ἑλληνα βασιλέα **Λυκάωνα**, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου ἐγινε ὁ κατακλυσμός.

– **Σκούλντ, Βέρνταντ καὶ Οὔρντ**. Πρόκειται γιὰ τὶς τρεῖς **Νόρνες** (= Μοῖρες) τοῦ γερμανικοῦ πανθέου, ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὴν Κλωθώ, τὴν Λάχεση καὶ τὴν Ἀτροπο τοῦ ἑλληνικοῦ.

“Ὅλα τὰ παραπάνω πρόσωπα ἀνήκουν στὴν οἰκογένεια τῶν **Αἰζίρ** (θεῶν). Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἀντίζηλος οἰκογένεια τῶν **Βανίρ** (Τιτάνων), μὲ τοὺς ὁποίους οἱ πρῶτοι βρίσκονται σὲ ἀντιμαχία, ποὺ ὁδηγεῖ σὲ σκληρὴ σύγκρουση, καταστροφή τοῦ κόσμου καὶ ἀκολούθως σὲ ἀναγέννησή του.

Σκηνὲς γεμᾶτες ἐνταση περιγράφει ἡ «Ἔντα»: «... *Οἱ ἄνδρες πέφτουν. Τ’ ἀνάκτορα τῶν θεῶν τὰ ρυπαίνει τὸ αἷμα. Ἀγρία φωνάζει ὁ σκύλος Γκάρμ (Κέρβερος) στὴν πύλη τοῦ κόσμου καὶ τὴν πτώση τῶν θεῶν*». Κατόπιν ὅμως: «*Ἡ γῆ ξαναπρασινίζει καὶ πάλι καὶ πάνω ἀπ’ τὰ νερά ὁ αἰτὸς ξαναπετᾷ... Οἱ θεοὶ ἐπανήλθαν στοὺς τόπους τοῦ Ἰντα*» (κατὰ μία ἐρμηνεία πρόκειται γιὰ τὴν Ἰδὴ τῆς Κρήτης, ἐξ οὗ καὶ ἡ ὀνομασία τοῦ βιβλίου).

– **Βαλκυρίες** (Walkuren). Εἶναι προφανὲς ἡ παραφθορὰ τοῦ ὀνόματος «Βακχίδες», καθὼς τὰ γυναικεῖα αὐτὰ πρόσωπα ἔχουν βασικὸ καθῆκον πέρα ἀπὸ τὴ μεταφορὰ τῶν νεκρῶν πολεμιστῶν στὴ Βαλχάλλα νὰ προσφέρουν ὑδρόμελι καὶ ζῦθο στὸ τραπέζι τοῦ Ὀντίν.

Τέλος τὸ δένδρο **Υγκντραζίλ** ἀποτελεῖ κεφαλαιῶδες στοιχεῖο τῆς γερμανικῆς μυθολογίας, ἐφ’ ὅσον εἶναι τὸ ἀγαπημένο δέντρο τοῦ Ὀντίν, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ὁ τελευταῖος ἔλαβε τὴν γνώση, ὅπως ἀπὸ τὴν ἱερὰ δρυὶ τῆς Δωδώνης ἔδιδε τοὺς χρησμούς ὁ πελασγικὸς Δωδωναῖος Ζεὺς. Ὁ ἐξέχων ρόλος τῆς Ὑγκντραζίλ στὴν παράδοση ἔγκειται στὸ γεγονός, ὅτι οἱ ρίζες τῆς ξεκινοῦν ἀπὸ τὰ Τάρταρα καὶ ὁ κορμὸς τῆς ἐκτείνεται ἕως τὸν Οὐρανό. Αὐτὸ θυμίζει τὴν πανάρχαια ἑλληνικὴ δοξασία περὶ τοῦ δένδρου, τὸ ὁποῖο στηρίζει τὴν γῆ, καὶ κατὰ τὸν Schmidt συνετέλεσε μὲ τὴν ἐπικράτηση τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴ μετατροπὴ τῶν Σειληνῶν σὲ ... «καλλικανθάρους»!

Ἡ Ὑγκντραζίλ ἐντούτοις δὲν εἶναι τὸ μοναδικὸ δένδρο, ποὺ ἀπολαμβάνει τέτοια τιμὴ. “Ὅλα τὰ δένδρα γιὰ τοὺς Γερμανοὺς εἶχαν μερίδιο στὴν ἀπονομὴ σεβασμοῦ, ὅπως οἱ πανάρχαιοι Κρήτες στὴν Ἰδὴ (Ἰντα) κυρίως ἀλλὰ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ τοὺς ἀπέδιδαν τιμὴ στολίζοντάς τα κατὰ τὶς ἐορτές. Ἔτσι καὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν ἔκτιζαν ναοὺς, ἀλλὰ τελοῦσαν τὴν λατρεία τους μ’ ἐπίκεντρο αὐτά. Στὶς ἐορτές ἐκείνες μετέφεραν καὶ τὰ ἄρματα τῶν θεῶν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ Ἀθηναῖοι «*διφροφόροι*» στὴν πομπὴ τῶν Παναθηναίων. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ εὐρεθὲν «ἄρμα τοῦ Ἡλίου» στὴν Δανία, γεμᾶτο μαιάνδρους καὶ σπεῖρες – σύμβολα τῆς ἀνακύκλησης τῶν πάντων κατὰ τὴν ἑλληνικὴ ἀφηρημένη σκέψη. Σὲ ἀνάλογες ἐπίσης ἐορτές νεαροὶ Γερμανοὶ ἕως σήμερα στολίζουν τὰ «Ἰρμανσουλ» (ἐρμαϊκὲς στῆλες).

“Ὅσον ἀφορὰ τέλος στὰ σωζόμενα στοιχεῖα γραφῆς (*ροῦνες*) μὲ πρόδηλο ἑλληνικὸ χαρακτήρα, βλέπε τεύχη «*Δαυλοῦ*» 131 καὶ 133.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὠρισμένα τεμάχια ἀπὸ τὸ σπασμένο καθρέπτη τῆς ἱστορίας συνδέονται ἀρμονικὰ μεταξὺ τους καὶ δίνουν μίαν πρώτη εἰκόνα τοῦ παρελθόντος, ἡ ὁποία, ἂν καὶ ἀτελής, δείχνει καθαρὰ τὴν ἐνότητα τῆς εὐρωπαϊκῆς προϊστορίας μὲ κέντρο ἀναφορᾶς τὴν Ἑλλάδα καὶ δίδει τὸ ἐρέθισμα γιὰ περαιτέρω ἐρευνα καθὼς κατὰ τὸν ἀείμνηστο Η. Τσατσόμοιρο: «*Ἐὰν ἡ λογικὴ ἐπεξεργασία δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ μεταβληθῇ σὲ τεκμήριο, τότε οἱ ἀνθρώπινοι αὐτοὶ θησαυροὶ κινδυνεύουν νὰ μὴ γίνουν ποτὲ δοῆγμα στὴ ζωὴ μας*».

Περὶ ρατσισμού

Πῶς νὰ μὴν διαμαρτύρεται ἡ Τουρκία, χώρα ἐξόχως δημοκρατικὴ καὶ γνωστὴ εἰς ὅλην τὴν ὑφήλιον διὰ τὸν σεβασμὸν τῆς πρὸς τίς ἐθνικὲς καὶ θρησκευτικὲς μειονότητες, γιὰ τὴν ἄθλια συμπεριφορὰ τῶν Εὐρωπαίων ἀπέναντι στοὺς Τούρκους μετανάστες. Γιατί, τζάνουμ, τοὺς καῖτε ζωντανοὺς τοὺς καυμένονους; Γιατί αὐτὸς ὁ ρατσισμός; Δὲν βλέπετε, πῶς εὐημεροῦν καὶ προκοδοῦν οἱ ἐθνικὲς μειονότητες στὴν Τουρκία; Ἐμεῖς ἀγαπᾶμε ὅλα τὰ μειονοτικὰ στοιχεῖα. Τώρα, ἂν δὲν ὑπάρχουν πιὰ στὴν πατρίδα μας, αὐτὸ εἶναι ἄλλον χότζα κοράνι. Νὰ γιὰ παράδειγμα οἱ Ἀρμένιοι ἦταν πολὺ φυσιολάτρεις καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κάνουν μέσ' στοῦ καταχέιμωνο τὸν γύρο τῆς Τουρκίας μὲ τὰ πόδια. Ἦταν λοιπὸν ἐπόμενο ἔτσι, ὅπως ἦταν καὶ ἐλαφρὰ ντυμένοι, νὰ πεθάνουν πολλοὶ στὴν διαδρομὴ, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι ἐφονεύθησαν στὴν προσπάθεια κατάδρασης ἀπόκορημνων ὁρέων.

Ἄμ! τὸ ἄλλο... Ἐκεῖ στὸν Πόντο. Σὲ μιὰ ἐπιθεώρηση τοῦ στρατοῦ, πού πήγαιναν οἱ Πόντιοι καὶ ἐπεφταν μόνοι τους πάνω στίς ξιφολόγχες ἀπὸ ἐρωτικὴ ἀπογοήτευση! Γιὰ νὰ μὴ μιλήσουμε γιὰ τοὺς Ἕλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πὺν ξαφνικά τοὺς ἔπιασε ἐργασιομανία καὶ κατετάσσοντο ὁμαδικῶς στὰ «Τάγματα Ἐργασίας», γιὰ νὰ δουλέψουν μὲ λύσσα καὶ μέχρι τελικῆς πτώσεως. Ὅσο γιὰ τοὺς Κούρδους, μὴν ἀκούτε τίποτε. Αὐτὰ εἶναι σκέτη Ἑλληνικὴ προπαγάνδα. Γιατί λοιπὸν αὐτὸς ὁ ρατσισμὸς στοὺς καυμένονους τοὺς Τούρκους;

Βεβαίως στὸ Ἰσραὴλ δὲν ὑπάρχει ρατσισμός. Ἀπαπα! Ὑπάρχουν μόνον τὰ παιδιά ἐνὸς κατώτερου Γιαχβέ, καθὼς 62.000 Αἰθίοπες Ἑβραῖοι καλοπερνοῦν ἀνάμεσα στοὺς ὁμοθρήσκους τους. Τί τοὺς λείπει; Δόξα τῷ Γιαχβέ καὶ τὸ τσαντήρι τους διαθέτουν (ἔ! ὅχι ὅλοι ἴσα καὶ ὅμοια), καὶ τὴν πολυτέλεια νὰ περιφρονοῦν καὶ νὰ στομπάρουν τὰ πλοῦτη ἔχουν, ἀποζητῶντας μιὰ κατὰ φύσιν ζωὴ καὶ δεδαίως-δεδαίως νὰ ἀπολαμβάνουν τῆς λίαν τιμητικῆς προσφωνήσεως «Ἀράπη» ἀπὸ τοὺς λευκοὺς Ἑβραίους. Δὲν χρειάζεται σίγουρα νὰ περιγράψουμε τὴν εὐτυχία τους, πὺν ζοῦν ἐπὶ τέλους στὴν Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας, στὴν γῆ τῶν ὀνείρων τους. Τώρα, ἂν ἡ Αἰθιοπικὴ Ἑβραϊκὴ κοινότητα καταγγέλλῃ τὴν Κυβέρνηση τοῦ Ἰσραὴλ γιὰ ρατσισμὸ εἰς ὅρος τῆς, ποιὸς μπορεῖ νὰ τὴν πιστέψῃ; Κι ἂν αὐτοκτόνησαν καμμιὰ εἰκοσαριά Ἑβραῖοι Αἰθίοπες ἐσχάτως, αὐτὸ δὲν ὀφείλεται στίς εἰς ὅρος τους διακρίσεις ἀλλὰ στὴν συγκίνησή τους, πὺν ἀπέκτησαν ἓνα τσαντήρι στὴν χώρα τοῦ Μωϋσῆ καὶ τῶν προφητῶν. Δὲν εἶναι δὲ καὶ μικρὸ πρᾶγμα αὐτό. Ἀλλῶς τε ὁ περιούσιος λαὸς ἀπὸ τὴν αὐγὴ ἀκόμη τῆς ἱστορίας του ποτὲ δὲν ἔκανε φυλετικὲς διακρίσεις. Ὅποιον λαὸ κατελάμβανε, τὸν περνοῦσε διὰ στόματος μαχαίρας καὶ ἡσύχαζε.

Ἀλλὰ καὶ πάλι πὺν τὸ σκέπτομαι, εἶναι καλύτερον τὴν σήμερον ἡμέραν ἓνας λαὸς νὰ τᾶφῃ τὰ χέρια του στὸ αἷμα, πὺν στὸ κάτω-κάτω κάνει καὶ ἐπίδειξη δύναμης καὶ γίνεται σεβαστὸς σὲ ἐχθροὺς καὶ φίλους, παρὰ νὰ τοῦ κολλήσῃ ἡ ρετσινιά, ὅτι εἶναι ρατσιστής. Γιατί, αὐτὸ ἔτσι καὶ μαθευτὴ, θὰ συγκληθῇ ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Ο.Η.Ε., σὲ πενήντα χρόνια θὰ ἐκδώσῃ καταδικαστικὴ ἀπόφαση καὶ θὰ ἐκτελεσθῇ ἀμέσως, μόλις τὸ ἐπιτρέψῃ ὁ Σιωνισμός. Χώρια πὺν θ' ἀρχίσουν τίς διαδηλώσεις διάφοροι κουλτονηδάρηδες καὶ ὑστερικὲς ἀνοργασμικὲς μαινάδες.

Συμπέρασμα: Ρατσιστὲς εἶναι μόνον οἱ Ἕλληνες.

Γιώργος Πετρόπουλος

ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΣΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ

‘Η κατάσταση του Έλληνισμού στο Βυζάντιο

Ο π. Γ. ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ ΑΠΕΔΕΧΘΗ ΤΗΝ ΑΠΟΒΟΛΗ ΤΩΝ ΑΝΘΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ Π. ΔΙΑΘΗΚΗΣ

“Όπως είχαμε προαναγγείλει στο τεύχος 183 του «Δ» («Αἷσιμα και Ἀδήριτα», σελ. 11210), στις 19 Μαρτίου, ημέρα Τετάρτη και ώρα 4:00 μ.μ. διεξήχθη σὲ αἴθουσα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν συνέδριο μὲ θέμα: «Ἑλληνισμός-Χριστιανισμός στο Βυζάντιο. Τὸ Βυζάντιο ὡφέλῃσε ἢ ἔβλαψε τὸν Ἑλληνισμό;», διοργανωτῆς τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξε ὁ ὑπογράφων τῇ βοήθειά μᾶς ὁμάδος φοιτητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς.

Ἀρχικῶς ἔκαμα μία εἰσῆγησι, ὅπου ἔθετα τὸν παραπάνω προβληματισμό. Στὸ πρῶτο μέρος τῆς εἰσηγήσεώς μου ἀνέλυσα ἀδρομερῶς τὴν καθιερωμένη περὶ ἑλληνοχριστιανισμοῦ ἀποψι, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἑλληνισμός και χριστιανισμός εἶναι δύο ὀντότητες ἀρρηκτα δεμένες μεταξύ των και ὅτι ὑπῆρξε συνέχεια τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ και ἐπὶ Βυζαντίου. Ἐν συνεχείᾳ ἀνέφερα ἀποσπάσματα ἀπὸ τοὺς «βυζαντινούς» χρονογράφους Εὐνάπιο, Λιδάριο, Ἀμμιανὸ Μαρκελλίνο, Ζώσιμο και Σωζομένο, οἱ ὁποῖοι μᾶς πληροφοροῦσαν γιὰ τὸ ἑλληνικὸ ὁλοκαύτωμα, πὺ ἐγένετο ἐπὶ Βυζαντίου, καθὼς και ἀπὸ σύγχρονους διακεκριμένους ἱστορικούς και κριτικούς, ὅπως τὸν Κ. Καστοριάδη, τὸν δρ. Φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδίνου Philip Sherrard, τὴν Λ. Ζωγράφου, τὸν Κάρλο Μάρξ, τὸν Φρόντ, τὸν Ἐμμανουήλ Ροῦδη, τὸν Νικόλαο Τωμαδάκη, τὸν ἀρχιμανδρίτη Ἐπιφάνειο Θεοδωρόπουλο, τὸν Μάριο Ποτλῆ κ.ἄ., ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι μὲν ὑπεστήριζαν, ὅτι ὁ Χριστιανισμός και τὸ Βυζάντιο ὡς κράτος ὑπῆρξαν ἐχθροὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ και τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, δίδοντας ὡσαύτως μιὰ διαφορετικὴ εἰκόνα γιὰ τὶς σχέσεις ἑλληνισμοῦ και χριστιανισμοῦ, ἀπ’ αὐτὴν πὺ μᾶς παρέχεται στὴν κρατικὴ Παιδεία, ἄλλοι δὲ ἀπομυθοποιοῦσαν τὴν βυζαντινὴν περίοδο, καταδεικνύοντας τὴν φτωχὴ πνευματικὴ τῆς δημιουργία και τὸ ὅτι δὲν προσέφερε τίποτε, πὺ ν’ ἀποτελῇ ἀξία γιὰ τὸν παγκόσμιον πολιτισμό.

Στὸ τέλος τῆς εἰσηγήσεώς μου ἔθεσα στοὺς προσκεκλημένους πρὸς ἀπάντησιν τὰ ἐξῆς ἐρωτήματα: «*Ἀὐτὸ τὸ ἱστορικὸ μέγεθος πὺ ἐμφανίσθηκε στὴν κλασσικὴ Ἑλλάδα (φιλοσοφία, θέατρο, ἐπιστήμη, ἐλευθερία, δημοκρατία, ἀθλητισμός) συνεχίστηκε ἐπὶ Βυζαντίου ἢ τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα τελοῦσε ὑπὸ συνεχῇ διωγμῷ; Ὁ Χριστιανισμός και τὸ Βυζάντιο ἐδοθήσαν ἢ ἔβλαψαν τὸν Ἑλληνισμό; Ὁ μεσαίωνας, πὺ ξεκίνησε τὸν 4ο αἰ., ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς σταδιακῆς ἐπικρατήσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ ὡφείλετο σ’ ἄλλους λόγους; Τὸ Βυζάντιο ἦτο μιὰ περίοδος δόξας γιὰ τὸν Ἑλληνισμό ἢ ἦτο μιὰ σκοτεινὴ περίοδος πτωχῇ σὲ πνευματικὴ δημιουργία;*».

Ὁ συνεργάτης τοῦ «Δαυλοῦ» κ. Ἀθ. Κουκοβίστας στὴν εἰσηγησί του ἔκαμε μιὰ γενικὴ τοποθέτησι ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς περιόδου. Συγκεκριμένα ἐτόνισε, ὅτι ἡ χρῆσι τῶν ὄρων «Βυζάντιο» και «Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία» δὲν εἶναι σωστή, ἐφ’ ὅσον ἡ ἴδια ἡ αὐτοκρατορία προεβάλλετο ὡς «Ἀνατολικὴ Ρωμαϊκὴ» και οἱ ἴδιοι οἱ ἐκφραστές τῆς ὀνομάζονται και σήμερα «Πατριάρχες τῆς Νέας Ρώμης». Οἱ Ὀθωμανοὶ ἦσαν οἱ φυσικοὶ κληρονόμοι τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐν συνεχείᾳ ἀνεφέρθη στὸ ὄνομα «Ρωμῶς», τονίζοντας ὅτι εἶναι προσδιορισμός δουλείας χρησιμοποιηθὲν εἴτε ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἴτε ὑπὸ τῶν ὑποκαταστησάντων αὐτοὺς Ὀθωμανῶν («Ρούμ»). Ἡ Ἑλλάς δὲ ἀπετέλει ὑποτελὴ ἐπαρχία τῆς «Νέας Ρώμης» και ἔτσι παρεδόθη στοὺς Ὀθωμανούς. Ἀνέφερε δὲ και ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν εἰσηγητικὴ ἔκθεσι τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν ἀνακηρύξι τοῦ αὐτοκέφαλου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας τὸ 1833, τὴν ὁποίαν ὑπέγραφε ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης και ἡ ὁποία πιστοποιοῦσε τὶς θέσεις τοῦ ὁμιλη-

του. Ἐν συνεχείᾳ ἀντέκρουσε τὴν ἄποψι, ὅτι ὁ Ἑλληνισμός πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εὐρίσκετο σὲ παρακμῇ – ἄποψι τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε ἡ καθηγῆτρια τῆς Βυζαντινῆς Φιλολογίας κ. Ἀγνή Βασιλικοπούλου –, τονίζοντας ὅτι αὐτὴ τὴν ἀκμὴ ἤλθε νὰ ἀνακόψῃ διαιώς ἡ ἵδρυση τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ ἡ ἐμφάνισι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπεβλήθη διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου, γεγονὸς ποὺ κατὰ τὸν ὁμιλητὴ ἀποδεικνύει, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἦσαν τοὺς πρῶτους μεταχριστιανικοὺς αἰῶνες μειοψηφία.

Ἀπέδειξε, ὅτι οἱ χριστιανοὶ δὲν κατεδίωξαν μόνο τὴν Ἑλληνικὴ θρησκεία, ὅπως ὑποστηρίζουν οἱ ἀπολογηταὶ τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ ἐν γένει τὸν Ἑλληνισμό καὶ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ ὅτι ὁ κατατρεγμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἐσυνεχίσθη μέχρι τέλους τῆς αὐτοκρατορίας. Ὅλη αὐτὴ ἡ ἐθνοκτονία-γενοκτονία τῶν Ἑλλήνων – εἶπε – εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα, τὸν πολιτισμὸ νὰ διαδεχθῇ ὁ μεσαίωνας καὶ τίποτε τὸ ἑλληνικὸ νὰ μὴν ὑπάρχει. Ἀπέδειξε δέ, ἀναφέροντας καὶ τὸν κανόνα τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου (*«Τοῖς τὰ ἑλληνικὰ διεξιούσι μαθήματα... Ἀνάθεμα»*), ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα διετηρήθη στὸ Βυζάντιο ἀπεστερημένη τῆς ἑλληνικῆς ἐννοιολογίας-ἀξιολογίας. Ἀνεφέρθη καὶ στὸ γεγονὸς, ὅτι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες τὸ 1821 στὸν ἀγῶνα τοὺς γιὰ τὴν ἀναβίωσι τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐξωβέλισαν τὸ Βυζάντιο καὶ τελείωσε τὸν λόγο τονίζοντας, ὅτι ἡ ὑποστήριξι τοῦ βυζαντινοῦ πολυεθνικοῦ κράτους σήμερα εἶναι ἐπιθυμητὴ ἀπ' τὸν διεθνεῖ ἐξουσιασμό, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ ἐπιβάλῃ τὸ πλανητικὸ κράτος, ἐφ' ὅσον τὸ Βυζάντιο ἀποτελεῖ τὴν πύλη τοῦ μεσαίωνα, ὅμοιον μὲ αὐτὸν ποὺ καὶ σήμερα ἐπιδιώκει.

Ὁ ἱστορικὸς-ἀρχαιολόγος καὶ συνεργάτης τοῦ «Δαυλοῦ» κ. Εὐ. Μπεξῆς ὑπεστήριξε, ὅτι ἡ μοίρα τῶν ἑλληνιζόντων ἐπὶ Βυζαντίου ἦτο ὁ δρόμος πρὸς τὴν Σκυθόπολιν (τόπος βασανιστηρίων). Ἐτόνισε – ἀπαντώντας οὐσιαστικά στὸν καθηγητὴ τῆς Θεολογίας στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν π. Γ. Μεταλληνό, ὁ ὁποῖος εἶχε ὁμιλήσει περὶ διαλόγου καὶ ὄχι διχασμοῦ –, ὅτι θὰ πρέπει νὰ ξεπεράσωμε τὸν διχασμὸ, ἀλλὰ, γιὰ νὰ ὑπάρξῃ διάλογος, δὲν θὰ πρέπει νὰ ξαναγίνῃ ἀναφορὰ σὲ εἰδωλολατρία, διότι εἰδωλολατρία στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα δὲν ὑπῆρχε, πρᾶγμα ποὺ ἀπεδέχθη ὁ πατὴρ Γ. Μεταλληνός. Ἐν συνεχείᾳ ἀνεφέρθη στὴν *Παλαιὰ Διαθήκη*, τονίζοντας ὅτι δὲν ὑπάρχει πιὸ ἐξουσιαστικὸ βιβλίον ἀπ' αὐτό, ποὺ μὲ τὸν περιούσιο λαὸ ἐλέφ. Γιαχβὲ καθερώνει τὸν ρατσισμό καὶ τὸν φασισμό: Οἱ Ἑβραῖοι ἐξωλόθρευναν λαοὺς μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ των. Ἀνέφερε καὶ τὸ γνωστὸ ἀπόσπασμα: *«ἔσται Κρήτη νομὴ ποιμνίων καὶ μάνδρα προβάτων»* καὶ τὸ *«καὶ ἐξεγερῶ τὰ τέκνα σου, Σιών, ἐπὶ τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων καὶ θέλω ἀφαιρέσει τὸ αἷμα αὐτῶν ἐκ στόματος καὶ τὰ δελύγματα αὐτῶν ἐκ μέσου ὁδόντων αὐτῶν»* (Ζαχαρίας, Θ 20). Ὁ πατὴρ Γ. Μεταλληνός ἀρχικῶς ὑπεστήριξε, ὅτι τὸ ἀπόσπασμα *«εἶναι ἀλληγορικό»*. Ἀντικρουσθεῖς ὁμως ἰσχυρίσθηκε ἐν συνεχείᾳ, ὅτι *«εἶναι νόθος»*. Ὁ κ. Μπεξῆς ἐπρότεινε τότε, ἐφ' ὅσον εἶναι νόθος, ν' ἀποδληθῇ καὶ ἐξήτησε ν' ἀποδληθοῦν καὶ ὅλα τὰ ἀνθελληνικά ἀποσπάσματα τῆς *Παλαιᾶς Διαθήκης*, πρῶτασι τὴν ὁποίαν ἀπεδέχθη ὁ πατὴρ Γ. Μεταλληνός. Ἐν συνεχείᾳ ὁ κ. Μπεξῆς ἀντέκρουσε τὴν ἄποψιν τοῦ π. Γ. Μεταλληνοῦ, ὅτι ὁ Γεννάδιος Σχολάριος ἦτο φιλέλληνας καὶ ὅτι, ὅταν ἔλεγε, πῶς, *«ἂν καὶ μιλῶ ἑλληνικά, δὲν εἶμαι Ἕλληνας»*, ἐννοοῦσε «εἰδωλολάτρη», ὅπως ὁ Πλήθων – διαβάζοντας τὰ ὅσα ἀνθελληνικά ἐπρόσταξε ὁ Σχολάριος, δηλ.: *«Τοὺς γοῦν δυσσεβεῖς καὶ ἀλάστορας (καταραμένους) τοῦτους ἑλληνιστὰς... ἐξαγάγετε τῆς παρούσης ζωῆς»*. Παρενέθη τότε καὶ ὁ κ. Γ. Μουστάκης, ὁ ὁποῖος ἐπεχείρησε ν' ἀντικρούσῃ τὴν ἄποψιν τοῦ π. Γ. Μεταλληνοῦ. Στὴ συνέχεια τοῦ λόγου του ἀνέφερε σημαντικώτατο ἀπόσπασμα, ἀπ' τὸ ὁποῖο ἀπεδεικνύετο, ὅτι τὸν 13ο αἰ – ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία κατὰ πολὺς ἑλληνοθήρησκι καὶ ἑλληνίζοντες δὲν ὑπῆρχαν – ὑπῆρχαν Ἕλληνες (ὄχι Χριστιανοί) στὸ Βυζάντιο, ποὺ ἀποτελοῦσαν ξεχωριστὴ μερίδα καὶ συνομιλοῦσαν μὲ Ὁρθοδόξους. Ἐτόνισε, ὅτι ποτὲ δὲν ὑπῆρξαν σφαγὲς Χριστιανῶν ἀπὸ Ἕλληνες, ἀλλὰ τὸ ἀντίθετο, διαβάζοντας καὶ ἀπόσπασμα ἀπ' τὴν ἀπόκρυφη ἱστορία τοῦ Προκοπίου.

Παραπέμποντας σὲ βιβλίον τοῦ π. Γ. Μεταλληνοῦ διευκρίνισε, ὅτι ἡ χρῆσι τῆς ἑλληνικῆς

γλώσσας απ' τοὺς Πατέρες δὲν ἀποδεικνύει, ὅτι αὐτοὶ ἀπεδέχοντο τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, κατὰ εἰς τὸ ὁποῖο συμφώνησε καὶ ὁ π. Γ. Μεταλληνός. Ὁ κ. Ε. Μπεξῆς τελείωσε λέγοντας μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶναι οἰκουμενικὸς καὶ ὅτι πάνω σ' αὐτὸν ἐστηρίχθησαν ὅλες οἱ ἀξίες τῆς ἀνθρωπότητος (διάλογος, δημοκρατία, μαθηματικά, θέατρο, ἀθλητικά, φιλοσοφία). Ὁ Βυζαντινὸς πολιτισμὸς –ὑπεγράμμισε– τί προήγαγε, τὸ ὁποῖο θὰ λάβῃ ὁ Γάλλος, ὁ Ἀγγλος καὶ ὁ οἰοσδήποτε, γιὰ νὰ οἰκοδομήσῃ καὶ νὰ προχωρήσῃ;

Ὁ δρ. Θεολογίας καὶ Κοινωνιολογίας Γ. Μουστάκης ἀνέφερε, ὅτι, ἐφ' ὅσον ὁ Ἰησοῦς εἶπε, μόλις εἶδε Ἕλληνες μαθητές, «νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», μὲ ποιὸ δικαίωμα τὸ ἱερατεῖο τοῦ Βυζαντίου κατεδίκασε τοὺς Ἕλληνες ὡς εἰδωλολάτρες, μ' ἀποτέλεσμα τὸ ὄνομα Ἕλλην νὰ καταστῇ ταυτόσημο τοῦ εἰδωλολάτρη, καὶ μὲ ποιὸ δικαίωμα ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύ-



Παπᾶ Γεώργιος Μεταλληνός (ἀνταλλάσσοντας χειραψία μὲ τὸν συνεργάτη τοῦ «Δ» κ. Ε. Μπεξῆ κατά τὴν διάρκεια τοῦ Συνεδρίου): «Ὁ Δαυλὸς εἶναι ἓνα λαμπρότατο περιοδικό».

νοδος ἔγραφε στὸ συνοδικό της: «ἀνάθεμα εἰς τοὺς εὐσεβεῖαν ἐπαγγελλομένους τὰ τῶν Ἑλλήνων δυσσώδη καὶ δυσσεβῆ δόγματα»; Ἐχαρακτήρισε τὸ Βυζάντιο ὡς ἐλέφ Θεοῦ μοναρχία, ὡς καισαροπαπικὸ καὶ θεοκρατικὸ καὶ ἐτόνισε, ὅτι ὅλες οἱ ἐκκλησίες ὀφείλουν νὰ ὁμολογήσουν τὴν βία, ποὺ ἐξήσκησαν κατὰ τῶν ἀντιπάλων τους. Καὶ πρώτη ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ὀφείλει νὰ ζητήσῃ ἀπ' τὰ σπασμένα ἀγάλματα καὶ ἀπ' τοὺς κατεστραμμένους ναοὺς συγγνώμη.

Ἡ καθηγήτρια Βυζαντινῆς Φιλολογίας, Ἀγνή Βασιλικοπούλου ὑπεστήριξε τὴ βυζαντινὴ περίοδο. Ὡμίλησαν ἐπίσης οἱ κ.κ. Ι. Χαραλαμπίδης, Τρύφων Κωστόπουλος, Π. Μαρίνης, Βλ. Ρασσαῖς καὶ ὁ πατὴρ Εὐ. Σκορδάς.

Ὁ πατὴρ Γ. Μεταλληνός δὲν ἔκαμε συγκεκριμένη εἰσήγησι, ἀλλὰ προσεπάθησε ν' ἀντικρούσῃ ὅσα οἱ προλαλήσαντες ἀνέφεραν.

1) Παρεδέχθη τὰ ἐγκλήματα, ποὺ διέπραξαν οἱ Χριστιανοὶ κατὰ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν πρωτοβυζαντινὴν περίοδο, προσπαθώντας νὰ μειώσῃ κάπως τὴν ἔκτασί τους. Παρεδέχθη δέ,

ὅτι ὑπάρχουν διαφορές μεταξύ Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ.

2) Εἶπε, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ δὲν κατέστρεφαν τὰ ἱερά, ἀλλὰ ἔκτιζαν ἐπ' αὐτῶν χριστιανικὲς ἐκκλησίες...

3) Ἀνεφέρθη στὸ γεγονός τῆς ἀπογυνώσεως τῆς Ἀττικῆς ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ἀγάλματα. Ὅμως κατὰ τὸν π. Μεταλληνὸ τὰ ἀγάλματα αὐτὰ μετεφέρθησαν στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ συνεπῶς ἐσώθησαν. (Σ.σ.: Τὰ ἀγάλματα αὐτὰ ἐκλάπησαν ἀπ' τὸν Μ. Κωνσταντῖνο καὶ μετεφέρθησαν στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου ὅμως τὰ κατέστρεψε ἀργότερα ὁ Ἰουστινιανὸς (Χέρτσμπεργκ). Οἱ Χριστιανοὶ διὰ τοῦ Ἀλαρίχου καὶ τῶν μοναχῶν ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν, ἀφάνισαν κυριολεκτικῶς ὅλη τὴν Πελοπόννησο τόσο σὲ πληθυσμὸ ὅσο καὶ σὲ μνημεῖα καὶ ἀγάλματα, γιὰ νὰ ἔλθῃ μὲ νέο διάταγμα («ἐς ἔδαφος φέρειν») ὁ αὐτοκράτωρ Ἀρκάδιος καὶ νὰ δώσῃ τὸ τελειωτικὸ χτύπημα γιὰ τὰ μνημεῖα).

4) Ὑπεστήριξε, ὅτι ὁ ὅρος «Γιαχβε» εἶναι ταυτόσημος μὲ τὸν ὅρο «θεός» κατὰ τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἀντίληψη.

(Σ.σ.: Οἱ Ἕλληνες δὲν ἐθεωροῦσαν τὸν θεὸ (ἢ θεοὺς) ὡς ὑπερφυσικὴ ἐξωσυμπαντικὴ ὄντοτητα, ἢ ὅποια ἐπλάσε δῆθεν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸν κόσμον ἐντὸς 6 ἡμερῶν – ἀντίληψη ποῦ, ὡς γνωστόν, μόλις ἐπεκράτησε, ἐπεκράτησε καὶ ὁ μεσαίωνας – ἀλλὰ ἐθεωροῦσαν τοὺς θεοὺς ἐνδοσυμπαντικούς καὶ τὸ σύμπαν αὐθύπαρκτο, αὐτογέννητο καὶ αὐτοδημιουργητό: Γράφει ὁ G.M.A. Grude στὸ ἔργο του «*Plato's thought*» ἀναφερόμενος στὶς ἀντιλήψεις τοῦ Βιλαμόδιτς: «*Ἡ ἑλληνικὴ λέξι θεὸς δὲν εἶναι κατ' οὐδένα τρόπο ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἀγγλικὴ λέξι «God».* "Ὅταν οἱ Χριστιανοὶ λέγουν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη... θεωροῦν ὡς δεδομένη τὴν ὑπαρξὶ ἐνὸς μυστηριώδους ὄντος, τοῦ Θεοῦ... Οἱ Ἕλληνες συνήθως ἀλλάζουν τὴν τάξι, θὰ ἠδύναντο νὰ ποῦν, ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι θεός... δὲν ὑποδηλώνουν τὴν ὑπαρξὶ οἰασθῆποτε μυστηριώδους θεότητας».

5) Ἐχαρακτήρισε τὸν «Δαυλὸ» «λαμπρότατο περιοδικό». (Σ.σ.: Ὁ π. Γ. Μεταλληνὸς δύο χρόνια πρὶν ἐχαρακτήριζε τὸν «Δαυλὸ» ὡς «περιοδικὸ τοῦ παγανιστικοῦ αἵσχους» καὶ «φασιστικὸ-μασονικὸ καὶ ἐθνικιστικὸ παρὰλήρημα»: δὲς «Δαυλόν», τ. 161, σελ. 9635).

6) Παρεδέχθη, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἦσαν εἰδωλολάτρεις. Ὁ κ. Μπεξῆς ἔθεσε, ὅπως προαναφέραμε, ὡς ὅρο, γιὰ νὰ ὑπάρξῃ διάλογος μεταξύ Χριστιανῶν καὶ Ἑλλήνων νὰ μὴ ξαναναφερθῇ ὁ χαρακτηρισμὸς «εἰδωλολάτρης» τόσο γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνες ὅσο καὶ γιὰ τοὺς σύγχρονους μελετητὲς τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ὅρο ποῦ ἀπεδέχθη ὁ π. Γ. Μεταλληνὸς. Ὑπενθυμίζομε ὅμως, ὅτι πρὸ δύο χρόνων ὁ π. Γ. Μεταλληνὸς ἐχαρακτήρισε τὴν ἑλληνικὴ περὶ θεοῦ ἀντίληψη ὡς «εἰδωλολατρικὴ προβολὴ τῆς ἀνθρώπινης προλήψεως καὶ θεοποίησός της» (δὲς «Δαυλόν», τ. 166, σελ. 9920) καὶ τοὺς συνεργάτες τοῦ «Δαυλοῦ» ὡς «εἰδωλολάτρες»: «Δαυλός» τ. 161).

7) Συμφώνησε μὲ τὴν ἀποβολὴ τῶν ἀνθελληνικῶν χωρίων τῆς *Παλαιᾶς Διαθήκης*.

(Ὑπενθυμίζομε, ὅτι ὁ «Δαυλός» διὰ ἀνοικτῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐζήτησε τὴν ἀποβολὴ ἀπὸ τὰ ἱερά κείμενα τῆς θρησκείας τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἴτε ὀλοκληροῦ τῆς *Παλαιᾶς Διαθήκης* εἴτε ἀποσπασμάτων, ποὺ στρέφονται κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ: «Δαυλός», τ. 137. Ἄς ἐλπίσωμε, ὅτι ὁ π. Μεταλληνὸς δὲν θ' ἀθετήσῃ τὴν ὑπόσχεσί του αὐτὴν καὶ ὅτι θὰ συμβῶλῃ, ὥστε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ν' ἀποκηρύξῃ καὶ νὰ ἀποβάλῃ τὰ ἀνθελληνικὰ αὐτὰ ἀποσπάσματα τῆς *Παλαιᾶς Διαθήκης*).

Αὐτὰ σὲ γενικὲς γραμμὲς συνέδησαν στὸ συνέδριο. Δυστυχῶς ἔνεκα τῶν ἐκτεταμένων χρονικῶν εἰσηγήσεων ὠρισμένων ὁμιλητῶν δὲν ἔμεινε ἀρκετὸς χρόνος γιὰ συζήτησι μεταξύ των. Πάντως στὸ συνέδριο ὑπῆρξε κοσμοσυρροή, μ' ἀποτέλεσμα πολλοὶ θεαταὶ νὰ μείνουν ὄρθιοι, ἐνῶ ἄλλοι ν' ἀποχωρήσουν.

Μάριος Δημόπουλος - Ἀπολλώνιος

Αὐτοκτονικά «πιστεύω»

Τὸ πέρασμα τοῦ κομήτη Χείλ-Μπόπ συνεδέθη μὲ τὴν ὁμαδικὴ αὐτοκτονία 39 μελῶν τῆς αἰρέσεως «Πύλη τοῦ Οὐρανοῦ». Δυστυχῶς στὴν τόσο ἀνεπτυγμένη ἐποχὴ μας ἡ παιδεία σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο δὲν ἀποτελεῖ στήριγμα τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ τοὺς ὁδηγεῖ σ' ἓναν ἀνατολισμόν, ποὺ εὐθύνεται γι' αὐτὲς τὶς ἀκραῖα μεσαιωνικὲς ἐκφράσεις.

Προφῆτες, ἰδρυτὲς αἰρέσεων, δοοῦν καὶ διατείνονται, ὅτι εἶναι οἱ κάτοχοι τῆς μοναδικῆς ἀλήθειας. Κι ἂν σήμερα αὐτὴ ἡ πίστις τοὺς ὁδηγεῖ στὴν αὐτοκτονία, τίποτα δὲν ἐγγυᾶται, ὅτι στὸ μέλλον ἡ ἄσκησις ὁμότατης βίας θ' ἀποτελέσῃ τρόπον ἐνέργειας τῶν μελῶν τους.

Ἄλλωστε κύριο χαρακτηριστικὸ ὅλων τῶν ἀνατολικῶν καὶ ἀνατολιζόντων θρησκειῶν καὶ αἰρέσεων εἶναι ἡ περιφρόνησις τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Καὶ ἂν αὐτὸ ἐξυπηρετῇ τοὺς ἐξουσιαστὲς, κατανοοῦμε τὸν διωγμὸ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, ποὺ θέλει τὴν παιδεία καὶ τὴν γνῶσιν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

Α.Κ.**Τὸ πλαστὸ «Ἡμερολόγιο»**

Τὰ παιδιὰ μας θὰ διδαχθοῦν στὰ σχολεῖα μας γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ τὶς τραγικὲς ἱστορίες τῆς Ἄννας Φράνκ, ὅπως αὐτὲς ἔχουν καταγραφῇ στό... «Ἡμερολόγιό» της, καί, καθὼς εἶναι φυσικό, θὰ συγκινηθοῦν, θὰ κλάψουν, θ' ἀγανακτήσουν μὲ τὰ παθήματα τῶν δύσμοιρων Ἑβραίων.

Κι ὅμως τὸ «Ἡμερολόγιο» αὐτὸ οὐδεμίαν σχέσι ἔχει μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν τάχα συγγραφέα τοῦ Ἄννα Φράνκ. «Τὸ ἐγκληματικὸ ἐργαστήριον, ποὺ διεξήγαγε πραγματογνωμοσύνη κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Ἀγγλοῦ ἱστορικοῦ Ντεϊδιντ Ἰρδινγκ, ἀπεφάνθη, ὅτι τὸ ἐν λόγω «Ἡμερολόγιο» ἐγράφη τὸ 1951, ἐνῶ ἡ τάχα συγγραφεὺς ἀπέθανε τὸ 1945.» Ἀρα κάποιοι ἄλλοι τὸ ἔγραψαν καὶ τοῦ ὅσων αὐτὴ τὴν ἐμπορικὴ μορφή, ὥστε νὰ πλοντίσῃ τόσο ὁ πατέρας της ὅσο καὶ τὸ ἴδρυμα «Ἄννα Φράνκ» (Ροζέ Γκαρωντύ)...

Οἱ λαοὶ ὥστόσο τὸ ἀγκάλιασαν μὲ ἐνθουσιασμὸ πρὸς ἐπαλήθευσιν τοῦ Συνεσίου, ποὺ λέγει, ὅτι «Οἱ λαοὶ φιλοῦν τὸ ἐξαπατᾶσθαι...» ἐπόμενο λοιπὸν εἶναι καὶ οἱ Ἑβραῖοι νὰ ἐξαπατοῦν αὐτούς.

Σ.Π.**Ὁ Κινέζος πρῶτος**

Ἕνας κινέζος μαθητὴς ἦρθε πρῶτος στὸ μάθημα τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν στὶς εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις τῆς πολιτείας τῆς Νέας Νότιας Οὐαλλίας (Σύδνεϋ) στὴν Αὐστράλια. Πρόκειται γιὰ τὸν 18χρονο Νταϊήνιντ Λάμ, ποὺ πῆρε ἄριστα.

Ὁ Νταϊήνιντ Λάμ διδάσκεται ἀρχαῖα ἑλληνικὰ τὰ τελευταῖα πέντε χρόνια καί, ὅπως δήλωσε, «τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ προκαλοῦν δέος. Εἶναι μία γλῶσσα τόσο ὁμορφὴ καὶ τόσο ἐκφραστικὴ. Νομίζω, πὼς ὅλοι οἱ μαθητὲς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἀξίζει νὰ μελετήσουν τὴν ἀρχαῖα Ἑλληνικὴ καὶ νὰ γνωρίσουν ἀπὸ πρῶτο χέρι τοὺς ἀπαράμιλλους κλασσικοὺς συγγραφεῖς». Ἐμεῖς δὲν χρειάζεται νὰ προσθέσουμε οὔτε μία λέξη.

D.Th.

Ναὸς μετεωρίτης

Σὲ οἰκοδομικὸ ὕλικό μετέτρεψε ἓνα θαυμαστὸ καὶ ἀνεκτίμητης ἀξίας φυσικὸ μνημεῖο ἡ ἡγουμενὴ τῆς Μονῆς Ἁγίου Ραφαὴλ Λέσβου κ. Εὐγενία Κλειδαρᾶ. Συγκεκριμένα χρησιμοποίησε τεμάχια ἀπὸ μετεωριτικὸ ὕλικό, ποὺ βρίσκεται στὴν λεσβιακὴ ὑπαιθρο, γιὰ νὰ κτίσῃ ναὸ μέσα σὲ στρατόπεδο, ἐπεκτείνοντας κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸ καὶ ἀναβαθμίζοντας τὶς δημόσιες σχέσεις της. Τώρα βέβαια, ἐὰν ἓνας κοινὸς θνητὸς δίχως «μπάρμπα στὴν Κορώνια» μεταβῇ στὸν χῶρο «Ἀράπη Πέτρες» καὶ τολμήσῃ ν' ἀφαιρέσῃ ἔστω ἓνα κυβικὸ μέτρο ἀπ' αὐτές, θὰ συλληφθῇ, ἐφ' ὅσον γίνῃ ἀντιληπτὸς, θὰ ὀδηγηθῇ στὸ αὐτόφωρο καὶ θὰ κατηγορηθῇ γιὰ τὴν πράξη του. "Ὅλ' αὐτὰ θὰ τὰ ὑποστῇ ἀπὸ αὐτοὺς ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους «ἐπισήμους», οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν τελετὴ ἐγκαινίων τοῦ ἐν λόγῳ ναοῦ χειροκροτοῦσαν καὶ ἐπιβράδευαν τὸ κατόρθωμα τῆς κ. Κλειδαρᾶ. Ἄς δοῦν ὁ καθένας τὰ συμπεράσματά του.

M.M.

Ἑλληνες Γάλλοι

Στὶς Μεσογειακὲς ἀκτὲς τῆς Γαλλίας, κοντὰ στὴ Μασσαλία, ὑπάρχει ἡ πόλη Ἄγκντ, ἡ ὁποία ἰδρύθηκε ἀπὸ τοὺς Μεγαρεῖς κατὰ τὸν 5ο π.Χ. αἰῶνα. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλης ἀναγνωρίζουν τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τους καὶ εἶναι ἰδιαίτερα περηφάνοι γι' αὐτό. Ὁ δήμαρχος τῆς πόλης πρόσφατα ἀνεκοίνωσε («Ἐλευθεροτυπία» 25/2/97), ὅτι προτίθενται νὰ δημιουργήσουν ἐντὸς τῆς Ἄγκντ ἓνα «ἀρχαιοελληνικὸ χωριό», ποὺ θὰ δείχνῃ τὴν μορφὴ τῆς πόλης κατὰ τὰ ἀρχαῖα χρόνια, καὶ ἐτόνισε: «Δὲν θέλουμε νὰ φτιάξουμε κάτι ψεύτικο ἀλλὰ ἓνα πραγματικὸ ἱστορικὸ μνημεῖο, ποὺ νὰ ἀντανακλᾷ τὸ παρελθόν μας».

Τὸ ἀρχαῖο ὄνομα τῆς πόλης, αὐτὸ ποὺ ἔδωσαν στὴν ἀποικία τους οἱ Μεγαρεῖς, ἦταν «Τύχη Ἀγαθὴ» (Ἄγκντ). Σήμερα εἶναι τὸ μεγαλύτερο θέρετρο τῆς Εὐρώπης, ἀφοῦ δέχεται καθημερινῶς 250.000 ἐπισκέπτες. Ἐντὸς τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ, ποὺ ὀδηγεῖ στὴν πόλη, ὑπάρχει πινακίδα, ποὺ πληροφορεῖ τοὺς ἐπισκέπτες, ὅτι εἰσέρχονται σὲ ἑλληνικὴ πόλη. Φαίνεται, ὅτι τὸ προνόμιο τῆς ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἀποτελεῖ ἀνὰ τὸν κόσμο πηγὴ περηφάνειας καὶ πολιτισμικῆς αὐτογνωσίας, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἐλλαδικοὺς ρωμιοσυνιστές, ποὺ τὴν θεωροῦν μίasma καὶ ντροπὴ.

Π.Α.Κ.

Ἱερὴ παιδευαστία

Διεθνῇ σύνοδο ἐναντίον τῆς παιδευαστίας συνεκάλεσε ἡ Ἰντερπόλ στὸ Μπουένος Ἀγιρὲς τῆς Ἀργεντινῆς. Καλὴ ἡ προσπάθεια τῆς Ἰντερπόλ, ἀλλὰ τί νὰ σοῦ κάνῃ μία ὑπηρεσία (ἔστω καὶ διεθνῆς), ὅταν τὴν παιδευαστίαν ἠυλόγησε ὁ Γιάχβι; Ἄς θυμηθοῦμε τὴν μικρὴ παρθένον Ἀδισάγ, τὴν Σωμανῖτιν, ποὺ τὴν ἠνάγκασαν νὰ κοιμᾶται μετὰ τοῦ γέροντος Δαυίδ, γιὰ νὰ τὸν «ξεσταίνῃ» τὰ κοῦρα βράδνα. Ἦταν μάλιστα «... καλὴ ἕως σφόδρα καὶ ἦν θάλλουσα τὸν βασιλέα καὶ ἐλειτούργει αὐτῷ...». (Βασιλειῶν Γ, Α, 4). Ἄντε μετὰ οἱ ἐγκόσμοι νὰ τὰ δάξουν μὲ τὶς θεϊκὲς προσταγές.

Ματαιότης ματαιότητων!

A.K.

ΕΛΛΗΝΙΚΟΤΗΤΑ ΚΙ ΟΧΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΙΣΜΟ ΠΡΟΚΡΙΝΟΥΝ ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ

[Η νεοϊδρυθείσα «Πρώτη Έλληνοαμερικανική Φιλική Έταιρεία» ("First Hellenic - American Society of Friends, Inc." 641 Fifth Avenue, Suite 388, New York, N.Y. 10022, τηλ. (212) 4866338, Fax (212) 486-6480· βλ. και «Δαυλόν», τ. 184, σ. 11199) έδημοσίευσε στο φύλλο της 21ης Μαρτίου 1997 της γνωστής όμογενειακής έφημερίδας της Ν. Υόρκης, «Έθνικός Κήρυξ» ανακοίνωση, ύπογραφέμενη από τον πρόεδρό της κ. Ίω. Καραγυρό, στην όποία υπάρχουν ιδεολογικά στοιχεία πρωτοφανή για την παράδοση της Έλληνικής Διασποράς. Λόγω του μεγάλου ενδιαφέροντός της, ιδιαίτερα σ' ό,τι άφορα την διάκριση μεταξύ έλληνικότητας και βυζαντινισμού, κρίνουμε σκόπιμο να αναδημοσιεύσουμε στον «Δ» τα κύρια σημεία της ανακοινώσεως της Πρώτης Έλληνοαμερικανικής Φιλικής Έταιρείας].

«... Πράγματι ό Χριστιανισμός ίππευσε τό άρμα του Έλληνισμού και φωταγώγησε την ανθρωπότητα (βλ. καθολικούς, προτεστάντες), αλλά κάπου οί δικοί μας θρησκευτικοί ήγέτες ξεχασαν τό άρμα και για αιώνες συνέχιζαν και συνεχίζουν τους διωγμούς των Έλλήνων. Να φέρουμε στην μνήμη μας τον Θεοδόσιο, τον Κωνσταντίο, τον Ίουστινιανό, τον Ίάκωβο και τόσους άλλους, που έκλεισαν τις Έλληνικές φιλοσοφικές σχολές, κατέστρεψαν και λεηλάτησαν τά πάντα, κατάργησαν τους Όλυμπιακούς άγώνες, δολοφόνησαν πλήθη Έλλήνων, γιατί παρέμειναν Έλληνες. Έκαιγαν διβλιοθήκες, είδαν τον Χριστιανό Άλάριχο να παραδίδει στο πύρ όλόκληρη την Νότια Έλλάδα.

Κατέστρεψαν και συνεχίζουν να καταστρέφουν τά άριστουργήματα του Πλάτωνα και άλλων μεγάλων Έλλήνων άνδρων. Δέν δίστασαν να δολοφονήσουν ή να φυλακίσουν Έλληνες πιστούς στην φυλή τους (βλ. Κολοκοτρώνη, Μακρυγιάννη). Κατάφεραν να φυτέψουν τον έφιαλισμό στους Έλληνες, να διαβρώσουν την κοινωνία και τέλος άνέθεσαν την ήγεσία μας στους κληρικούς. (Τόσο μάς ύπολογίζουν οί έξουσιαστές). Μας έχουν ίσοπεδώσει ψυχικά και άνήμποροι τώρα ταπεινά δεχόμαστε την περιφρόνησή τους. Δέν είναι άραγε αύτή ή πραγματικότητα της σημερινής κατάστασης; Τά άποτελέσματα μιλούν μόνα τους.

Ό Έλληνισμός ζει έποχή "Βυζαντινής" ύποδούλωσης έδω στην Άμερική, χωρίς Έλληνική ταυτότητα, χωρίς γλώσσα, χωρίς παράδοση.

Οί πρώην θρησκευτικοί ήγέτες κατάφεραν να άφελληνίσουν τό Έλληνικό στοιχείο έδω στην Άμερική, προωθώντας την σχέση με την έκκλησία και καταπνίγοντας κάθε έπαφή με τό άθάνατο Άρχαίο Έλληνικό Πνεύμα, τό όποιο είναι ή Άρχή, ή ίδια ή παράδοση, ή γεννήτρια δύναμη "του ώραιού, του μεγάλου και του άληθινού" σύμφωνα με τά λόγια του ποιητή. Ό σημερινός Έλληνοαμερικανός δέν άκούει παρά μόνο λόγια χωρίς ουσία, ύποσχέσεις και κούφια συνθήματα, που ξέρεi πολύ καλά, πώς δέν πιάνουν τόπο. Τι κοροϊδία άλήθεια να "συμπίπτει" αυτές τις μέρες έκθεση ύπό την αιγίδα του έπίσημου Έλληνικού (;) κράτους για την «Δόξα του Βυζαντίου» στο Μητροπολιτικό Μουσείο της Νέας Υόρκης...

Η όργάνωσή μας έχει έργαστεί σκληρά για την διαφώτιση και την ενημέρωση του Έλληνοαμερικανού. Τους γνωρίσαμε και τους ζήσαμε όλους, και δέν θα άνεχθοίμε άλλες ύποσχέσεις και κοροϊδίες. Η Φιλική Έταιρεία θα δουλέψει ακόμη πιο σκληρά, ώστε να μπορέσει να έξυπηρετήσει καλύτερα τον πραγματικό σκοπό, που είναι τά Άρχαία Έλληνικά ιδεώδη».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

‘Ο διωγμός του Ν. Καζαντζάκη από την ‘Εκκλησία της ‘Ελλάδος



‘Αρχίζουμε την πραγμάτευση του θέματός μας με τὰ δημοσιογραφικά ρεπορτάζ, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν δεκαετία 1950-1960 κάλυψαν τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ Νίκου Καζαντζάκη.

‘Όταν ὁ λογοτέχνης-συγγραφέας δημοσίευσε τὸν «*Καπετὰν Μιχάλη*» καὶ τὸν «*Τελευταῖο Πειρασμό*», ἡ ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ ἱεραρχία κυριολεκτικὰ ξεσηκώθηκε. ‘Η ταραχὴ καὶ ἀναταραχὴ στὴν ποιμαντικὴ δεσποτικὴ κορυφὴ ἔφερε τὸν πανικὸ στὴν λαϊκὴ βάση τῆς ἐκκλησιαστικῆς πυραμίδας. ‘Η ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα «*Ἑστία*» φιλοξένησε πύρινα ἄρθρα διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν. ‘Ομόφωνα ζητοῦσαν τὴν κεφαλὴ τοῦ διανοοῦμενου-συγγραφέα ἐπὶ πίνακι. Οἱ σοφές κατὰ τ’ ἄλλα, πλὴν ὅμως γεμάτες ἀπὸ ἐμπάθεια κεφαλές τό-

σο τοῦ ὀρθόδοξου ὅσο καὶ τοῦ ἐτεροδόξου ἐκκλησιαστικισμοῦ ἐκφράστηκαν ἐπιθετικὰ ἐναντίον τῶν ἔργων τοῦ συγγραφέα. Οἱ ‘Ελληνορθόδοξοι ἀρχιεπίσκοποι ‘Αθηνῶν, Κύπρου, ‘Αμερικῆς μὲ δηλώσεις τους σὲ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες ἔστειλαν «εἰς τὸ πῦρ τὸ ἔξωτερον» τὸ ἔργο τοῦ Νίκου Καζαντζάκη «*Ὁ τελευταῖος πειρασμός*» (ἐφημερίδες «*Βραδυνή*», «*Ἑστία*», «*Ἐθνικὸς Κήρυξ*», Χριστούγεννα 1954).

‘Εκεῖνος ὅμως, ὁ ὁποῖος ὑπερέβη κάθε λογικὴ καὶ κάθε μέτρο τοποθέτησης ἐναντίον ὄχι μόνον τῶν κειμένων ἀλλὰ καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ προσώπου τοῦ συγγραφέα, ἦταν ὁ τότε ἱεροκέρυξ τῆς ‘Αρχιεπισκοπῆς ‘Αθηνῶν Αὐγουστῖνος Καντιώτης, τότε ἀρχιμανδρίτης (καὶ νῦν μητροπολίτης Φλωρίνης). ‘Ο κληρικὸς αὐτὸς ἔγραψε στὸ διδλίο του «*Ἀντιβλασφημικὸς Ἀγῶνας*», ‘Αθήνα 1955, (σελ. 97): «*Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ ‘Ελληνικὸς λαὸς θὰ τελέσῃ κοινωνικὸν ἐξαγνισμόν καίων δημοσίως τὰ διδλία τοῦ ἀντιχρίστου Καζαντζάκη*».

Βέβαια ἐπειδὴ πᾶσα προφητεία μετὰ Χριστὸν εἶναι πολὺ ἀμφίβολη, ἔτσι καὶ στὴν περίπτωση τοῦ κ. Αὐγουστίνου Καντιώτη ἔχει νὰ ἐπισημάνῃ ὁ κάθε παρατηρητής, ὅτι 40 χρόνια μετὰ τὸν διωγμὸ τοῦ Νίκου Καζαντζάκη κάπου 100 δρόμοι σ’ ὁλόκληρὴ τὴν ‘Ελλάδα φέρουν τ’ ὄνομά του καὶ πολλὲς προτομὲς κοσμοῦν διάφορες πλατεῖες τῆς ἐλληνικῆς ἐπικράτειας, τὸ δὲ καύχημα τοῦ Κρητικοῦ ἐπιδατικοῦ στόλου χωρητικότητος 1.800 ἐπιβατῶν ἀκούει στ’ ὄνομα «*Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ*». Ποῦ πῆγαν λοιπὸν οἱ Καντιωτικὲς προφητεῖες;

Δυστυχῶς ὅμως τὸ ἀντικαζαντζακικὸ κροῦσμα τοῦ ἱεροκέρυκα τῆς ‘Αρχιεπισκοπῆς ‘Αθηνῶν Αὐγουστίνου Καντιώτη δὲν ὑπῆρξε ἓνα μεμονωμένο φαινόμενο. ‘Εντελῶς ἀντίθετα οἱ ἔρευνες δείχνουν, ὅτι ὁ ἱεροκέρυξ μὲ τὶς θρησκευτικολαϊκὲς μετωπικὲς ὁργανώσεις, πὺν εἶχε ὁ ἴδιος κατασκευάσει, γιὰ νὰ «σιγοντάρουν» τὶς περιπετειώδεις ἐπιθέσεις του ἐναντίον τοῦ Καρναβάλου τῶν Πατρῶν, τῶν ἀθηναϊκῶν καλλιστειῶν, τῶν Τεκτονικῶν ὁργανώσεων, τῶν ‘Εβραϊκῶν συναγωγῶν, τῶν Μαρτύρων τοῦ ‘Ιεχωδᾶ, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον τῶν «*Λαίων*», «*Ρόταρ*», Προσκόπων κ.ἄ., ὄχι μόνον τὸ ἐπιδιωκόμενο ἀποτέλεσμα, δηλαδὴ νὰ μειωθοῦν, ἀλλ’ ἀντίθετα πολλαπλασιάσθηκαν οἱ ἐκτὸς χριστιανισμοῦ ὁργανώσεις. Τὸ πλήρωμα αὐτῶν τῶν Καντιωτικῶν ὁργανώσεων («*Μέγας Ἀθανάσιος*», «*Σταυρός*», «*Ἀντιβλασφημικὸς Ἀγὼν*»), προερχόμενο ἢ συνεργαζόμενο μὲ παρακρατικὲς ὁργανώσεις ὠργάνωσε μπροστὰ στὸν Καθεδρικό

Ναὸ Ἀθηνῶν δύο συλλαλητήρια ἐναντίον τοῦ Νίκου Καζαντζάκη τὴ Μεγάλῃ Ἑβδομάδᾳ τοῦ 1954. Ὁ κύριος σκοπὸς τῶν δύο αὐτῶν συλλαλητηρίων ἦταν, νὰ πάρῃ θέση κάτω ἀπὸ πίεση φυσικὰ τῶν δῆθεν ἐξοργισμένων ὀρθοδόξων χριστιανῶν ἢ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὡς ἀνωτέρα ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ ἐναντίον τοῦ συγγραφέα Νίκου Καζαντζάκη καὶ τοῦ ἔργου του.

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως, τοῦτο δὲν τὸ γνωρίζουμε, ἐξῆλθε «νικῶσα, ἵνα νικήσῃ» πύρρειον νίκη. Ἐξέδωσε ἀντικαζαντζάκεια ἀνακοίνωση γεμάτῃ ἀπειλὲς καὶ ὑπονοούμενα: «Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐξ αἰτίας τῶν τελευταίων ἐκδοθέντων διδλίων τοῦ Νίκου Καζαντζάκη «Καπετὰν Μιχάλης» καὶ «Ὁ τελευταῖος Πειρασμός» ἔγνω καὶ κατέγνω μέγαν σκανδαλισμὸν εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν εὐσεβῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν τῆς Ὀρθοδόξου Ἑλλάδος. Πρὸς τοῦτο ἤχθη εἰς ἀπόφασιν, ὅπως λάβῃ τὰ προσήκοντα κανονικὰ καὶ ποιμαντικὰ μέτρα πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐπιδημοῦντος κακοῦ. Ἀπαγορεύομεν συνοδικῇ ἀποφάσει τὴν ἀγορὰν, διάθεσιν καὶ διακίνησιν τῶν διδλίων τοῦ βλασφήμου συγγραφέως Νίκου Καζαντζάκη, ταῦτα πρὸς ἡθικὴν διαφύλαξιν τοῦ ποιμνίου. Τὸν δὲ συγγραφέα καλοῦμεν εἰς ἀνάνηψιν, μετάνοιαν, διόρθωσιν καὶ ἐπιστροφὴν τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν Ὀρθόδοξον ποίμνην. – Ἅγιον Πάσχα 1954. – Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Σπυρίδων. Πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου».

(Τὸ κείμενο αὐτὸ ἀνεγνώσθη στοὺς 7.000 ναοὺς καὶ μοναστήρια τῆς Ἑλλάδος).

Συνοδοιόπορος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἐμφανίσθηκε αὐτόκλητο τὸ ἐντυπο τῆς παραεκκλησιαστικῆς ὁργάνωσης θεολόγων «ΖΩΗ», ὁμώνυμο τῆς ὁργάνωσης. Ἐγραφε λοιπὸν ἡ «ΖΩΗ», «ὅτι μὲν ὁ Ν. Καζαντζάκης, γνωστὸς ἀπὸ δεκαετιῶν κομμουνιστῆς καὶ πρόθυμος πάντοτε ὑπηρετῆς τῆς κομμουνιστικῆς προπαγάνδας, θὰ ἐξηκολούθει νὰ γράφῃ, ὅπως εἶχε γράφει καὶ εἰς τὸ παρελθὸν ἐναντίον τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ κατὰ τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, τὸ ἐπεριμέναμεν. Εἶναι ἄλλωστε ἐντὸς τοῦ προγράμματος καὶ τῆς τακτικῆς τοῦ διεθνοῦς καὶ τοῦ ἐγχωρίου κομμουνισμοῦ ἡ ἀδιστακτοῦς πολεμικὴ ἐναντίον τῆς ὀρθοδοξίας» («ΖΩΗ», 3 Ἰουνίου 1954).

Τὸ κείμενο τῆς Συνοδικῆς ἐγκυκλίου προβλήθηκε τόσο ἀπὸ τὰ κρατικὰ ραδιόφωνα τοῦ Ἑθνικοῦ τότε Προγράμματος ὅσο καὶ τοῦ Σταθμοῦ Ἐνόπλων Δυνάμεων. Οἱ ἐφημερίδες, «Ἐστία», «Ἑθνικὸς Κήρυξ», «Βραδυνή», «Ἐμπρὸς» κ.ἄ. ὑψωσαν τὴν σημαία τοῦ ἱεροῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ «ἄθεου διεθνιστῆ», «μηδενιστῆ καὶ μασόνου» Νίκου Καζαντζάκη. Ἔτσι ἔδωσαν πλατεῖα προβολῇ στὸ ἀπειλητικὸ κείμενο τῆς Συνόδου, τὸ ὁποῖο ὡς δαμόκλειος σπάθη αἰωρεῖτο πάνω ἀπὸ τὴν κεφαλὴ τοῦ καταδιωκόμενου δημιουργοῦ τοῦ «Χριστοῦ Ξανασταυρώνεται».

Γράφουμε στὸ διδλίο μας «Ἡ γέννηση τοῦ Χριστιανοφασισμοῦ στὴν Ἑλλάδα», ἐκδόσεις «Κάκτος», Ἀθήνα 1983, σελ. 84: «Ἡ ἐγκύκλιος ἀπειλὴ-προειδοποίησις τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὸν Καζαντζάκη μοιρώσθηκε τὸ βράδυ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου τοῦ 1954 μέσα κι ἔξω στὶς κατὰμεστες ἀπὸ χριστιανούς ἐκκλησίες, μὲ σκοπὸ νὰ ξεσηκώσῃ τὶς μάζες. Τὰ φανατισμένα μορμολύκεια σήκωσαν τὴν ἐγκύκλιο ὡς «παντιέρα». Ἀλλὰ οἱ ἀφώτιστες λαϊκοθρησκευτικὲς μάζες μ' ἐπικεφαλῇ τοὺς «ἱστορικοὺς τοὺς» τοὺς καὶ διαιτητὴ τοῦ «μάτς» τὸν ἀρχιμανδριτὴ Ἀὐγουστῖνο Καντιώτη, ποὺ ἀντὶ σφυρίχτρας στὸ στόμα σφύριξε ἀρᾶς καὶ κατάρες μὲ τὶς χαρακτηριστικὰς λέξεις φανατισμοῦ ἀδυσσαλέου: «Ἡ Σύνοδος ν' ἀφορίσῃ τὸν ἄθεο μηδενιστὴ».

Αὐτὰ διεκήρυττε ὁ Αὐγουστῖνος Καντιώτης, ἡ δὲ ἄρχουσα τάξις τῶν Ἀκαδημαϊκῶν, ὅσο ζοῦσε ὁ μέγας πεζογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφέας, δὲν τοῦ εἶχε τίποτα ἀφιερῶσει, ἐνῶ σὲ λαθρόδιους συγγραφίσκους εἶχε ἀφειδῶς σκορπίσει τιμητικὰς διακρίσεις ἀφήνοντας ἔξω τῶν ἀκαδημαϊκῶν πυλῶν ὀνόματα ὅπως τοῦ Κωνσταντίνου Καδάφη, Νίκου Καζαντζάκη, Ἀγγελου Σικελιανοῦ, Γιάννη Ρίτσου, Γιώργου Σεφέρη,

Ὁδυσσέα Ἑλύτη, Φώτη Κόντογλου, Κώστα Βάρναλη, Κ. Ουράνη.

Βέβαια σ' ὅλα τοῦτα «ἔτεινεν εὐήκοον οὖς» ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη, ἡ ὁποία ἔκανε ὅ,τι μπορούσε, γιὰ νὰ δυσφημίση τὸν Καζαντζάκη στὶς Ἀκαδημίες τῆς Νορβηγίας καὶ Σουηδίας «ὡς ἐθνικὸν ὀλετήρα» («Ἑστία»), γιατί εἶχαν ἀκούσει στὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν, ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τοῦ Ἑλλαδικοῦ καὶ πρὶν ἅπ' ὅλους οἱ μυστικές ὑπηρεσίες τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Παλατιοῦ τῆς πολλῆς εὐλάβειας καὶ τῶν λιβανωτῶν, ὅτι στοὺς ὑποψήφιους νομπελίστες συγκαταλέγεται καὶ ὁ γιὸς τῆς Κρήτης μινωίτης Καζαντζάκης. Ἐπρεπε λοιπὸν πάση θυσίᾳ ν' ἀποκλεισθῇ τοῦ Νόμπελ ὁ Καζαντζάκης μ' ἓνα ἀπειλητικὸ γιὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἀξιοπρέπειάν του ἀφορισμὸ μ' ἐπιπτώσεις τραγικῆς στοῦ πρόσωπο καὶ στοῦ ἔργο τοῦ ἀνυπότακτου ἀετοῦ τῆς Κρήτης.

Λοιπὸν ἐγινε θόρυβος χυδαῖος καὶ ἐκκωφαντικὸς τῆς ἄλλοτε «σιωπηρῆς κοινῆς γνώμης», νῦν δὲ «ξεσηκωμένης» μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς Ἀπόστολο Δασκαλάκη, καθηγητὴ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας στοῦ Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, αὐτοδίδακτο εἰσηγητὴ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τὸν Σπύρο Μελά, λογοτέχνη καὶ τὸν ἱστοριοδίφην Ἀχιλλέα Κύρου. Ὅλοι λοιπὸν αὐτοὶ ἄσκησαν πιέσεις πᾶν ὅπου στὴν Ἱερὰ Σύνοδον ν' ἀφορίσῃ τὸν Καζαντζάκη.

Ὁ ἔθνοϊεραποστολικὸς μηχανισμὸς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κινήθηκε ν' ἀφορίσῃ τὸν Καζαντζάκη. Ὁ μόνος ποὺ ἀντέδρασε σ' ὅλα τοῦτα ἦταν ὁ Εἰρηναῖος μητροπολίτης Σάμου. Κατὰ τὴν συνεδρίαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὁ προαναφερθεὶς μητροπολίτης κατηγόρησε τὸν ἀμελέτητο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν Θεόκλητο, ὅτι στὴν διασύντη του ἐπάνω, προκειμένου νὰ κἀνῃ τὰ θελήματα τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Παλατιοῦ, ὑπέγραψε τὸν ἀφορισμὸ τοῦ ἔργου τοῦ Νίκου Καζαντζάκη «*Καπετὰν Μιχάλης, Μανρίδης*», δηλαδὴ συμπεριέλαβε στὸν τίτλο τοῦ ἔργου καὶ τ' ὄνομα τοῦ ἐκδότη... Τότε εἶναι, ποὺ ὁ λόγιος Εἰρηναῖος ἐξεμάνῃ καὶ κατηγόρησε τὸν Πρόεδρο τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅτι δὲν ἔχει διαδάσει τὰ βιβλία τοῦ Καζαντζάκη καὶ ὅτι ὑποκύπτει στὶς πιέσεις τοῦ σωθινιστικοῦ κατεστημένου καὶ τῶν παραεκκλησιαστικῶν ὁργανώσεων.

Στὴ συνέχεια ὁ συνοδικὸς μητροπολίτης Σάμου Εἰρηναῖος ἐπέκρινε δριμύτητα τὴν ἐπέμβαση τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Μιχαὴλ στὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας καὶ συνέστησε ν' ἀντισταθοῦν στὶς πιέσεις τοῦ «ἐξωκκλησιαστικοῦ» αὐτοῦ ἱεράρχου γιὰ τὸν ἀφορισμὸ τοῦ Νίκου Καζαντζάκη. Ἀκόμη κατεδίκασε «τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθη ἡ καταφορά κατὰ Καζαντζάκη διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἀσυνδέτων ἀποσπασμάτων ἐκ τοῦ ὀγκωδεστάτου ἔργου τοῦ Καζαντζάκη, ὥστε νὰ ἐμφανίζεται ὡς πολέμιος τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἐπάλενε μεταξὺ πίστεως καὶ ἀπιστίας καὶ σύμφωνα μὲ τὸν Εὐαγγελικὸν λόγον «πιστεύω Κύριε, βοήθει μοι ἐν τῇ ἀπιστίᾳ μου». Δι' αὐτὸν λοιπὸν τὸν λόγον εἶναι ζήτημα ἡθικῆς τάξεως, τὸ ἔργον τοῦ Καζαντζάκη νὰ κριθῇ συνολικῶς καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν ἐνότητά του». (Συνοδικὴ Ἐκθεσις περὶ Καζαντζάκη τοῦ Μητροπολίτου Σάμου Εἰρηναίου).

Παρά τίς διαμαρτυρίες τοῦ σοφολογιώτατου ἱεράρχου ἡ Ἱερὰ Σύνοδος κινήθηκε ν' ἀφορίσῃ τὸν ἐργάτη τοῦ ἀφηγηματικοῦ λόγου. Εἶχε μάλιστα ἐτοιμασθῇ τὸ ἀφοριστήριον ἔγγραφο καὶ ἐστάλῃ γιὰ ἐπικύρωση στοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖο γιὰ ἐπικύρωση, ἡ ὁποία ποτὲ δὲν ἐπεστράφη. Ὁ σοφὸς Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας ὁ Α' δὲν ὑπέκρινε στὶς ἐμπαθεῖς πιέσεις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου. Σ' ἐπίσκεψή του μάλιστα ἀργότερα στὴν Κρήτη εἶπε ὁ Ἀθηναγόρας: «Ὁ Καζαντζάκης εἶναι μέγας καὶ τὰ βιβλία του κοσμοῦν τὴν Πατριαρχικὴ Βιβλιοθήκη». Νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ νῦν Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Βαρθολομαῖος ὁ Α' σὲ γράμμα του πρὸς τὴν κ. Κλ. Πρίφτη, πρόεδρο τῆς Ἑταιρείας Φίλων Ν. Καζαντζάκη, ἀποκαλεῖ τὸν Καζαντζάκη παρὰ τὴν κάποια θεολογικὴ του κριτικὴ «μέγα συγγραφέα καὶ στοχαστή».

Ἀπὸ τὴ μία ἡ μεγάλη ἐπιφύλαξη τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὰ «τεκται-

νόμενα», από την άλλη ό καθολικός ξεσηκωμός του Κρητικού λαού, ό όποιος άπειλούσε κατά τό δή λεγόμενον «θεούς και δαίμονες», άπέτρεψαν τήν καταδίκη και τόν άφορισμό μέσα στις έκκλησίες και σέ ώρα θείας λειτουργίας του μεγάλου νεόελληνα συγγραφέα. Έτσι δέν έμεινε... άλιωτος, ούτε αυτός ούτε και τά παπούτσια του, όπως σέ πείσμα τής Συνόδου ζητούσε ό άείμνηστος Λασκαράτος πρίν 100 και πλέον χρόνια.

Πάντως οί έχθροί του, τό κατεστημένο δηλαδή του άθιναϊκού κρατιδίου, ή γερο-ντοκρατούμενη Άθιναϊκή Άκαδημία, τό Παλάτι και ή δογματοποιημένη Έερά Σύνοδος πέτυχαν μαζί μέ μερικά έντυπα νά κλονίσουν τήν έμπιστοσύνη τής Βασιλικής Άκαδημίας Έπιστημών τής Σουηδίας στήν πανανθρώπινη άξία του Καζαντζακικού έργου, τό όποιο και τό Βατικανό είχε καταχωρήσει στόν μαύρο πίνακά του κατόπιν προσωπικής ύποδείξεως του άυταρχικού-συντηρητικού πάπα Πίου του ΙΒ'. Η Βασίλισσα Φρειδερίκη έξέφρασε κι αυτή τήν ίκανοποίησή της για τήν στάση τής Έκκλησίας, τών έντύπων «Έστίας» και «Ζωής», πανηγυρίζόντων και επικροτούντων για τήν ήθική δολοφονία του συγγραφέα. Γράφει λοιπόν ή «Έστία»: «Μεταδίδεται έκ Κωνσταντινουπόλεως, ότι τήν πρωίαν τής παρελθούσης Παρασκευής ό ιμάμης του χωριού Δερέκιοι κατέληφθη έπ' αύτοφώρω έρωτροπών μετά τινος γυναικός εις τό τέμενος Χουσεϊν. Αρχίζομεν νά ύποπτενώμεθα, ότι ή επίδρασις του Νίκου Καζαντζάκη είναι διεθνής, φθάσασα μέχρι τών χωριών τής Άνατολής. Ο ιμάμης πού έρωτοτροπούσε έντός του ιεροϋ τεμένους είναι γνήσιος μαθητής του άφορισμένου» («Έστία», 28/7/1954). Παραπλήσια και ή «Ζωή» γράφει: «Ότι μέν δεδαίως ή καταδικαστική προάξις τής Έεράς Συνόδου θα έπύκραινε μερικους όμόφρονas του μυθιστοριογράφου αυτού ήτο γνωστόν. Άλλά πώς νά τό κάμωμεν; Είναι καθήκον τής έκκλησιαστικής άρχής νά λαμβάνη δραστικώτατα μέτρα διά τήν περιφρούρησην τής πνευματικής υγείας τών πιστών και τήν περιχαράκωσιν τών άτακτούντων εις τήν όρθήν πίσιν» («Ζωή», 8/7/1954).

Τέλος, για νά είμαστε σύμφωνοι μέ τήν ιστορική αλήθεια, όφείλουμε νά τονίσουμε, ότι τό συνταρακτικό, τό άπάνθρωπο, άρα και άπαράδεκτο κείμενο του άφορισμού περί τής τιμωρίας του άφορισμένου «άπό τίς δέκα πληγές του Φαραώ και τής λέπρας του Γιεζή» μπορεί νά μήν εκδόθηκε, όμως, όπως κατήγγειλε στή Βουλή ό Κρητικός δουλευτής τής Ένώσεως Κέντρου Ε. Κοθρής, «ή Έερά Σύνοδος μέ ποίον δικαίωμα παρέπεμψε τήν ύπόθεσιν Νίκου Καζαντζάκη (ύπόθεσιν καθαρώς πνευματικήν) εις τάς άστυνομικάς άρχάς, εις τό Έπουργείον Δικαιοσύνης και τόν Είσαγγελέα Πλημμελειοδικών, διά νά καταδιωχθή ως κοινός εγκληματίας;».

Τά ταραγμένα έπικήδεια του Νίκου Καζαντζάκη

Ο Καζαντζάκης από τό 1948 έπασχε από λευχαιμία και είχε συχνές-πυκνές δοσοληψίες μέ γιατρούς. Αρχές του 1957 προγραμμάτισε ένα κοπιαστικό ταξίδι στήν Ιαπωνία και Κίνα. Οί γιατροί τόν προέτρεψαν νά μήν κουρασθή. Έκείνος δέν πειθάρχησε. Πρίν αναχωρήσει για τό τελευταίο ταξίδι τής ζωής του, δέχθηκε ένα έμβόλιο δαμαλισμού. Αυτό του δημιούργησε πολλές έπιπλοκές. Κατά τήν έπιστροφή του στάθμευσε στή Στοκχόλμη για ιατρικές έξετάσεις. Στή συνέχεια πήγε στό Φράιμπουργκ τής Γερμανίας, όπου εκεί άρρώσθησε. Εισήλθε έπειγόντως σέ κλινική. Σέ λίγες ήμέρες άπέθανε: στίς 26 Όκτωδρίου 1957.

Η σορός του μεταφέρθηκε από τήν Γερμανία μέ ειδική φερετρόμαξα μέχρι τήν Έλευσίνα. Στόν εκδότΗ του Γιάννη Γουδέλη έλαχε ό κληρος νά μεριμνήσει για τήν διακόσμηση του νεκρού στήν Άθήνα. Άλλά άς αφήσουμε τόν ίδιο τόν Γιάννη Γουδέλη νά μάς τά ιστορήσει («Αφορισμένοι από τό κατεστημένο», έκδοση Μπουζά, σελ.

80): «... Εἶχε συμφωνηθεῖ με τὸν ὁδηγὸ τῆς φερετράμαξας, μόλις θὰ ἔφτανε στὴ Λιβαδιά, νὰ τηλεγραφουῖσε. Ἀπὸ τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς 4/11/57 κινητοποιηθήκαμε, γιὰ νὰ ἐπιτραπεῖ ἡ τοποθέτηση τῆς σοροῦ σὲ μιὰ κεντρικὴ ἐκκλησίαι τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ αἴγλη τοῦ Καζαντζάκη, λέγαμε, θὰ εἶχε σκορπίσει τὴ μαυρίλα καὶ τὴν κιτρινίλα καὶ ρίχτηκε ἡ ἰδέα νὰ ζητήσουμε τὴν ἐναπόθεση τοῦ νεκροῦ γιὰ λαϊκὸ προσκύνημα στὴ Μητρόπολη τῆς Ἀθήνας ἢ στὸ παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου, μιὰ πού ἡ κηδεία θὰ γινόταν δημοσίαι δαπάνη. Ὁ ἀρχιμανδρίτης Νικόδημος Γραικὸς (μετέπειτα Μητροπολίτης Θηβῶν) μᾶς παρέπεμψε στὸν Ἀρχιεπίσκοπο Θεόκλητο Β', καὶ ὁλόκληρο πρωῒν προσπάθουσαμε νὰ ἐπικοινωνήσουμε μαζί του».

Ὁ συναρχηγὸς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων Γεώργιος Παπανδρέου, στενὸς φίλος καὶ θαυμαστὴς τοῦ Νίκου Καζαντζάκη, μαζί με τὸν ἰδιαίτερο γραμματέα του Ἀνδρέα Μοθωνιὸ ἐνδιαφέρθηκαν ὁλόψυχα γιὰ τὸ θέμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς κηδείας καὶ τῆς ταφῆς τοῦ Νίκου Καζαντζάκη. Στὸ πλευρὸ τῶν δύο πολιτικῶν στάθηκε καὶ ὁ κυβερνητικὸς ἐκπρόσωπος-ἐπίτροπος στὴν Ἱερὰ Σύνοδο Θεοδόσιος Σπεράντζας. Οἱ τρεῖς λοιπὸν αὐτοὶ ἐπίσημοι προσπάθησαν νὰ πείσουν τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Θεόκλητο νὰ δώσῃ τὴν ἐγκριση γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ ἄδεια καὶ τὴν ταφή τοῦ νεκροῦ, τοῦ ὁποῖου ἡ σορὸς θὰ κατέφθανε μετὰ τὴν εἰδικὴ φερετράμαξα σὲ λίγες ὥρες. Καὶ ἰδοὺ ὁ χαρακτηριστικὸς διάλογος: «Μακαριώτατε, παρακαλοῦμε νὰ παραχωρήσετε μιὰ Ἀθηναϊκὴ κεντρικὴ ἐκκλησίαι. Ἡ σορὸς τοῦ Νίκου Καζαντζάκη φθάνει στὴν Ἀθήνα. Νομίζουμε, ὅτι θὰ ὑπάρξει σκάνδαλο, ἐὰν κλειδωθοῦν ὅλες οἱ ἐκκλησίες καὶ καμμιὰ δὲν τὸν δεχθῇ». «Νὰ τὸν τοποθετήσετε στὸν νεκροθάλαμο», ἀπάντησε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν στὸν Γεώργιο Παπανδρέου. «Τὸν Νίκο Καζαντζάκη;», ἀνταπαντᾷ ὁ συνομιλητὴς τοῦ Μακαριωτάτου. «Ναὶ τὸν Νίκο Καζαντζάκη, αὐτὸν κι ὄχι ἄλλον», ἐπέμενε ὁ ἀνώτατος ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας. (Νίκου Μπουζᾶ: «Οἱ ἀφορισμένοι ἀπὸ τὸ Ἐκκλησιαστικὸ κατεστημένο», σελ. 82). Ὁ διάλογος χωρὶς νόημα διεκόπη.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας κατέφθανε ἡ σορὸς τοῦ νεκροῦ μετὰ τὸ τραῖνο. Φθάσαμε στὸ Α' Νεκροταφεῖο μετὰ τοὺς νεκροπομπούς. Τὰ πάντα κλειστά. Ἕνας ὑπάλληλος ἐμμέσως πλὴν ὅμως σαφέστατα καὶ μετὰ ὑπαλληλικὴ ψυχρότητα μᾶς ὑπέδειξε νὰ πάμε στὸν νεκροθάλαμο. Πήγαμε. Ἐκεῖ ἡ σορὸς ἐμεινε μιὰμιση ἡμέρα. Ὁ κόσμος κατέφθανε γιὰ προσκύνημα. Μάταια καλοῦσαμε ἕναν ἱερέα ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν νὰ διαβάσῃ ἕνα τρισάγιο, νὰ κάνῃ μιὰ εὐχή. «Ὅλα κλειστά, ὅλα κλειδαμπαρωμένα.

Μετὰ ἐκτακτὴ πτῆση τῆς «Ὀλυμπιακῆς» μεταφέρθηκε ἡ σορὸς στὸ Ἡράκλειο Κρήτης, ὅπου ἐκεῖ τὴν ἀνέμεναν χιλιάδες λαοῦ. Ἡ Ἐκκλησίαι κι ἐκεῖ μαντάλωσε τίς πόρτες, τὸ Πανεπιστήμιο καὶ ἡ Ἀκαδημία τῆς Ἀθήνας δὲν ἔστειλαν οὐτ' ἕνα ἐκπρόσωπο. Συνωμοσίαι σιωπῆς... Ἡ Κρήτη ἀποθέωσε τὸν γιὸ τῆς. Ἡ Ἀθήνα στερέθηκε τὴν τιμὴ.

Ἐγραφαν οἱ ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης: «Ὁ λαὸς ἀπαιτοῦσε νὰ γίνῃ ἡ κηδεία. Στὸ τέλος-τέλος ἔγινε, κι αὐτὴ τσαλακωμένη, κουτσοσυρμένη, χωρὶς συγχωρητικὴ εὐχή. Χωρὶς ἀρχιερατικὲς χοροστασίες. Μ' ἕναν παπᾶ καὶ οἱ γρήγορα. Μετὰ τὴν ἀκολουθίαι σήκωσαν οἱ δρακοφόροι ὡς νεκροπομποὶ λειτουργοῦντες τὸ σκήνωμα, γιὰ νὰ πάνε νὰ τὸ θάψουν στὴν ντάπια τοῦ Μαρτινένγκου. Τὸ πλῆθος ποὺ ἀκολουθοῦσε ἦταν τεράστιο. Ἀκολουθοῦσαν καὶ ἐπίσημοι, ἀλλὰ χάνονταν μέσα σ' αὐτό. Θυμοῦμαι καλά, ὅτι στὸ μέσο τῆς διαδρομῆς εἶδα ἕνα ρασοφόρο, μὰ κι αὐτὸς συμπίεστηκε ἀπὸ τὸν κόσμο. Στὸν τάφο, ὅταν φτάσαμε μετὰ πολὺ ἀργὸ δῆμα, δὲν ἦταν παρών. Ἐκεῖ περμύναμε τὸν παπᾶ. Αὐτὸς δὲν ἤρθε. Καὶ τότε ὁ δρακοφόρος Μανώλης Μανουσogiάννης ἔσπρωξε τὸ φέρετρο στὸ κενοτάφιο μετὰ τοῦτα τὰ λιτά, ἐπικήδεια, λεβεντοκηρικὰ λόγια: «Τέτοιοι ἄνθρωποι δὲν θάβονται μ' εὐχὲς οὔτε μετὰ παπᾶδες»...» («Κρητικὸ Βῆμα», 6/12/82).

Ἡ ἀνάγκη ἐπανεξετάσεως ἀπηρχαιωμένων κανόνων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

Τὸ Ἐκκλησιαστικὸ ἢ Κανονικὸ Δίκαιο ἀποφαίνεται περὶ Ἐκκλησίας: *«Ἐκκλησία εἶναι ἡ θρησκευτικὴ κοινωνία τῶν βαπτισθέντων στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ πιστευόντων στὸν Χριστὸ καὶ στὴν θεία διδασκαλία του»*. Ἔτσι λέει ἡ θεωρία.

Κάθε Ἐκκλησία ὡς ὀργανωμένη πνευματικὴ κοινωνία ἔχει τὸ δικό της δίκαιο. Καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει τὸ δικαίό της, ποὺ ἰσχύει κατὰ βάση σ' ὅλες τὶς ἐπὶ μέρους Αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Τὸ δίκαιο αὐτὸ εἶναι ἀποτυπωμένο στὶς κοινὲς πανορθόδοξες πηγές, δηλ. στοὺς ἀποστολικοὺς κανόνες, στοὺς κανόνες τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, στοὺς κανόνες ὠρισμένων τοπικῶν Συνόδων, στὶς ὁποῖες προσδόθηκε πανορθόδοξο κύρος, στὴν ἱερὴ Παράδοση καὶ γενικὰ στὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ὁ κορμὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας εἶναι ὁ αὐτὸς σ' ὅλες τὶς Αὐτοκέφαλες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Παρουσιάζει ὁμως διάφορες παραλλαγές στὶς ἐπὶ μέρους Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες, ποὺ ὀφείλονται κυρίως σὲ νομοθετικά μέτρα τῶν Πολιτειῶν, ἐντὸς τῶν ὁποίων θρῖσκονται οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες.

Τὸ ἀρθρ. 3, παρ. 1 τοῦ Συντάγματος τοῦ 1986 ὀρίζει ὅτι, *«Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας γνωρίζει ὡς Κεφαλὴ τῆς τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, ὑπάρχει ἀναπόσπαστα ἐνωμένη δογματικὰ μὲ τὴ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μὲ κάθε ἄλλῃ ὁμόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, τηρεῖ ἀπαρασάλευτα, ὅπως ἐκεῖνες, τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικοὺς καὶ συνοδικοὺς κανόνες καὶ τὶς ἱερὲς παραδόσεις»*.

Πάντοτε ἀνεφύη τὸ σπουδαιώτατο ζήτημα, γιὰ ποιούς κανόνες ἐπιβάλλεται ἡ ἰσχὺς ἀπὸ τὸ Σύνταγμα; Γιὰ ὅλους τοὺς κανόνες ἀδιακρίτως ἢ μόνο γιὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀναφέρονται στὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας; Τὸ ζήτημα κατέστη πολλὲς φορὲς ἐπίμαχο. Διατυπώθηκαν διάφορες γνώμες, οἱ ὁποῖες συνοψίζονται σὲ δύο κατηγορίες. Στὴν πρώτη κατηγορία ἀνήκουν ἐκεῖνοι, ποὺ ὑποστηρίζουν τὴν ἰσχὺ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα ὅλων τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, ἄσχετα ἀπὸ τὸ περιεχόμενό τους, ἄρα καὶ στὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη καὶ διοίκηση καὶ σὲ ἐκείνους, ποὺ ἀναγνωρίζουν συνταγματικὴ ἰσχὺ μόνο στοὺς δογματικούς κανόνες.

Τὸ θέμα αὐτὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἀπόφαση τοῦ Νομικοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους τὸ 1900 ἐπανειλημμένως παρουσιάσθηκε ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τὸ ὁποῖο μὲ σειρὰ ἀποφάσεων δέχθηκε, ὅτι σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα συνταγματικὸ κύρος ἔχουν μόνο οἱ δογματικοὶ κανόνες, ὄχι καὶ οἱ διοικητικοί (ἀρ. 139/30 καὶ 500/32 καὶ 997/36).

Θὰ πρέπει νὰ ἐρμηνεύσουμε τὴν ἐννοία τῶν ἱερῶν κανόνων. *«Κανόνες»* στὴν γλῶσσα τῆς Ἐκκλησίας καλοῦνται οἱ διατάξεις, ποὺ ἀναφέρονται στὴν τάξη τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ἀποφάσεις ὁμως τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ δογματικῶν θεμάτων λέγονται *«ὄροι»*. Ἔτσι τὸ πρᾶγμα διευκρινίζεται καὶ στὶς ἱερὲς κατηχήσεις. Οἱ κανόνες ἀναφέρονται στὴν ἐκκλησιαστικὴ εὐταξία καὶ οἱ ὄροι στὰ δόγματα. Κατὰ τοὺς κανονολόγους ἡ φράση *«δογματικοὶ κανόνες»* εἶναι ἀντιφατικὴ, γιατί οἱ ἀποφάσεις ποὺ ἀναφέρονται σὲ δόγματα λέγονται ὄροι.

Εἶναι γεγονός, ὅτι τὸ δόγμα δὲν ἐξελίσσεται, ἡ ὀργάνωση ὁμως τῆς Ἐκκλησίας ἐξελίσσεται. Ὅταν λοιπὸν τὸ Σύνταγμα, (ἀρθρ. 3) ἀναφέρεται στοὺς «ἀποστολικούς, συνοδικούς κανόνες καὶ στὴν ἱερὴ παράδοση», ἀναφέρεται γενικῶς στοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας; Ἡ ἀναφέρεται μόνο στοὺς δογματικούς κανόνες, δηλ. στοὺς «ὄρους» καὶ ὄχι καὶ σὲ ἐκείνους, ποὺ ἀνάγονται στὴν ἐκκλησιαστικὴ τάξη καὶ τὴν διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας;

‘Υπάρχουν κανόνες άπηρχαιωμένοι, που σήμερα στεροϋνται κάθε πρακτικῆς σημασίας. Εἶναι δὲ δυνατόν τέτοιοι κανόνες νά ἔχουν συνταγματική κάλυψη; Εἶναι ὁμολογία πολλῶν κανονολόγων, ὅτι ἡ περιβολή μὲ συνταγματικό κϋρος ὅλων τῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας θά ἀποτελῇ ἑσάει σοβαρὸ ἐμπόδιο στὴν ἐξέλιξη τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ τὴν προσαρμογὴ τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὶς ἐκάστοτε ἀνάγκες καὶ περιστάσεις. Ἡ συνταγματικότητα ὅλων τῶν κανόνων κρίνεται ὡς μία σοβαρὴ τροχοπέδη στὴν ἐξέλιξη τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ ἀείμνηστος Βαμβέτσος ὑπεστήριξε, ὅτι: «ἂν ὅλοι οἱ κανόνες τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἰσοκύριοι, τότε ἀπὸ τὸν 84ο κανόνα τῆς ἐν Κερθαγένη Συνόδου, ποὺ ἐπιτάσσει τὴν ἐξολοθρευση τῶν λειψάνων τῆς εἰδωλολατρείας, συνάγεται καὶ ἡ κατεδάφιση τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν! [«Ὁμοίως ἤρεσεν αἰτηθῆναι ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας, μὴ μόνον τὰ ἐν ξοάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν οἰοισδήποτε τόποις ἢ ἄλλοισιν ἢ δένδροις, παντὶ τρόπῳ ἐξαλειφθῶσι»] (πδ' [νδ'], 419 μ.Χ.).

Ἡ ἴδια δὲ ἡ διοίκηση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐσχάτως καταστρατήγησε τὸν α' καὶ β' κανόνα τῆς ἐν Σαρδικῇ Συνόδου, ποὺ αὐστηρότατα ἀπαγορεύει τὴν μετάθεσι ἐπισκόπου «ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν» καὶ ἡ πράξι αὐτὴ χαρακτηρίζεται «*φαύλη συνήθεια*». Ἐπιβάλλει δὲ τὴν ποινὴν τῆς καθαιρέσεως τοῦ μετατεθέντος. Πόσοι ὅμως ἐπίσκοποι σήμερα ἔγιναν «*μοιχεπιδάται*» μὲ τὴν μετάθεσίν τους ἀπὸ μικρῇ Μητρόπολιν «εἰς ἐτέραν μεγάλην»; Μάλιστα, ὅταν μερικοὶ ὑπῆρξαν θλιβερῶς ἀποτυχημένοι στὴ μικρὴ τους μητρόπολιν καὶ ἐπέτειναν τὴν ἀποτυχία τους στὴ μεγαλύτερη μητρόπολιν, ποὺ μετατέθηκαν;

Εἶναι καιρὸς, φρονοῦμε, νὰ ἐξετασθῇ μὲ σαφήνεια καὶ φωτεινότητα σκέψεως τὸ θέμα τῆς ἰσχύος ὅλων γενικῶς τῶν ἱερῶν κανόνων καὶ νὰ ἐπισημανθῇ ἡ καιρικὴ καὶ περιστάσιακὴ σημασία, ποὺ ἔχουν ὠρισμένοι ἀπ' αὐτοὺς. Ἡ συνταγματικὴ ἰσχύς τῶν κανόνων εἶναι σχετικὴ, ἀναφερόμενη μόνο στὴν δράσι τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ Πολιτεία δὲν ὑποχρεοῦται νὰ τηρήσῃ τοὺς κανόνες στὶς διάφορες ἐνέργειές της. Π.χ. νόμος ποὺ ἐπιβάλλει τὴν ἀπαλλοτρίωσι τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων, καὶ ἂν ἤθελε κριθῇ ὡς ἀντικείμενος στοὺς κανόνες, δὲν εἶναι ἀντισυνταγματικός, διότι τὴν ἀπαλλοτρίωσι ἐνεργεῖ ἡ Πολιτεία, καὶ ἡ Ἐκκλησία κατ' ἀνάγκην τὴν δέχεται. Διότι τὸ Σύνταγμα δὲν θέτει ὑπεράνω τοῦ περιεχομένου του τοὺς κανόνες.

Εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς σημερινῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐξαίρεθοῦν σήμερα οἱ λεγόμενοι καιρικοὶ κανόνες, ἐκεῖνοι δηλ. ποὺ συντάχθηκαν γιὰ ὠρισμένες περιπτώσεις καὶ ἔχασαν τὸ κϋρος τους μὲ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων. Ἀλλωστε ὑπάρχει καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἔθιμο, ποὺ κατήργησε παλαιότερους κανόνες.

Τὸ ξεκαθάρισμα ὅρων καὶ κανόνων θά βοηθήσῃ σὲ μία νέα διοικητικὴ ἀναμόρφωσι τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἓνα σύγχρονο πνεῦμα κατανόσεως τῶν δεδομένων τῆς ἐποχῆς μας. Ἔτσι θά ἀτονήσουν καὶ πολλὲς μεσαιωνικὲς ἐνέργειες σκοταδιστῶν δεσποτοκρατῶν ἱεραρχῶν, ποὺ μόνο ζημία ἐπιφέρουν στὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. Θέλουν νὰ καλύψουν ἀσχημίες τῆς κακοδιοικήσεως τῶν μητροπόλεων τους πίσω ἀπὸ καιρικοὺς κανόνες, ποὺ στὴν ἐποχὴ τους εἶχαν διαφορετικὸ νόημα, ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ προσπαθοῦν νὰ τοὺς προσδώσουν σήμερα, γιὰ νὰ καλυφθοῦν ἀνομήματα καὶ παραβάσεις.

Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ὁ «Χριστὸς παρατεινόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας» καὶ ὁ Χριστὸς πάντοτε μίλησε πρὸς τὸν λαὸ μὲ τὴν γλῶσσα τῆς ἀπόλυτης εἰλικρίνειας.

Εὐάγγελος Σκορδᾶς

Πρωτοπρεσβύτερος - τ. Λυκείαρχος

λγ. Ἰώβ

Μεγάλη περίπτωση ὁ ἄνθρωπος. Γαϊδουρινή ὑπομονή μέχρι βλακείας. Κι αὐτὸς ἀπ' τοὺς προπάτορές «μας», καὶ μέγας ἀρχιτσοπαναραῖος: «καὶ ἦσαν τὰ κτήνη αὐτοῦ ἑπτακισχίλια πρόβατα, καὶ τρισχίλια κάμηλοι, καὶ πεντακόσια ζεύγη βοῶν, καὶ πεντακόσιοι ὄνοι, καὶ πλῆθος πολὺ ὑπηρετῶν· καὶ ἦτο ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ὁ μεγαλύτερος πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολῆς» (Ἰώβ α' 3). Ὅλα τὰ παραπάνω προσμετροῦνται ὡς μονάδες πολιτισμοῦ. Πές μου, πόσες καμήλες, γαῖδούρια καὶ προβατοκάτσικα ἔχεις, γιὰ νὰ σοῦ πῶ πόσο μεγάλος εἶσαι. Καὶ ὁ προπάτορας «μας» ἦταν πολὺ μεγάλος, ὁ μεγαλύτερος ὅλων τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολῆς, κατὰ τὸ ἱερό «μας» βιβλίο.

Μὲ τόσο ὑψηλὸ πολιτισμικὸ ἐπίπεδο λογικὸ ἦταν νὰ ζηλέψη τὰ κτήνη καὶ τὴν εὐτυχία τοῦ προπάτορα μας ἀκόμα κι αὐτὸς ὁ Γιαχβέ. Αὐτὸ θὰ πῇ κτηνολατρεία. Καὶ ἔτσι μιὰ μέρα φωνάζει τὸ φιλαράκι του τὸν Σατανᾶ, πὺν τὸν εἶχε γιὰ τὶς δύσκολες ἀποστολές, ὅταν δὲν ἤθελε ὁ ἴδιος νὰ φανῇ πολὺ κακὸς καὶ νὰ χαλάσῃ τὴν συνταγή: «Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Σατανᾶν. Ἴδου εἰς τὴν χεῖρά σου πάντα ὅσα ἔχει· μόνον ἐπ' αὐτὸν μὴ ἐπιβάλῃς τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξηλθεν ὁ Σατανᾶς ἀπ' ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου» (Ἰώβ α' 12). Μὲ λίγα λόγια σκοτώσε ἀπὸ καμήλα μέχρι ἄνθρωπο, ἀλλὰ πρόσεξε, μήπως καὶ μοῦ σκοτώσῃς τὸν Ἰώβ, γιὰτὶ ποῦ θὰ βρῶ μετὰ ἐγὼ ἄλλον τέτοιο καλὸ ἄνθρωπο. Ἀλλιῶς τὸ εἶπε τὸ τελευταῖο, ἀλλὰ τέλος πάντων ἂς τὸ ἀγνοήσουμε ὡς γνήσια τέκνα τοῦ Γιαχβέ, γιὰ νὰ μὴν κακολογοῦμε τὸν ὕψιστο καὶ ρίχνουμε τὸ ἐπίπεδο τῆς σοφίας του. Ἔτσι ἀφοῦ καήκανε τὰ πρόβατα καὶ οἱ δοῦλοι ἀπὸ φωτιά, πὺν ἔπεσε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, κλέφτες Χαλδαῖοι τοῦ ἔκλεψαν τὶς καμήλες.

Ἀλλὰ ἦρθε καὶ ἡ σειρὰ τῶν γιῶν καὶ τῶν θυγατέρων του. «Ἐνῷ οὗτος ἔτι ἐλάλει, ἦλθε καὶ ἄλλος καὶ εἶπεν. Οἱ υἱοί σου καὶ αἱ θυγατέρες σου ἔτρωγον καὶ ἔπινον οἶνον ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν τοῦ πρωτοτόκου· καὶ ἰδοὺ ἦλθε μέγας ἄνεμος ἐκ τοῦ πέραν τῆς ἐρήμου καὶ προσέλαβε τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ οἴκου καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ παιδιά καὶ ἀπέθανον· καὶ ἐγὼ μόνος διεσώθην, διὰ νὰ σοι ἀπαγγείλω» (Ἰώβ α' 18). Μετὰ ἀπὸ τὸ κακὸ πὺν βρῆκε ἕναν πατέρα νὰ χάσῃ τὰ παιδιά του, κάθε λογικὸς ἄνθρωπος θὰ περιμένε τὶς στοιχειώδεις ἀνθρώπινες ἀντιδράσεις. Στεναχώρια καὶ πόνο· ἀλλὰ ὁ προπάτοράς «μας» ἦταν ἀπὸ ἄλλο πλανήτη, μπορεῖ καὶ ἀπὸ τὸν Σείριο.

Ἔτσι, ἀφοῦ ἔσχιζε τὰ ροῦχα του καὶ ξεβρακώθηκε, ἀνεφώνησε: «γυμνὸς ἐξηλθὼν ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, καὶ γυμνὸς θέλω ἐπιστρέψαι ἐκεῖ. Ὁ Κύ-

ριος ἔδωκε καὶ ὁ Κύριος ἀφήρσεν· Εἶη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον» (Ἰώβ α' 21). Κατὰ τὸν προπάτορά μας λοιπόν, ὅταν χάνουμε ἓνα ἢ περισσότερα ἀγαπημένα μας πρόσωπα, θὰ πρέπει σιγὰ-σιγὰ νὰ θγάσουμε καὶ ἀπὸ ἓνα ροῦχο. Ὅταν δὲ σκοτώνωνται ὅλοι οἱ συγγενεῖς μας μαζί, τότε ξεσχίζουμε μὲ μανία τὰ ροῦχα μας καὶ ξεβρακωμένοι ὑμνοῦμε τὸν Γιαχβὲ γιὰ τὴν τόση εὐτυχία, ποὺ μᾶς χάρισε. Φαντασθῆτε δέ, τὶ θὰ γινόταν στὶς κηδεῖες μὲ τοὺς ξεβράκωτους συγγενεῖς, νὰ ἀκολουθοῦνε τὴν σορὸ. Μόνο ὁ Γιαχβὲ τὰ σκέφτεται αὐτὰ τὰ θεόπνευστα. Μεγαλεῖο καὶ συμβολισμοί. Κρυφὰ νοήματα γιὰ λίγους, εὐτυχῶς.

Ὅμως ὁ Γιαχβὲ πάλι δὲν ἦταν ἱκανοποιημένος. Κάτι τὸν ἔτρωγε μέσα του. Ὑποφωτίζεται τὸν συνεργάτη του τὸν Σατανᾶ: «Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Σατανᾶν. Ἰδοὺ αὐτὸς εἰς τὴν χεῖρά σου· μόνον τὴν ζωὴν αὐτοῦ φύλαξον» (Ἰώβ θ' 6). Εἶπαμε, ἦταν περίπτωσις ὁ προπάτορας, δὲν θγαίνουν κάθε μέρα τέτοιοι. Γι' αὐτὸ καὶ τοῦ ἔστειλε μόνον ἕλκος ὁ Γιαχβὲ: «τότε ἐξῆλθεν ὁ Σατανᾶς ἀπ' ἔμπροσθεν τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπατάξε τὸν Ἰώβ μὲ ἕλκος κακὸν ἀπὸ τοῦ ἕλκους τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἕως τῆς κορυφῆς αὐτοῦ. Καὶ ἔλαβεν εἰς ἑαυτὸν ὄστρακον, διὰ νὰ ξύηται μὲ αὐτὸ» (Ἰώβ θ' 7-8). Ὑποφωτίζεται ὁ Γιαχβὲ, ὅταν ἀγαπᾷ πολὺ καὶ ζηλεύῃ. Καὶ δώστου νὰ ξύνεται ὁ Ἰώβ, γιὰ νὰ μάθῃ νὰ εἶναι πιστός.

Τὸ μάθανε κι οἱ φίλοι του κι ἔρχονται τρεῖς ἀπ' αὐτοὺς νὰ τὸν παρηγορήσουν. Καὶ μόλις τὸν εἶδαν σ' αὐτὴν τὴν κατάστασι, δώστου καὶ ἀρχήνησαν κι αὐτοὶ νὰ σχίζουν τὰ ροῦχα τους. Κι ἀφοῦ τὰ κατέσχισαν, κάθισαν ὅλοι μαζί νὰ τοῦ κάνουν παρέα. «Καὶ διέσχισαν ἕκαστος τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ καὶ ἔρριψαν χῶμα ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν πρὸς τὸν οὐρανόν. Καὶ ἐκάθισαν μετ' αὐτοῦ κατὰ γῆς ἑπτὰ ἡμέρας καὶ ἑπτὰ νύκτας, καὶ οὐδεὶς ἐλάλησε λόγον πρὸς αὐτόν, διότι ἔδλεπον, ὅτι ὁ πόνος αὐτοῦ ἦτο μέγας σφόδρα» (Ἰώβ θ' 12-13). Νέο κόλλο αὐτὸ μὲ τὸ χῶμα καὶ τὴν μουγκαμάρα. Φαίνεται, ὅσο τὸ βουλώνησι, τόσο πιὸ σοφὸς γίνεσαι. Τὶ ἔχουμε ἀκόμα νὰ δοῦμε. Πάντως μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ μερόνυχτα τὸ παιδί, ὁ Ἰώβ, μίλησε –καὶ τί εἶπε; Καταράσθη τὴν μέρα, ποὺ γεννήθηκε. Ἀρχίσουμε νὰ κάνουμε προόδους. «Μετὰ ταῦτα ἤνοιξεν ὁ Ἰώβ τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ κατηράσθη τὴν ἡμέραν αὐτοῦ». (Ἰώβ γ' 1).

Καὶ ὁ Γιαχβὲ ἀπὸ ψηλὰ περιμένε μὲ ἀγωνία νὰ δῇ, τὶ σκεφτότανε ἑπτὰ μερόνυχτα ξεβράκωτος μὲ τοὺς φίλους του στὴν ἐρημιὰ ὁ προπάτορας. Ὅσο γιὰ τὸν Σατανᾶ κάπου ἐκεῖ κοντὰ βρισκότανε κι αὐτός. Ὁ πεπτωκὸς ἄγγελος καὶ νῦν χωροφύλακας τοῦ Γιαχβὲ. Αὐτός, ποὺ τὰ παιδιὰ φωνάζουνε μπαμπούλα.

Ἀλλὰ ἔχουμε καὶ συνέχεια.

Ὁ Ἀπόγονος

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤ. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

Οἱ ἀναίμακτες ἀρχαιοελληνικὲς ταυρομαχίαι

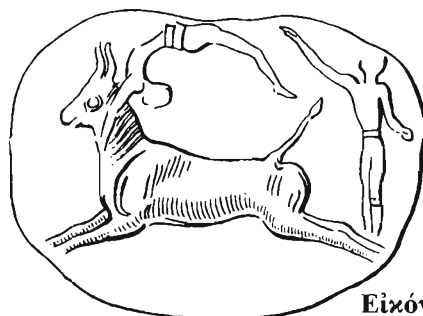
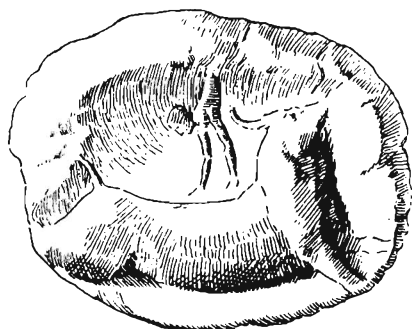
Ταυρομαχίαι ἐτελοῦντο ἐν Κρήτῃ ἤδη ἀπὸ τὴν τρίτην π.Χ. χιλιετίαν. Ἀπὸ διαφόρους ἀπεικονίσεις, τοιχογραφίας, ἀγγεῖα, σφραγιδολίθους κ.λπ. γνωρίζομεν, ὅτι οἱ ἀγῶνες αὐτοὶ ἦσαν ἐξαιρετικῶς διαδεδομένοι. Ἦσαν ἀσκήσεις, παιδιαί, ἀκροθασίαι ἢ ἀπλῶς ἀγῶνες, κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ ἀθληταὶ εἶχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξουν τὴν τόλμην, τὸ θάρρος, τὴν ψυχραιμίαν, τὴν σωματικὴν τῶν δύναμιν καὶ τὴν δεξιότητα. Αἱ ταυρομαχίαι ἀπετέλουν μοναδικὸν θέαμα συνδεόμεναι μὲ θρησκευτικὰς καὶ ἑορταστικὰς τελετάς, χωρὶς νὰ ἔχουν αἵματηρὸν χαρακτῆρα.

Τέτοιου εἴδους ἀγῶνες ὑπῆρχαν ἐπίσης ἐν Θεσσαλίᾳ, τὰ «*ταυροκαθάψια*». Τὸ ἀγώνισμα αὐτὸ ἦτο πανάρχαιον καὶ γενικώτερα διαδεδομένον. Σκοπὸς τοῦ ἦτο ἡ σύλληψις ἀγρίου ταύρου («*ταυροθηρία*»). Ὁ διαπρεπὴς ἀρχαιολόγος Ἄ. Ἀρβανιτόπουλος εὗρον, ἡρμήνευσε καὶ ἐδημοσίευσε πρῶτος ἐπιγραφὰς σχετικὰς μὲ τὰ «*ταυροκαθάψια*». Παραστάσεις τῶν ἀγῶνων ἐμφανίζονται ἐπὶ πολλῶν νομισμάτων διαφόρων Θεσσαλικῶν πόλεων, ὅπου ὁ ἥρωας Θεσσαλὸς παρίσταται συλλαμβάνων ταῦρον. Τοιούτου εἴδους ἀσκήσεις ἐγίνοντο καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν (ἐν Σμύρνῃ σφύζεται σχετικὸν ἀνάγλυφον καὶ παραστάσεις ἐπὶ σφραγίδων). Κατὰ τοὺς ἀγῶνας οἱ ἀγωνιζόμενοι προσεπάθουν νὰ συλλάβουν τὸν ταῦρον ἐκ τῶν κεράτων διὰ βρόχων ἄνευ χρήσεως σιδηροῦ ὄπλου, ἀφοῦ πρῶτον κατεδίωκον αὐτὸν ἔφιπποι. Σίγουρα ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ ταυροκαθαψίων καὶ τῶν Κενταύρων, ὅπως ἐπίσης καὶ τοῦ σχετικοῦ ἄθλου τοῦ Ἡρακλέους καὶ Θησέως.

Εἰς τὴν **εἰκόνα Α** (βλ. ἐπομένας σελίδας) εἰκονίζεται ἀγωνιστὴς (ἀγωνίστρια κατὰ τὸν Ἀρθοῦρον Ἐδανς), κρατῶν τὰ κέρατα τοῦ ταύρου καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ ἐπωφεληθῇ τῆς πρώτης κινήσεως τῆς κεφαλῆς τοῦ ζώου, διὰ νὰ ἀναπηδήσῃ.

Εἰς τὴν **εἰκόνα Βα, 6** εἰκονίζεται ἀκροδάτης στηριζόμενος μὲ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ζώου καὶ τὸ σῶμα κατακόρυφον πρὸς τὰ ἄνω, ἕτοιμος νὰ κυβιστήσῃ ὀπίσω.

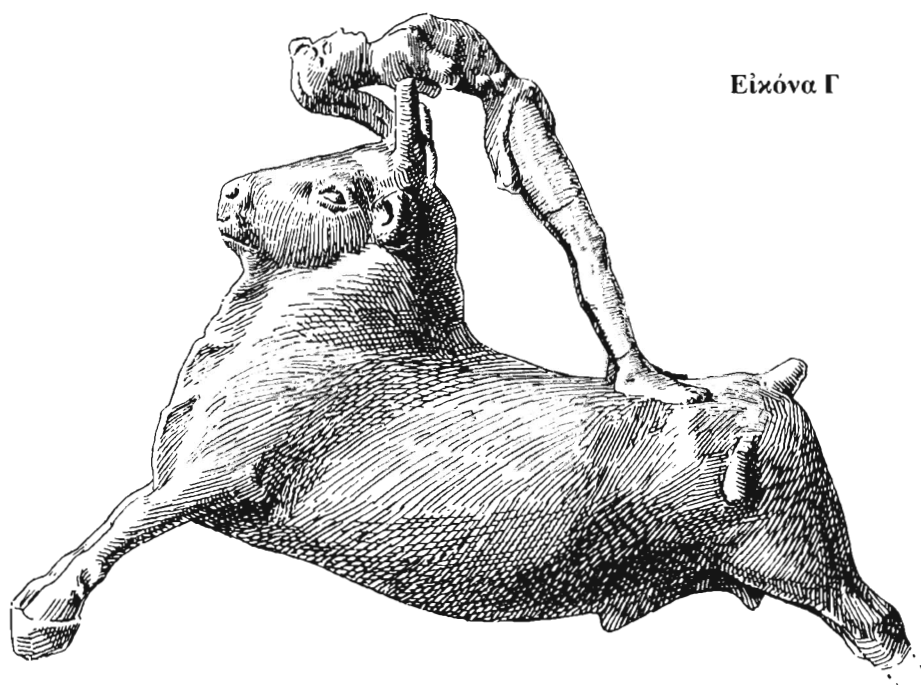
Βεβαίως ὑπῆρχον καὶ αἱ ἀνάλογοι παραλλαγὰι τῶν ἀκροδατικῶν ἀσκήσεων, ὅπως φαίνεται καὶ εἰς τὴν **εἰκ. Γ**: Ὁ ἀκροδάτης στέκει μὲ τοὺς πόδας ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ζώου καὶ κρατεῖται ἀπὸ τὰ κέρατά του.



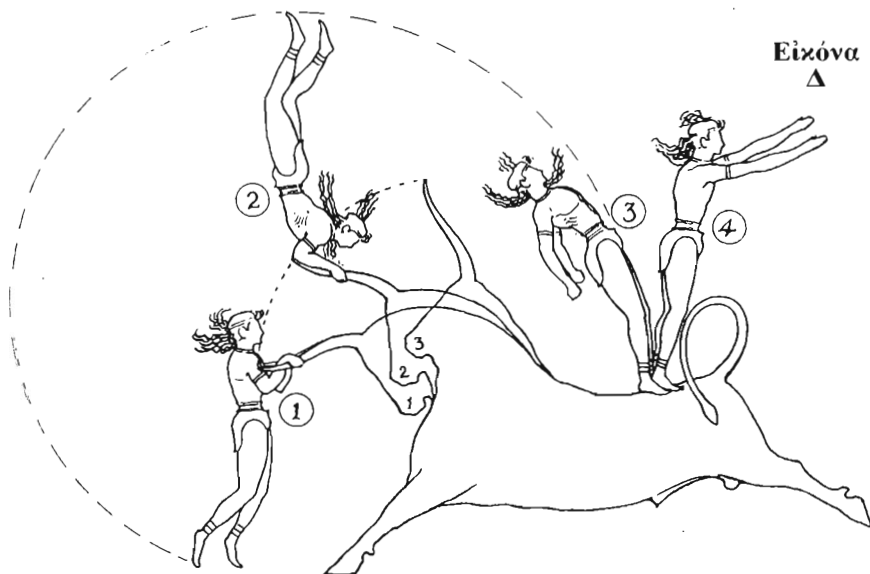
Εικόνα Β

Εικ. Α: Λεπτομέρεια τοιχογραφίας. Ἀκροβάτης (κατὰ τὸν Α. Ἔβανς, ἀκροβάτης). (Βλ. κείμενον).

Εικ. Β: α) Πηλίνη σφραγὶς ἐκ Ζάκρου.
β) Σφραγὶς ἐκ Κνωσοῦ. (Βλ. κείμενον).



Εικόνα Γ



Εικόνα
Δ

Είχ. Γ: Χαλκοῦς δοῦς μετὰ ἀκροβάτου. (Βλ. κείμενον).

Είχ. Δ: Ἀναπαράστασις πηδήματος καὶ προσγειώσεως κατὰ Ἑβανς.
(Βλ. κείμενον).

Εἰς τὴν **εἰκ.** Δ ἔχομε μίαν ἐπιτυχημένην ἀναπαράστασιν τοῦ ᾽Αρθούρου ᾽Εδανς: Λαβή, πῆδημα καὶ προσγείωσις ἐπὶ τῆς ράχεως τοῦ ταύρου. Θὰ ᾔτο ὁμως ὠλοκληρωμένη μετὴν πέμπτην φάσιν τῆς προσγειώσεως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπως εἰκονίζεται εἰς τὰς κρητικὰς τοιχογραφίας.

᾽Αξιοσημείωτον εἶναι, ὅτι τοὺς περισσοτέρους εἰκονιζομένους ἀκροβάτας, εἰδικῶς εἰς τὰς τοιχογραφίας, ὁ ᾽Αρθ. ᾽Εδανς τοὺς θεωρεῖ γυναῖκας καὶ μάλιστα μικρᾶς σχετικῶς ἡλικίας. Σχετικαὶ τοιχογραφίαι καὶ ἀγγεῖα εὐρέθησαν ἐν Κρῆτῃ (Ζάκρος, Κνωσός, ᾽Αγία Τριάς, Φαιστός κ.ἄ.), ἐν Τίρυνθι, Μικρᾷ ᾽Ασίᾳ, Θεσσαλίᾳ.

᾽Αργότερον αἱ ἑορταὶ τῆς ταυρομαχίας παρελήφθησαν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους τῆς Ρώμης καὶ μετετράπησαν εἰς αἵματηροὺς ἀγῶνας διὰ τὸν φόνον τοῦ ζώου. ᾽Απὸ ἐκεῖ μετεφυτεύθησαν εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Λατινικὴν Ἀμερικὴν, ὅπου τελοῦνται μέχρι σήμερον. Εἰς τὸν στίβον («*plaza de toros*»), ὅπου εὐρίσκεται ὁ ταῦρος, εἰσέρχονται ἔφιπποι –ἢ μὴ– ταυρομάχοι, οἱ ὅποιοι κεντοῦν αὐτὸν εἰς τὴν ράχιν μετὰ ἀκόντια κατεσκευασμένα οὕτως, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ εἰσχωρήσουν εἰς τὸ σῶμα τοῦ ζώου περισσότερο τῶν τριῶν ἑκατοστομέτρων, προκαλῶντας πόνον. Συγχρόνως ὁ ταῦρος ἐρεθίζεται ἀπὸ τὰς κινήσεις τῶν ἐρυθρῶν μανδυῶν καὶ τὰ ἀγκιστροειδῆ ἀκόντια («*picadores*»), μέχρι τῆς στιγμῆς ποὺ ὁ ταυρομάχος («*matador*») καὶ οἱ βοηθοὶ του («*band erilleros*», «*toreros*») μετὰ ξίφος δίδουν τὸ τελειωτικὸν κτύπημα.

᾽Αξίζει νὰ τονισθῇ, ὅτι αἱ ταυρομαχίαι καὶ τὰ «*ταυροκαθάψια*» τῶν Κρητῶν, Θεσσαλῶν καὶ τῶν ὑπολοίπων ἀρχαίων Ἑλληνικῶν φύλων δὲν εἶχον τὸν βαρβαρικὸν καὶ φονικόν, αἵματηρὸν χαρακτῆρα τῶν Ἰσπανικῶν καὶ τῶν Ρωμαϊκῶν. ᾽Ἦσαν παιδιαί, ἀκροβατικαὶ ἀσκήσεις, θέαμα μετὴν ἀνάλογον ἑορταστικὴν καὶ θρησκευτικὴν ἀτμόσφαιραν.

Βιβλιογραφία:

A. Heinrich Schliemann, «*Μυκῆναι*», Λειψία, 1878/Darnastadt, 1964.

B. ᾽Αρθούρος ᾽Εδανς, «*Τὰ ἀνάκτορα τοῦ Μίνως ἐν Κνωσῷ*», Λονδίνον, 1921-1935, vol. 1-5.

Γ. Σπυρίδων Μαρινᾶτος, «*Κρῆτη καὶ Μυκηναϊκὴ Ἑλλάς*», Μόναχον, 1959.

Ἑλληνικὸς Πολιτισμὸς, Ἐπιστήμη καὶ Θρησκεία

Ἡ πιθανὴ ἀνακάλυψη ἰχνῶν ζωῆς στὸν ἀερόλιθο ἀπὸ τὸν πλανήτη Ἄρη προκάλεσε ἐπιστημονικὸ, ἰδεολογικὸ-θρησκευτικὸ καὶ ἀκόμα πολιτικὸ προβληματισμὸ καὶ ἀμηχανία σὲ παγκόσμια κλίμακα. Τὰ ΜΜΕ, πολιτικοί, ἐπιστήμονες, θεολόγοι, ἱερωμένοι, λόγιοι κάθε εἰδικότητας καὶ θρησκευματος ἐσχολίασαν ποικιλοτρόπως τὴν μὲ ἀνυπομονησία ἀναμενόμενη νὰ ἐπαληθευθῇ παρουσία ζωῆς καὶ σὲ ἄλλον πλανήτη τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος ἐκτὸς τῆς γηραιᾶς μας Γῆς. Ἡ ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ μας δόγμα ἐπὶ αἰῶνες διακηρυσσόμενη μοναδικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς Γῆς στὸ Σύμπαν, δοσμένη σὰν «ἀποκλειστικὸ δῶρο τῆς δημιουργίας στὸν ἄνθρωπο», ἀνασκευάζεται αἴφνης καὶ ἀπροσδόκητα ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Προβάλλει ἡ ἐπαναστατικὴ καὶ «ἀνατρεπτικὴ» πιθανότητα ὑπαρξῆς ζωῆς καὶ ἐκτὸς τῆς Γῆς, τροποποιῶντας μὲ «προκλητικὸ» τρόπο τὰ ἕως τώρα πολυαῖωνα ἀναμφισβήτητα θεολογικὰ δεδομένα.

Ἐκεῖνο ποὺ κάνει ἐντύπωση καὶ μπορεῖ μὲ ἔμφαση νὰ ὑπογραμμισθῇ στὴν ἀπροσδόκητη αὐτὴ εἰδηση δὲν εἶναι ἡ φυσιολογικὰ ἀναμενόμενη κριτικὴ ἀνάλυση καὶ διασκευὴ τῆς κατὰ γράμμα ἐρμηνείας τῆς «Γενέσεως» καὶ τῆς «Παλαιᾶς Διαθήκης» ἀλλὰ ἡ προσφυγὴ καὶ ἀναδρομὴ τῶν ἐπιστημόνων, φιλοσόφων καὶ θεολόγων στὸν γραπτὸ λόγο τῆς ἀρχαιοελληνικῆς φιλοσοφίας καὶ κληρονομιάς, γιὰ νὰ βροῦν τις ἀπαραίτητες ἀπαντήσεις τῆς πρωτοφανοῦς ἀνακάλυψης τοῦ ἀερόλιθου. Θυμῆθηκαν αἰφνιδίως, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι καὶ σὲ αὐτὸν τὸν τομέα τῆς ἐπιστήμης πρωτοστάτησαν πρὶν δυόμιση περὶπου χιλιετίες, καὶ προσέτρεξαν πρὸς τὰ συγγράμματά τους, γιὰ νὰ φωτισθοῦν καὶ νὰ φωτίσουν τὸ ἕως τώρα ἀπίθανο ἐπιστημονικὸ γεγονὸς ὑπαρξῆς ζωῆς καὶ ἄλλου καὶ σὲ ἄλλους κόσμους ἐκτὸς ἀπὸ τὸν πλανήτη μας.

Ἄς προσπαθῇσμε ἐν συντομίᾳ νὰ ἀναφέρωμε τις φιλοσοφικὲς διαισθήσεις καὶ τις πρακτικὲς προβλέψεις τῶν ἀρχαίων σοφῶν στὸ συγκλονιστικὸ αὐτὸ ἐπιστημονικὸ γεγονὸς, ποὺ ἀνατάραξε τὰ ἥσυχα λιμνάζοντα νερὰ τῆς θεολογικῆς καὶ ἰδεολογικῆς θάλασσας τοῦ πλανήτη μας:

1) Ὁ Πλάτων ἀναφέρει: «Ὁ δημιουργὸς μοίρασε τις ψυχὰς σὲ ἴσους ἀριθμοὺς μὲ τὰ ἄστρα, τάζοντας μία στὸ καθένα» ἀκόμα: «τὸ σύμπαν θὰ ἦταν ἀτελές, ἂν δὲν περιεῖχε κάθε εἶδους ζωντανὸ ὄργανισμὸ στὴν τεράστια ἔκτασή του».

2) Ὁ Πλούταρχος: «Ὅσο γιὰ τὸν Πέτρωνα τὸν Ἱμεραῖο, γνωρίζομε τὴν παρὰδοξὴ κοσμολογία του γιὰ πλῆθος κόσμων».

3) Ὁ Τίμαιος ὁ Λοκρὸς στὴν ὑπόθεσή του «Περὶ πλεθώρας κόσμων» ἀναφέρει: «ἂν τὸ σύμπαν δὲν εἶναι ἓνα, τότε κατ' ἀνάγκην ἔχουν δημιουργηθῇ πέντε», συμπέρασμα ποὺ βασίζεται πιθανῶς στὴν θεωρία τῶν ἀριθμῶν καὶ τῶν πολυέδρων τοῦ Πυθαγόρα.

4) Ὁ Ἀναξίμανδρος ἐδίδασκε: «Υπάρχουν πολλὰ κοσμικὰ συστήματα τὸ ἓνα δίπλα στὸ ἄλλο». Ἔτσι εἶναι ὁ πρόδρομος τῆς σημερινῆς κβαντικῆς ὑπόθεσης γιὰ τὴν ὑπαρξὴ «ἀπείρων συμπάντων».

5) Ὁ Δημόκριτος ἐπίστευε: «Υπάρχουν καὶ ἄλλοι κόσμοι στὸ ἄπειρον, ποὺ

υπόκεινται σέ γένεση καί φθορά». Ἐπὶ πλέον ἡ ἀτομικὴ θεωρία τοῦ Δημόκριτου μᾶς ὁδηγεῖ στοῦ συμπέρασμα, ὅτι οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἶναι παγκόσμιοι· αὐτὸ ἐπαληθεύεται καὶ ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη 50 δις. γαλαξίων παρόμοιων στὴν δομὴ καὶ ὕλη μὲ τὸν δικό μας, καὶ ἐπομένως ὅ,τι γίνεται ἐδῶ στὴν Γῆ δὲν εἶναι πρὸ νόμοιο οὔτε χάρισμα τῆς δημιουργίας ἀλλὰ συνέπεια τῶν νόμων αὐτῶν, ποὺ λειτουργοῦν σὲ κάθε «Γῆ» τοῦ σύμπαντος.

6) Ἡ ἀρχὴ τῆς πανσπερμίας, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ Σύμπαν «ἔχει ραντισθῇ μὲ βιολογικοὺς σπόρους», οἱ ὁποῖοι φυτρώνουν σὰν συνέπεια τῶν ὡς ἄνω φυσικῶν νόμων τοῦ Δημόκριτου.

Πολλές εἶναι οἱ μαρτυρίες καὶ τὰ γραπτὰ ἔργα τῆς ἀρχαιοελληνικῆς φιλοσοφίας, ποὺ προβλέπουν τὴν ὑπαρξὴ ζωῆς, «πανσπερμία», ὅχι μόνον στὸν Ἄρη ἀλλὰ σὲ ὁλόκληρο τὸ σύμπαν. Τὰ ἐρωτήματα ποὺ τίθενται στὴν προκείμενη περίπτωση εἶναι: 1) Γιατί τόση ἀναταραχὴ, ἀναστάτωση καὶ σύγχυση στὴν κοινωνία τῆς ἐποχῆς μας ἀπὸ τὴν ἀναμενόμενη ἐπαλήθευση τῆς ἀνίχνευσης ζωῆς στὸν Ἄρη; 2) Ἄν τὸ γεγονός αὐτὸ συνέβαινε πρὶν ἀπὸ 2500 χρόνια στὴν ἀρχαιοελληνικὴ κοινωνία, θὰ παρουσιάζετο ἡ δημιουργηθεῖσα πολυεπίπεδη ἔγνοια, ὁ προβληματισμὸς καὶ τὰ συνακόλουθα διλήμματα τῆς κοινωνίας; Ἡ ἀπάντηση σὲ αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα εὐρίσκεται κυρίως στὴν φιλοσοφικὴ ἀνελαστικότητα καὶ τὸν θρησκευτικὸ δογματισμὸ, μὲ τὰ ὁποῖα ἐγαλουχήθη ἐπὶ αἰῶνες ἡ κοινωνία μας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ νὰ ἀπελευθερωθῇ, δεσμευμένη ἀπὸ ἐσφαλμένες ἀντιεπιστημονικὲς ἀπόψεις τῶν γραφομένων τῆς «Π. Διαθήκης» καὶ κυρίως τῆς «Γενέσεως», ποὺ ἀναφέρονται σὲ εἰδικὰ κοσμολογικά, ἀστρονομικά καὶ ἄλλα ἐπιστημονικά προβλήματα, τὰ ὁποῖα μετὰ τὸν Μεσαῖωνα ἔχουν περιέλθει στὴν δικαιοδοσία καὶ ἀποκλειστικότητα τῶν ἐπιστημῶν.

Ἄναμφισβήτητὴ ἀπόδειξη τῶν ὡς ἄνω ἀληθειῶν εἶναι:

1) Ἡ μόλις πρὶν ἀπὸ τέσσαρα χρόνια παραδοχὴ ἀπὸ τὴν Καθολικὴ Ἐκκλησία τοῦ Ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος τοῦ Ἀρίσταρχου (ἴδε «Scientific American», Jan. 97, σελ. 96), ποὺ διευτυπώθη ἀπὸ τὸν Ἑλληνα σοφὸ πρὶν ἀπὸ 2500 χρόνια καὶ ἐπιστημονικὰ ἐπαληθεύθηκε ἀπὸ τὸν Πολωνὸ ἀστρονόμο Κοπέρνικο τὸ 1530, δηλαδή πρὶν ἀπὸ περίπου 467 χρόνια. Δὲν εἶναι φανατικὸς δογματισμὸς ἡ ἐπὶ 4,5 αἰῶνες ἀπόκρυψη ἀπὸ τοὺς πιστοὺς μᾶς τόσο σπουδαίας ἐπιστημονικῆς ἀνακάλυψης; Καὶ μπορεῖ νὰ διερωτηθῇ κανεὶς, ποῖα νὰ εἶναι ἄραγε ἡ σκοπιμότητα μᾶς τέτοιας πολυαἰώνης καθυστέρησης στὴν παραδοχὴ μᾶς τέτοιας κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος ἀλήθειας, ἡ ὁποία οὔτε τὴν θρησκεία οὔτε τὴν ἐπιστὴμὴν ἐξυπηρετεῖ.

2) Ἡ μόλις τὸ 1996 ἐπίσημη ἀναγνώριση ἀπὸ τὸν Πάπα τῆς Ρώμης τῆς θεωρίας περὶ ἐξελίξεως τῶν εἰδῶν τοῦ ζωικοῦ βασιλείου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ διευτυπώθη τὸ ἔτος 1859 ἀπὸ τὸν Ἀγγλο φυσιολόγῳ Δαρβίνο, πρὶν δηλαδή ἀπὸ 136 χρόνια (ἴδε «Time» τῆς 4.11.1997, σελ. 57).

Ἄς παραμείνωμε ὅμως σὲ αὐτὲς μόνον τὶς ἀπτὲς ἀποδείξεις τῆς περιεργῆς καθυστέρησης στὴν ἀναγνώριση ἐνοχλητικῶν γιὰ τὸ θρησκευτικὸ κατεστημένο ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων, ποὺ βασικὴ αἰτία τοὺς εἶναι ἡ κατὰ γράμμα στενὴ ἔρμηνεία ὠρισμένων χωρίων τῶν ἱερῶν βιβλίων, ὅπως διακηρύττουν π.χ. οἱ «δη-

μιουργιστές» της Ἀμερικῆς. Ἡ παραδοχὴ τοῦ Πάπα γιὰ τὴν ἀλληγορικὴ, τὴν ὄχι κατὰ γράμμα ἐρμηνεία τῶν χωρίων αὐτῶν, εἶναι ἀσφαλῶς μιὰ προκεχωρημένη προοδευτικὴ ἀντίληψη, τὴν ὁποίαν ἔχουν προτείνει καὶ στοὺς παρελθόντες ἐπιφανεῖς πατέρες τῆς Ὁρθοδοξίας - Ὁ Ἅγιος Αὐγουστῖνος, Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Ἀκινάτης - φιλόσοφοι καὶ ἱεράρχες.

Ἡ παρατηρούμενη στὶς μέρες μας ἰδεολογικο-θρησκευτικὴ ἀναστάτωση ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψη ζωῆς καὶ ἀλλοῦ ἐκτὸς τοῦ πλανήτη μας δὲν θὰ συνέβαινε προφανῶς στὴν ἀρχαιοελληνικὴ κοινωνία, ἡ ὁποία, γαλουχημένη στὶς φιλοσοφικὲς ἀπόψεις καὶ προβλέψεις τῶν σοφῶν τῆς δημοκρατικῆς καὶ ἀνοικτῆς ἐκείνης πολιτείας, θὰ ἐθεώρει ἀναμενόμενο τὸ φαινόμενο, «κοινὸν τόπον». Ἡ στάση αὐτὴ θὰ ἦταν ἀποτέλεσμα τοῦ ἐπικρατοῦντος φιλελεύθερου προοδευτικοῦ κοσμοειδώλου τῆς ἐποχῆς ἀνεπηρέαστου ἀπὸ θεολογικὲς δεσμεύσεις καὶ περιορισμούς.

Πρὸς ὑποστήριξη τῆς ἀποψης αὐτῆς, ἀποτελέσματος καὶ ἐκφρασης τῆς ὀρθῆς σχέσης μεταξὺ θρησκείας καὶ ἐπιστήμης στὴν ἀρχαιοελληνικὴ κοινωνία, θὰ ἀναφέρω τὰ λόγια τοῦ ἐπιφανοῦς φυσικοῦ, νομπελίστα τῆς δεκαετίας τοῦ 1950 Schrödinger, ὁ ὁποῖος, ἀναφερόμενος στὴν διάσταση πὺν χωρίζει τὴν θρησκεία ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη στὴν ἐποχὴ μας, γράφει: «...στεκόμαστε μπροστὰ στὸ τεῖχος πὺν χωρίζει τοὺς δύο δρόμους, αὐτὸν τῆς καρδιάς καὶ ἐκεῖνον τῆς καθαρῆς λογικῆς. Τὸ βλέμμα μας γλιστρᾷ πρὸς τὰ πίσω κατὰ μῆκος τοῦ τεύχους. Ὁ ἄραγε δὲν μποροῦμε νὰ τὸ γκρεμίσουμε; Ὁ ἄραγε ἀνέκαθεν;... Στὴν ἱστορία θὰ δοῦμε νὰ φέγγη στὸ δάθος μιὰ μακρινὴ χώρα σὲ ἀπόσταση δύο χιλιάδων ἐτῶν, μιὰ χώρα ὅπου τὸ τεῖχος χαμηλώνει μέχρι νὰ ἐξαφανίζεται καὶ ὁ δρόμος εἶναι ἄκομα ἕνας καὶ ἀδιαίρετος» (ἴδε τοῦ ἰδίου, «Ἡ Φύση καὶ οἱ Ἕλληνες», σελ. 19). Ὁλοφάνερο εἶναι, ὅτι ὁ διακεκριμένος ἐλληνομαθὴς ἐπιστήμων μὲ τὴν «μακρινὴν χώραν» ἐννοεῖ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅπου θρησκεία καὶ ἐπιστήμη εὗρισκονταν σὲ ἀνεπηρέαστη ἀνεκτικότητα, ἀνεξαρτησία καὶ συνδιαλλαγή, ἡ δὲ κοινωνία ὑπὸ αὐτὲς τίς συνθήκες, ἐλεύθερη καὶ δημοκρατικὴ, διετίθετο χωρὶς προκαταλήψεις καὶ πνευματικὰ δεσμὰ σὲ κάθε εἶδους «ἀνατρεπτικὰς» ἀπόψεις καὶ φιλοσοφικὰς προβλέψεις, ὅπως ἡ ὑπαρξὴ ζωῆς σὲ ἄλλους κόσμους τοῦ σύμπαντος.

Θὰ ἀναφέρω ἐπιπροσθέτως τὰ λόγια τοῦ θαυμαστοῦ τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ πολιτισμοῦ, δυστυχῶς προσφάτως ἐκλιπόντος, διεθνοῦς φήμης ἀστρονόμου Carl Sagan, ὁ ὁποῖος προβληματισμένος ἀπὸ ἀνεπίλυτα καὶ πολὺπλοκα ἰδεολογικο-κοινωνικὰ προβλήματα τῆς ἐποχῆς μας προτείνει: «Ἡ καλύτερη, πιὸ σίγουρη καὶ δέβαιη γιὰ ἐπιτυχία διέξοδος σὲ αὐτὰ εἶναι ὁ ἀρχαιοελληνικὸς Πολιτισμὸς, οἱ ἀρχαῖοι, οἱ νόμοι, ἡ μέθοδος ἔρευνας, ὁ ὀρθολογισμὸς πὺν τὸν διέπουν... Νὰ καταστήσουμε τὸν Πολιτισμὸ αὐτὸν πρότυπο ἐφαρμογῆς καὶ θεωρίας στὴν παγκόσμια κοινότητα» («Planetary Report»).

Ἡ διαπαιδαγώγηση τῆς κοινωνίας μας στὰ «πρότυπα ἐφαρμογῆς» τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ Πολιτισμοῦ θὰ ἀπέβαινε ἐπωφελὴς καὶ γιὰ τὴν θρησκεία, γιὰ νὰ διευρύνῃ διὰ μέσου τῆς ἐπιστήμης τὴν κοσμοαντίληψή της, καὶ γιὰ τὴν ἐπιστήμη, γιὰ νὰ καταργήσῃ τὸ κατεστημένο ἰδεολογικὸ καὶ ψυχολογικὸ τεῖχος γιὰ τὴν ἀνεμπόδιστη πρόοδό της πρὸς ὄφελος τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἰωάν. Κυπαρισσοῦς

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Α. ΤΖΙΡΟΠΟΥΛΟΥ - ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ, Μαθήματα Ἀρχαίας
Ἑλληνικῆς Γλώσσης

«Στὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα μὲ τὶς 600.000 λέξεις καὶ τὰ 72.000.000 ἀποθιγαν-
ρισμένα μέχρι τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους λήμματα, δὲν ὑπάρχει σὲ κανένα λε-
ξικὸ ἢ λέξεις “ἀρνησίγλωσσος”, ἐνῶ ὑπάρχουν οἱ λέξεις “ἀρνησίπατρις”,
“ἀρνησίθρησκος”, “ἀρνησίθεος”, “ἀρνησίδοξος”, “ἀρνησίκοσμος” (σελ. 58).
Ἡ ἀνυπαρξία τῆς λέξεως μαρτυρεῖ τὴν ἀνυπαρξία καὶ τοῦ ἀντιστοίχου φαι-
νομένου ἀλλὰ καὶ κάτι ἀκόμη· ὅτι οἱ ἑξ-ουσιαστές διὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κρά-
τους ἐπέτυχαν μέσα σὲ λίγα χρόνια αὐτό, ποὺ δὲν μπόρεσαν κατὰ τὴν μα-
κράιωνη περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας.

«Αποσκορακίζοντας τὰ ἀρχαῖα, κόβοντας δηλαδὴ τὴν ρίζα τοῦ γλωσσικοῦ
μας δένδρου, στενέψαμε τοὺς ὀρίζοντες τῆς σκέψεως, τὶς δυνατότητες ἐκφρά-
σεως καὶ ἀνακόψαμε τὴν ἐξέλιξι τοῦ γλωσσικοῦ μας πολιτισμοῦ. Ξένοι ἑλλη-
νισταὶ διεμαρτυρήθησαν ἐντονα καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ διαμαρτύρωνται, γιὰ
τὴν ἀποκοπὴ τῆς τωρινῆς νέας ἑλληνικῆς ἀπὸ τὴν γλωσσικὴ παράδοσι. Ἡ
Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία τῆς Βασκωνίας χαρακτηρίζει τὴν τάσιν αὐτὴ ὡς αὐτο-
κτονία: “...τοῖς Ἑλλήσι οὕτω ποιοῦσι, αὐτοχειρία ἐστὶ...”». (σελ. 55).

Δὲν ἔλλειψαν βέβαια οἱ διαμαρτυρίες καὶ στὴν Ἑλλάδα: Ἀκαδημαῖκοί,

Οἱ ἀδικημένοι ἀρχαῖοι Σοφιστὲς

Εἰς τὸ ἱστορικὸν γίνεσθαι τοῦ 5ου αἰῶνος καὶ ἀμέσως μετὰ τὰ Μηδικά,
τὴν νίκην δηλαδὴ τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν, ὡς εἶναι γνωστόν, καὶ
κυρίως εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἠκολούθησε μία πραγματικὴ ἄνθησις εἰς
πλείστους ὅσους τομεῖς, ὅπου μεταξὺ ἄλλων ἢ ἐμφάνισις τῶν Σοφιστῶν
ὑπῆρξε, καθ’ ἃ φρονοῦμε θετικὴ τε καὶ δημιουργικὴ, οὐχὶ δὲ ἀρνητικὴ, ὅπως
ἕως σήμερον θεωρεῖται, ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ τινῶν διδάσκεται ἢ ἀντιμετωπίζεται.
Ἡ χρονικὴ ἀπόστασις, ἣτις μεσολαβεῖ καὶ χωρίζει ἡμᾶς ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν
ἐκείνην ἐποχὴν, δίδει τὸ πλεονέκτημα μιᾶς ἐπανεκτιμήσεως ἢ ἐπανατοποθε-
τήσεως ἐναντι αὐτῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν γνώμην μας δὲν δύνανται παρὰ νὰ
ἔχουν ἰδιαιτέραν θέσιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην – Ἑλληνικὴν ἱστορίαν τῆς σκέ-
ψεως.



διακεκριμένοι φιλόσοφοι και ἐπιστήμονες, βραβευμένοι ποιητές και δημοσιογράφοι ἀλλὰ και πλῆθος κόσμου τάχθηκαν ἐναντίον τῶν μέτρων αὐτῶν τοῦ κράτους και ἐξέφρασαν παντοιοτρόπως τὴν δυσφορία τους. Θὰ ἦταν παρακινδυνευμένο νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ προσπάθεια αὐτὴ τῶν ἐξ-ουσιαστῶν ἀπέτυχε· πολλὰ σημάδια ὥστος μαρτυροῦν, ὅτι δὲν τέλειωσαν ὅλα.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ τῆς Ἄννας Εὐσταθίου ἀποτελεῖ μιὰ προσπάθεια ἀναπληρώσεως τοῦ κενοῦ, ἐνῶ ταυτόχρονα φιλοδοξεῖ νὰ εἰσαγάγῃ μιὰ μέθοδο διδασκαλίας τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας. Μέσα στὶς τριακόσιες περίπου σελίδες τοῦ πρώτου τόμου φιλοξενοῦνται ἐπιλεγμένα κείμενα πολλῶν Ἑλλήνων κλασσικῶν, ὅπως και ἀναλύσεις γραμματικῶν και συντακτικῶν φαινομένων, ποὺ παρέχονται μ' ἓναν ἀπλὸ και εὐκόλο τρόπο.

Στὶς σελίδες 63-66, 75-81 και 249 βρίσκει κανεὶς πλῆθος ἀρχαίων φράσεων, παροιμιῶν και ρητῶν, ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦμε στὴν καθημερινὴ ζωὴ, χωρὶς νὰ γνωρίζουμε τὴν προέλευσί τους, ὅπως γιὰ παράδειγμα: «Πότερον ἢ ὄρνις ἢ τὸ ὠὸν ἐγένετο;», «Εἰς τὸ τρέφειν πῶγονα δοκεῖ σοφίαν περιποιεῖν» (Περὶ μουσάτων κουλτουριάρηδων), «ψευδὴ λέγων θάνοιμι», «μὴ μὲ σύγχει», «ἀδίωντον ζῶμεν βίον», «γάλα ὀρνίθων», «ἐς κόρακα πέμπειν», «πολλὰ λαλεῖς», «ὄλοιο» (νὰ χαθῇς), «κακὴ κεφαλὴ».

Στὶς σελίδες 87-88 ἡ συγγραφεὺς παραθέτει τὶς ἐν δοτικῇ πτώσει φράσεις, τὴν ὁποία κατήργησαν διὰ νόμου ὡς τάχα ἄχρηστη· κι ὁμως λειτουργοῦν εὐρέως οἱ φράσεις: «ἐν μέρει», «ἐν λευκῷ», «ἐν ψυχρῷ», «σὺν τῷ χρόνῳ», «ἅμα ἐπὶ κοντῷ», «ἐν τούτοις», «ἐνώπιος ἐνωπίω», «ἐν τῷ μεταξύ», «σὺν τοῖς ἄλλοις», «δόξα τῷ Θεῷ», «ἐν ἀγνοίᾳ», «ἐν κινήσει», «ἐν χορῷ», «ἐπὶ πληρωμῇ ἢ πιστώσει ἢ ἀντικαταβολῇ», «ἐπ' αὐτοφόρῳ», «ἐν μέσῳ», «ἐν τάξει», «ἐν

Αἱ λίαν προχωρημέναι θέσεις, ἀντιλήψεις ἢ και πεποιθήσεις αὐτῶν ἐναντι τῆς ἐποχῆς των προσέκρουσαν, ὡς ἦτο ἄλλωστε φυσικόν, ἀναπόφευκτον και ἀναμενόμενον, εἰς τὴν ἐντονον ἀντίδρασιν τῶν ἰδεολογικῶν των ἀντιπάλων, διὰ τοῦτο δὲ και ἐπολεμήθησαν σφοδρῶς ὑπ' αὐτῶν μὲ πρῶτον και κορυφαῖον τὸν Πλάτωνα, μὲ τελικὸν ἀποτέλεσμα προσωπικότητες ὡς οἱ Πρωταγόρας, Πρόδικος, Ἰππίας, Γοργίας και ἄλλοι νὰ ἔχουν τύχει ἀδίκου μεταχειρίσεως τόσον ἀπὸ συγχρόνους των ὅσον και ἀπὸ μεταγενεστέρους, παραμένοντες οὕτω – ἀτυχῶς δι' ἡμᾶς – ἀκαταξίωτοι ἕως σήμερον εἰς τὴν συνείδησιν των πλείστων εἴτε λόγῳ ἀγνοίας, εἴτε λόγῳ Πλατωνικῆς και διὰ τοῦτο ἀριστοτεχνικῆς παρωδίας, εἴτε τέλος διότι αἱ θέσεις των ἠνώχλουν διαχρονικῶς τὸ θεοκρατικὸν καθεστῶς, τὸ ὁποῖον ἐπεβλήθη διὰ τῆς ὥμης βίας. Ποῖαι ὁμως ἦσαν αἱ θέσεις, αἱ πεποιθήσεις αὐτῶν, ὥστε νὰ καταπολεμηθοῦν τοσοῦτον σφοδρῶς; Ἡ θέσις ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι «διδακτὴ» και ἡ ἐν συνεχείᾳ ἀντιλήψις ἢ ἡ πεποίθισις των περὶ «θεῶν» εἶναι ἢ μᾶλλον ὑπῆρξεν ὁ ἄξων μὲ τοὺς δύο πόλους, γύ-



ἀντιθέσει», «ἐν ὄλῳ», «ἐν πάσῃ περιπτώσει», «τοῖς μετρητοῖς», «φύσει ἢ θέσει ἢ νόμῳ», «λόγῳ τιμῆς», «ἐν πλῶ», «τῷ ὄντι», «ἐν ἐνεργείᾳ», «ἐλέῳ θεοῦ», «πρῶτος τῇ τάξει», «οὐκ ἐν τῷ πολλῷ τὸ εὖ...», «τύχῃ ἀγαθῇ», «παρὰ τῷ πρωθυπουργῷ», «σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις», «ἐλαφρᾷ τῇ καρδίᾳ», «ἐν βρασμῷ ψυχῆς». κ.ο.κ.

Στὴν σελίδα 101 δίδονται τὰ ὀνόματα τῶν μηνῶν καὶ στὴν 102 οἱ δέκα φυλὲς τῶν Ἀθηναίων: Γαμηλιῶν (Ἰανουάριος), Ἀνθεστηριῶν, Ἐλαφηβολιών, Μουνιχιῶν, Θαργηλιῶν, Σκιροφοριῶν, Ἑκατομβαιῶν, Μεταγειτνιών, Βοηδρομιῶν, Πυανεψιών, Μαιμακτηριῶν, Ποσειδεῶν καὶ Ἑρεχθίδς, Αἰγίδης, Πανδιονίδς, Λεοντίς, Κεκροπίς, Ἀκαμαντίς, Οἰνίδης, Ἱπποθοοντίς, Αἰαντίς καὶ Ἀντιοχίδς ἀντίστοιχα.

Τὰ μέτρα καὶ ἡ μετρικὴ δοῦνται στὴν σελίδα 172· τὰ ὀνόματα τῶν Ὠρῶν καὶ Χαρίτων, τῶν ἑπτὰ σοφῶν, τῶν Μουσῶν, τῶν Ὀλυμπίων θεῶν, τῶν Μοιρῶν καὶ Κυκλώπων, τῶν Τιτάνων, ὅπως καὶ τὰ «ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου», τὰ Μαντεῖα, οἱ ἑορτὲς τῶν ἀρχαίων, οἱ τέχνες καὶ πολλὲς ἄλλες χρήσιμες πληροφορίες δοῦνται στίς σελίδες 288-292.

Ἡ Ἀννα Εὐσταθίου, γνωστὴ συγγραφεὺς καὶ ἀπὸ τὸ δίτομο ἔργο της «Πῶς ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα γονιμοποίησε τὸν Εὐρωπαϊκὸ Λόγο», καταρρίπτει τὸν μῦθο τῶν ἐξ-ουσιαστῶν, ὅτι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι τάχα νεκρὴ, μὲ πληθὺς ἐπιχειρημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ὅτι 5.000 τοῦλάχιστον ὁμηρικὲς λέξεις λειτουργοῦν σήμερα αὐτούσιες, παρεφθαρμένες ἢ ἐν συνθέσει. Δὲν θὰ ἀπαριθμήσουμε δέδια ὅλες τίς λέξεις, ποὺ παραθέτει, θὰ πάrouμε ὡστόσο μερικὲς ἐξ αὐτῶν, τίς ὁποῖες θεωροῦμε ἄξιες ἀναφορᾶς. Τὸ ρῆμα *κυνῶ* (= φιλῶ) δὲν εἶναι ἀσφαλῶς μεταξὺ αὐτῶν τῆς καθημερινῆς χρήσεως.

ροθι τῶν ὁποίων ἐκινήθη ἡ Πλατωνικὴ κυρίως πολεμικὴ. Ἐδὼ ὅμως φρονοῦμεν, ὅτι ἔγκειται ἡ μεγάλη πνευματικὴ διαφορὰ, ἥτις ἀφορᾷ κυρίως καὶ εἰδικῶς εἰς τὴν ποιότητα προθέσεων καὶ ἐπιδιωκομένων σκοπῶν μεταξὺ Σοφιστῶν μὲ κορυφαῖον τὸν Πρωταγόραν ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν καὶ τῶν ἰδεολογικῶν τῶν ἀντιπάλων μὲ πρῶτον καὶ κορυφαῖον τὸν Πλάτωνα ἀπὸ τὴν ἄλλην.

Πρὸς τούτοις εἶναι ὅλως σημαντικὸν καὶ χρήζει ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ ἐκτιμήσεως αὐτὸ τὸ ὅποῖον ὁ ἕτερος μεγάλος Ἀθηναῖος, ὁ Δημοκρίτης, ἔγραψεν: «**Τὴν τε πολιτικὴν τέχνην μεγίστην οὖσαν ἐκδιδάσκεισθαι καὶ τοὺς πόρους διώκειν ἀφ' ὧν τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ γίνονται τοῖς ἀνθρώποις**» (Πλούταρχος, «**Πρὸς Κολώτην**»). Ἡ ὥς ἄνω Δημοκρίτειος ρῆσις εἴμεθα τῆς γνώμης, ὅτι ἐπικροτεῖ καὶ δικαίῳ συνάμα τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Σοφιστῶν, ὅπως διδάξουν τὴν «πολιτικὴν ἀρετήν», τὴν «πολιτικὴν σοφίαν καὶ τέχνην» εἰς τοὺς νέους, διὰ τὰ καταστοῦν οὗτοι ἱκανοὶ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν



εἶναι ὅμως τὸ προσ-κυνῶ. Ἀξίζει νὰ μάθουμε, ὅτι τὸ ἀγγλικὸ *kiss* (= φιλῶ) καὶ τὸ γερμανικὸ *küssen* ἀποτελοῦν μεταπλάσεις τοῦ *κυνῶ*. Τὸ ρῆμα *κορέω* ἐπίσης γέννησε πλῆθος λέξεων καὶ ταξίδευσε μέσῳ τῶν Λατίνων σ' ὅλον τὸν κόσμον ὡς *curo, cura, cure, curiosity* καὶ *sheriff* (σερίφης). Ὁ ἄντυξ (ἄντυξ οὐρανία), ποὺ εἶναι ἡ περιφέρεια παντὸς κυκλοτεροῦς, ἐγινε *ζάντα*. Καὶ θεβαίως ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα *τῆλε* (=μακρὰν) καὶ τὸ *πέφαγκα* (=παρακείμενος τοῦ φαίνω) παρήχθη τὸ *telefax*. Εἶναι δύσκολο ν' ἀποφύγῃ κανεὶς τὸν πειρασμὸ καὶ νὰ μὴν ἀναφερθῇ στὸν ἥρωα (ἀμετάφραστη λέξις), ποὺ τροφοδότησε τὸν κόσμον μὲ τὰ *Herr* καὶ *Herren* (κύριος) (σελ. 22 καὶ 32).

Προκειμένου νὰ ἐπιτευχθῇ τὸ «*ὀκτάωρον*», οἱ ἐργάτες χρειάσθηκε νὰ κάνουν σκληροὺς ἀγῶνες αἰώνων. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ὥστόσο εἶχαν τὸ «*ἐξάωρον*». Αὐτὸ βγαίνει ἀπὸ τὴν φράση: «*Ἐξ ὥραι μόχθοις...*» (Ἐξ ὥρες ἐργασίας φθάνουν). Ὅμως καὶ τὰ γράμματα ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ S (στίγμα = σ), δηλαδὴ τὰ Z, H, Θ, I, μᾶς προτρέπουν: «*ζῆθι*»· δηλαδὴ ζῆσε καὶ διασκέδασε, καθ' ὅτι «*ζῆθι λέγουσι θεοτοῖς*» (σελ. 65).

Θὰ κλείσουμε τὴν παρουσιάσι μας αὐτὴ, ἀναφερόμενοι στὴν σελίδα 98, ὅπου δρίσκουμε τὸ τι εὔχονταν οἱ Ἕλληνες:

«Υγιαίνειν μὲν ἄριστον ἀνδρὶ θνατῷ, / δεῦτερον δέ, φύν, καλὸν γενέσθαι, / τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως, εἴτα τέταρτον ἡδᾶν μετὰ φίλων».

Σαράντος Πάν

Π. ΚΩΣΤΑΣ, Ἀξίωμα, ἡ λεηλασία τοῦ ἐλληνισμοῦ

Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Π. Κώστα θὰ μπορούσε νὰ ἐνταχθῇ στὴν κατηγορία τῶν δοκιμίων προβληματισμοῦ, ἐὰν ἦταν μόνο αὐτό. Ὅμως τόσο ἡ πρωτοτυπία,

τῆς πολιτείας ὑποθέσεων καὶ προβλημάτων μὴ ἀφήνοντες ταῦτα εἰς μίαν δράκα ἀνθρώπων, ὡς δυστυχῶς γίνεται σήμερον μὲ τὰ γνωστὰ καὶ οἰκτρὰ ἀποτελέσματα.

Οὕτω ὅμως τελικὸς καὶ διανυγέστατος τῶν Σοφιστῶν σκοπὸς καὶ στόχος δὲν προβάλλει ἄλλος, εἰ μὴ μόνον: οἱ νέοι δέον ὅπως δι' ἀγωγῆς καὶ μαθήσεως ἀποκτήσουν μίαν κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν ὠλοκληρωμένην προσωπικότητα οὕτως, ὥστε εἴτα νὰ ἐργασθοῦν διὰ τὸ δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν συμφέρον καὶ καλόν, ἀφ' οὗ καὶ τὰ δύο εἶναι λίαν στενῶς συνδεδεμένα εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν πόλιν: «**Τόδε μάθημά ἐστιν εὐβουλία περὶ τῶν οἰκείων ὅπως ἂν ἄριστα τὴν αὐτοῦ οἰκίαν διοικῶσι καὶ περὶ τῶν τῆς πόλεως ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴῃ καὶ πράττειν καὶ λέγειν**» (Πλάτων, «*Πρωταγόρας*» 318 E). Ἀλλωστε ἡ πολιτικὴ τέχνη ἔχειρε τιμῆς εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα, ἡ ὁποία μετὰ τὰ Μηδικὰ ἔλαβεν μεγαλυτέραν αἵγλην.

Διὰ τὸν μεγάλον σοφιστὴν Πρωταγόραν κρίνομε σκόπιμον, ὅπως ἀναφέ-



πού τὸ χαρακτηρίζει στὸν καταμερισμὸ τῆς ὕλης, ὅσο καὶ τὸ ιδιόμορφο ὕφος τῆς συγγραφῆς τὸ καθιστοῦν ἐντελῶς ἰδιαίτερο. Ἡ ἰδιαιτερότητα αὐτὴ ἐμπλουτίζεται καὶ ἀπὸ τὴν διαφαινόμενη ἀγωνία τοῦ συγγραψαντος γιὰ τὸν ἰδεολογικὸ καὶ πολιτισμικὸ ἀποπροσανατολισμὸ τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων.

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ ἔργου γίνεται ἐκτενὴς καὶ λεπτομερὴς ἀναφορὰ στὰ ἰδεολογικὰ δεδομένα τοῦ συγχρόνου κόσμου καθὼς καὶ στὴν ἱστορικὴ ἐκδήλωση φαινομένων, πού ἀποτελοῦν πλέον κατεστημένες ἀπαξίες. Ὡς προμετωπίδες τῶν κεφαλαίων τοῦ δευτέρου μέρους τίθενται ὀνόματα προσώπων καὶ κρατῶν, πού μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ἔχουν ἐπηρεάσει ἢ ἐπηρεάζουν τὸ παγκόσμιο γίνεσθαι. Τὸ τρίτο μέρος ἀποτελεῖ τρόπον τινὰ τὴ σύνθεση τῶν ἐπιμέρους προαναφερθέντων στοιχείων καὶ τὴν ἐξαγωγή συμπερασμάτων γιὰ τὴν πολιτιστικὴ, πολιτικὴ, ἠθικὴ καὶ ἰδεολογικὴ πορεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἀναφέρουμε παραδειγματικά ὠρισμένα ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς σελίδες τοῦ συγγράμματος, καθὼς αὐτὰ καταδεικνύουν τὴν προωθημένη καὶ χωρὶς ὑπεκφυγῆς καὶ ἐξαγλαΐσμου τῆς πραγματικότητος ἄποψη καὶ ἔκφραση τοῦ συγγραφέα. Διαδίδουμε στὴ σελίδα 122: «Ὁ Ἑλληνισμὸς ὅμως, ἂν θέλουμε νὰ ἐλπίζουμε κάπου καὶ νὰ τὸν κληροδοτήσουμε στὰ παιδιὰ μας, δὲν μπορεῖ νὰ συμβιδασθεῖ μὲ καμμία ἀπὸ τὶς παγίδες, πού ἐπισημαίνουμε. Γι' αὐτὸ στὸ ἐξῆς οἱ ἐπισημάνσεις αὐτὲς θὰ ἐξωθοῦν φανατικὰ ἐναντίον μας μέχρι ἐγκλήματος: Τὴν ὀργὴν τῶν φιλοτομαριστῶν μασόνων, πού, γιὰ νὰ δολεῦνται παντοῦ καὶ πάντα, ἐξαργυρώνουν τὰ ἰδανικά μὲ τὸ ξεπούλημά τους. Τὴν ὀργὴν τῶν ἀπολωλότων χριστιανῶν, πού προσκυνοῦν συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ τὴν ἀπάτη τῶν καταστροφῶν τους ὡς ἐλπίδα ζωῆς. Τὴν ὀργὴν τῶν ξιπασμένων

ρωμε τὴν παρατήρησιν – ἐκτίμησιν τοῦ καθ. Χαρ. Θεοδωρίδου ἐκ τοῦ διδλίου του «**Ἐπίκουρος, ἡ ἀληθινὴ ὄψις τοῦ ἀρχαίου κόσμου**», ἐκ τοῦ ὁποίου καὶ ἀντλοῦμε τὰς πηγὰς μας. «Ὁ Πρωταγόρας θέτων τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν ὑπεράνω τῆς τεχνικῆς κάμνει αἰσθητὴν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐποχῆς του δι' ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν. Ὅτι κατόπιν εἶπον ἀνθρωπιστικὴν μόρφωσιν (Humanismus) ἐγενήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τοὺς Σοφιστάς». Μὲ τὴν παρουσίαν τῶν ἀντιλήψεων ἢ τῶν πεποιθήσεων περὶ «θεῶν» ἰδιαιτέρως αὐτῶν τοῦ Πρωταγόρου, καθίσταται, φρονοῦμεν, ὀλοφάνερὸν τὸ διατὶ ἐπολεμήθησαν ἀπὸ συγχρόνους καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ μεταγενέστερους. Ὁ μέγας Ἀδελφίτης σοφιστὴς μὲ τὰ δύο συγγράμματά του «**Περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ καταστάσεως**» καὶ «**Ἀλήθεια ἢ Καταβάλλοντες**» φέρει πραγματικὴν ἐπανάστασιν ἐρχόμενος εἰς ἀπ' εὐθείας σύγκρουσιν μὲ τὰ κρατοῦντα πιστεύω καὶ εἰωθότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀλήθεια ἀρχικῶς ἐσήμαινεν τὸ πραγματικόν, ὅ,τι ἀκριδῶς μᾶς δίδουν αἱ αἰσθήσεις. Διὰ τὸν Πρωταγόρα ἡ ἀλήθεια εἶναι στενῶς συνδεδεμένη μὲ



δεξιῶν, ποὺ ὁργανωμένα ἢ ἀνοργάνωτα ὑπηρετοῦν αἰῶνες τὴν ὑποτελεία τῶν χειραγωγῶν τους ὡς γόητρο. Τὴν ὁργὴ τῶν ξωφλημένων ἀριστερῶν, οἱ ὅποιοι, ἀγνοῶντας τὴν κατάντια τῆς μητρόπολός τους, ἐξιδανικεύουν τὸν ἐφιάλητὴ σὲ ὄραμα. Τὴν ὁργὴ τῶν κατευθυνόμενων ἀναρχικῶν, ποὺ ὄντες χαμένοι μέσα στὸν ἴσιο δρόμο, παρεμβάλλουν τὴν ἀταξία τους γιὰ κοινωνικὴ τάξη».

Ἡ ἄξιο ἐπισημάνσεως εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς (σελ. 158): «Ἐ... λοιπὸν αὐτὸ ποὺ μᾶς λείπει πολὺ καὶ μᾶς χρειάζεται ἀπαραίτητα εἶναι αὐτοὶ οἱ δοκιμασμένοι μὲ τὰ χρυσᾶ χέρια, μὲ τὸ πλατὺ μυαλό, μὲ τοὺς εὐρεῖς ὁρίζοντες καὶ τοὺς θαθεῖς συλλογισμούς. Αὐτοὶ ποὺ βλέπουν καὶ πίσω ἀπὸ τοὺς τοίχους, ὅταν εἶναι ἀνάγκη [...]. Αὐτοὶ ποὺ ζοῦν γιὰ λίγο φιλότιμο, λίγη ἀξιοπρέπεια· αὐτοὶ ποὺ δὲν ἐξαγοράζονται».

Φρονοῦμε, ὅτι ἡ ἀναφορὰ τῶν δύο παραπάνω παραγράφων δίδει στὸν ἀναγνώστη μία γεύση γιὰ τὸ πνεῦμα ἀναζητήσεως, ποὺ διαφαίνεται σὲ κάθε στοχασμὸ τοῦ συγγραφέα. Εἶναι φανερό, πὼς ὁ τελευταῖος βρίσκεται σὲ πνευματικὴ διέγερση καὶ ἐγρηγόρηση, κρίνοντας ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τὸν κόσμον τοῦ σήμερα καὶ προτείνοντας ἐπιστροφὴ στὴν ἀφρόκρεμα τῶν ὑπερτάτων ἀξιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ παρελθόντος. Εὐτυχῶς στὴν συγγραφικὴ αὐτὴ πορεία δὲν εἶναι μόνος.

Μάριος Μαρανέας

ΠΑΝΟΣ Α. ΦΡΑΓΚΕΛΛΗΣ, Ἡ Ἀντίσση

Ἡ σημερινὴ Ἀντίσση –μέχρι πρό τιος (1928) «Τελώνια»– εἶναι ἓνα σύνθη-

αὐτὰς (Πλάτων, «Θεαίτητος» καὶ «Κρατύλος»).

Μὲ τὸ «Καταβάλλοντες» (δηλαδὴ λόγοι) ἐννοεῖ τὰ ἐπιχειρήματα, δι' ὧν καταρρίπτει τοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν πάσης φύσεως ἰδεαλιστῶν ἰδεολογικῶν ἀντιπάλων. Δυστυχῶς τόσο ἀπὸ τὸ σύγγραμμά του αὐτὸ ὅσον καὶ ἀπὸ τὸ ἕτερον ἐλάχιστα μόνον διεσώθησαν. Ὁ Σέξτος Ἐμπειρικὸς εἰς τὸ βιβλίον του «Πρὸς Μαθηματικούς» γράφει: «Ἐναρχόμενος γοῦν τῶν Καταβαλλόντων ἀνεφώνησεν: Πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν». Διὰ τῶν ἀνωτέρω ὁμῶς ὁ κόσμος ἀπὸ θεοκεντρικὸς γίνεται ἀνθρωποκεντρικὸς, ἀφ' οὗ κριτήριον καὶ μέτρον διὰ τὰ πάντα καθίσταται πλέον ὁ ἄνθρωπος. Οὕτω τὰ αἰσθητὰ μόνον ὑπάρχουν, διότι τόσο ἡ αἰσθησίς του ὅσον καὶ ἡ νόησίς του πιστοποιοῦν καὶ ἐπιμαρτυροῦν τὴν ὑπαρξίν των.

Ἐδῶ εἴμεθα τῆς γνώμης, ὅτι γίνεται καταφανέστατον τὸ πόσον μακρὰν προσηγήθη τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του, ὅταν τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ἄλλα-



θες χωριό τῆς Λέσβου χωρὶς ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον· στὰ παλιὰ χρόνια ὁμως γνώρισε μεγάλη δόξα, ἀφοῦ ἦταν μιὰ ἐκ τῶν ἑξι πόλεων –Μυτιλήνη, Μήθυμνα, Ἀρίσθα, Ἀντισσα, Πύρρα καὶ Ἔρεσος–, πού ἱδρυσε ὁ Μακαρέυς, ὁ γιὸς τοῦ Κρινάκου, υἱοῦ τοῦ Διός, δίδοντάς τους τὰ ὀνόματα τῶν παιδιῶν του (σελ. 13). Σύμφωνα ὁμως μὲ μιὰ ἄλλη ἐκδοχή «ἡ Ἀντισσα πρωτύτερα ἦταν νησί, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ Μυρσίλος. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ Λέσβος ὀνομαζόταν πιὸ μπροστὰ Ἰσσα, συνέβη καὶ τὸ νησί νὰ ὀνομασθεῖ Ἀντισσα» (σελ. 7).

Εἶναι σχεδὸν βέβαιον, ὅτι ἡ Ἀντισσα τοῦ Μακαρέως, πού ἱδρύθηκε μετὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος, οἰκοδομήθηκε πάνω ἢ γύρω σὲ κάποια παλαιότερη πόλη, ἃν κρίνουμε ἀπ' τὸ τοπωνύμιον «Λάψαρνα», πού, ὅπως κι ὅλα τὰ ἄλλα πού λήγουν σὲ -ρνα ἢ -ρνη (Ἀλίσαρνα, Ἐλεύθερνα, Φαλάσαρνα, Ἀχαρνά, Βάρνα, Λέρνη, Σμύρνη κ.ἄ.), εἶναι Πελασγικά.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ παρουσιαζόμενου διβλίου Π. Φραγκέλλης ἀπορεῖ μὲ τὴν μανία τῶν ὁργάνων τοῦ ἐξουσιασμοῦ ν' ἀλλάξουν τὰ παμπάλαια αὐτὰ τοπωνύμια, ὥστε νὰ σπάσουν καὶ τίς τελευταῖες γέφυρες ἐπικοινωνίας μας μὲ τοὺς προκατακλυσμιαίους προγόνους μας: «Οἱ κύριοι αὐτοὶ γλωσσαμύντορες τοῦ Ὑπ. Ἐσωτερικῶν δίδουν τὴν ἐντύπωση, ὅτι τοὺς ἔχει καταλάβει ἀνεξήγητη μανία ν' ἀλλάξουν ὅλα τὰ παραδοσιακὰ τοπωνύμια, τὰ ὁποῖα ἢ δὲν τοὺς ἀρέσουν ἢ δὲν μποροῦν νὰ τὰ κατανοήσουν, γεγονὸς πού μαρτυρεῖ προχειρότητα καὶ ἀνεπισημονοσύνη, καὶ νὰ τὰ μετονομάσουν σὲ “Πεδινό” (Τὰ Λάψαρνα)...» (σελ. 145-6).

Ἡ Λέσβος πάσαι καὶ τώρα παρουσιάζει μεγάλην πνευματικὴ κίνησι. Ἡ ἀγάπη τῶν Λεσβίων πρὸς τὰ γράμματα καὶ τίς τέχνες εἶναι ἀπερίγραπτη, φαίνεται δὲ περίτρανα κι ἀπ' τὸ ἐξῆς περιστατικό, πού μᾶς διηγεῖται ὁ Αἰλία-

χοῦ καὶ ἰδίως ἐν Ἀσίᾳ τὸ «λύειν καὶ δεσμεῖν» εἶχον τὰ διάφορα «οὐαί», τὰ «εἶπεν ὁ Κύριος» καὶ ἄλλα, μὲ τὰ ὁποῖα οὔτε κἂν κατεδέχθησαν νὰ ἀσχοληθοῦν οἱ μεγάλοι ὄντως πρόγονοι ἡμῶν εἰς ἀντίθεσιν μὲ τοὺς σημερινούς θλιβεροὺς ἐνίους ἀπογόνους των. Ὅλως δὲ ἰδιαίτερος τὸ περίφημον «περὶ μὲν θεῶν...» φρονοῦμεν, ὅτι ἀποτελεῖ τὴν πεμπτουσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος καὶ ὀρθολογισμοῦ, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ὑπετάχθη εἰς ἀλόγους καὶ σκοτεινὰς δοξασίας, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐνηγκαλίσθη οἰονδήποτε δογματισμόν, οὔτε καὶ προέβη εἰς ἀπανθρώπους πράξεις καὶ ἐνεργείας μὲ ἰδιοτελεῖς σκοπούς.

Εἶναι δὲ ὄντως, καθ' ἃ φρονοῦμεν, ἡ πεμπτουσία τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος, ἡ ὁποία, ὡς κατεδείχθη καὶ ἀπεδείχθη ὑπὸ τῆς μετέπειτα ἱστορικῆς πορείας καὶ πραγματικότητος, ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας ἀληθείας, αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἕως σήμερον λεχθῇ: «Περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι οὐθ' ὡς εἰσὶν οὐθ' ὡς οὐκ εἰσὶν οὐθ' ὁποῖοι τινὲς ιδέαν· πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι ἢ τ' ἀδηλότης καὶ βραχύς ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου». Διὰ τοῦτο καὶ ὁ περι-



νός: «Ὅταν ἔγιναν κυρίαρχοι τῆς θάλασσας οἱ Μυτιληναῖοι, στοὺς συμμάχους ποὺ ἀποστατοῦσαν αὐτὴ τὴν τιμωρία καθόρισαν: Τὰ παιδιὰ τους νὰ μὴν μαθαίνουν γράμματα, μήτε νὰ διδάσκωνται μουσική. Γιατὶ ἀπ' ὅλες τὶς τιμωρίες θεωροῦσαν ὡς βαρύτεραν νὰ ζοῦν σὲ ἀμάθεια καὶ ἀμουσία» (σελ. 23). Δὲν εἶναι περίεργο λοιπόν, ὅτι τὸ νησί αὐτὸ ἀνέδειξε τὴν Σαπφὼ καὶ τὸν Ἀρίωνα, τὴν Κορίννα καὶ τὸν Τέρπανδρο, τὸν Πιπτακὸ καὶ τὸν Ἀριστοκλείδη κ.ἄ., ὀνόματα γνωστὰ ἀνὰ τὴν ὑφήλιο, ποὺ συνέβαλαν ἀποφασιστικὰ στὴν ὁλοκλήρωσι τῆς περιγραφῆς τοῦ κόσμου, ποὺ ἀπολαμβάνουμε.

Ἡ Ἀντίσσα σεμνύνεται νὰ λέγεται πατρίδα τοῦ Τερπάνδρου καὶ τοῦ Ἀριστοκλείδου, τοῦ δασκάλου τοῦ Φρυνίχου. Ὁ Τέρπανδρος εἶν' αὐτός, ποὺ αὖξησε τὸν ἀριθμὸ τῶν χορδῶν τῆς κιθάρας ἀπὸ τέσσερις σὲ ἑπτὰ καὶ εἰσήγαγε τὴν χορική ποίηση, ἡ ὁποία ἔκτοτε λέγεται «λέσβιον» ἢ «αἰολικὸν μέλος». Νίκησε τέσσερις φορὲς σὲ μουσικοὺς ἀγῶνες τῶν Πυθίων καὶ μὴ στὰ Κάρνεια, γιορτὴ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος. Τόση ἦταν ἡ φήμη του μετὰ τῶν Ἀρχαιοελλήνων, ὥστε στὴν Σπάρτη – ποὺ φιλοξένησε τὸν Ἀλκίνα, τὸν Τυρταῖο, τὸν Νυμφαῖο, τὸν Θάλητα κ.ἄ. – ἦταν μεγάλη τιμὴ σὲ ποιητὴ νὰ καταταγῇ «μετὰ λέσβιον ὥδόν» (αἰοδόν) (σελ. 54).

Ἡ ἱστορία τοῦ Τερπάνδρου εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὰ Ἀρφίκια <Ὁρφίκια, θέση τῆς παλιᾶς Ἀντίσσης, ὅπου ὑπῆρχε καὶ Μαντεῖο τοῦ Ὁρφέως. Σύμφωνα μὲ τὸν μῦθο, τὸν ὁποῖο μᾶς παραδίδουν καὶ ὁ Νικόμαχος ὁ Γερρασηνὸς («Ἐγχειρίδιον Ἀρμονικῆς») καὶ ὁ Λουκιανὸς («Πρὸς ἀπαίδευτον») καὶ ὁ Φιλόστρατος («Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς»), ἡ κεφαλὴ τοῦ Ὁρφέως μὲ τὴν λύρα του, ποὺ οἱ Μαινάδες πέταξαν στὴν θάλασσα, ἐκβράσθηκε στὰ Λάψαρνα καὶ τὴν βρῆκαν κάποιοι ναυτικοί· καὶ ἡ μὲν λύρα δόθηκε στὸν Τέρ-

φημος σοφιστῆς **«ἄθεος ἐκτήσατο δόξαν».**

Φρονοῦμεν, ὅτι ἡ ρῆσις αὕτη τοῦ Πρωταγόρου διὰ πάντα νουνεχῇ, νηφάλιον καὶ προδληματιζόμενον ἄνθρωπον ἀποτελεῖ, εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε ὄχι, μίαν ἀπάντησιν λογικὴν, δυναμικὴν, ἕως δὲ ἐνὸς σημείου καὶ λυτρωτικὴν ἔναντι τοῦ διανοητικοῦ ἔρματος, τὸ ὁποῖον ἐσυσωρεύθη ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, ὅτε αἱ πομφόλυγες ἐξ ἀνατολῶν ἀντικατέστησαν τὸ Ἑλληνικὸν κατὰ φύσιν ζῆν, πληροῦσαι αὐταὶ τὰ πάντα διὰ «θείον» φόβον καὶ ἄλλων, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντέχουν οὔτε εἰς τὴν παραμικρὰν κριτικὴν. **«Ἡ ἀνθρωπομετρικὴ ἀποψις ἦτο»,** ὅπως τονίζει ὁ καθ. Χαρ. Θεοδωρίδης, **«διὰ τοὺς ἰδεαλιστὰς κτύπημα σκληρότερον ἀπὸ τὴν μηχανιστικὴν ἀντίληψιν τῆς Ἰωνικῆς φυσικῆς, διότι τοὺς ἀφαιροῦσε τὴν “θείαν” πρόνοιαν».** Ἀλλωστε αὐτὴν δὲν ἐπεκαλέσθη τρόπον τινὰ καὶ ὁ Παῦλος, ἡ ὁποία τὰ εἶχεν ὅλα κανονισμένα καὶ δὲν ἔστεργεν οὐδεμιᾶς καὶ παρ' οὐδενὸς ἀμφισβήτησε;

Ἐχουν εἰπωθῇ δυστυχῶς πολλὰ ἐναντίον τῶν Σοφιστῶν, ὅπως ἀκριθῶς



πανδρο, ἡ δὲ κεφαλὴ θάφτηκε στὴν θέσι, πού τὴν ὄρηκαν οἱ ναυτικοί. Πρόκειται γιὰ τὴν θέσι τῶν Τελωνίων, ἓνα ὄνομα πού ὄδωσαν οἱ χριστιανοὶ στὸν «εἰδωλολατρικὸ» τόπο μὲ τὰ πνεύματα... Ὁ μύθος, πού εἶναι αἰτιολογικὸς, δὲν ἔχει ἄλλο σκοπὸ παρὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ὄντως «φαινόμενο» στὴ μουσικὴ, πού λέγεται Τέρπανδρος καὶ πού μόνο μὲ τὸν Ὁρφέα συγκρινόταν (σελ. 49-65).

Τὸ σημερινὸ ἐπίνειο τῆς Ἀντίσσης εἶναι ὁ Γαβαθᾶς. Εἴθισται τὸ τοπωνύμιο αὐτὸ νὰ ἐτυμολογῆται ἀπὸ τὴν ἀραμαϊκὴ λέξι «γαβαθᾶς» (= λιθόστρωτον)· οἱ φοινικιστές, δλέπετε, κάνουν καλὰ τὴν δουλειά τους... Ὁ κ. Π. Φραγκέλλης ὥστόσο δὲν ἀποπροσανατολίζεται· παλιὸς φιλόλογος, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀνοικτὰ μάτια, ἀναγνωρίζει τὴν μεσαιωνικὴ λέξι *γαθάθα*, πού σημαίνει θαθὺ πιᾶτο, ξύλινο ἢ πῆλινο, κάτι πολὺ ταιριαστὸ στὴ νησίδα Γαβαθᾶ, πού κεῖται κατάντικρυ στοῦ στόμιο τοῦ κόλπου Γαβαθᾶ (σελ. 163).

Τὸ παρουσιαζόμενο διβλίο μπορεῖ νὰ γράφτηκε ἀποκλειστικὰ γιὰ τὴν Ἀντίσσα, ἓνα συνηθισμένο, καθὼς εἶπαμε, χωριό, ἐπιτυγχάνει ὅμως στόχους πολὺ εὐρύτερους καὶ σοβαρώτερους, ἅρα ἀξίζει νὰ διαδασθῇ κι ἀπὸ μὴ Ἀντισσαίους ἢ Λεσβίους. Πρόκειται πραγματικὰ γιὰ ἔργο δεξιότητι καὶ εἰδήμονος συγγραφέως.

Σαράντος Πάν

ΧΑΡΑ ΤΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἡ Μονοτονικὴ γραφή,*
ὁ σύγχρονος Δούρειος Ἴππος

Τὸ διβλίο τῆς Χαράς Τσικοπούλου μὲ τὸν εὐγλωττο μὰ καὶ τόσο ἀληθινὸ τίτλο «*Ἡ Μονοτονικὴ γραφή, ὁ σύγχρονος Δούρειος Ἴππος*» ἀποδίδει μὲ

εἰπώθησαν ἀργότερον ἐναντίον παντὸς Ἑλληνικοῦ καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ λέγονται. Ὅμως εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας καὶ μόνον ἐναπόκειται ἡ μελέτη, ἡ ἀνάλυσις καὶ ὁ παραδειγματισμὸς ἀπὸ τὸν πλοῦτον τῆς ἀρχαίας σοφίας, ὅστις εἶναι καὶ ὁ ἀσφαλέστερος τρόπος, μέσω τοῦ ὁποῖου ἡ ἐπανελλήνισις θὰ καταστῇ χαρμόσυνον γεγονός. Μέσα ἀπὸ τὰ γραπτὰ τοῦ Πλάτωνος δυνάμεθα νὰ ἀποκομίσωμε πολλά, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς Σοφιστάς, τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν ἡμᾶς εἰς ἄλλον εἶδους συμπεράσματα, ὅπως ἀκριδῶς π.χ. ἀπὸ τοῦ Ὁριγένους «**Κατὰ Κέλσου**» συνάγομεν ἄλλα συμπεράσματα. Οὕτω ἀπὸ τὴν «**Πολιτείαν**» 1.600 D διαβάζομεν: «**Καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ οὕτω σφόδρα φιλοῦνται ὥστε μόνον οὐκ ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρουσιν αὐτοὺς οἱ ἐταῖροι**».

Δυστυχῶς ὅμως ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος μὲ τὰ θλιβερά του ἀποτελέσματα καὶ τὴν δημιουργηθεῖσαν ἐξ αὐτοῦ διανοητικὴν καὶ συναισθηματικὴν κατάστασιν εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα, ὅπως ἦτο φυσικὸν καὶ ἀναμενόμενο, τὴν παραμόρφωσιν ὅλων ἐκείνων τῶν μεγάλων φυσιογνωμιῶν, αἱ ὁποῖαι πολλὰ



ἀκρίβεια ὄχι μόνο τὰ αἷτια τῆς σημερινῆς Νεοελληνικῆς ἀμορφωσιᾶς καὶ δυσλειτουργίας τῆς ἀκραίας καὶ μονοτονικῆς γραφῆς ὡς ὄργανου ἐπικοινωνίας, ἀλλὰ καὶ κατονομάζει τὰ διεθνῆ κέντρα, ποὺ ἀπεργάζονται τὴν καταστροφή τῆς Νεοελληνικῆς γλώσσης καὶ δι' αὐτῆς τὸν ἀφελληνισμό τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Τέτοια κέντρα εἶναι ὁ διεθνὴς Σιωνισμός, τὸ Βατικανὸ καὶ τὸ Ἰδρυμα Εὐρώπης «Δραγὰν» μὲ πλῆθος ἀνθελληνικῆς δραστηριότητος. Τὸ δυστύχημα τῆς ἱστορίας εἶναι, ὅτι τὰ σκοτεινὰ αὐτὰ κέντρα βρῆκαν ἀρωγούς στὴν καταστροφή τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας εἴτε ἀγορασμένους κονδυλοφόρους εἴτε ἀφελεῖς «κουλτουριάρηδες», μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐκ τῶν ἔσω ἄλωση τῆς πρὸ ἀρχαίας καὶ πρὸ πλούσιας γλώσσας τοῦ κόσμου καὶ τὴν ἀντικατάστασίν της ἀπὸ μιὰ φτωχή, ἀσύντακτη καὶ παρατονισμένη γλώσσα, ποὺ τὸ μόνο ποὺ κάνει εἶναι νὰ διευκολύνῃ τὴν γλωσσικὴ μας Βαθέλ, καὶ μέσῳ τῆς ἥσσανος προσπάθειας τῶν μαθητῶν καὶ τῆς συγχύσεως τῶν διδασκόντων νὰ παράγῃ στὴν κυριολεξία γλωσσικά «ξύλα ἀπελέκητα» ἀδύνατα νὰ ἐκφραστοῦν καὶ νὰ γράψουν στοιχειωδῶς. Γι' αὐτὸ κι ἡ Χαρὰ Τσικοπούλου κηρύσσει σταυροφορίαν κατὰ τῆς μονοτονικῆς γραφῆς, ποὺ θὰ ὀδηγήσῃ μαθηματικὰ στὸν ἐκλατινισμό τῆς γλώσσας καὶ μὲ τίς εὐλογίες μάλιστα τῶν πολιτικῶν καὶ πνευματικῶν μας ταγῶν.

Γιώργος Πετρόπουλος

προσέφεραν εἰς τὸ ἱστορικὸν γίνεσθαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ δὲν εἶναι διόλου ἀκράϊον ἢ ἀνεδαφικὸν νὰ παραθέσωμεν ἐν κατακλείδι τὰ ὅσα ἀναφέρει περὶ τούτου ὁ καθ. Χαρ. Θεοδωρίδης: «Ὅμως ἐντὸς τοῦ κλίματος, τὸ ὁποῖον ἐγέννησεν ἡ Σοφιστικὴ, ἤνθισεν ὁ Ἀττικὸς πολιτισμὸς τοῦ 5ου αἰῶνος. Ἡ πόλις τῆς Παλλάδος ἐγιναντώθη ἀπὸ ἀνθρώπους ἱκανοὺς εἰς ὅλους τοὺς κλάδους, τὸ Ἀθηναϊκὸν ναυτικὸν ἐκυριάρχησεν εἰς τὴν Μεσόγειον, ἐκτίσθησαν ἀθάνατα μνημεῖα ὡς π.χ. ὁ Παρθενών, τὸ δράμα ἔφθασεν εἰς τὴν ὀριμότητα ἐνὸς Εὐριπίδου, καὶ ὡς ἀπολογισμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου θριάμβου ἔμεινεν εἰς ἡμᾶς ἡ ἱστορία τοῦ Θουκυδίδου “κτῆμα ἐς αἰ” ὅπως ὀλόκληρος ἡ παιδεία τῆς πεντηκοταετίας. Κορύφωσις τῆς πρώτης προσπάθειας τοῦ ἀνθρώπου νὰ γίνῃ ἀνθρώπος».

Ἡ δευτέρα;

Διόδωρος Ἀθμονεὺς

ΗΜΑΡΤΗΜΕΝΑ: Στὸ τεῦχος 184 (Ἀπριλίου), σελίδα 11340, στίχος 24 ἀπὸ ἐπάνω, ἡ λέξις «φυλετικῶς» νὰ διορθωθῇ «φιλικῶς» ἐπίσης στὸ ἴδιο τεῦχος, σελίς 11341, στίχος 13 ἀπὸ ἐπάνω, ἡ λέξις «πλοτῶν» νὰ διορθωθῇ «πλοίων».

ΕΡΩΤΗΣΗ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΚΟΠΗ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ ΣΤΗΝ ΟΑΣΗ ΣΙΟΥΑ

Ἐρώτηση πρὸς τὸν ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ κ. Εὐάγγελο Βενιζέλο ὑπέβαλε ὁ βουλευτὴς Ἰωαννίνων κ. Ἄντ. Φούσας γιὰ τὸ θέμα πὺν προκλήθηκε μετὰ τὴν δημοσίευση στὸν «Δαυλό», τεύχος 184 (Ἀπρίλιος 1997), τῆς ἀποκαλυπτικῆς συνεντεύξεως τῆς ἀρχαιολόγου κ. Λιάνας Σουδαλιτζί, ἡ ὁποία, ὡς γνωστὸν, κατήγγειλε φοβερὰ πράγματα σχετικὰ μὲ τὴν διακοπὴ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς στήν Ὀαση τῆς Σίουας στὴν Δυτ. Αἴγυπτο, ὅπου ἀνεκάλυψε τεράστιο ἑλληνικὸ ταφικὸ συγκρότημα, πού, ὅπως πιστεῦει ἀκράδαντα ἡ ἴδια, πρόκειται γιὰ τὸν τάφο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Τὸ κείμενο τῆς ἐρωτήσεως τοῦ κ. Α. Φούσα, πὺν φέρει ἀριθμὸ πρωτοκόλλου ἐρωτήσεων τῆς Διευθύνσεως Κοινοβουλευτικοῦ Ἐλέγχου τῆς Βουλῆς 3548 καὶ ἡμερομηνία 6/5/97, ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΡΩΤΗΣΗ

Γιὰ τὸν κ. Ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ

Πρόσφατα εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας σχετικὴ συνέντευξη τῆς γνωστῆς ἀρχαιολόγου κ. Λιάνας Σουδαλιτζί, βάσει τῆς ὁποίας οἱ ἀνασκαφές στὴν Σίουα τῆς Δυτικῆς Αἰγύπτου, πὺν γίνονται ἀπὸ τὴν Προεδρεία τῆς αἰγυπτιοελληνικῆς ἀποστολῆς, ὡς μέλους τοῦ Ἰνστιτούτου Ἑλληνιστικῶν Σπουδῶν στὴν Ἀθήνα, δὲν διεκόπησαν, ὅπως ἐσφαλμένα ἐγράφη, ἀπὸ τὴν Αἰγυπτιακὴ ἀλλὰ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση καὶ μάλιστα χωρὶς κανένα αἰτιολογικόν.

Ὅπως εἶναι γνωστόν, μὲ τίς ἀνασκαφές αὐτές εἶχε ἀσχοληθεῖ πάρα πολὺ πρὶν ἀπὸ δύο χρόνια ἡ παγκόσμια κοινὴ γνώμη καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἀνακάλυψη ἐκ μέρους τῆς κ. Σουδαλιτζί ἑνὸς τεράστιου ἑλληνικοῦ ταφικοῦ συγκροτήματος μὲ ἑλληνικὲς ἐπιγραφές, πού, κατὰ τὴν ἀκράδαντη πεποίθηση τῆς ἐν λόγω ἑλληνίδος ἀρχαιολόγου, ἀποτελεῖ τὸν τάφο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Μὲ τὴν ἴδια συνέντευξη καταγγέλλονται «περίεργες» καὶ «μυστηριώδεις» παρεμβάσεις, πὺν ἀπαγόρευσαν στὴν κ. Λιάνα Σουδαλιτζί τὴν συνέχιση τῶν ἀνασκαφῶν, καὶ μάλιστα στὴν κρισιμότερη φάση· καὶ θεθαίως οἱ ἀνασκαφές αὐτές γίνονται χωρὶς καμμία οἰκονομικὴ ἐπιβάρυνση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, ΕΡΩΤΑΤΑΙ ὁ κ. Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ: 1) Ἐὰν εἶναι δάσιμα, τὰ ὅσα καταγγέλλονται ἀπὸ τὴν κ. Λιάνα Σουδαλιτζί· καὶ 2) πῶς σκέπτεται νὰ ἀντιμετωπίσει τὸ ὅλο θέμα τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση, τὸ ὁποῖο, ὅπως καὶ ἐὰν ἔχει, εἶναι ὕψιστης σημασίας γιὰ τὴν χώρα μας καὶ τὴν ἱστορία μας.

Κατατίθεται φωτοτυπικὸ ἀντίγραφο τοῦ προαναφερθέντος δημοσιεύματος μὲ τὸν τίτλο: «*Η Κ. ΛΙΑΝΑ ΣΟΥΒΑΛΤΖΗ ΜΙΑ ΓΙΑ ΟΛΑ ΣΤΟΝ ΔΑΥΛΟ*».

Ἀντώνιος Γρ. Φούσας

Ὅπως γνωρίζουν οἱ ἀναγνώστες τοῦ περιοδικοῦ, ἡ κ. Λιάνα Σουδαλιτζί στὴν συνέντευξή της στὸν «Δαυλό» κατήγγειλε: • Ὅτι δὲν διέκοψε τίς ἀνασκαφές της ἡ Αἰγυπτιακὴ ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνηση • Ὅτι δὲν ὑπάρχει αἰτιολογικὸ τῆς ἀπαγορεύσεως • Ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι καταγγέλλουν ὡς ὑπαίτια τὴν Ἑλληνικὴ κυβέρνηση • Ὅτι ἀνθελληνικοὶ κύκλοι ἐλέγχουν τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος • Ὅτι ἐνοχλεῖ πολλοὺς ὅτι ἐκπροσωπεῖ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος • Ὅτι στίς ἐφετεινές ἀνασκαφές θὰ ἀπεκαλύπτοντο σπουδαία εὐρήματα στὸ τεράστιο Ἑλληνικὸ ταφικὸ συγκρότημα τῆς Ὀάσεως Σίουα • Ὅτι, γιὰ νὰ διακόψουν τὸ ἔργο της, συγκρότησαν μὴ «περίεργη» ἐπιτροπὴ χωρὶς εἰδικούς • Ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς κ. Κώστας Σημίτης ἀρνεῖται νὰ δώσει ἐξηγήσεις • Ὅτι τὴν ἐπεσκέφθη ὁ Ἰσραηλινὸς πρεσβευτὴς καὶ τῆς ἔκανε μίαν «περίεργη» δήλωση-προειδοποίηση.

Ἀναμένομε τὴν συζήτησιν τῆς ἐρωτήσεως τοῦ κ. Α. Φούσα στὴν Βουλὴ καὶ τίς ἀπαντήσεις πὺν θὰ δώσῃ ὁ ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ κ. Εὐάγγελος Βενιζέλος. Θὰ ὑπάρξῃ σχετικὰ λεπτομερειακὴ ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ «Δαυλοῦ» στὰ προσεχῆ μας τεύχη.